ตัวอย่างแบบเรียน
ของ
กองตำรา กรมวิชาการ

แบบเรียนสังคมศึกษา

วิชาประวัติศาสตร์ทั่วไป

ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย

ของ

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้องสมุดกรมวิชาการ

แบบเรียนสังคมศึกษา

วิชาประวัติศาสตร์ทั่วไป

ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๑๕,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๐๖

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๑๐.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้นี้)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา

ปากคลองบางลำพูบน พระนคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง อนุญาตให้ใช้แบบเรียนในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำแบบเรียนสังคมศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ทั่วไป สำหรับประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๔-๕) ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖

(ลงชื่อ)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หนังสือสังคมศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ทั่วไปนี้ กรมวิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงให้ นายสวัสดิ์ ภูมิรัตน์ นางสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา นายพงศ์อินทร์ ศุขขจร และนางสาวชูศิริ จามรมาน เรียบเรียงขึ้น เพื่อใช้เป็นแบบเรียนสังคมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั่วไป สำหรับประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย และกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งให้ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุมนชาติ สวัสดิกุล เป็นผู้ตรวจ กรมวิชาการหวังว่าแบบเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในขั้นนี้เป็นอย่างมาก

กรมวิชาการ

คำชี้แจงประกอบหลักสูตร

(๑) สายอาชีพและสายสามัญ เฉพาะแผนกวิทยาศาสตร์และแผนกทั่วไปที่เรียนสังคมศึกษา ก. เท่านั้น ให้เรียนเฉพาะหัวข้อต่อไปนี้

๑. ความหมายของประวัติศาสตร์

๒. มนุษย์และการจัดจำแนกชาติพันธุ์

๓. การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

๔. การก้าวหน้าทางวิทยาการนับแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ให้รู้ประโยชน์อันเกิดจากผลงานของบุคคลสำคัญของโลก ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์

๕. สงครามโลกครั้งที่สอง

๖. องค์การสหประชาชาติ

(๒) สำหรับสายสามัญ แผนกศิลปะที่เรียนสังคมศึกษา ข. เป็นวิชาบังคับแผนกทั่วไป ที่เลือกเรียนสังคมศึกษา ข. ด้วย ต้องเรียนทั้งหมดทุกหัวข้อ

สารบาญ

		หน้า
บทที่ ๑	ความหมายของประวัติศาสตร์	๑
บทที่ ๒	มนุษย์และการจำแนกชาติพันธุ์	๗
บทที่ ๓	อารยธรรมยุคแรกของชาติต่าง ๆ	๒๓
ตอนที่ ๑	อียิปต์	๒๓
ตอนที่ ๒	เมโสโปเตเมีย	๓๕
ตอนที่ ๓	จีน	๕๐
ตอนที่ ๔	อินเดีย	๕๕
ตอนที่ ๕	กรีก	๗๐
ตอนที่ ๖	โรมัน	๘๐
บทที่ ๔	ศาสนา	๙๑
ตอนที่ ๑	ศาสนาขงจื๊อ	๙๒
ตอนที่ ๒	ศาสนาพุทธ	๙๕
ตอนที่ ๓	ศาสนาคริสต์	๑๐๐
ตอนที่ ๔	ศาสนาอิสลาม	๑๐๘
บทที่ ๕	การสำรวจดินแดนและการแสวงหาอาณานิคม	๑๑๔
บทที่ ๖	ประวัติศาสตร์ประเทศสหรัฐอเมริกา	๑๒๙
บทที่ ๗	การตั้งถิ่นฐานในออสเตรเลีย	๑๔๘
บทที่ ๘	การปฏิวัติครั้งใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส	๑๖๖
บทที่ ๙	การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมและการก้าวหน้าทางวิทยาการ	๑๗๙
บทที่ ๑๐	สงครามโลกครั้งที่ ๒	๒๐๗
บทที่ ๑๑	องค์การสหประชาชาติ	๒๖๐

ประวัติศาสตร์ทั่วไป

บทที่ ๑

ความหมายและประโยชน์ของวิชาประวัติศาสตร์

ความหมาย

ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยความเป็นมาของเหตุการณ์และเรื่องราวสำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก อันเกี่ยวพันกับพฤติการณ์ของโลกในอดีตอาทั้งแต่โลกเริ่มกำเนิด และพฤติการณ์ของมนุษย์ตั้งแต่เริ่มเข้ามามีบทบาทในโลกจากอดีตกาลมาจนปัจจุบันสมัย ซึ่งนักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์ได้ช่วยกันบันทึกลงไว้ด้วยตัวหนังสือเป็นหลักฐาน ให้มีลำดับสืบเนื่องเรื่อยมาเท่าที่จะทำได้ มีทั้งเรื่องราวของโลก ของมนุษยชาติ ของชาติ ของประเทศและของวิทยาการต่าง ๆ ที่มนุษย์ค้นคิดได้ เช่น ปรัชญา การแพทย์ เพราะฉะนั้นประวัติศาสตร์ จึงแยกออกเป็นหลายสาขา เป็นต้นว่า ประวัติศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์สังคม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ปรัชญา

วิธีการบันทึก

การบันทึกเรื่องราวที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์นั้น ได้ทำกันมาช้านานแล้วนับแต่สมัยแรกของกำเนิดตัวอักษร คือ เมื่อประมาณ ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว อันเริ่มด้วยอักษรอียิปต์ตามที่ค้นพบ โดยเฉพาะชาติกรีกนั้น ได้ชื่อว่า เป็นเจ้าตำรับของคำว่าประวัติศาสตร์ (History) และวิธีการบันทึกประวัติศาสตร์ ก่อนหน้าที่มนุษย์จะรู้จักใช้อักษรบันทึก ก็ใช้วิธีเล่าเรื่องสืบปากต่อ ๆ กันลงมา พาให้เกิดเป็นตำนาน นิยาย

นิทานพื้นเมืองต่าง ๆ ซึ่งเค้าความจริงมีอยู่ แต่ถูกยกย่องไว้ด้วยศิลปของการเล่าหรือด้วยศรัทธาในศาสนาหรือในตัวบุคคลสำคัญของมนุษย์ในอดีต เนื้อเรื่องจึงเต็มไปด้วยอภินิหารย์ เพื่อจะให้คนชั้นหลังนับถือเกรงกลัว จึงบันทึกด้วยตัวอักษรนั้น ในระยะแรก ๆ ก็คงจารึกลงในแผ่นหิน แผ่นดินเผา แผ่นหนัง เป็นต้น เป็นตำนองประวัติของวัด ของผู้ศรัทธาในศาสนา ของกษัตริย์ ฯลฯ ครั้นมีแผ่นกระดาษใช้ก็จดเรื่องราวเป็นตำนองจดหมายเหตุ พงศาวดาร ปูมโหร ปูมแพทย์ เป็นต้น

เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องดั้งเดิมของประวัติศาสตร์ จึงอาจเริ่มด้วย ศาสนา วรรณ กษัตริย์และวงศ์วารดังที่ไทยเรียกว่า พงศาวดาร และอังกฤษเรียกว่า Chronicles ความเคร่งในศาสนาก็ดี ในระบอบประเพณีก็ดี ทำให้คนสมัยเก่าใช้วิธีการบันทึกประวัติศาสตร์ให้ถูกมไปด้วยวรรณคดี เพราะครั้งโน้นยังถือว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งของอักษรศาสตร์ ฉะนั้นเนื้อแท้คือเค้าความจริงจึงมีคติและความเคร่งประเพณี ความจงรักภักดีแทรกแซงอยู่ ผู้อ่านที่ไม่ใคร่ครวญและไม่เข้าใจวิธีการของอักษรศาสตร์และกาลสมัยจึงอาจคิดว่า นักประวัติศาสตร์สมัยเก่าก่อนไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงและอาจเลยคิดไปว่า พงศาวดารหรือจารึกเก่า ๆ ไร้สาระเพราะยกเมฆความจริง หรือเพราะคนเก่า ๆ เชื่องมงายด้วยขาดการศึกษา

ต่อมาเมื่อวิทยาศาสตร์เจริญขึ้น ประชาชนได้รับการศึกษาดีขึ้น ทำให้สติปัญญาเฉลียวฉลาด รู้จักคิดขบปัญหาต่าง ๆ ด้วยการใช้วิธีการวิทยาศาสตร์พิสูจน์หาข้อเท็จจริง และค้นคว้าหาเหตุผล ความต้องการทะเยอทะยานรู้สิ่งรอบตัวให้กว้างขวางและให้ถูกต้องต่อความจริงในทุกสิ่งทุกอย่างก็เกิดขึ้น เนื้อเรื่องของประวัติศาสตร์จึงกลั่นกรองเอาแต่สาระความเป็นจริงให้ได้มากที่สุด ไม่นิยมเรื่องอภินิหารย์อีกต่อไป นักประวัติศาสตร์จึงเลิกใช้วิธีการของอักษรศาสตร์เพื่อบันทึกประวัติศาสตร์เสีย และ

นำเอาวิธีการของวิทยาศาสตร์มาใช้แทน แต่เราจะต้องเข้าใจว่า การบันทึกประวัติศาสตร์แผนปัจจุบันนั้นมิใช่เป็นของทำได้ง่าย ๆ นักประวัติศาสตร์จะต้องพากเพียรค้นคว้าหาหลักฐานหลายด้านมาพิสูจน์ข้อเท็จจริง ต้องถกเถียงหารือกัน กว่าจะได้แต่ละเรื่องก็กินเวลา กินแรงคนและแรงสมอง ตลอดจนชีวิตของนักปราชญ์เองก็อาจผ่านไปหลายรุ่น ฉะนั้นประวัติศาสตร์จึงมิใช่คน ๆ เดียวจะทำได้ หรือแต่งขึ้นได้ตามความพอใจเหมือนนวนิยาย เรื่องใดที่ยังพิสูจน์ความจริงแท้ไม่ได้เพราะขาดหลักฐานร่องรอย ก็ต้องร่วมกันตั้งสมมติฐานให้ใกล้ความจริงให้มากที่สุด และเพื่อมิให้มีอุปาทานหรืออคติในการบันทึกประวัติศาสตร์ เหตุการณ์บางเรื่องต้องทิ้งระยะเวลาไว้ให้นานพอกว่าจะบันทึกลงได้ โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดในระยะใกล้ตัวของผู้บันทึกมากเกินไป

งานของนักประวัติศาสตร์

ข้อเท็จจริงที่นักประวัติศาสตร์ค้นคว้ารวบรวมมาเป็นเนื้อหานั้น ย่อมได้มาจากหลายด้านหลายกระแส เช่น จากจารึก หรือบันทึกต่าง ๆ จากพงศาวดาร จดหมายเหตุเก่าแก่ ปูมโหร ฯลฯ ตลอดจน ตำนาน นิยาย นิทานพื้นเมือง ศาสนา โบราณวัตถุ โบราณสถาน บางทีก็จากเนื้อดิน เนื้อหิน บางทีต้องศึกษาจากวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของหมู่ชนที่ยังดำรงชีวิตอยู่ นักประวัติศาสตร์ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายประเภท เช่น นักโบราณคดี ซึ่งศึกษาค้นคว้าร่องรอยของมนุษย์จากโบราณวัตถุและสถานปรักหักพังเก่าแก่ นักมานุษยวิทยาซึ่งศึกษาเรื่องของลักษณะและเชื้อชาติความเป็นอยู่ของมนุษย์ นักชาติพันธุ์วิทยาซึ่งศึกษาแง่ชาติต่าง ๆ นักวรรณคดีซึ่งศึกษาเรื่องของวรรณคดีอันมีพื้นฐานจากชีวิตจริงของมนุษย์ในสมัยต่าง ๆ นักวิทยาศาสตร์ผู้ศึกษาปรากฏการณ์ของธรรมชาติ และนักภูมิศาสตร์ผู้ศึกษาเรื่องของแผ่นดินและธรรมชาติ และปราชญ์อื่น ๆ อีกมากมาย ความเจริญของวิทยาการและระบบ

ประชาธิปไตยช่วยให้คนมีความคิดจิตใจกว้างขวาง เห็นความสำคัญของชาติ ประเทศ สหประชาชาติ มนุษยชาติด้วยกันมากขึ้น เนื้อเรื่องของประวัติศาสตร์จึงต้องขยายออกรวมสิ่งดังกล่าวนี้ไว้ด้วย ฉะนั้นงานของนักประวัติศาสตร์จึงหนักมิใช่น้อย

บุญคุณของนักประวัติศาสตร์จึงมีต่อเราคนปัจจุบันนี้มาก เพราะผลงานที่ท่านเหล่านั้นลงทุนลงแรงสร้างไว้ช่วยให้เราได้ทราบเรื่องราวของโลก ของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว รวมทั้งชาติประเทศทั้งของเขาและของเรา ตั้งแต่เริ่มเกิดสืบมาจนปัจจุบัน จากระยะเวลาล้าน ๆ ปี เป็นลำดับมาจนใกล้ตัวเรา โดยมีวิธีการแบ่งเนื้อเรื่อง และกำหนดระยะเวลาออกเป็นสมัย ๆ มีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยโบราณ สมัยกลาง และสมัยปัจจุบัน ก็เพื่อสะดวกแก่การที่จะให้เราได้ศึกษา แม้บันทึกบางเรื่องจะยังไม่เต็มเพราะขาดหลักฐานแน่ชัด แต่เราก็น่าจะพอใจ และเป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่จะได้ค้นคว้าต่อไป เพื่อเติมบันทึกที่ขาดอยู่ให้บริบูรณ์และสืบผลงานอันเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติในอนาคตเรื่อยไป

ประโยชน์ของวิชาประวัติศาสตร์

ได้กล่าวแล้วว่า วิชาประวัติศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของโลก ของมนุษย์ ของการบ้านการเมืองรอบตัวเรา ผู้ศึกษาย่อมมีโอกาสทราบเรื่องราวเหล่านี้ได้อย่างกว้างขวางทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทำให้เฉลียวฉลาดทันต่อเหตุการณ์ของโลกอยู่เสมอ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ย่อมเกิดซ้ำซาก จนมีคำว่า "ประวัติศาสตร์ย่อมซ้ำรอย" เรื่องใดผิดพลาดมาแต่หนหลังเพราะเหตุใด ถ้าเหตุทำนองนั้นเกิดขึ้นใหม่ ผลอย่างเดียวกันนั้นก็จะตามมา เนื้อเรื่องในประวัติศาสตร์ก็จะช่วยชี้ทางป้องกันแก้ไขความผิดพลาดอันจะเกิดใหม่ได้ทันท่วงที ช่วยนักปกครองมิให้ประมาท ให้รู้จักตัดสินใจในเวลาวิกฤตให้ได้ผลดี ช่วยพลเมืองให้ฉลาดรู้จักหลีกเลี่ยงภยันตราย เพราะอดีตย่อมเป็นบทเรียนของปัจจุบันและอนาคต ตัวอย่างของผู้กล้าหาญยอมสละตนเพื่อส่วน

รวมเพื่อความก้าวหน้าของชาติ ตัวอย่างของผู้ขลาดเห็นแก่ตนจนยอมทำลายล้างชาติ ของความรักชาติและความชายชาติ ของสามัคคีและการแตกสามัคคี ของอัจฉริยบุคคลที่ทำคุณแก่โลก ล้วนเคยมีมาแล้วในประวัติศาสตร์ และจะช่วยให้ผู้ศึกษารู้จักดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยดี รู้กาลล่วงหน้า รู้แก้ปัญหาชีวิต แม้จะเล่าเรียนวิชาการอื่นใดก็ไม่โง่เง่างมงาย

วิธีเรียนประวัติศาสตร์ให้ได้ผลดี

ถ้าวิชาประวัติศาสตร์จะถูกกล่าวหาว่าเป็นเรื่องน่าเบื่อ เพราะเต็มไปด้วยชื่อกษัตริย์ ชื่อสัญญา ชื่อเมือง วัน เดือน ปี อันมากมายเหลือจะจดจำ ก็เป็นเรื่องของการเขียนหนังสือประวัติศาสตร์ แต่แท้จริงแล้ว เนื้อเรื่องของประวัติศาสตร์นั้นสนุกสนานน่าพิศวง เต็มไปด้วยเรื่องของมนุษย์ชายหญิงในอดีตในที่ต่าง ๆ กัน เรื่องของบ้านเมือง เสื้อผ้า อาหาร สินค้า พืชพันธุ์ต่าง ๆ เรื่องของสงคราม ของสันติ การปกครอง กฎหมาย ของวิจิตรศิลปงาม ๆ ของกวีนิพนธ์ ของประเพณีและศาสนาแปลก ๆ ต่าง ๆ ซึ่งเรื่องจริงเหล่านี้สนุกโลดโผนกว่านิยาย ยั่วยุผู้อ่านให้อยากรู้อยากเห็นแต่ต้นจนจบ อ่านจบแล้วก็เป็นบทเรียนคู่ชีวิต

วิธีศึกษาประวัติศาสตร์นั้น ไม่ใช่ด้วยการท่องจำ แต่ต้องศึกษาด้วยการใช้หลักสามประการ คือ การสังเกต การพิจารณา การวินิจฉัย ต้องใช้วิธีการสังเกตเนื้อเรื่องตามลำดับเวลาและเหตุผลเป็นสำคัญ นักศึกษาประวัติศาสตร์รู้เห็นสิ่งใดจะด้วยจากการอ่านหรือการค้นพบ ก็จะต้องรู้จักไตร่ตรองหาหลักฐานด้วยวิจารณญาณอย่างกว้างขวางหลายแง่ หลายมุม ไม่ตัดสินใจเชื่อเอาอย่างแคบ ๆ เข้ากับตัวเองหรือเชื่อเพราะคนอื่นบอก การศึกษาเวลาและสมัยนิยมของโลก จะช่วยให้นักประวัติศาสตร์ใหม่ ๆ มีใจกว้างขวาง ไม่กล่าวหาว่าวิธีการยันทึกของนักประวัติศาสตร์เก่าๆ

นั้นผิดพลาด เชื่อไม่ได้ สามัญสำนึกจะสอนให้เรารู้ว่า คนเราจะเฉลียวฉลาด จะวางแนวชีวิต หรือแก้ปัญหาชีวิตได้ถูกต้องนั้น ย่อมต้องอาศัยบทเรียนจากชีวิตในอดีต อาศัยความรู้ว่าโลกรอบตัวเรานี้มีการดำเนินมาอย่างไรในอดีต และกำลังดำเนินอย่างไรในปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต ความรู้รอบตัวนี้มีมากมายกว้างขวางและไม่มีวันสิ้นสุดตราบใดที่โลกยังดำรงอยู่ และจะออกมาในรูปของข่าวสารการเมืองทั่วประเทศทั่วโลก ในรูปของหนังสือที่พิมพ์หลั่งไหลออกมา ของข่าววิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวพันกับเรื่องของการบ้านการเมือง วิทยาการเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ศาสนา ศิลป วัฒนธรรม เป็นต้น และแต่ละเรื่องที่กำลังดำเนินเป็นข่าวก้าวหน้าอยู่ในปัจจุบันนั้น ย่อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากที่เกิดแล้วในอดีตทั้งสิ้น หรือที่จะเกิดต่อไปในอนาคตก็จะกลายเป็นเนื้อเรื่องของประวัติศาสตร์เรื่อยไปไม่มีสิ้นสุด

บทที่ ๒

มนุษย์และการจำแนกชาติพันธุ์

๑. การแบ่งยุคของมนุษยชาติ

ยุคประวัติศาสตร์เริ่มต้นเมื่อมนุษย์ได้ทำงานบันทึกรอยชีวิตเขียนเกี่ยวกับพฤติการณ์ของตนเองไว้เมื่อประมาณสี่หรือห้าพันปีมาแล้ว ส่วนเรื่องราวของมนุษย์ในระยะก่อนหน้านั้น เพื่อสะดวกแก่การศึกษาทางโบราณคดี และวัฒนธรรมของมนุษยชาติ นักปราชญ์จึงกำหนดเรียกว่ายุคก่อนประวัติศาสตร์

๑. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (Pre-Historical Age) คือระยะเวลาที่นับจากระยะกำเนิดตัวอักษรถอยหลังลงไปประมาณอีกห้าแสนถึงหนึ่งล้านปี บางตำราว่าหนึ่งล้านห้าแสนปี อันสันนิษฐานกันว่าเป็นระยะเวลาที่เกิดมีมนุษย์ขึ้นในโลก โดยเริ่มด้วยสภาพของการเป็นสัตว์ประเภทหนึ่งซึ่งอาศัย ป่า ถ้ำ โพรงไม้ ร่อนเร่ลี้ภัยจากธรรมชาติ อากาศ และสัตว์ร้าย กินเนื้อสัตว์และพืชผลเป็นอาหาร แต่เมื่อเป็นสัตว์ที่มีสมองจึงมีวิวัฒนาการขึ้นเป็นลำดับ ยุคก่อนประวัติศาสตร์นี้ ปราชญ์ยังแบ่งย่อยออกเป็นยุคหินแรก ยุคหินเก่า ยุคหินใหม่ โดยถือหลักพิจารณาประดิษฐกรรมแรกของมนุษย์ คือ เครื่องมือและอาวุธหินที่ขุดค้นพบซากมาตามแหล่งต่าง ๆ ทั่วโลกมาเป็นเครื่องแบ่งยุคดังนี้

ก. ยุคหินแรก (Eolithic) อยู่ในระยะยุคน้ำแข็งแรกที่ปกคลุมโลกภาคเหนือเมื่อหนึ่งพันถึงสองพันล้านปีมาแล้ว อาจเป็นปลายยุคน้ำแข็งแรกนี้ที่เกิดมนุษย์รุ่นแรกขึ้นและหลบลงมาอาศัยป่าทึบ ในเขตอบอุ่น มีสภาพ ความเป็นอยู่อย่างสัตว์ป่าเดนประเภทหนึ่งในระยะนี้

ข. ยุคหินเก่า (Paleolithic) อันเป็นระยะยังอยู่ในปลายยุคน้ำแข็งครั้งที่หนึ่ง เหมือนกัน เมื่อประมาณหนึ่งล้านปีมาแล้ว มนุษย์ยุคนี้ เริ่มทำประดิษฐกรรมแรก คือ เครื่องมือและอาวุธหินย่อยดังที่เรียกว่า pebble stones เช่น ขวานหยาบ ๆ เรียกว่าขวานกำปั้น (fist hatchet) และยังไม่รู้จักตกแต่งขวานหินนั้น อาศัยอยู่กันเป็นหมู่เหล่าดีกว่ายุคหินแรก แต่ก็ยังล่าสัตว์เป็นอาหารอยู่ และระยะยุคหินเก่าจะต่อกับยุคหินใหม่ นักปราชญ์บางพวกยังแยกออกเป็น ยุคหินกลาง (Mesolithic) ก็มี

ค. ยุคหินใหม่ (Neolithic) อันเป็นระยะยุคน้ำแข็งที่สองและที่สามของโลก คือ ประมาณห้าแสนลงมาถึงสามแสนปี มนุษย์ยุคนี้รู้จักเลี้ยงสัตว์ มีหนังสัตว์หรือใบไม้เปลือกไม้ห่อหุ้มร่างกายประณีตขึ้น รู้จักทำอาวุธหินขัดมันและเป็นรูปแบบเรียบ อยู่กันเป็นหมู่บ้าน ระยะปลายยุคนี้นับแต่สองหมื่นปีลงมาถึงหนึ่งหมื่นปี อันเป็นระยะยุคน้ำแข็งที่สี่ของโลก ก็นับรวมเข้าอยู่ในปลายยุคหินใหม่ เริ่มรู้จักทอผ้า ปลูกพืช ตกแหจวนจับปลา ทำหม้อไหด้วยดิน เลี้ยงสัตว์บ้าน เช่นสุนัข ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามแหล่งทราบลุ่ม ริมแม่น้ำ ริมทะเล เป็นบ้านเมืองมีหัวหน้าปกครอง

๒. ยุคประวัติศาสตร์ (Historical Age) แบ่งย่อยออกเป็น

ก. ยุคสัมฤทธิ์ (Bronze Age) รู้จักนำแร่ทุก แร่ทองแดงมาผสมกันเป็นทองสัมฤทธิ์ ใช้ทำเป็นเครื่องมือและอาวุธแทนหินย่อยหรือหินขัด รู้จักคิดตัวอักษรขึ้นใช้ ตั้งบ้านเรือนเป็นประเทศชาติ เช่น อียิปต์ บาบิโลเนีย ฟินิเซีย เป็นต้น ระยะเวลายุคนี้คือประมาณ ๓,๐๐๐ ปี ก่อนคริสตกาลเป็นต้นมา

ข. ยุคเหล็ก (Iron Age) เริ่มตั้งแต่มนุษย์รู้จักนำเหล็กมาใช้เป็นเครื่องมือและอาวุธ หลักฐานการใช้เหล็กนั้น นับว่ามีมาแล้วเมื่อสามพันปีมานี้ ในกรุงบาบิโลเนีย และเริ่มเจริญรุ่งเรืองถึงขนาดทำเป็นเครื่องยนต์กลไกใช้แทนแรงคนแรงสัตว์เจริญเรื่อยมาจนบัดนี้

ณ ที่นี้ควรจะได้กล่าวถึงวิธีที่นักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกอาศัยการแบ่งยุคเพื่อประโยชน์การยันทึกประวัติศาสตร์ไว้ด้วย วิธีแบ่งแตกต่างออกไปกว่านักโบราณคดีคือ เริ่มด้วยยุคประวัติศาสตร์เลยดังนี้

ก. ยุคโบราณ (Ancient Ages) อันเข้าอยู่ในยุคสัมฤทธิ์เมื่อสี่หรือห้าพันปีมานี้ยุคนี้มนุษย์ได้ตั้งหลักแหล่งเป็นบ้านเมือง ประเทศ ชาติ มีตัวอักษร มีอารยธรรมสูงขึ้นแบบคนเมือง (civilisation) มีทั้งวัฒนธรรมและศาสนาที่กว่ายุคก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งบ้านเมืองอยู่ตามแหล่งอุดมต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น เมโสโปเตเมีย (ลุ่มน้ำไทกริส ยูเฟรติส) อินเดีย จีน อัฟริกา และริมทะเลสาบ ริมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เช่น เกาะครีต ประเทศกรีก และโรมัน เป็นต้น ยุคนี้สุดสิ้นลงเมื่อมหาอาณาจักรโรมันล่มเพราะถูกอนารยชนเผ่าติวทันในยุโรปภาคกลางทำลายล้าง เมื่อ ค.ศ. ๓๗๖

ข. ยุคกลาง (Mediaeval หรือ Middle Ages) เริ่มเมื่อประเทศในยุโรปพ้นตัวจากอำนาจการถูกรุกรานของอนารยชนเผ่าต่าง ๆ คริสต์ศาสนาเริ่มขยายอิทธิพลครอบคลุมไปทั่วยุโรป เริ่มฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและวิทยาการของกรีก โรมัน ซึ่งการฟื้นฟูนี้นักปราชญ์เรียกว่า เรอแนสซองส์ (Renaissance) การปกครองระบอบศักดินา (Feudalism) ยังคงนิยมทั่วโลก ยุคนี้เริ่มเสื่อมลงตั้งแต่ ค.ศ. ๑๖๕๐ ด้วยประชาชนหันไปนิยมระบอบประชาธิปไตย มีการออกเดินทางค้นหาดินแดนใหม่ ๆ เกิดวิทยาการใหม่ ๆ โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์เริ่มเจริญก้าวหน้า เพราะประชาชนล้มระบอบศักดินาเสีย จึงมีอิสระเสรีในการคิดค้นมากขึ้น

ค. ยุคปัจจุบัน เริ่มเมื่อเจมส์วัต (James Watt) ค้นพบพลังไอน้ำใช้กันเครื่องจักรแทนแรงคนและแรงสัตว์ ใน ค.ศ. ๑๗๗๖ เป็นเหตุให้อุตสาหกรรมเจริญ บ้านเมืองมั่นคงและเกิดการค้นคว้าวิชาการทางวิทยาศาสตร์ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์หลักมูลคือ เคมีและฟิสิกส์ ได้ค้นพบไฟฟ้าและแร่ธาตุ

ต่าง ๆ ก่อให้เกิดประดิษฐกรรมใหม่ ๆ ตลอดจนวิธีการรักษาโรคใหม่ ๆ ช่วยให้ชีวิตมนุษย์สะดวกสบายขึ้น พร้อม ๆ กับนำมหายุทธสงครามมาให้ถึงสองครั้ง และเจริญมาจนปัจจุบันนี้

๒. ร่องรอยของมนุษย์ก่อกำเนิดบรรพ์

กำเนิดของโลกนั้น นักปราชญ์ได้สันนิษฐานกันหลายครั้งหลายครามาแล้ว แต่โบราณกาลสืบจนปัจจุบัน ในชั้นหลัง ๆ นี้อยู่ข้างจะเห็นว่า อายุของโลกตกประมาณหนึ่งพันล้านถึงสองพันล้านปี แต่หลักฐานที่จะยอกให้ชัดแจ้งลงไปได้ว่า มนุษย์เกิดเมื่อใดแน่นั้นยังรวิราง เพราะร่องรอยที่ได้ยังไม่สมบูรณ์ ส่วนพืชและสัตว์นั้นเกิดก่อนมนุษย์แน่ เช่น ปลา เกิดเมื่อราวร้อยห้าสิบล้านปีมาแล้ว ม้า ช้าง สิงโต เกิดก่อนมนุษย์ หลักฐานของมนุษย์สมัยแรก ๆ เท่าที่ขุดค้นพบในแหล่งต่าง ๆ ของโลกก็ได้มาไม่บริบูรณ์ ได้แต่ส่วนกะโหลกศีรษะ ขา แขน พื้น เป็นส่วนใหญ่ อาศัยการพบเครื่องมือที่ขุดได้มาช่วยประกอบให้พอจะสันนิษฐานระยะเวลาวิวัฒนาการของมนุษย์ได้บ้าง แต่ร่องรอยที่ขาดหายไปยังมีอีกมาก

อาวุธและเครื่องมือต่างๆของมนุษย์สมัยหิน

มนุษย์ในยุคเริ่มแรก (Eolithic) นั้น สันนิษฐานได้จากโครงกระดูกที่ขุดพบในที่ต่าง ๆ ดังนี้

๑. มนุษย์ชวา ขุดพบเมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๑ ได้กะโหลกศีรษะส่วนบนและกระดูกโคนขา ซึ่งพบใต้ท้องน้ำเก่าแห่งหนึ่งในเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย และต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็พบกะโหลกศีรษะมนุษย์ชวาอีก ๓ คน ลักษณะของมนุษย์ชวานั้น สมองเล็ก หน้าผากแคบลาดต่ำ สูงประมาณ ๕ ฟุต อาจยังยืนไม่ตรง คงใช้อวัยวะยืนแบบลิง และคงจะทำเครื่องมือหินหยาบ ๆ ใช้ได้บ้าง

๒. มนุษย์ปักกิ่ง ขุดพบใน ค.ศ. ๑๙๒๐ ใกล้กรุงปักกิ่งในประเทศจีน พบ ๑๒ คน ลักษณะคล้ายคลึงกับมนุษย์ชวา แต่สมองใหญ่กว่า ขาในท่ายืนตรงกว่ามนุษย์ชวา คงจะอาศัยถ้ำอยู่

๓. มนุษย์พิลต์ดาวน์ (Piltdown) ขุดพบในซัสเซกส์ (Sussex) ในอังกฤษภาคใต้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๒ ลักษณะกะโหลกศีรษะพอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นมนุษย์รุ่นแรก ๆ เพราะมีเครื่องมือหินผสมอยู่ด้วย

โครงกระดูกมนุษย์ทั้งสามแห่งนี้ สันนิษฐานว่ามีอายุก่อนคริสต์กาลประมาณหนึ่งล้านปี ยังอยู่ในยุคน้ำแข็งแรกของโลก (First Glacial Age)

๔. มนุษย์ไฮเดลแบร์ก (Hidelberg) ขุดพบในบ่อทรายใต้ท้องน้ำเก่าในเมืองไฮเดลแบร์ก ประเทศเยอรมันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๗ ได้แต่ขากรรไกรล่างและฟันมีกระดูกสัตว์อื่นผสมอยู่ใกล้ ๆ แต่ไม่มีเครื่องมือ สันนิษฐานว่าอายุประมาณห้าแสนลงมาถึงสามแสนปีก่อนคริสต์กาล ประมาณยุคน้ำแข็งที่ ๒ หรือ ๓ ของโลก

ส่วนมนุษย์ในระยะยุคหินเก่า (Paleolithic) ที่ขุดพบคือ

๑. มนุษย์นีแอนเดอร์ธัล (Neanderthal) ขุดพบในบริเวณแม่น้ำนีแอนเดอร์ในประเทศเยอรมัน ค.ศ. ๑๘๕๖ และใน ค.ศ. ๑๙๐๘ พบในถ้ำที่ภูเขา

เลอมุสติเอ (Le Moustier) ประเทศฝรั่งเศสภาคกลาง ลักษณะโครงกระดูกที่พบแสดงว่ามนุษย์นีแอนเดอร์ธัล รูปร่างล่ำสัน แข็งแรงดังนักมวยปล้ำ คอ แขน ขาใหญ่ จมูกใหญ่ ควหนา กรามแข็งแรงมากทั้งหญิงชาย หญิงสูงถึงห้าฟุต เป็นลักษณะที่ธรรมชาติสร้างให้ต่อสู้กับภยันตรายอันร้ายกาจจากอากาศและสัตว์ร้า อายุกระดูกมนุษย์นีแอนเดอร์ธัลที่พบนี้ ราวห้าหมื่นปีลงมาถึงสองหมื่นห้าพันปีก่อนคริสต์กาล มีความเจริญกว่ามนุษย์ที่กล่าวมา ยังอาศัยถ้ำ นุ่งหนังสัตว์ รู้จักใช้ไฟ และมีพิธีทางศาสนาดังลักษณะที่เห็นจากศพที่ฝังไว้พร้อมกับอาวุธ ขวานหิน อาหาร มีหินซ้อนรองศีรษะศพอย่างประณีต

๒. มนุษย์โครมันยอง (Cro-Magnon) ขุดพบในถ้ำโครมันยอง ประเทศฝรั่งเศสภาคกลาง ลักษณะงดงาม สมองใหญ่ ลำตัวตรง ขาตรง สูงเพรียว หน้าผากกว้าง ใบหน้ากว้าง มีวัฒนธรรมสูงขนาดรู้จักใช้สีทำด้วยดินผสมผงหิน มาเขียนภาพสัตว์ไว้ในถ้ำคอร์กอนน์ในฝรั่งเศสภาคใต้และในถ้ำประเทศสเปญ โครงกระดูกมนุษย์โครมันยองนี้อายุราวสองหมื่นห้าพันปีลงมาถึงหนึ่งหมื่นปีก่อนคริสต์กาล อยู่ในระยะยุคน้ำแข็งที่สี่ของโลก

มนุษย์ยุคหินแรก และมนุษย์ยุคหินเก่าดังกล่าวมานี้ ยังคงอาศัยถ้ำใช้เครื่องมือหินหยาบล่าสัตว์ แล้วคงค่อย ๆ รู้จักใช้ไฟ ใช้หนังสัตว์นุ่งห่มประณีตขึ้น อยู่กันเป็นหมู่เหล่าเป็นครัวเรือน มีวัฒนธรรมสูงขนาดเขียนภาพสัตว์ด้วยสีคงทน มีพิธีศาสนาเห็นได้จากลักษณะการฝังศพ โครงกระดูกที่ขุดพบมาแต่ละแห่งซึ่งไม่ครบถ้วนนั้น นักปราชญ์ได้พยายามคุมเข้าให้เป็นรูป และปั้นหุ่นแต่งเติมส่วนที่ขาดหายไป จนพอจะได้เค้าหน้าตาดังภาพที่แสดงไว้

ห้องสมุดกรมวิชาการ

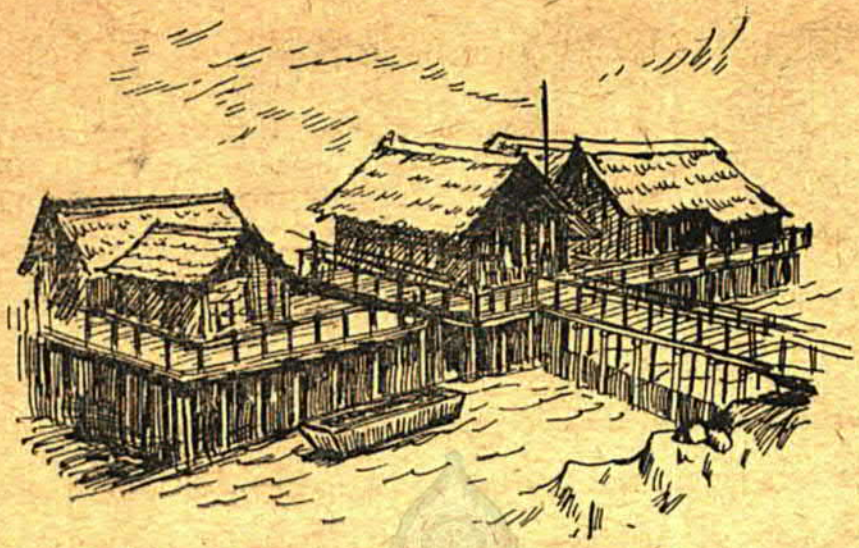

มนุษย์ชวา มนุษย์พิลต์ดาวน์ มนุษย์นีแอนเดอร์ธัล มนุษย์โครมันยอง

ภาพที่ ๑

ภาพมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จากซ้ายไปขวา มนุษย์ชวา มนุษย์พิลต์ดาวน์ มนุษย์นีแอนเดอร์ธัล มนุษย์โครมันยอง (จากหนังสือ The Story of Nations หน้า ๑๗)

ส่วนมนุษย์ในยุคหินใหม่นั้นมีความเจริญก้าวหน้าถึงขนาดสร้างบ้านเรือนอยู่ คงมีภาษาพูดเจริญขึ้น รู้จักทำไร่ เลี้ยงสัตว์ไว้ใช้แรงและกินเป็นอาหาร ทำแห อวนตักปลา ปั้นหม้อใหก้วยกิน รู้จักทอผ้า ดังมีพยานหลักฐานการค้นพบหมู่บ้านของมนุษย์โบราณกระจัดกระจายอยู่ตามทะเลสาบในประเทศสวิส เช่น ทะเลสาบนิวชาเตล ทะเลสาบคองสตองส์ การพบนี้เกิดขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๕๔ ในฤดูแล้ง น้ำทะเลสาบงวดลงจนเห็นหลังคาบ้านโผล่ขึ้นมา หมู่บ้านของมนุษย์ยุคหินใหม่นี้แสดงถึงความเจริญอย่างคนเมือง อายุของหมู่บ้านประมาณ ๔๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว อันเป็นปลายยุคหินใหม่ หมู่บ้านแบบนี้กระจัดกระจายทั่วยุโรปไปจนเกาะอังกฤษภาคใต้ และยังมีสถาปัตยกรรมฝีมือมนุษย์ยุคนี้ เช่นแนวเสาหิน (Stonehenge) ในซัลส์เบอรีประเทศอังกฤษ อันอาจเป็นสถานที่ทางศาสนา และยังมีอนุสาวรีย์เสาหิน (Megalith) ในบริตตานี ประเทศอังกฤษภาคใต้ อันอาจเป็นหลุมฝังศพ มนุษย์ยุคหินใหม่นี้ไม่มีศิลปงาม ๆ เช่นของพวกโครมันยองทิ้งไว้ให้ชม เพราะอาจสนใจกับการแสวงหาที่อุดมสมบูรณ์ ริมน้ำ ริมทะเลอยู่ สร้างบ้านเรือนให้มั่นคง เลี้ยงสัตว์ ปลูกข้าวและพืชผล สร้างเครื่องอาวุธหิน และเครื่องใช้ด้วยหินด้วยไม้ให้ประณีตงดงาม และคงเจริญต่อมาจนเข้ายุคโลหะ เริ่มตั้งประเทศชาติให้มั่นคง เริ่มคิดตัวอักษรและเครื่องใช้สะดวกสบายต่าง ๆ เพื่อความเจริญมั่นคงทางความเป็นอยู่ของคน

หุ่นบ้านจำลองของคนในสมัยหินพบซากในประเทศสวิส

ภาพที่ ๒
ภาพหมู่บ้านทะเลสาบ หุ่นจำลองหมู่บ้านของมนุษย์ทะเลสาบสวิส
(จากหนังสือ The Story of Nations หน้า ๑๘)

ภาพที่ ๓
ภาพ Stonehenge

ข้อควรสนใจ

การขุดค้นซากมนุษย์โบราณได้กระทำกันทั่วไปหลายแห่งเรื่อยมาจนปัจจุบันนี้ ได้พบต่อไปทั้งในอัฟริกา มลายา และที่น่าสนใจที่สุดในระยะปัจจุบันนี้ คือ ในประเทศไทยเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๖๒ ณ เมืองกาญจนบุรี มีการขุดค้นพบซากมนุษย์และร่องรอยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในเขตบ้านเก่า อำเภอเมือง และในเขตไทรโยค ลำน้ำแควน้อย กาญจนบุรี ได้พบโครงกระดูกมนุษย์และร่องรอยของมนุษย์ยุคหินเก่า (Paleolithic) ยุคหินกลาง (Mesolithic) ยุคหินใหม่ (Neolithic) ในเนื้อดินทับซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ขึ้นมา และพบตลอดจนร่องรอยของมนุษย์ในยุคสัมฤทธิ์และยุคเหล็กอยู่ในบริเวณดังกล่าว ได้ซากศพมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์หลายศพพร้อมด้วยเครื่องใช้ไม้สอยและภาพเขียนในถ้ำ อันแสดงถึงวัฒนธรรมของยุคก่อนประวัติศาสตร์มากกว่าที่พบมาแล้วในแห่งใด ๆ

๓. กำเนิดและการขยายเผ่าพันธุ์ของมนุษย์

นักปราชญ์สันนิษฐานว่าเป็นระยะเวลาร้อย ๆ ล้านปี ที่โลกพัฒนาสิ่งมีชีวิตขึ้นซึ่งก็ขยายเพิ่มเผ่าพันธุ์แตกต่างกันออกไปเป็นสัตว์หลายประเภท มีทั้งเลือดอุ่นและเลือดเย็น มนุษย์อาจมีต้นพันธุ์ร่วมกันกับสัตว์เลือดอุ่นประเภทเลี้ยงลูกด้วยน้ำนม อันแยกออกเป็น ปลาวาฬ สุนัข หมี ช้าง ม้า ลิง เป็นต้น แต่ต้นพันธุ์ที่แยกออกเป็นมนุษย์นั้นขาดหายไปเพราะยังค้นไม่พบ ส่วนลิงนั้นโชคดีกว่าที่ได้พบร่องรอยของต้นตระกูลลิงได้มากกว่าและดีกว่าต้นตระกูลมนุษย์ พาให้นักปราชญ์บางคนเคยเข้าใจผิดคิดว่ามนุษย์สืบสายมาจากลิง เพราะมีลักษณะของโครงกระดูกและอวัยวะคล้ายคลึงกัน แต่การที่มีได้เป็นดังกล่าว เพราะลิงกับมนุษย์ต่างมีวิวัฒนาการของรูปลักษณะออกจากบรรพบุรุษของตนต่างหากจากกัน ถ้าจะกล่าวว่าร่วมกันก็ตรงที่มีต้นพันธุ์เดียวกับรายเริ่มแรกของสัตว์เลือดอุ่นทุกประเภทเมื่อร้อย ๆ ล้านปีมานี้เท่านั้น

แหล่งกำเนิดของมนุษย์นั้น ตามความคิดอันมีเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ค่อนข้างจะร่วมกันว่า อยู่ในทวีปอาเซียมากกว่าทวีปอัฟริกา เพราะเท่าที่พบซากสัตว์คล้ายบรรพบุรุษเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมนั้น แสดงว่ามีอยู่กำเนิดในทวีปอาเซียเป็นส่วนมาก ทวีปอาเซียมีธรรมชาติและภูมิอากาศเหมาะแก่การเป็นที่กำเนิดของสัตว์ต่าง ๆ แล้วสัตว์เหล่านี้แยกย้ายกระจายออกไปยังแห่งอื่น ทวีปอื่น เพื่อหากินหรือหลีกหนีภัยจากอากาศและสัตว์ร้ายด้วยกัน และก็ต้องไปตายสูญพันธุ์เป็นรุ่น ๆ ไป ในเมื่อไม่รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ส่วนมนุษย์นั้นมีสมองสูงกว่า จึงรู้จักปรับปรุงตัวเองให้สามารถดำรงพันธุ์รอดอยู่ได้ตลอดมา

การกระจายเผ่าพันธุ์ของตนสกุลมนุษย์นั้น ครั้งแรกคงเกิดเมื่อหลายแสนปี อาจถึงจำนวนหนึ่งล้านปีก่อนมาแล้ว ซึ่งแสดงว่าเป็นเวลานานก่อนร่องรอยที่เราค้นพบบรรพบุรุษของมนุษย์คงได้เดินทางออกจากแหล่งกำเนิดของตนเป็นระยะ ๆ หลายครั้งหลายรุ่น และต้องล้มหายตายจากไปในแหล่งต่าง ๆ และค่อย ๆ ขยายพันธุ์อาศัยทำมาหากินอยู่ทั่วโลก การที่มนุษย์มีผิวพรรณและรูปลักษณะแตกต่างกันนั้น ก็เพราะมีพัฒนาการแตกต่างกัน เหมือนดังลิงใหญ่ย่อมมีพัฒนาการเป็นลิงชนิดต่าง ๆ หรือสัตว์ก็พัฒนาเป็นชนิดต่าง ๆ เพราะอิทธิพลของดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติแวดล้อม และสภาวะการครองชีวิตที่แตกต่างกัน ค่อย ๆ แปรเปลี่ยนผิวพรรณ หน้าตา รูปพรรณของมนุษย์กระทบกระเทือนไปถึงนิสัยใจคอสติปัญญาให้ต่างกันไป โดยที่เราไม่อาจเห็นได้ด้วยตามาตลอดยุคสมัยอันยาวนานนั้น แต่มนุษย์ยุคใด ชาติใด ภาษาใดก็ตาม นักวิทยาศาสตร์ย่อมรวมเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน คือ ให้เป็นชาติใหญ่ Homo Sapiens อันมีความหมายว่า ผู้ฉลาด รู้จักคิด

คอเคเซียน

มองโกเลียน

เอธิโอเปียน หรือเนโกรอิด

๔. การแบ่งชาติพันธุ์ของมนุษย์

มนุษย์แต่ละคนย่อมได้ผิวพรรณ หน้าตา ลักษณะนิสัย จากถิ่นอาศัยอันแปลก ๆ ต่าง ๆ กัน บรรพบุรุษของนิโกรคงกระจายลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้จากใจกลางของอาเซียลงสู่ทวีปอัฟริกา อีกพวกหนึ่งไปทางตะวันออกเฉียงใต้เข้าสู่คาบสมุทรมลายาและหมู่เกาะมลายาและข้ามไปทวีปออสเตรเลีย ต้นสกุลของพวกผิวเหลืองเผ่ามองโกลก็มุ่งไปทางตะวันออกของทวีปอาเซีย เข้าสู่คันแคนที่เป็นประเทศจีนและญี่ปุ่นในขณะนี้ แล้วมหาสมุทรปาซิฟิกอันกว้างใหญ่ก็กั้นขวางเผ่านี้ไว้ให้หยุดยั้งอยู่เป็นหมัน ๆ บัดนี้ จะเป็นจุดใดหรือทางใดที่มนุษย์รุ่นแรกมาสู่ตะวันตกคือทวีปยุโรปนั้น เราไม่อาจทราบได้แน่ แต่เผ่าคอเคเซียนเป็นเผ่าที่มีรูปพรรณหน้าตาต่างกว่านิโกรและมองโกลอย่างเห็นได้ถนัด ความแตกต่างนี้คงเกิดมาแล้วตั้งแต่ยุคน้ำแข็งใหญ่ ๆ ทั้งสี่ยุคของโลกตลอดยุคสมัยเป็นหมัน ๆ นับถึงล้านปีที่ผ่านมา มนุษย์จึงแยกเป็นเผ่า ผิวดำ ผิวเหลือง ผิวขาว และที่น่าจะได้กล่าวเพิ่มอีกเผ่าหนึ่งก็คือ อเมรินเดียน ซึ่งเดิมคงเป็นชนผิวเหลืองที่ข้ามจากอาเซียไปสู่อลัสกาตั้งแต่ยุคไกลโพ้น แล้วค่อยเร่แยกย้ายลงมาอยู่ตลอดตั้งแต่อลัสกา อเมริกาเหนือ กลาง และใต้ เกิดเป็นอินเดียนแดงหลายเผ่า

เรื่องชาติพันธุ์ (race) ของมนุษย์นั้น นักปราชญ์ได้ศึกษาถึงวิธีแบ่งต่าง ๆ กัน โดยใช้หลักผิว ผม กาม ภาษาพูดกาม โครงกระดูกรูปร่างหน้าตากาม แต่สรุปแล้วนักปราชญ์ทางมานุษยวิทยา ได้แบ่งออกเป็นสายใหญ่ ๆ ที่พอจะยึดถือได้ในขณะนี้ว่ามี ๓ สายด้วยกันดังนี้

๑. คอเคเซียน (Caucasian) ผิวขาวอย่างชาวยุโรป

๒. มองโกเลียน (Mongolian) ผิวเหลืองอย่างชาวอาเซีย

๓. เอธิโอเปียน (Ethiopian) หรือเนโกรอิด (Negroid) ผิวดำอย่างชาวนิโกรในอัฟริกา

แล้วยังแบ่งสายย่อยที่สำคัญจาก ๓ สายนั้นอีกมาก ที่สำคัญควรกล่าวมีดังนี้

ก. อินเดียนแดง (Red Indian) ผิวคำแดงอย่างชาวอินเดียนในอเมริกา และในเกาะมหาสมุทรปาซิฟิกตอนใต้ เรียกว่า โพลีเนเซียน (Polynesian) อันถือเป็นสาขามองโกเลียน (Mongoloid)

ข. ออสโตรลอยด์ (Austroloid) ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมของทวีปออสเตรเลีย ซึ่งนักปราชญ์บางเหล่ายังสงสัยว่า น่าจะให้เป็นสาขาของเผ่าคอเคเซียนมากกว่าสาขาเอธิโอเปียนหรือเนโกรอิก (Negroid) เพราะลักษณะผมไม่หยิกขอดติดหนังศีรษะและผิวไม่คำอย่างนิโกร แต่เป็นสีน้ำตาล ผู้ชายมีหนวดเครามากอย่างเผ่าคอเคเซียน แต่ปราชญ์บางเหล่าก็ลงมติให้เป็นสาขาเนโกรอิก เพราะเค้าหน้าตาคล้ายนิโกร แต่ลักษณะหน้าผากเทลาดลงมา กระดูกคิ้วโปนมากและตาลึกเหมือนพวกโพลีเนเซียน สาขามองโกเลียน (Mongoloid) นั่นว่าผสมหลายเผ่า

ค. มาเลย์ (Malay) หรือมาลายัน (Malayan) นัยน์ตาดำ ปากยาง ผมดำ ผิวสีน้ำตาลอ่อน หมูโค่งน้อย ๆ มีถิ่นฐานอยู่ในคาบสมุทรมลายู เกาะชวา ในมนังกะเบา เกาะสุมาตราเป็นส่วนมาก มีลักษณะสาขาปลาย ๆ ของเผ่าคอเคเซียน (Caucasoid) จากเกาะลังกาปนมองโกเลียน นับเป็นเผ่าบริสุทธิ์ต่างหากไม่ปะปนเผ่าอื่น ๆ มากเหมือนชาวอินโดนีเซียนทั่วไป ซึ่งปนทั้งนิโกร มองโกเลียน ดังชาวยาหลียูกิส ดยักส์ (ในเกาะบอเนียว) เป็นต้น หรือพวกเมลานีเซียน ไมโครนีเซียน (Micronesian) ในเกาะอื่น ๆ ของมหาสมุทรปาซิฟิกอาเซียอาคเนย์

จักขยายเผ่าใหญ่ทั้ง ๓ ข้างต้นพอเป็นสังเขปดังนี้

๑. เผ่าคอเคเซียนหรือผิวขาวนั้น ลักษณะสำคัญอยู่ที่ผมนุ่มเส้นละเอียดตรงหรือหยิกน้อย ๆ สีผมอาจแตกต่างกันตั้งแต่สีทอง (blonde) ไปจนสีน้ำตาลอ่อน น้ำตาลแก่ และดำ ผู้ชายมีหนวดเครามาก ร่างสูงใหญ่ ใบหน้ารูปไข่ กระดูกแก้ม

ไม่นูนมาก พื้นที่เล็ก ริมฝีปากยาง รมูกโด่งเป็นสันและเรียวเล็ก ดวงตาสีฟ้า หรือน้ำตาลหรือดำซึ่งมีขนาดโตหรือปานกลาง รูปศีรษะกลมทุยเล็กน้อย ศาสตราจารย์ฮักซ์ลีย์ (Huxley) แบ่งเผ่าคอเคเซียนออกเป็นสองกลุ่ม

ก. คอเคเซียนผมสีทอง ตาสีฟ้า ได้แก่ชาวยุโรปภาคเหนือ ที่เรียกว่านอร์ดิค (Nordic) หรือสแกนดิเนเวีย สก๊อต เวลช์ และเยอรมันเหนือเป็นต้น ที่ปะปนอยู่ในอัฟริกาเหนือ อัฟกานิสถาน อินเดียเหนือ และเมื่อปนมองโกเลียก็มีพวกแลปป์ ฟินส์ และเผ่าไซบีเรียเป็นต้น

ข. คอเคเซียนผมสีน้ำตาลและดำ สีผิวมีตั้งแต่ขาว น้ำตาลอ่อน น้ำตาลเข้ม ดำสนิท ได้แก่ชาวยุโรปริมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ในอัฟริกาเหนือ ในอาเซียระหว่างแถบต่อแดนกับยุโรป เหล่าเสมิติคในอาเซียน้อย อาหรับ และเปอร์เซีย เหล่าแฮมิติคในอียิปต์เป็นต้น พวกคอเคเซียนสายปลาย ๆ ได้แก่เผ่าทราวิทในอินเดียใต้ และเวททาส์ในเกาะลังกา มีที่ปนกับสาขานิโกร (Negroid) เช่นเผ่าเตาลัสในเกาะซีลอน ปนมองโกเลียนเช่นเผ่าไอนุในเกาะญี่ปุ่นเป็นต้น

ยังมีปราชญ์บางกลุ่มแบ่งเผ่าคอเคเซียนออกเป็นสามสาขาดังนี้

ก. พวกเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean) ผิวคล้ำ ผมดำ ตาดำ เช่นพวกอียิปต์รุ่นแรก ๆ พวกโครมันยองในยุคหินเก่า สเปญ อิตาเลียนยุครุ่นเป็นต้น

ข. พวกแอลปีนส์ (Alpines) ศีรษะกลม ผิวคล้ำเล็กน้อย มีมากในยุคเหล็กตอนต้น ในฝรั่งเศสเทือกเขาแอลป์ ในยุโรปภาคกลางและตะวันออก

ค. พวกนอร์ดิค (Nordic) รูปศีรษะยาว ไกล มีมากในปลายยุคสัมฤทธิ์ ลักษณะเหมือนพวกเมดิเตอร์เรเนียน แต่ผิวขาว นัยน์ตาสีฟ้า ผมสีทอง รางสูงใหญ่กว่า ๒ พวกแรก เริ่มขยายพันธุ์ในยุโรปเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วแผ่ไปทั่วยุโรป ข้ามไปเกาะอังกฤษ เข้าสู่ทวีปอาเซียในอินเดีย พวกนอร์ดิคมีทั้งเผ่าอารยันอันเป็นเผ่าเดียวกับที่เข้าไปยึดครองประเทศอินเดียเหนือและกลาง

๒. เผ่ามองโกเลียน ผิวเหลือง น้ำตาล ดำแดง เส้นผมเหยียดตรง เส้นหนาหยาบ ผู้ชายมีหนวดเครานิดน้อย ใบหน้ากว้าง แบน กระดูกแก้มนูน จมูกเล็กโด่งพองาม นัยน์ตาเฉียงเล็กและยาว ขางตาชั้นเดียวเช่นญี่ปุ่น จีน เผ่ามองโกเลียนแบ่งออก

ก. มองโกเลียนเหนือหรือมองโกโล อัลไตอิค (Mongolo-Altaic) ได้แก่ ตาก ชั้น ญี่ปุ่น เป็นต้น ที่ปนคอเคเซียนได้แก่ ฟินส์ แลปป์ แมกยาร์ เตอร์ก เป็นต้น

ข. มองโกเลียนใต้ ได้แก่ จีน ทิเบต พม่า ไทย ญวน เป็นต้น

อินเดียนแดงในอเมริกาและเกาะในมหาสมุทรปาซิฟิกได้แก่ เอสกิโมในอลัสกา แก่ ออกจากสายมองโกเลียนเหนือ สันนิษฐานว่าเมื่อช่องแคบเบริง (Bering Strait) ยังเป็นแผ่นดินเชื่อมรัฐอลัสกาของอเมริกาและอาเซียเหนือสุดนั้น พวกนี้ได้พเนจรข้ามไปทวีปอเมริกา และกระจัดกระจายลงมาถึงใต้สุด แต่ที่พวกเอสกิโมผิวขาวรูปร่างอ้วนล่ำก็เพราะอยู่เขตหนาวจัดต้องกินอาหารมีไขมันมาก ส่วนพวกอินเดียนแดงเผ่าต่าง ๆ ในอเมริกาเหนือ กลาง และใต้นั้นมีผิวดำแดง ร่างเพรียว ว่องไว เพราะอยู่เขตอบอุ่นกว่าและต้องถูกย่างผิวดำเสมอ

๓. เผ่าเออิโอเปียนหรือเนโกรอิดเป็นชาติพันธุ์ที่ยังคงมีลักษณะใกล้เคียงมนุษย์บุคคิน ผิวดำ ผมดำหยิกขอดติดหนังศีรษะ และรูปศีรษะยาว งอกทุยออกเบื้องหลังมาก กระดูกแก้มราย นัยน์ตาโปนใหญ่ จมูกแบนใหญ่ รูจมูกกว้าง ปากหนา ขากรรไกรยื่น ลูกตางลาดเข้าข้างใน ฟันซี่ใหญ่ ผู้ชายมีหนวดเคราน้อย อารมณ์ฉุนเฉียวดุดันแต่ก็มีความซื่อสัตย์จงรักภักดีปนอยู่ ปลีนองเล็กมาก แขนท่อนล่างยาว

เผ่านีโกรหรือเออิโอเปียนแบ่งย่อยออกคร่าว ๆ ดังนี้

ก. นิโกรอัฟริกาเหนือ ประกอบพวกคอเคเซียนกึ่งเช่นพวกมัวร์ นูเบียน อบิสสิเนียน

ข. นิโกรอัฟริกาเขตเอธิโอเปียมิเล่า บันตู ภัฟเฟอร์ บุชแมน ฮอตเตนทอต ซึ่ง ๒ เผ่าหลังนี้เหลือน้อยแล้ว และยังมีพวกอัฟริกันยิคมีสัตว์เล็ก ๆ ในป่าทึบ

ยังมีพวกนิโกรปาซิฟิก (Oceanic Negroes) หรือที่เรียกเมลานีเซียน เช่นพวกปาปวนในเกาะทัสเมเนีย ฟิจิ ไกโคโลส และยังมีพวกเนกริโต (Negrito) ร่างเล็กๆ ในป่าคาบสมุทรมลายู เรียกว่าพวกเงาะ เซมัง และซาไกเป็นต้น

มนุษยชาติสายใหญ่ ๆ ทั้งสามเผ่านี้ นับวันจะผสมพืชพันธุ์ปนเปกันจนเลือดแท้ของเผ่าต่างออกไปทุกที และควรมีเจริญทางคมนาคมช่วยให้แผ่เผ่าพันธุ์กระจายออกไปทั่วโลกมากขึ้น ภาษาที่ใช้พูดก็แบ่งออกเป็นสายใหญ่ ๆ ต่าง ๆ กันเช่น เผ่าคอเคเซียนส่วนใหญ่พูดภาษาอินโด-ยุโรเปียน (Indo European) อันมีต้นเค้าของภาษาสันสกฤตในอินเดียเป็นรากศัพท์ทางเดิม พวกมองโกเลียนพูดภาษา อูราล-อัลไตอิค (Ural-Altaic) ก็มีภาษาซิโน ทิเบตัน (Sino-Tibetan) ก็มี เป็นต้น แต่ในที่นี้ไม่มีความจำเป็นจะต้องกล่าวถึงเรื่องภาษาของมนุษย์ เพราะภาษาไม่ใช่เป็นเครื่องแบ่งเผ่าพันธุ์ที่เราควรจะถือเคร่งครัดนัก

บทที่ ๓

อารยธรรมยุคแรกของชาติต่าง ๆ

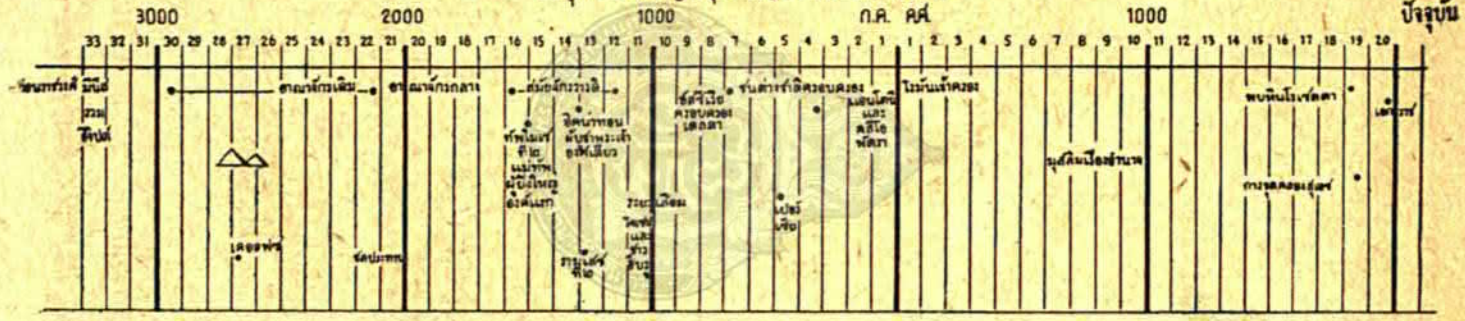
ระยะปลายแห่งความเจริญของมนุษย์ในยุคหินใหม่ (Neolithic Age) นั้นนักโบราณคดีถือกันว่าตกอยู่ในราว ๕,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ระยะนี้เป็นระยะของความคลี่คลายของยุคสมัยเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ เพราะมนุษย์ทมีชีวิตอยู่ในสมัยดังกล่าวนี้ได้ทิ้งหลักฐานไว้ให้ค้นคว้า และศึกษาตั้งแต่โครงกระดูกของมนุษย์และสัตว์เลี้ยงและเครื่องมือประกอบการทำมาหาเลี้ยงชีพ ตลอดจนซากของสิ่งประดิษฐ์รวมทั้งซากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางศิลปะ

หลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าหลังจาก ๕,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์กาลเป็นต้นมา มนุษย์ที่เป็นผู้นำความเจริญคือมนุษย์แถบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ได้แก่แม่น้ำไนล์ (Nile) ไทกริส (Tigris) ยูเฟรตีส (Euphrates) เว่ (Wei) สินธุ (Indus) แล้วต่อมาความเจริญจึงขยายไปสู่กลุ่มชนที่อยู่ใกล้ทะเลอันมีชายฝั่งเหมาะแก่การเดินทางทางเรือในระยะใกล้ ๆ ได้แก่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean sea) ทะเลอีเจียน (Aegean sea) ทะเลอาหรับ (Arabian sea)

อารยธรรมของอียิปต์

สภาพทางภูมิศาสตร์ของอียิปต์ช่วยให้ชนชาวอียิปต์มีความเจริญก้าวหน้าก่อนชนชาติอื่น ๆ กล่าวคือแม่น้ำไนล์ซึ่งเป็นหัวใจของการเกษตรของประเทศอียิปต์ทั่วมีน้ำฝนทุกปี จึงนำเอาปุ๋ยมาสู่ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำทำให้เป็นแหล่งเพาะปลูกอย่างดี แต่เจ้าของที่ดินก็ต้องรู้จักใช้แรงงานและความคิดที่ระยิ่งกันภัยธรรมชาติเสียก่อน เช่นการทำเขื่อน นอกจากนี้การที่พื้นดินส่วนใหญ่ของประเทศเป็นทะเลทรายมีฝนตกน้อยจึงเป็น

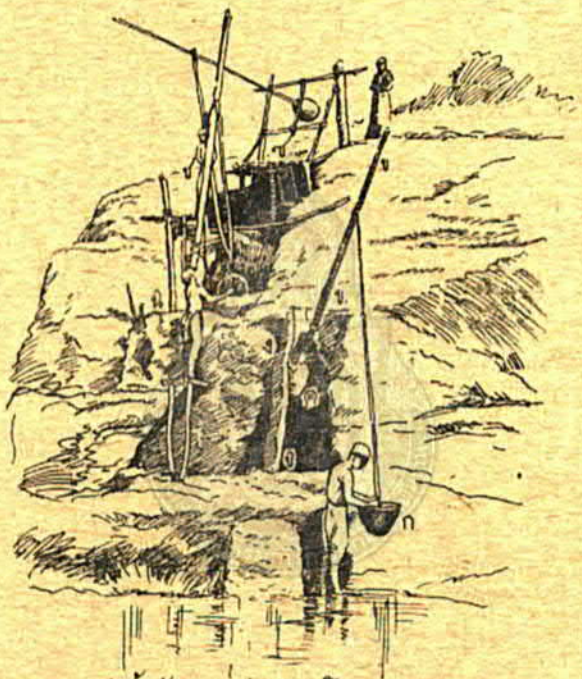
เหตุการณ์สำคัญในยุคต่างๆแห่งประเทศอียิปต์

3000
2000
1000
ก.ค.
ค.ศ.
1000
ปัจจุบัน
33 32 31 30 29 28 27 26 25 24 23 22 21 20 19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
มีนีส
รวม
อียิปต์
อาณาจักรเก่า
อาณาจักรกลาง
อาณาจักรใหม่
เลออฟ
ซัลประทน
ไฮเดรา
ไบแซนไทน์
ไบแซนไทน์
ไบแซนไทน์

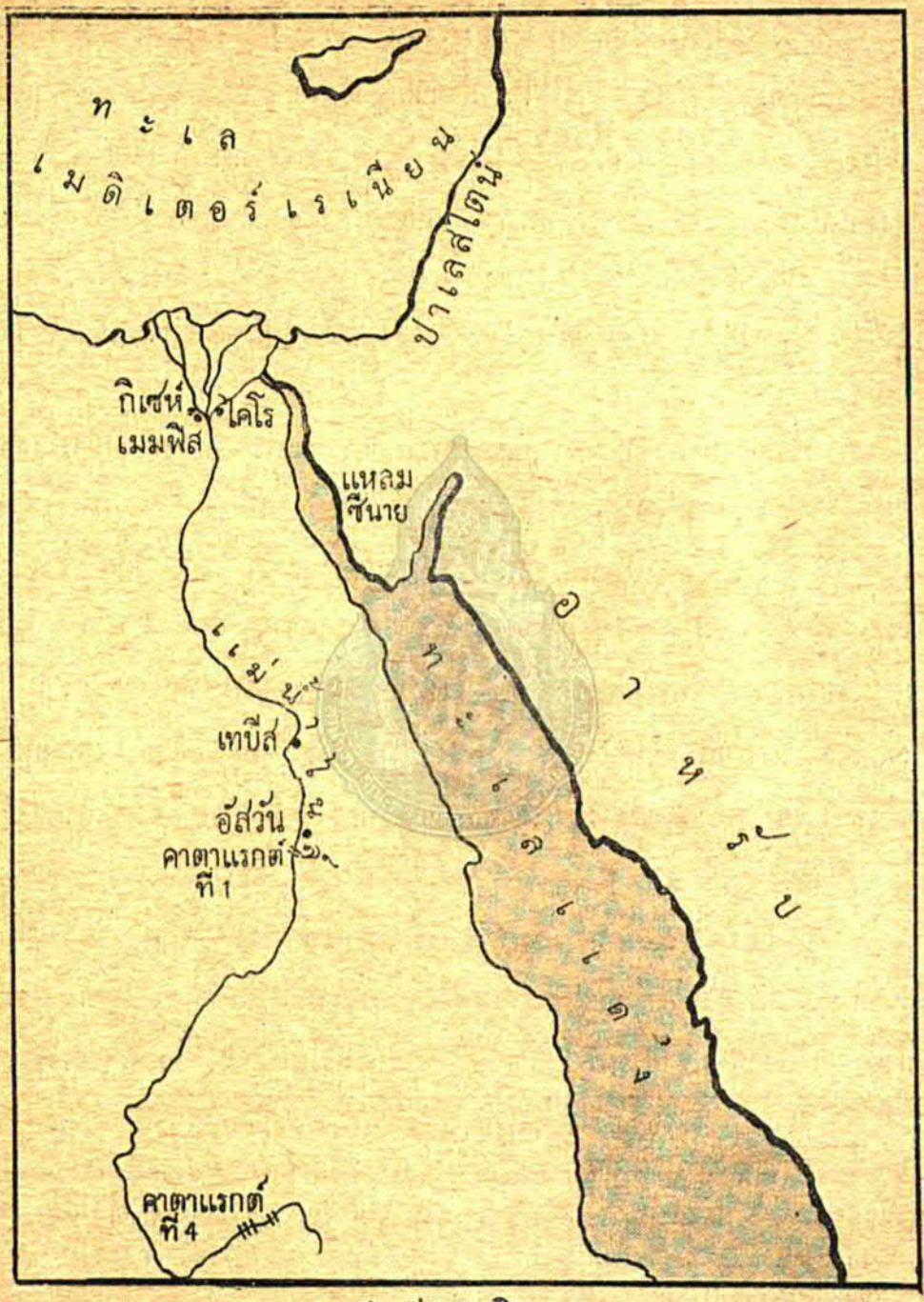
อารยธรรมลุ่มแม่น้ำ

เหตุให้ชาวพื้นเมืองต้องใช้สติปัญญาคิดการชลประทานขึ้นจากวิธีง่าย ๆ ก่อนแล้วจึงดัดแปลงให้ดีขึ้นในชั้นหลัง ทั้งนี้ทำให้การชลประทานขยายงานกว้างขวางและเป็นระเบียบด้วย การทำงานใหญ่นั้นเป็นสิ่งก่อให้เกิดการปกครองรวมเป็นหมู่คณะขึ้นเพื่อประสานหน่วยงานร่วมกัน แต่นานไปก็เกิดมีการแบ่งแยกคอมผู้ตั้งตัวเป็นหัวหน้ากลุ่ม

การตักน้ำเข้านาของชาวอียิปต์โบราณ

ชนที่กระจัดกระจายกันอยู่ตลอดสายน้ำไนล์ หัวหน้า (Chieftain) เหล่านี้มีอำนาจมากขึ้นก็ขยายอำนาจรวมเอาเขตแดนของชนกลุ่มอื่นที่พ่ายแพ้เป็นดินแดนที่กว้างขวางขึ้น ระยะแห่งการขยายตัวในทางการปกครองของชนกลุ่มใหญ่ ๆ หลายกลุ่มในอียิปต์นั้นไม่มีหลักฐานที่ระบุได้ว่าไกลมากนัก จึงจัดเป็นสมัยก่อนราชวงศ์ (Pre-dynastic Period) ซึ่งสันนิษฐานกันว่าประมาณ ๕,๐๐๐ ปีถึง ๓,๒๐๐ ปีก่อนคริสต์กาล

อาณาจักรอียิปต์โบราณ

ประมาณ๓,๒๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชมีหัวหน้าใหญ่คนหนึ่งสามารถปราบปรามหัวหน้าคนอื่น ๆ ไว้ใต้อำนาจได้ ตั้งตนเป็นกษัตริย์ องค์แรกของราชวงศ์ที่หนึ่ง (First Dynasty) มีพระนามว่ามีนส์ (Menes) ตั้งราชธานีอยู่ที่ทีนส์ (Thines) ซึ่งอยู่ทางอียิปต์ภาคสูง (Upper Egypt) คือดินแดนทางลุ่มแม่น้ำไนล์ตอนใต้ตั้งแต่เมืองเมมฟิส (Memphis) ไปถึงคาตาแรกที่ที่ ๑ (First Cataract) และมีอำนาจครอบคลุมไปถึงอียิปต์ภาคต่ำ (Lower Egypt) คือแถบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนล์ (The Nile Delta)

ระยะแรกแห่งความเป็นปึกแผ่นของอียิปต์นี้นักประวัติศาสตร์จัดเป็น อาณาจักรเดิม (The Old Kingdom) ซึ่งมีกษัตริย์ครอบครองรวมทั้งหมด ๖ ราชวงศ์ ระหว่าง ๒,๘๐๐ ปีถึง ๒,๓๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และกษัตริย์ราชวงศ์ที่ ๓ ได้ย้ายราชธานีไปที่เมืองเมมฟิส (Memphis) เพื่อสะดวกแก่การควบคุมอำนาจอียิปต์ทั้ง ๒ ภาค ปลายระยะนี้มีการชิงชิงอำนาจกันเอง และท้ายที่สุดก็มีชนต่างชาติเข้ามารุกราน มีผู้แย่งกันเป็นกษัตริย์หลายคน แต่ระยะนี้หาหลักฐานไม่ได้ จึงไม่มีเรื่องราวที่แน่นอนที่บันทึกไว้ได้ หลักฐานพอจะเริ่มได้ใหม่เมื่อมีเชื้อพระวงศ์ชาวอียิปต์ตัวเป็นกษัตริย์ขึ้นอีกเป็นราชวงศ์ที่ ๑๑

ประมาณ ๒,๑๐๐ ปีถึง ๑,๗๘๘ ปีก่อนคริสต์ศักราชอียิปต์รวบรวมอาณาจักรขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นที่รู้จักของนักประวัติศาสตร์ว่า อาณาจักรกลาง ฟาโรห์องค์แรก ๆ มีอำนาจน้อยกว่าเดิมอยู่ประมาณ ๑๐๐ ปี จึงกลับมีอำนาจมากขึ้นเพราะประชาชน

---

* หมายเหตุ กษัตริย์อียิปต์นั้นเรียกกันว่าฟาโรห์ (Pharoah) ทุกองค์ เพราะถือกันว่าเป็นดั่งพระเจ้าดั่งมนุษย์ไม่สมควรเรียกพระนาม คำฟาโรห์ซึ่งแปลว่า "บ้านหลวง" (Great House หรือ Royal House) ถือเป็นการยกย่อง ทั้งนี้เพราะฟาโรห์เดิมทำหน้าที่ประมุขของนักบวชด้วยและเป็นกษัตริย์ด้วย แต่สมัยต่อมานักบวชมีอำนาจขึ้นและได้แยกตัวบุคคลออกจากฟาโรห์

หลายเหล่าช่วยเหลือ ฟาโรห์ในราชวงศ์ที่ ๑๒ จึงตอบแทนบุญคุณรายฎรด้วยการเปิดโอกาสให้สามัญชนมีสิทธิ มีเสียงในการปกครองบ้านเมือง จึงถือกันว่าระยะนี้อียิปต์เริ่มการปกครองแบบประชาธิปไตย และระยะนี้มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ราชธานีใหม่คือ ธีบส์ (Thebes) เป็นศูนย์กลางของอารยธรรมและวัฒนธรรม แต่ความเจริญในยุคนี้สิ้นสุดลงเพราะเกิดการจลาจลบ่อยครั้งจนกระทั่งแตกแยกกันไปทั่ว เป็นเหตุให้ชนต่างชาติเข้ารุกราน

ในที่สุดพวกฮิคซอส (Hyksos) ซึ่งเรียกกันว่าราชาแห่งคนเลี้ยงแกะ ซึ่งมาจากทะเลทรายอาหรับทางตะวันตกก็เข้ามายึดครองอยู่ประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ ปี พวกนี้ใช้ม้าลากรถศึกและขี่ขี่เป็นพาหนะทำให้ชาวอียิปต์ตกใจกลัว แต่ต่อมาม้าก็เป็นประโยชน์ในการใช้สร้างอาณาจักรใหม่

สมัยแห่งความเจริญรุ่นที่ ๓ ของอียิปต์นี้ชาวอียิปต์เริ่มตั้งตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการทหารทั้งทางบกและทางทะเล เพราะเริ่มประดิษฐ์อาวุธหลายแบบที่มีพลังและมีการใช้ม้าเทียมรถศึก นอกเหนือไปจากทหารราบ ทางทะเลก็มีกองทัพเรืออันมั่นคงแข็งแรงมีอำนาจยิ่งใหญ่ทางทะเล ระยะนี้เริ่มประมาณ ๑,๕๘๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช เมื่ออาโมสที่ ๑ (Ahmose I) แห่งราชวงศ์ที่ ๑๘ ทรงต่อต้านชาติศึกแล้วตั้งตัวเป็นกษัตริย์ปกครองราชย์สืบต่อกันมาอีก ๓ ราชวงศ์จนประมาณ ๑,๐๙๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ระยะนี้นักประวัติศาสตร์ยกให้เป็น สมัยแห่งจักรวรรดิ (The Empire Age) เพราะอียิปต์แผ่อำนาจครอบครองย่านตะวันออกใกล้ไปจนถึงลุ่มแม่น้ำยูเฟรตีส และทุตโมสที่ ๑ (Thutmose I) ก็มีอำนาจครอบครองอาณาจักรอัน ๆ ไปจนจดซีเรีย

ในปลายรัชกาลฟาโรห์องค์นี้มอบราชสมบัติให้ราชธิดาคือ ฮาทเชปสุต (Hatchepsut) ซึ่งอภิเษกสมรสกับอนุชาต่างมารดาซึ่งทรงช่วยพระนางเมื่อพระนางสิ้นพระชนม์ก็ขึ้นครองราชย์เป็น ทุตโมสที่ ๓ เป็นนักรบที่แกล้วกล้ามากและเรืองราวตลอดรัชกาลนี้เป็นเรื่องของสงคราม

ประมาณ ๗๐ ปีหลังจากนั้นฟาโรห์อาเมนโฮเทปที่ ๔ (Amenhotep IV) ได้ทรงเปลี่ยนความนิยมทางศาสนาจากการนับถือพระเจ้าหลายองค์มานับถือพระเจ้าองค์เดียว คือพระอาทิตย์ หรืออาเทน (Aten) และฟาโรห์เองก็เปลี่ยนพระนามเป็นอิคห์นาทาน (Ikhnatan) ซึ่งมีความหมายว่า "เป็นที่พอพระทัยของอาเทน" ทรงย้ายราชธานีจากธีปส์ไปที่ เทแลล อมาร์นา (Tellel-Amarna) แต่ความเชื่อถือทางศาสนาตามแนวใหม่ของฟาโรห์ไม่เป็นที่แพร่หลาย พระองค์ก็สิ้นพระชนม์ไปด้วยความตรอมพระทัยและอียิปต์ก็กลายอำนาจลง พระองค์มีแต่ราชธิดาทั้งเศกสมรสให้กับข้าราชบริพารซึ่งได้ครองราชย์เป็นฟาโรห์ คือ ตูเตงกามอน (Tutenkhamon) ซึ่งอยู่ในราชสมบัติ ๖ ปีก็สิ้นพระชนม์ แต่สุสานของพระองค์ในปีรามิดก็ว่า ๓,๐๐๐ ปี เพิ่งจะเป็นที่ประจักษ์แก่ตาโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ในสภาพที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นหลักฐานในการค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์ได้อย่างดี

ฟาโรห์ผู้สืบราชสมบัติต่อมาล้วนเป็นนักรบทั้งสิ้นและองค์ที่สามารถกู้จักรวรรดิอียิปต์กลับคืนมาคือ รามเสสที่ ๒ (Ramses II) ทรงแผ่อำนาจไปเหนือประเทศใกล้เคียงซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นของอียิปต์ และทรงสร้างกำลังทัพมหึมาทั้งทหารชาวอียิปต์และทหารต่างชาติ นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงต่อเติมวิหารแห่งอาเมนที่เมืองคาร์นาค (Karnak) ซึ่งเริ่มสร้างตั้งแต่ครั้งราชอาณาจักรเก่า รัชกาลของฟาโรห์องค์นี้ยาวถึง ๖๗ ปี แต่หลังจากนั้นอียิปต์ก็เสื่อมอำนาจลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งประมาณศตวรรษที่ ๑๒ ก่อนคริสต์ศักราชจักรวรรดิอียิปต์แตกแยกกันไปสิ้น แต่อียิปต์ก็ยังคงรักษาความเป็นชาติไว้ต่อมาอีก ๔๐๐ ปี จึงเสียเอกราชแก่อัสซีเรียเมื่อประมาณ ๖๒๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และอีกประมาณ ๑๕๐ ปีต่อมาเปอร์เซียก็เข้าครอบครองอียิปต์ จนกระทั่ง ๓๓๒ ปีก่อนคริสต์ศักราช พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชแห่งกรีซจึงเข้าครอบครองอียิปต์แทน และทรงสถาปนาราชธานีจักรวรรดิใหม่ของพระองค์คือ อเล็กซานเดรีย (Alexandria) ณ ปลายดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนล์

หลังจากนั้นอียิปต์ก็มีฟาโรห์ราชวงศ์ใหม่คือปโตเลมี (Ptolemies) เข้ามาครอบครองจนกระทั่งถึงองค์สุดท้ายเป็นสตรีคือคลีโอพัตรา ผู้พยายามกู้อำนาจของอียิปต์คืนมาโดยการช่วยเหลือของมาร์ค อันโตนี ชาวโรมัน ในการรบกับคู่แข่งขันของเขาคือออคเตเวียน (Octavian) แต่ในที่สุดทัพของออคเตเวียนก็ทำลายอำนาจของกองทัพเรืออียิปต์ลงเมื่อ ๓๑ ปีก่อนคริสต์ศักราช คลีโอพัตราฆ่าตัวตายด้วยงูพิษ และอียิปต์ก็ตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโรมัน จึงเป็นอันหมดยุคแห่งอียิปต์โบราณ เพราะในกาลต่อมาอียิปต์ก็กลายไปเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิมุสลิมและตกเป็นประเทศราชของอังกฤษจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จึงได้เอกราชคืนมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน

มรดกของอารยธรรมอียิปต์ที่ตกทอดมาถึงโลกปัจจุบันมีอย่าง ๆ ดังนี้คือ

๑. การปกครองอย่างมีระเบียบแบบแผนรวมทั้งการริเริ่มปกครองแบบประชาธิปไตย ในสมัยฟาโรห์ที่ ๑๒

๒. การชลประทาน ชาวอียิปต์ได้ริเริ่มการชลประทานและปรับปรุงการเกษตรรวมทั้งเครื่องมือในการทำนาและเพาะปลูก ในการทำนานั้นเดิมชาวอียิปต์ใช้จอบและเสียมขุดพื้นดินแล้วจึงรู้จักใช้วัวลากคราดและได้เป็นการช่วยทุ่นแรงงาน ทำให้ชาวนาได้ผลงานที่ดีและรวดเร็วขึ้น ส่วนปัญหาเรื่องน้ำ เดิมใช้ยกน้ำซึ่งเปลืองแรงงานต่อมาจึงริเริ่มการขุดน้ำอย่างง่ายด้วยการทำคันดินขึ้นก่อน แล้วจึงขยายงานชลประทานถึงขนาดสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำในเวลาต่อมา เพื่อระบายน้ำเข้าสู่ทุ่งนาเมื่อน้ำท่วมแม่น้ำ ทำให้ผลผลิตทางเกษตรกรรมมีปริมาณและคุณภาพดีขึ้น

๓. ปฏิทิน ชาวอียิปต์ได้ทำปฏิทินขึ้นโดยสังเกตความเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ ได้แบ่งฤดูกาลเป็นฤดูละ ๔ เดือน เริ่มด้วยฤดูน้ำหลาก ฤดูหว่านและฤดูเกี่ยวเกี่ยว การแบ่งวันก็ดูดวงจันทร์เป็นหลัก จะนับจึงแบ่งอย่างคร่าว ๆ ว่าในปีหนึ่งมี ๑๒ เดือน ๆ ละ ๓๐ วัน วันสุดท้ายของปี ๕ วันใช้เป็นวันฉลองพืชผล ส่วนการ

กำหนดรกราก์สังเกตเหตุการณ์เด่น ๆ เช่นยิ่งมีไฟไหม้ใหญ่ ปฏิทินของอียิปต์มีกำเนิดตั้งแต่ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช

๔. ตัวอักษร ชาวอียิปต์ใช้อักษรภาพบันทึกเหตุการณ์และทำบัญชี พร้อม ๆ กันนั้นก็นำต้นหญ้าซึ่งเรียกว่าปาปิรุสมาแช่น้ำและคลึงทำเป็นกระดาษชนิด ส่วนหมึกก็ใช้กาวจากพืชผักผสมกับเขม่าก้นหม้อ การใช้กระดาษและหมึกจารึกเหตุการณ์ของชาวอียิปต์นอกจากจะทำให้ชนรุ่นหลังได้รู้เรื่องราวสมัยโบราณแล้ว ยังเป็นการริเริ่มประดิษฐ์ตัวอักษรซึ่งชนรุ่นหลังได้นำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น และใช้ประโยชน์ได้จนถึงปัจจุบัน นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสชื่อ ชามโปลิยอง (Champollion) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นผู้อ่านบันทึกของอียิปต์ออก

๕. สถาปัตยกรรม ชาวอียิปต์รู้จักก่อสร้างสุสานหินขนาดมหึมาที่เรียกกันว่าปิรามิด ซึ่งมีทรงสามเหลี่ยมด้วย รู้จักแกะสลักจากภาพ หล่อโลหะ และการทอผ้าลินินเนื้อละเอียดใช้ห่อศพอาบยา รู้จักใช้วิชาแพทย์ดองศพให้คงสภาพอยู่ได้เป็นเวลานับพัน ๆ ปี

ในการก่อสร้างนั้นชาวอียิปต์ได้ใช้วิชาเลขคณิตและเรขาคณิตให้เป็นประโยชน์ในการคิดคำนวณ รู้จักประดิษฐ์เครื่องตัดหินด้วยโลหะทำให้ใช้วัสดุทนอยู่ตามธรรมชาติเพื่อการสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังรู้จักแกะสลักหินเป็นรูปภาพผูกขึ้นเป็นเรื่องราวจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ และทำได้อย่างสวยงาม นับว่ามีศิลปในเชิงจิตรกรรมเป็นอย่างมาก สุสานของโยสถ์วิหารยางแห่งก็มีภาพหล่อโลหะของเทพเจ้าหลายองค์รวมทั้งของฟาโรห์ซึ่งถือว่ากึ่งเทวะกึ่งมนุษย์* รูปปั้นปูนและรูปหล่อเหล่านี้ช่างได้ใช้ความเพียรและศิลป์อย่างสูง ประดิษฐ์หน้าเหมือนคนจริง ๆ นับเป็นการริเริ่มศิลป์ชั้นสูงทางภาพเหมือนทำให้นักประวัติศาสตร์อาศัยใช้เป็นหลักฐาน

---

* หมายเหตุ ที่เมืองกิเซ (Gizeh) ตัวสฟิงซ์ (Sphinx) หรือสิงห์โตหินหน้าเป็นคน คือพระพักตร์ของพระเจ้าคาฟเรอ (Khafre)

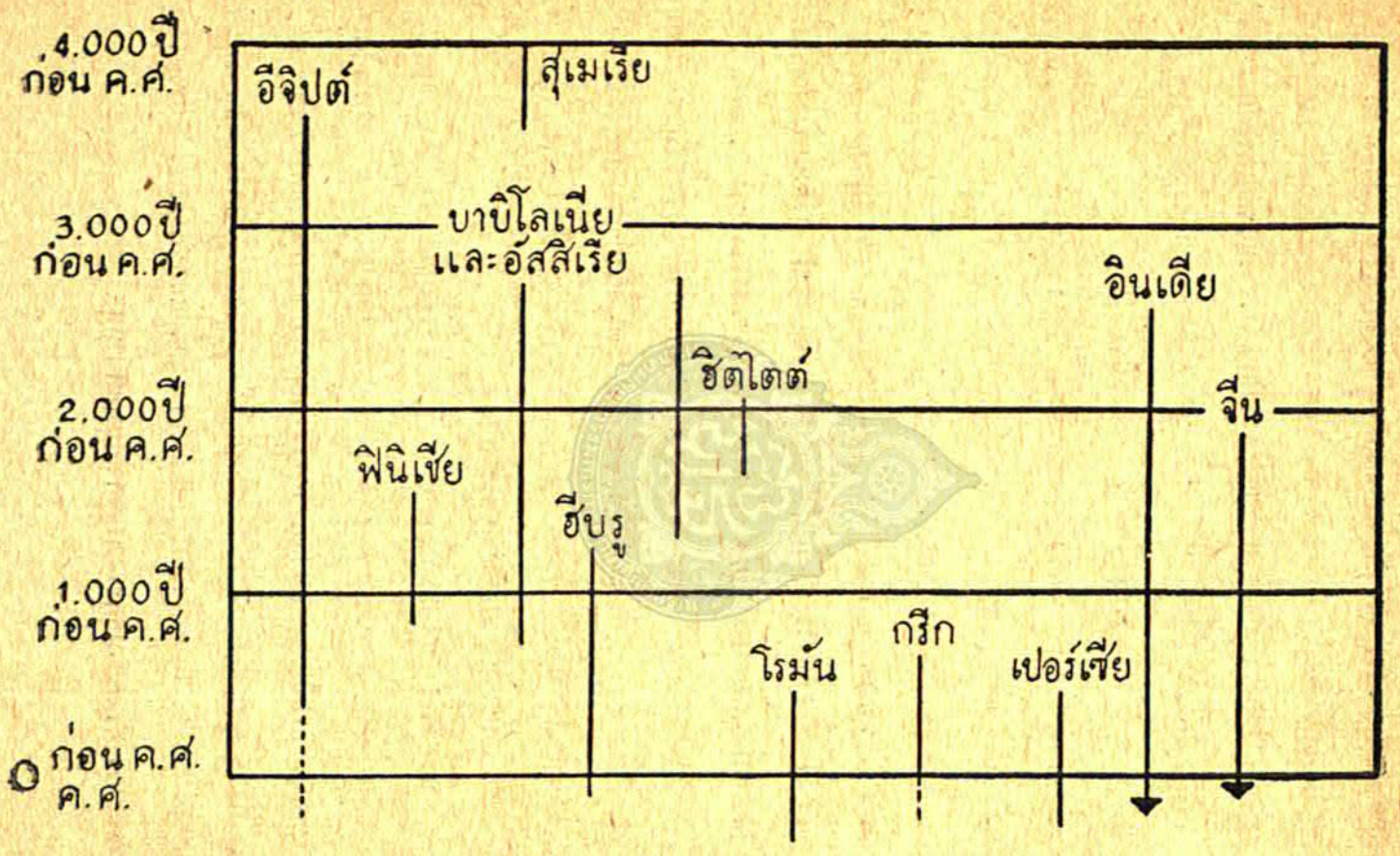
ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ในสมัยนั้นได้ ส่วนภาพเขียนที่ฝาผนังก็แสดงฝีมือชั้นเยี่ยมไว้

อนึ่งภายในสุสานใหญ่ ๆ นั้นยังมีเครื่องใช้สอยประจำวันได้แก่เครื่องเคลือบดินเผาที่มีฝีมือประณีตมีลวดลายงดงาม เครื่องแก้วและเครื่องโลหะซึ่งทำลองจากของจริง เช่นเครื่องมือหัตถกรรมและเรือชนิดต่าง ๆ ซึ่งล้วนแสดงฝีมือเยี่ยมไว้

๖. แพทยศาสตร์ ในวิชาแพทยศาสตร์นั้นนอกจากสามารถเก็บรักษาศพไว้ในรูปมัมมี่ (Mummies) เพราะมีความเชื่อถือเกี่ยวกับศาสนาว่ามนุษย์จะมีการฟื้นคืนชีพแล้ว แพทย์ชาวอียิปต์เป็นจำนวนมากเรียนรู้ถึงการผสมเครื่องยาสมุนไพรชนิดต่าง ๆ อียิปต์โบราณนี้เรามีศัลยแพทย์และทันตแพทย์แล้ว ความสามารถทางวิชาแพทยศาสตร์ของอียิปต์มีประจักษ์พยานจากภาพเขียน ภาพแกะสลัก และกระดาษปาปิรัส และแม้ในซากมัมมี่ที่พบที่เมืองอียิปต์นั้นก็มีฟันทองและหุ้มทองไว้อย่างประณีต

๗. วิทยาศาสตร์ ชาวอียิปต์มีความรู้วิชาวิทยาศาสตร์แขนงฟิสิกซ์และเคมีอย่างง่าย ๆ ไม่ลึกซึ้ง แต่มีความรู้ในวิชาดาราศาสตร์เป็นอย่างดี แต่การประดิษฐ์เครื่องมือวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ เช่นนาฬิกาแดดและนาฬิกาน้ำเป็นการริเริ่มนำความรู้ทางวิชาวิทยาศาสตร์เบื้องต้นมาใช้เป็นประโยชน์

๘. นิติศาสตร์ นิติศาสตร์และศาลยุติธรรมของอียิปต์เริ่มมีตั้งแต่สมัยอาณาจักรอียิปต์เดิม อียิปต์มีศาลรวม ๖ ศาล ซึ่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทางฝ่ายบริหารได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ไปปฏิบัติงานเป็นครั้งคราว คณะข้าราชการฝ่ายยุติธรรมคณะหนึ่งด้วยหาก หัวหน้าผู้พิพากษามักจะดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของฟาโรห์ด้วย เรียกว่าเชี่ยวชาญพิเศษในการอุทธรณ์ถึงฟาโรห์ด้วย และคู่ความก็ไม่แยกชั้นวรรณะ ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมจากศาลเสมอหน้ากัน

เปรียบเทียบระยะความเจริญ

๙. ศาสนา ความเชื่อถือทางศาสนาของชาวอียิปต์ยุคโบราณเป็นความเชื่อถือในอำนาจธรรมชาติซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้าหลายองค์ด้วยกัน พระอาทิตย์ หรือเร หรือรา เป็นเทพเจ้าผู้ทรงอำนาจสูงสุด มีเทพเจ้าแห่งแม่น้ำไนล์คือโอซิริส (Osiris) ซึ่งประชาชนสักการะบูชามาก

ยุคทองอียิปต์ถึงเป็นจักรวรรดิมีความเชื่อถือทางศาสนาก้าวหน้าไปกว่าเดิม คือเชื่อในโลกหน้าดังจะเห็นได้จากในสุสานและหีบศพมีม้วนกระดาษที่เรียกว่า "หนังสือสำหรับผู้ตาย" ฝังไว้ด้วย และตามฝาผนังก็มีบทสวดแสดงความเคารพในพระเจ้าแต่องค์เดียวคือสุริยเทพ (Sun-God) และมีการศึกษาปรัชญาแห่งชีวิตอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นต้นเค้าแห่งศาสนาทั้งหลายของโลก

๑๐. วัฒนธรรม ชาวอียิปต์นับถือผู้ใหญ่ มีมารยาทที่กิริยาวาจาอ่อนน้อม และมีมารยาทเฉพาะสำหรับการรับประทาน ล้วนเป็นแบบฉบับที่ดีของวัฒนธรรมยุคหลังทั้งสิ้น อนึ่งสตรีก็มีสิทธิเสมอบุรุษ และเป็นที่ยกย่องในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นครอบครัวสามัญชนหรือผู้ดีมีสกุล ภายในบ้านและบริเวณบ้านก็มีการตกแต่งด้วยศิลปที่แสดงว่าชื่นชมในความงามของธรรมชาติ และตกแต่งบ้านตามฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าบ้าน การใช้เครื่องประดับกายก็เหมาะสมกับฐานะเช่นกัน

การแบ่งชั้นวรรณะก็ไม่ได้ตายตัวอย่างอินเดีย มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามอาชีพที่ประกอบ ถ้าอาชีพเจริญก็ฐานะทางสังคมก็เปลี่ยนไปด้วยก็

สรุปแล้วอียิปต์เป็นชาติที่ไม่เพียงแต่สร้างอารยธรรมยุคแรกไว้เท่านั้น แต่ยังได้เป็นปฐมาจารย์ของความเจริญทุกสาขาของโลกยุคโบราณด้วย

อารยธรรมของเมโสโปเตเมีย

นักประวัติศาสตร์ขนานนามดินแดนส่วนหนึ่งว่าแถบอุดมสมบูรณ์ คือดินแดนที่มีอาณาเขตตั้งแต่ทางเหนือของอียิปต์เรื่อยต้นทางปากน้ำไนล์ เรื่อยไปทางริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางฝั่งตะวันออกจนถึงอ่าวเปอร์เซีย

ส่วนหนึ่งของดินแดนในแถบอุดมสมบูรณ์ ก็คือกลุ่มประเทศที่อยู่ค่อนไปทางตะวันออกระหว่างลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรตส ชาวกรีซเรียกดินแดนแถบนี้ว่า เมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) และยังมีชื่อเรียกอื่น ๆ อีกหลายชื่อ ด้วยเหตุที่มีชนชาติต่าง ๆ หลายชาติเข้ามาครอบครองในระยะเวลาต่าง ๆ กัน

ชนกลุ่มแรกที่อยู่แถบเมโสโปเตเมียคือพวก สุเมเรียน ซึ่งเดิมเป็นพวกพเนรมาจากอาเซียกลาง มาเริ่มตั้งหลักฐานประมาณ ๒,๙๐๐ ถึง ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และเริ่มการเขียนหนังสือขึ้นโดยใช้ลิ่มเหล็กกดลงบนดินเหนียก ๆ แล้วนำไปตากแดดจนแห้งแข็ง การเขียนแบบนี้เรียกว่า คิวนิฟอร์ม (Cuneiform) หรือ อักษรลิ่ม นอกจากนี้ยังเป็นพวกแรกที่รู้จักใช้ล้อเลื่อนกับคันพยวงเพาะปลูกข้าวสาลี

ในเรื่องศาสนาพวกสุเมเรียนคล้ายคลึงกับของพวกอียิปต์คือนับถือเทพเจ้าหลายองค์ ซึ่งเป็นสัญญลักษณ์ของอำนาจลึกลับในธรรมชาติและยกให้องค์หนึ่งใหญ่เหนืออีกองค์หนึ่ง พวกนี้สร้างวิหารใหญ่ ๆ ทำด้วยอิฐดินตากแห้งแข็งแทนหินเพราะไม่มีหินใช้ และสร้างเป็นหอสูงอย่างที่กระพ้าในปัจจุบัน หอสูงนี้ทำทางเดินรอบเวียนลาดลงมาแทนขั้นได ในอาคารมีเสาใหญ่และโค้งใหญ่ ๆ ลวดลายงดงาม นักโบราณคดีขุดพบซากเมืองเออร์ (Ur) ทางใต้ซึ่งมีเค้าโครงของสถาปัตยกรรมสมัยนี้อยู่มาก

เป็นที่น่าเสียดายที่ดินแดนของสุเมเรียนแยกกันเป็นนครใหญ่น้อยไม่รวมกันเป็นปึกแผ่นเช่นอียิปต์ จึงต้องพ่ายแพ้แก่พวก เสมิติก ซึ่งมีผู้นำที่กล้าชื่อ ซาร์กอน (Sargon) แห่งเมือง อัคคัด (Akkad) ผู้ได้สถาปนาอาณาจักรขึ้นในดินแดนเดิมของพวกสุเมเรียน รับเอาอารยธรรม วัฒนธรรมของเจ้าของถิ่นไว้และส่งเสริมให้ยิ่งขึ้น อาณาจักรนี้เรียกว่า สุเมโร-อัคคัด (Sumero-Akkad) รุ่งเรืองอยู่ระหว่าง ๒,๕๐๐ ถึง ๒,๐๕๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช แล้วพ่ายแพ้แก่ชนเสมิติกเผ่าอื่น กล่าวคือประมาณ๒๐,๕๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีชนเสมิติก เผ่าอามอไรต์ อพยพมาแถบ

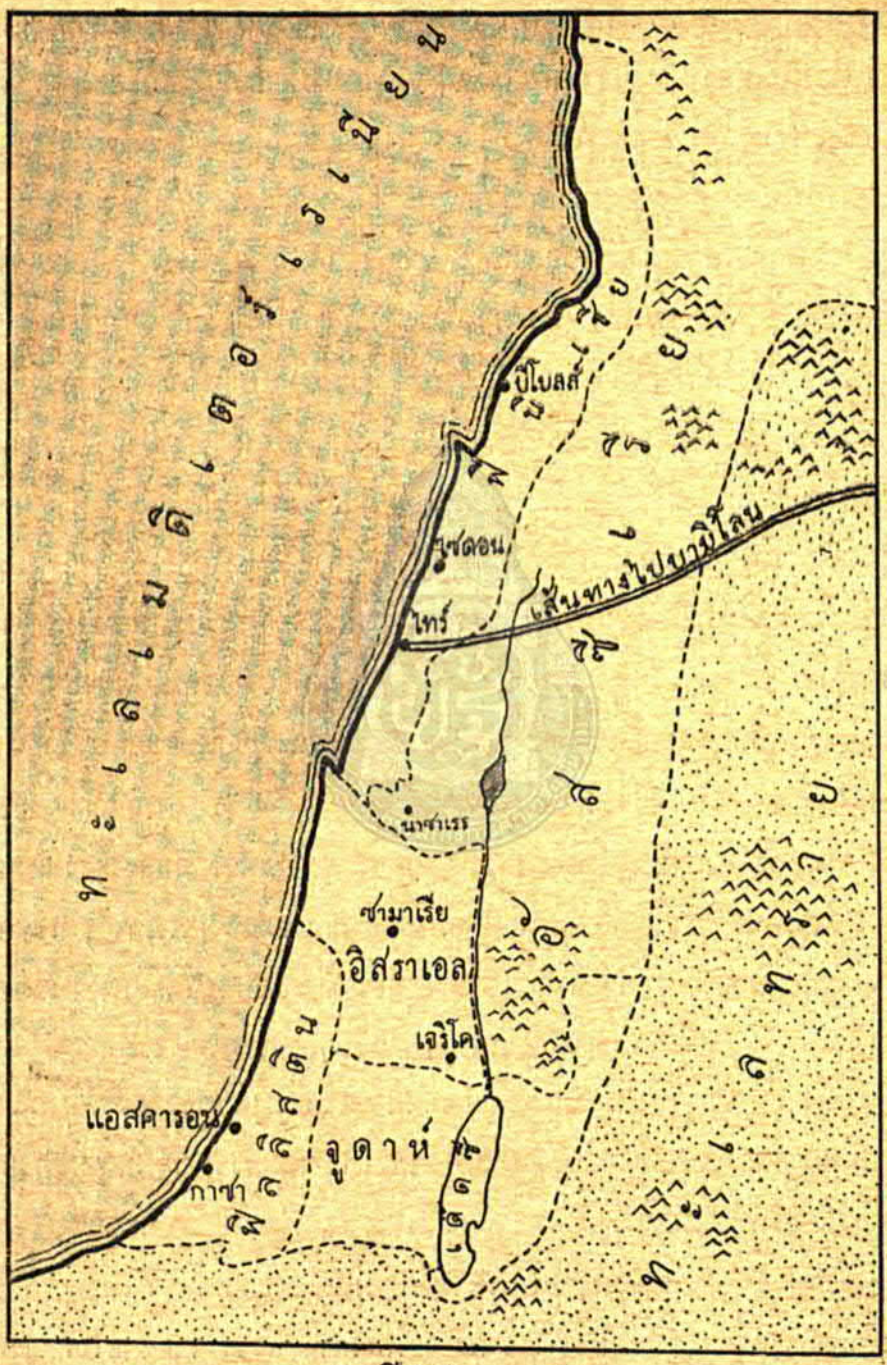
แม่น้ำยูเฟรตสและเข้าครอบครองนคร บาบิโลน (Babylon) ซึ่งกลายเป็นเมืองใหญ่ของอาณาจักรใหม่คือ บาบิโลเนีย (Babylonia) ประมาณหนึ่งร้อยปีต่อมากษัตริย์นักรบสามารถแผ่อำนาจได้กว้างขวางทรงพระนามว่า ฮัมมูราบี (Hammurabi) อาณาจักรของพระองค์มั่นคงและมีอำนาจเป็นที่ครั่นเกรงแก่อาณาจักรใกล้เคียง

พระเจ้าฮัมมูราบีครองราชย์อยู่เกือบ ๕๐ ปี (๑,๙๔๘ ถึง ๑,๙๐๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช) ทรงส่งเสริม การค้า และ การอุตสาหกรรม ของประเทศอย่างกว้างขวาง สินค้าที่พ่อค้านำไปขายต่างประเทศคือข้าวสาลี ผลอินทผาลัม หนัง และผ้าทอจากขนแกะ ในการค้าขายนั้นพ่อค้าใช้ใบรับเงินทำด้วยอิฐตากแดด จึงเป็นเหตุให้อักษรลิ่มของสุเมเรียนแผ่ออกไปตลอดภาคตะวันตกของอาเซีย

เพื่อระรักษาความเป็นระเบียบและความมั่นคงภายในประเทศ กษัตริย์ฮัมมูราบีทรงรวบรวมตัวบทกฎหมายขึ้นไว้ใช้บังคับทั่วประเทศเรียกว่า กฎหมายของฮัมมูราบี ทรงรวบรวมจาก.บทบัญญัติและประเพณีเก่า ๆ ตั้งแต่สมัยอารยธรรมสุเมเรียนแต่ทรงแก้ไขให้รัดกุมเหมาะสมกับความต้องการ แล้วทรงจารึกด้วย ภาษาเสมิติก ไว้บนหินใหญ่ในโบสถ์ของเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด คือมาร์ดูก (Marduk) นับเป็นแบบฉบับของกฎหมายรุ่นหลัง กฎหมายของฮัมมูราบีกอปรด้วยความยุติธรรมทั้งมีต่อแม่หม้ายลูกกำพร้าและคนยากจน อย่างไรก็ดีกฎหมายนี้ยังคงรักษาประเพณีเก่า ๆ เช่นการลงโทษผู้ประทุษร้ายร่างกายเขาก็ให้ใช้วิธีประทุษร้ายตำนองเดียวกันดังคำว่า an eye for an eye, a tooth for a tooth ซึ่งบางครั้งก็ไม่ยุติธรรมนัก

การแต่งงาน ต้องทำให้ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ส่วนฐานะของหญิงก็เช่นเดียวกับชาวอียิปต์คือได้รับสิทธิเสมอชาย จึงมีหญิงที่ประกอบอาชีพเป็นนักธุรกิจและแม้กระทั่งเสมียน และหญิงก็มีการศึกษาได้เหมือนชาย

ศิลปกรรมของอาณาจักรบาบิโลเนียไม่ใคร่มีเหลือเป็น หลักฐานเพื่อการศึกษา เพราะอาคารส่วนมากสร้างด้วยอิฐ แม้นครบาบิโลนเก่าก็ศูนย์ไป จากซากโบราณวัตถุ

อาณาจักรฟีนิเซียและอัสซีเรีย

เหลืออยู่เพียงกองดิน ซึ่งมีสิ่งสลักหักพังนั้นพอจะสันนิษฐานได้ว่าทางเข้าด้านหน้าของอาคารมีรูปโค้ง รูปแกะสลักใดๆก็ไม่มีศิลปงามนักเพียงแต่แสดงภาพเหตุการณ์สมัยนั้นไว้บ้าง

ศาสนาไม่เป็นที่สนใจของพลเมืองมากเท่าการค้าขาย พวกยิวโลเนียนรับเอาเทพเจ้าในศาสนาเดิมของพวกสุเมเรียนและมาร์ดุกเทพเจ้าดั้งเดิมของชาวเสมิติกไว้ การกราบไหว้บูชาเทพเจ้าก็เป็นการกระทำเพื่อให้เทพเจ้าพอพระทัยและได้ช่วยเหลือคน นักบวชเป็นผู้ทำนายโชคชะตามนุษย์ด้วยการดูตับแกะทำนายมายูชายัญ บางครั้งก็มีการทำนายอนาคตโดยอาศัยดาวฤกษ์และดาวเคราะห์อันเป็นวิธีการทางโหราศาสตร์ซึ่งยังนิยมกันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

การศึกษาในสมัยพระเจ้าฮัมมูราบีเจริญถึงขั้นมีโรงเรียนสอนการค้าสอนเสมียนและแม้กระทั่งผู้ทำระบียราชการ โรงเรียนเกี่ยวข้องกับวัด นักโบราณคดีได้ขุดพบอิฐจารึกตัวอักษรที่เป็นบทเรียนของเด็กสมัยนั้น แสดงว่าเด็กต้องเรียนยากมิใช่น้อย ต้องเรียนรู้และเข้าใจ ต้องสามารถเขียนตัวอักษรได้มากกว่า ๕๐๐ ตัว

ความเสื่อมของอาณาจักรบาบิโลเนียเกิดขึ้นไม่นานหลังจากที่ฮัมมูราบีสิ้นพระชนม์ลง ทั้งนี้เพราะกษัตริย์ผู้ครองราชย์สืบต่อมาไม่เข้มแข็งพอที่จะป้องกันประเทศไว้จากพวกอนารยชนและพวกเสมิติกเผ่าต่าง ๆ ที่รุกรานดินแดนทางเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือ ดังนั้นเรื่องราวของความเจริญในแถบอุดมสมบูรณ์ระยะหลังจากสมัยอาณาจักรบาบิโลเนียจึงเป็นเรื่องของประเทศเล็ก ๆ หลายประเทศ

ประมาณ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชชาวฮิตไตต์เริ่มมีอำนาจในดินแดนแถบอาเซียน้อย (Asia Minor) ตอนกลางและตอนเหนือประมาณ ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชก็เป็นปึกแผ่นจนตั้งเป็นอาณาจักรใหญ่มีดินแดนแผ่ขยายไป อย่างรวดเร็วเกือบตลอดอาเซียน้อยทางตะวันตกของแถบอุดมสมบูรณ์ อาณาจักรอียิปต์หวั่นเกรงอำนาจ

ของพวกฮิตไทต์ จึงพยายามรวบรวมกำลังต้านทานการขยายตัวของอาณาจักรใหม่นี้ของฮิตไทต์ การต่อสู้ช่วงชิงกันระหว่างสองชาตินี้ทำให้ทั้ง ๒ อาณาจักรอ่อนกำลังอาณาจักรฮิตไทต์เสื่อมอำนาจลงเมื่อประมาณ ๑,๒๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ส่วนอียิปต์ก็เสื่อมลงในศตวรรษต่อมา

ในระยะที่มีการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างสองชาติใหญ่นี้ ศูนย์กลางแห่งวัฒนธรรมและอารยธรรมชั้นสูงก็เริ่มก่อตัวขึ้นที่ คนอสสัส (Cnosus) บนเกาะ ครีต ในระหว่าง ๒,๐๐๐ ถึง ๑,๔๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ในระยะใกล้เคียงกันนี้มีพวกอินโด-ยุโรเปี้ยน หรือบรรพบุรุษของชาว กรีก ก็ยกรุกมาจากทางเหนือเข้าครอบงำดินแดนแถบทะเลอีเจียน และทำลายความเจริญในแถบนี้ เมื่ออาณาจักรฮิตไทต์หมดอำนาจไป พวกนี้ก็มีอำนาจขึ้น

เรื่องราวของอาณาจักรฮิตไทต์ไม่ใคร่เป็นที่ประจักษ์แก่ตาโลก จนกระทั่งนักโบราณคดีขุดพบซากเมืองในประเทศตุรกีในปัจจุบัน พบโบราณวัตถุหลายชิ้นที่แสดงอิทธิพลของอารยธรรมของชาวฮิตไทต์ซึ่งอาณาจักรที่เกิดขึ้นทีหลังโดยเฉพาะอาณาจักรอัสซีเรียได้รับเอาไว้ เช่นแบบการแกะสลักและสถาปัตยกรรม ของฮิตไทต์นอกจากสันนิษฐานว่า การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะตัวอักษรจากแบบคลื่มมาสู่ครีตนั้น ผ่านทางอาณาจักรฮิตไทต์ ในด้านการอุตสาหกรรม พวกฮิตไทต์เริ่มใช้เหล็ก ซึ่งต่อมาก็เผยแพร่ไปในแถบตะวันออกใกล้

จากระยะ ๑,๒๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชเป็นต้นมาอาณาจักรใหญ่ๆ ต่างก็อ่อนแอลง จึงเกิดมีอาณาจักรเล็ก ๆ ขึ้นหลายแห่ง พวกชนเชื้อสายเสมิติกหลายพวกได้เข้าไปตั้งหลักแหล่งแถบชายทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออกสุด พวกเหล่านี้ได้แก่ พวกฟินเชียน อาราเมียน และฮิบรู

ประเทศเหล่านี้เป็นชัยภูมิที่ทางการค้าขาย จึงเริ่มการค้าขายขึ้นกับประเทศอื่นๆ ทั้งใกล้และไกล ทั้งทางบกทางทะเล เหตุนี้เองจึงมีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยน

วัฒนธรรมและอารยธรรมกันในระหว่างประเทศอาเซียทลอดทวีปอัฟริกาภาคเหนือ (คือ อียิปต์) นับเป็นส่วนแรกของโลกที่เรียกเจริญขึ้น

อาณาจักรลีเดีย (Lydia) มีกษัตริย์ทรงอำนาจอยู่ประมาณ ๖๐๐ ปีเศษก่อนคริสต์ศักราชคือครีสัส (Croesus) ผู้ทรงสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศด้วยการค้าขายซึ่งเริ่มใช้ทองคำเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน หลังจากที่ได้ใช้เหรียญกษาปน์มาตั้งแต่ประมาณ ๙๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช อาณาจักรลีเดียนี้คงความเป็นเอกราชไว้จนเสียอำนาจแก่เปอร์เซียในปลายศตวรรษที่ ๖ ก่อนคริสต์ศักราช

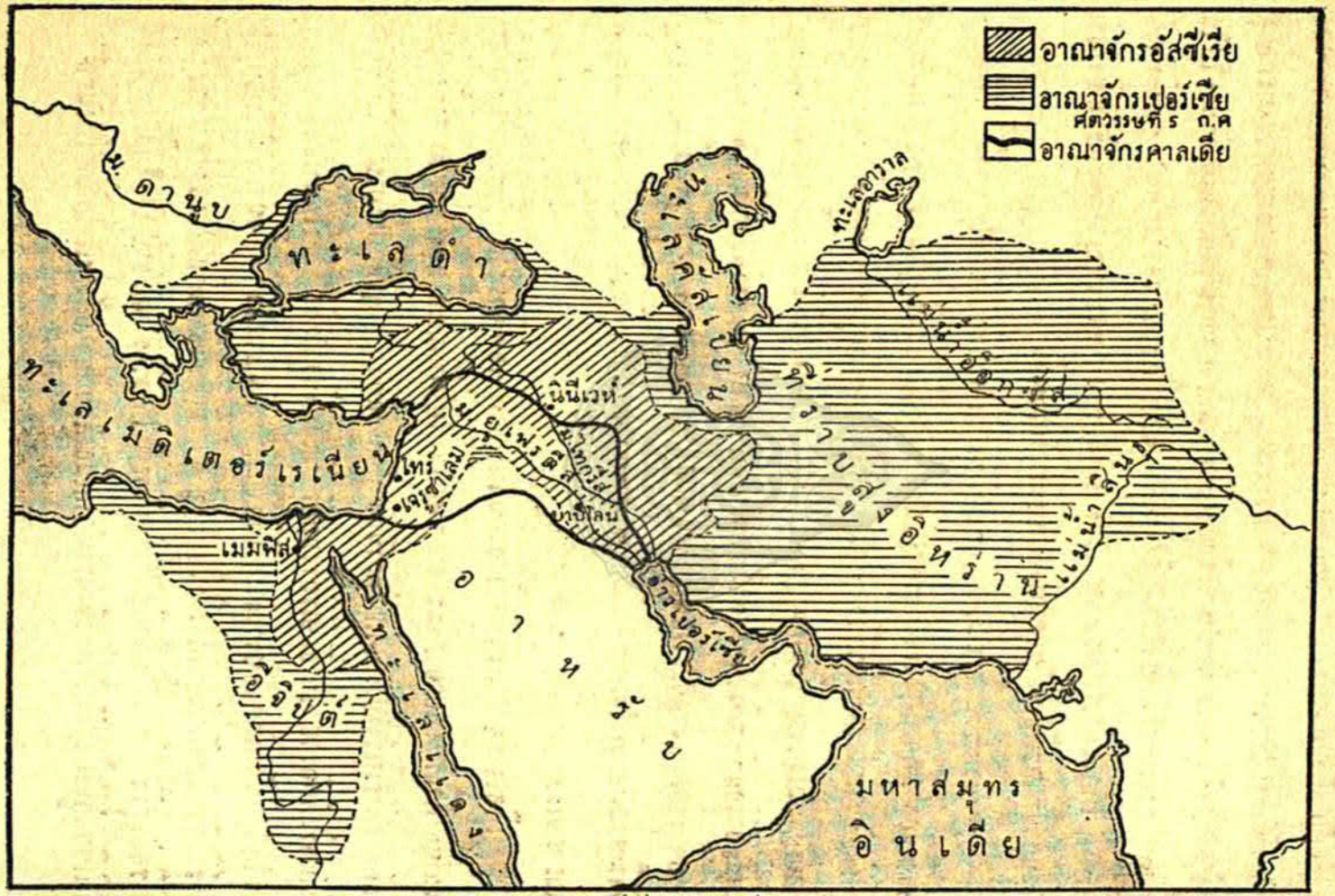
ประเทศฟินิเชีย (Phoenicia) มีดินแดนแถบชายทะเลและใกล้ภูเขา ประชาชนรักการท่องเที่ยวและค้าขาย ไปทางเรือและสร้างเมืองท่าสำคัญไว้หลายแห่งได้แก่ไทร์ (tyre) และไซดอน (Sidon) ซึ่งนักโบราณคดีขุดพบในแถบประเทศเลบานอนและซีเรียปัจจุบัน ประเทศนี้จะเริ่มเกิดขึ้นก่อนศักราชใดยังไม่เป็นที่แน่นอน เท่าที่เป็นที่รู้กันอยู่ชาวฟินิเชียนนี้เป็นชนเผ่าเสมิติกอีกเผ่าหนึ่งซึ่งอพยพมาอยู่แถบนี้ก่อนระยะ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และมีความเจริญหลายประการเพราะในการที่ท่องเที่ยวไปก็ได้รับเอาวัฒนธรรมและอารยธรรมของชาติต่าง ๆ มาเป็นประโยชน์และยังดัดแปลงให้ดีขึ้นหลายอย่าง พวกฟินิเชียนนี้ได้ดัดแปลงการใช้ตัวอักษรสัมของบาบิโลเนียมาเป็นอักษรซึ่งมีจำนวนน้อยลง มีพยัญชนะ ๒๒ ตัว และเป็นแบบอย่างแก่ภาษาอักษรต่าง ๆ ในสมัยปัจจุบัน ส่วนในด้านการอุตสาหกรรม ชาวฟินิเชียนก็ถนัดทำสีย้อมผ้า เครื่องแก้ว และ เครื่องโลหะ ทั้งยังนำเอา กระดาษ ที่ทำด้วยต้นปาปิรุสของอียิปต์มาใช้ ทำให้การยืมทักและการติดต่อสัมพันธ์กับชนชาติอื่นสะดวกขึ้นมาก แต่เพราะไม่ใช่ชาตินักรบจึงพ่ายแพ้แก่อียิปต์และเปอร์เซียเป็นลำดับมาจนศูนย์ชาติไป

ชาวอาราเมียน เป็นชนเผ่าเสมิติกอีกพวกหนึ่งที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่แถบเมืองดามัสกัส (Damascus) ปัจจุบันประมาณ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช เมืองนี้อยู่ตามทางของชาวเกวียนที่เดินทางไปมายังบาบิโลเนีย จึงกลายเป็นสถานีการค้าสำคัญทางบก เมืองสำคัญ ๆ ของอาณาจักรอาราเมียนเป็นเสมือนกันชนของประเทศเพื่อนบ้าน แต่แล้วก็พ่ายแพ้แก่ชาวอัสซีเรียนประมาณ ๘๕๔ ปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวอาราเมียนถ่ายทอดวิชาค้าขายไว้แก่ชาวยุโรปมาก นอกไปจากการแก้ไขตัวอักษรให้ดีขึ้นแล้วภาษาอารามิคก็ใช้เป็นภาษากลางในแถบอุดมสมบูรณ์นี้

ชาวฮีบรู เป็นเผ่าเสมิติกหลายเผ่าที่มาตั้งหลักแหล่งรวมกัน ประมาณไม่ต่ำกว่า ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ชีบรูเคยนับถือพระเจ้าหลายองค์และมีความรู้ความคิดทางเทววิทยาและปรัชญา ต่อมาได้เปลี่ยนมานับถือพระเจ้าองค์เดียว เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาของชีบรูปรากฏอยู่แล้วในเรื่อง "ศาสนาสำคัญของโลกทั้ง ๔ ศาสนา"

ในระยะเวลาใกล้เคียงกับอาณาจักรบาบิโลเนียเดิมนั้นมีเผ่าเสมิติกอีกเผ่าหนึ่งตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มนครรัฐอยู่ทางซีกตะวันออกของดินแดนอุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่ประมาณ๒,๙๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช รวมกันอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าอัสซูร์ (Assur) ซึ่งมีดินฟ้าอากาศรุนแรงกว่าบาบิโลเนีย ชาวเสมิติกกลุ่มนี้พูดภาษาคล้ายคลึงกับชาวเมืองอัคคัดและรับเอาอารยธรรมของชาวสุเมเรียนไว้หลายประการ อาทิ ความเจริญทางศิลปและอักษรศาสตร์ ชนเผ่านี้เรียกว่าอัสซีเรียน (Assyrians) อาณาจักรของอัสซีเรีย (Assyria) มีเมืองหลวงชื่อนีเนเวห์ (Nineveh)

อาณาจักรอัสซีเรียนถูกรุกรานอยู่เรื่อย ๆ จากพวกฮิตไทต์จากพระเจ้าซาร์กอนแห่งอัคคัด และกษัตริย์แห่งเออร์ (Ur) แม้พระเจ้าฮัมมูราบีแห่งบาบิโลเนียก็ได้แผ่อำนาจมาครอบครองดินแดนอัสซีเรีย แต่ชาวอัสซีเรียนก็มีหัวหน้าที่เข้มแข็งกอบกู้เอกราชคืนมาได้เสมอ และเนื่องด้วยเหตุที่ชาวอัสซีเรียนต้องป้องกันตัวอยู่เสมอมา

อาณาเขตของอาณาจักรอัสซีเรีย เปอร์เซีย และคาลเดีย

กลายเป็นนักรบที่สามารถ อาณาจักรอัสซีเรียถูกก่อเกิดขึ้นด้วยความสามารถของกองทัพและนโยบายการทหารอันเป็นส่วนสำคัญในการก่อตั้งรัฐบาลที่เข้มแข็งมีระเบียบกว่าอาณาจักรบาบิโลเนียซึ่งต้องอ่อนลงเพราะแตกแยกภายในและหมดอำนาจไปในที่สุด อาณาจักรอัสซีเรียเข้มแข็งขึ้นทุกทีจนเป็นที่คร้ามเกรงของศัตรู กษัตริย์องค์แรก ๆ ได้ทรงนำม้าและรถศึกมาใช้ในสงคราม จนปรากฏว่ากองทัพอัสซีเรียมีแสนยานุภาพเข้มแข็งในยุคแห่งอารยธรรมโบราณนั้น

อาณาจักรอัสซีเรียมิได้มีแต่กองทัพที่สามารถแผ่อานุภาพได้เท่านั้น ชนชาวอัสซีเรียยังมีความสนใจในการค้ากับประเทศใกล้เคียงเพื่อช่วยสร้างความมั่งคั่งให้อาณาจักรใหม่ของตนอีกด้วย ดินแดนอัสซูรกลายเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างหมู่ชนที่อยู่ทางแถบภูเขากับดินแดนทางตะวันตก พ่อค้าชาวอัสซีเรียนเรียนวิธีค้าขายจากพ่อค้าในแคว้นเอรี และได้ตั้งสถานีการค้าขึ้นหลายแห่งทางตะวันออกเฉียงใต้ของอาเซียน้อยซึ่งเรียกกันว่าคัปปะโดเชีย (Cappadocia) นักโบราณคดีได้ขุดพบดินตากแห้งที่บันทึกเรื่องการค้าไว้มาก อักษรที่จารึกก็ใช้ลิ่มเช่นเดียวกับที่พบในแถบบาบิโลเนียและอัสซีเรีย

เนื่องจากอาณาจักรอัสซีเรียเดิมไม่มีอาณาเขตติดทะเล กษัตริย์อัสซีเรียหลายองค์จึงทรงพยายามที่จะขยายอาณาเขตไปให้ติดทะเล และพยายามที่จะยึดครองเส้นการค้าระหว่างประเทศทางตะวันออกกับตะวันตก ดังนั้นประมาณ ๑,๓๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวอัสซีเรียจึงยกทัพข้ามแม่น้ำยูเฟรตีส แต่ก็ไม่สามารถจะรุกก้าวไปได้ไกลนักเหตุด้วยชาวเผ่าเสมิติกอื่นคอยต้านทานไว้ ชนพวกนี้ได้แก่พวกอารัมแนยนผู้ถนัดค้าขายและมีเมืองใหญ่ ๆ ที่เข้มแข็งหลายเมืองอยู่ในแถบประเทศซีเรียในปัจจุบัน อีกพวกหนึ่งคือชาวฮิบรูผู้ต่อมาได้เข้าครอบครองปาเลสไตน์ และชาวฟินิเชียนผู้มีเมืองอันมั่งคั่งแข็งแรงหลายเมืองในแถบชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

ประมาณ ๑,๑๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ทหารอัสซีเรียนเริ่มใช้อาวุธทองเหลือง ซึ่งคัดแปลงให้คมขึ้น และมากขึ้นจนกระทั่งในที่สุดก็มีอาวุธเหล็กใช้ ดังนั้น กองทัพอัสซีเรียนจึงสามารถยกทำลายบ้านเมืองตามเส้นทางที่ผ่านไปให้พินาศได้โดยง่าย

จักรวรรดิอัสซีเรีย สถาปนาขึ้นประมาณ ๗๕๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีกษัตริย์ทรงเดชานุภาพหลายพระองค์* กษัตริย์องค์หนึ่งทรงรับเอาพระนามกษัตริย์ซาร์กอนแห่งชาวโสเนียเดิมมา เรียกกันว่า ซาร์กอนที่ ๒ พระองค์มีชัยแก่ชาติต่างๆ และมีอาณาจักรครอบครองดินแดนแถบที่อุดมสมบูรณ์ อัสซีเรียมีอาณาเขตจรดทะเลดำและทะเลสาบแคสเปียนทางเหนือ ทรงสร้างราชธานีใหม่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของนีนเวห์ (Nineveh) ชื่อว่าดูรชาร์รูกีน (Dur-Sharrukin) คือซาร์กอนเบิก (Sargonburg) ปัจจุบัน

กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่กว่าซาร์กอนที่ ๒ คือพระโอรสผู้ทรงพระนามว่าเซ็นนาเชอริบ (Sennacherib) ผู้ชำนาญทั้งนักรบ นักการเมืองและนักปกครองที่เฉลียวฉลาดมาก พระองค์ทรงทิ้งตัวเป็นจักรพรรดิมีอำนาจเด็ดขาดเมื่อ ๗๐๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช ทรงสร้างราชธานีนีนเวห์ (Nineveh) เป็นเมืองที่สวยงามและมีพระราชวังซึ่งกษัตริย์ต่อๆ มาสร้างเพิ่มเติมขึ้นอีก อัสซีเรียได้ชัยชนะเหนือชาติใกล้เคียกรับเอาวัฒนธรรม

---

* หมายเหตุ กษัตริย์ที่ทรงอิทธิพลมากคือ :-

๑. ซาร์กอนที่ ๒ (Sargon II) ครองราชย์ระหว่าง ๗๒๒ — ๗๐๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช
๒. เซ็นนาเชอริบ (Sennacherib) ,, ๗๐๕ — ๖๘๑ ,,
๓. เอซาร์ฮัดดัน (Esarhaddon) ,, ๖๘๑ — ๖๖๘ ,,
๔. อัสชูร์บานิปาล (Assurbanipal) ,, ๖๖๘ — ๖๒๖ ,,

องค์ที่ ๔ นี้นักประวัติศาสตร์กรีกเรียกซาร์ดานาปาลุส (Sardanapalus)

ผู้คนและช้างม้าวัวควายของข้าศึกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ องค์จักรพรรดิเองทรงมีความเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือยนานาประการ

ศิลปกรรมและอุตสาหกรรมของอัสซีเรียดัดแปลงมาจากอียิปต์และบาบิโลเนีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการใช้น้ำยาเคลือบเครื่องดินเผา

อารยธรรมของอัสซีเรียที่เป็นประโยชน์แก่โลกปัจจุบันคือ

ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ของอัสซีเรียเรียนการแกะสลักโลหะมาจากพวกฮิตไทต์แต่มาดัดแปลงเป็นแบบของตนเอง เห็นได้จากการสลักเสาหินไว้เป็นภาพเรื่องราวของกษัตริย์อัสซีเรีย ตามฝาผนังในพระราชวังก็แกะเป็นเรื่องราวติดต่อกัน

ในด้านสถาปัตยกรรมนั้นเนื่องด้วยอัสซีเรียมีหินมากกว่าไม้ ใช้อิฐเหมือนชาวบาบิโลเนีย และรู้จักใช้หินเป็นรากฐานสิ่งก่อสร้างเหมือนพวกฮิตไทต์

การเริ่มใช้ทองเหลือง แต่เดิมชาวอัสซีเรียก็ใช้ทองแดงทำเครื่องมือและอาวุธเช่นเดียวกับชาวอียิปต์และบาบิโลเนีย จนกระทั่งประมาณ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวอัสซีเรียนจึงคิดเอาตะกั่วผสมกับทองแดงเกิดเป็นทองเหลืองซึ่งเป็นโลหะผสมที่ทำให้หลอมได้ง่ายกว่าทองแดง นอกจากนั้นเครื่องมือและอาวุธที่ทำด้วยทองเหลืองยังมีคุณภาพคงทนกว่าทองแดงมาก ทองเหลืองก็เป็นที่ใช้กันแพร่หลายจนถึงประมาณ ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และจนชาวฮิตไทต์เริ่มใช้เหล็กขึ้น

วิธีการปกครอง อาณาจักรอัสซีเรียขยายอำนาจสำเร็จนั้นมิใช่เพราะวิธีการรบอย่างมีแผนเพียงอย่างเดียว แต่ด้วยกษัตริย์อัสซีเรียทรงมีการปกครองเป็นขั้นเป็นแผ่นไม่แบ่งแยกกันเหมือนอาณาจักรใหญ่ ๆ เช่นอียิปต์โบราณ ทั้งยังเป็นวิธีการปกครองที่ทำให้ชนชาติที่แตกต่างกันด้วยชนบรรเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ได้อยู่รวมกันได้อย่างใกล้ชิด ดังที่เป็นอยู่ในโลกปัจจุบัน

การคมนาคม เพื่อให้การปกครองดำเนินไปได้สะดวก ชาวอัสซีเรียนเห็นความสำคัญของการประสานงานกันให้ทั่วถึงทั้งประเทศ จึงใช้พนักงานสื่อสาร เพื่อติดต่องานระหว่างฝ่ายบริหารส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น และประเทศราช ถนนที่ตรงเกิดขึ้นในสมัยแห่งความรุ่งเรืองของอาณาจักรอัสซีเรียน นอกจากนี้การไปรษณีย์อย่างพื้น ๆ ก็เริ่มขึ้นในสมัยนี้ด้วย

ห้องสมุดของกษัตริย์อัสชูร์บานิปาล กษัตริย์อัสซีเรียนสนพระทัยในการรวบรวมบันทึกเหตุการณ์ทั้งอดีตและปัจจุบัน มีบันทึกอยู่ตามแห่งเป็นจำนวนถึง ๒๒,๐๐๐ แห่ง นับเป็นการห้องสมุดแรกเริ่ม

เรื่องราวของชนเชื้อชาติอินโด-ยุโรเปียน

หลังจากอาณาจักรอัสซีเรียล่มอำนาจแล้วประมาณ ๖๑๒ ปีก่อนคริสต์ศักราช บรรดาชนชาติที่แข่งขันชิงอำนาจกันมีอยู่ ๔ ชาติ ได้แก่ชนชาติมีดซ์ (Medes) เปอร์เซีย (Persia) คาลเดีย (Chaldea) อาร์ปตและลีเดีย (Lydia)

อาณาจักรของชนชาติมีดซ์คือมีเดีย (Media) นั้นตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอัสซีเรีย ตั้งแต่ประมาณ ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ชนชาวมีดซ์เชื้อสายอินโด-ยุโรเปียน ในระยะประมาณ ๘๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีเดียตั้งอาณาจักรที่เข้มแข็งมีเอคบาตานา (Ecbatana) เป็นเมืองหลวง กษัตริย์แซกซาร์ส (Cyaxaras) ทรงขยายอำนาจไปครอบครองพวกอินโด-ยุโรเปียนอีกเผ่าหนึ่ง คือชนชาวเปอร์เซียผู้ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำไทกริส แต่ต่อมาประมาณ ๕๔๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวเปอร์เซียรวบรวมกำลังยึดอำนาจพวกมีดซ์ได้

ระหว่างที่พวกมีดซ์มีอำนาจอยู่นั้นทางทิศใต้ชนชาติคาลเดียได้ตั้งอาณาจักรใหม่ อยู่ในแถบอดีตสมบูรณ์และยกย่องโลนขึ้นเป็นเมืองหลวง อาณาจักรคาลเดีย (Chaldea) นี้เป็นที่รู้จักในนามบาบิโลเนียใหม่ด้วย

เนบูชัดเนซซาร์ (Nebuchadnezzar) เป็นกษัตริย์ทรงอำนาจแห่งอาณาจักรคาลเดีย หรือบาบิโลเนียใหม่เมื่อประมาณ ๖๐๔ ปีก่อนคริสต์ศักราช ได้ทรงช่วยเหลือยิวต์ให้พ้นจากอำนาจของอัสซีเรียทำให้ยิวต์รื้อสร้างอาณาจักรขึ้นใหม่ แต่เมื่ออาณาจักรเล็ก ๆ ของชาวยิวรู้เรียกว่ายูดาห์แข็งข้อต่อพระองค์ ๆ ก็ทำลายเมืองเยรูซาเล็ม (Jerusalem) เสียเมื่อประมาณ ๕๘๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช และนำเอาเชลยชาวยิวมาไว้ที่บาบิโลนและสร้างเมืองนั้นใหม่อย่างมโหฬาร เฮโรโดตัส (Herodotus) นักประวัติศาสตร์ชาวกรีกได้เขียนบรรยายถึงกรุงบาบิโลนไว้ว่ากำแพงเมืองกว้างมากจนกระทั่งสามารถปลูกบ้านเล็ก ๆ ได้ ๒ แถวโดยยังมีเนื้อที่ว่างอยู่ตอนกลางพอที่รถม้าศึกจะแล่นผ่านได้อย่างสะดวก

ใจกลางนครบาบิโลนมีถนนหลวงอันเป็นทางที่ขบวนแห่ผ่าน มีซุ้มประตูโค้งอิชตาร์ (Ishtar Gate) ซึ่งยังมีซากเหลืออยู่ในสมัยปัจจุบันนี้ และเป็นตัวอย่างของสถาปัตยกรรมสมัยคาลเดีย ในนครบาบิโลนใหม่นี้ยังมีวัดใหญ่ ๆ อีกหลายวัด ๆ ที่ใหญ่ที่สุดคือวัดของเทพเจ้ามาร์ดูก ส่วนในพระราชวังอันมโหฬารมีอุทยานสวยงามสวนลอย (Hanging Garden) สวยงามมาก ซึ่งชาวกรีกถือว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกสิ่งหนึ่ง

สิ่งที่คาลเดียได้เรืมไว้ให้แก่โลกก็คือการศึกษาดาราศาสตร์ (Astronomy) อย่างมีแบบแผน เดิมทีเดียวชาวคาลเดียเป็นสิ่งที่สับสนอยู่มากกับวิชาโหราศาสตร์ (Astrology) ซึ่งอาณาจักรบาบิโลเนียเดิมเป็นผู้ริเริ่มด้วยความมุ่งหมายจะทำนายโชคชะตา ชาวคาลเดียนศึกษาดาราศาสตร์ละเอียดลออขึ้นจนสามารถแบ่งกลุ่มดาวเป็น ๑๒ กลุ่ม อันเป็นสัญญลักษณ์ของเดือนทั้ง ๑๒ นอกจากนี้ยังได้ริเริ่มการทำนายระยะเวลาที่ระเภทันทรุปราคาและสุริยุปราคาอีกด้วย นักดาราศาสตร์คาลเดียนยังได้คิดคำนวณระยะเวลาของปีหนึ่ง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปไม่เกินปีละ ๒๖ นาที

ในสมัยอันยาวนานถึง ๔๐ ปีของเนบูชัดเนซซาร์นั้นอาณาจักรบาบิโลเนียใหม่ก็เจริญรุ่งเรืองมาก แต่หลังจากที่พระองค์สิ้นพระชนม์ลงบ้านเมืองก็เสื่อมคลายอำนาจลงจนหมดสิ้นไป ทั้งนี้เพราะในระยะปลายรัชสมัยของพระองค์ชาวเปอร์เซียเริ่มกู้อำนาจพ้นจากพวกมีดส์ได้ และเข้าครอบครองเมืองเอคบาตานาเมื่อ ๕๔๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช

พระเจ้าไซรัสมหาราช (Cyrus The Great) ตั้งตนเป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรเปอร์เซีย และล้มอำนาจกษัตริย์ครซัส (Croesus) ผู้มั่งคั่งแห่งลีเดียลงเมื่อ ๕๔๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช ในระยะเดียวกันนั้นไซรัสก็เข้าครอบครองบรรดานครไอโอเนียของกรีก แล้วพระองค์ก็มุ่งขยายไปทางทิศตะวันออกจนมีชายแดนเลยจากอินเดีย นครบาบิโลนก็ตกอยู่ใต้อำนาจของพระองค์อย่างง่ายดายเมื่อ ๕๓๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช โอรสของไซรัสคือ แคมบิสไซซูสส์ (Cambyses) เข้ายึดครองอียิปต์ และดาไรอัส (Darius) ก็ข้ามช่องแคบเฮเลสปอนต์ไปครอบครองมาซิโดเนีย (Macedonia) และเทรส (Thrace) (แต่ในที่สุดพวกกรีกก็รวบรวมกำลังต้านทานการยึดของเปอร์เซียไว้ได้ อเล็กซานเดอรมหาราชทรงนำทัพเข้าไปในอาณาจักรเปอร์เซียและทำลายกองทัพเปอร์เซียลงอย่างสิ้นเชิง รายละเอียดจะได้ศึกษาต่อไปเมื่อถึงเรื่องราวของชนชาติกรีก)

อารยธรรมที่อาณาจักรเปอร์เซียสร้างไว้ให้เป็นประโยชน์ต่อโลกปัจจุบัน

การปกครองแบบมีรัฐบาลที่เป็นระเบียบ พระเจ้าไซรัสทรงริเริ่มขึ้นแต่มาสำเร็จในรัชสมัยดาไรอัสซึ่งปกครองอียิปต์และบาบิโลเนียด้วย แต่ทรงแบ่งอาณาจักรส่วนอื่นออกเป็น ๒๐ มณฑล และแต่งตั้งผู้ว่าราชการมณฑลขึ้นตรงต่อกษัตริย์ดาไรอัสทรงยินยอมให้มณฑลต่าง ๆ มีอิสรภาพภายในมณฑลของตนตราบใดที่ยังสวามิภักดิ์ต่อกษัตริย์และยินยอมเสียภาษีอากรให้ พร้อมทั้งส่งกองทัพมาช่วยกษัตริย์นับเป็นการริเริ่มการปกครองส่วนภูมิภาค

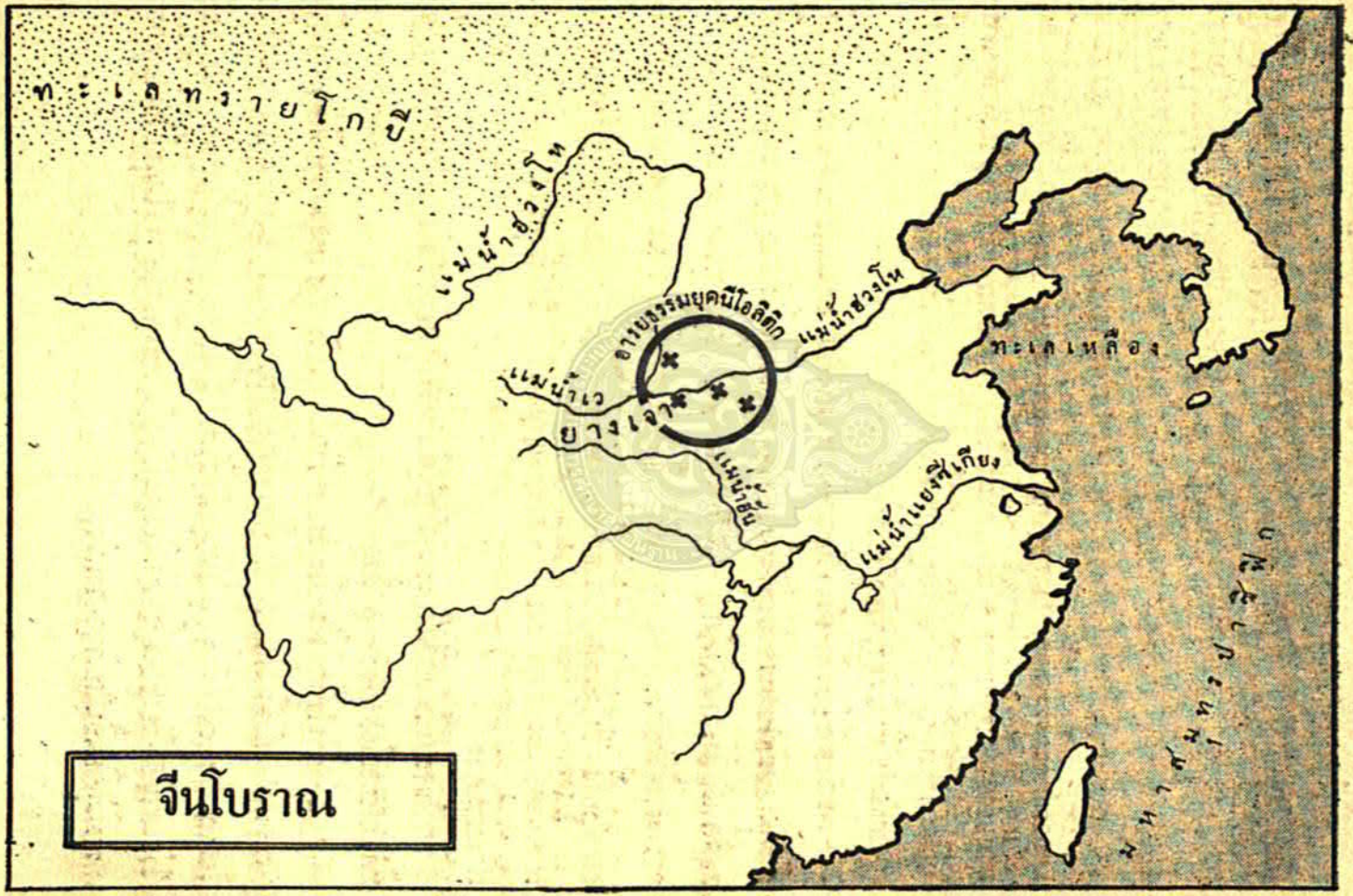
การใช้เหรียญทอง เปอร์เซียรับการใช้เหรียญกษาปน์มาจากลีเดีย

ศิลปและสถาปัตยกรรม นั้นเปอร์เซียไม่มีแบบของตัวเองแต่ก็รวมเอาแบบอย่างของบาบิโลเนีย เช่นการสร้างบริเวณสวนเป็นซุ้ม ๆ และทางลงที่ลาดเป็นชั้นเป็นหลั่น (terrace) นำการแกะสลักหินของอัสซีเรียและการทำชฐเคลือบของอียิปต์มาตกแต่งอาคารสถานที่ของเปอร์เซีย และทั้งซากปรักหักพังไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ศิลปินและสถาปนิกสมัยปัจจุบัน ซึ่งนิยมกันว่าการวางแผนผังของสถาปนิกเปอร์เซียเป็นแบบฉบับของสถาปัตยกรรม

น่าสังเกตว่าความเจริญของเปอร์เซียยุคสูงเพียงสมัยพระเจ้าดาไรอัส ต่อจากนั้นก็ค่อย ๆ เสื่อมลง จนในที่สุดอำนาจปกครองก็อยู่ในมือของข้าราชการผู้รักความฟุ่มเฟือยและฉ้อโกงทรัพย์สมบัติของแผ่นดิน การยุทธการก็หย่อนสมรรถภาพ อาณาจักรเปอร์เซียจึงหมดอำนาจลง

อารยธรรมของจีนโบราณ

ประวัติศาสตรจีนทราบกันมาแต่เดิมนั้นประกอบด้วยนิยายและนิทานปรำปราจึงพงศาวดารไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด จึงไม่เป็นที่รู้แจ้งว่าชนชาติจีนแต่ดึกดำบรรพ์เดิมทีเดียวเป็นชาติที่เจริญมาแต่ครั้งใด รู้กันแต่ว่าจีนได้มาตั้งภูมิลำเนาอยู่แถบของลุ่มแม่น้ำเหลืองตอนกลางประมาณ ๕,๐๐๐ ปีมาแล้วเป็นอย่างน้อย คำบอกเล่าถ่ายทอดกันมาพอจะเชื่อได้ก็คือบันทึกชูกิงซูชิง (Shu-Ching) ซึ่งมีหลักฐานเมื่อประมาณ ๒,๓๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ในระยะนั้นจีนเป็นรัฐพิวคัลมีอาณาเขตอยู่ทางเหนือของลุ่มแม่น้ำแยงซี มีรัฐบาลเป็นปึกแผ่น อีกทั้งประชาชนมีความรู้อย่างดีในเกษตรกรรม มีการเลี้ยงตัวไหม การทำหม้อแร่ ทำให้เห็นได้ว่าจีนได้ก่อร่างสร้างความเจริญมาก่อนหน้าระยะนั้นแล้วเป็นเวลานาน

ทะเลทรายโกบี
แม่น้ำฮวงโห
อารยธรรมยุคนีโอลิติก
แม่น้ำฮวงโห
ทะเลเหลือง
แม่น้ำเว
ยางเจา
แม่น้ำฮั่น
แม่น้ำแยงซีเกียง
จีนโบราณ

ผู้ที่จัดระเบียบการปกครองในระยะพ้นวัลคือจูวาง ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์เจา (Chow Dynasty) ซึ่งครอบครองจีนอยู่ประมาณ ๑,๑๒๒ ปีถึง ๒๔๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช จูวางทรงทำนุบำรุงความสงบสุขของราษฎร และโปรด ฯ ให้สร้างโรงเรียนขึ้นทั่วอาณาเขตของพระองค์ และยังทรงสร้างสถานพยาบาลสำหรับคนชราอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าจิตใจคนจีนมีความเจริญมากกว่าชาติตะวันตกในระยะนั้น แต่การปกครองระยะยืนมีช่องทางให้เจ้าของที่ดินใหญ่ ๆ กระด้างกระเดื่องต่อกษัตริย์ ดังนั้นราชวงศ์เจาจึงค่อย ๆ เสื่อมอำนาจไป และบ้านเมืองก็ตกอยู่ในสภาพจลาจล ในโอกาสนี้มีนักคิดหรือปรัชญาเมธีชื่อเกิดขึ้นหลายท่าน ที่ยกย่องมากที่สุดคือขงจื๊อ (Confucius) ซึ่งมีเรื่องราวอยู่ในภาคศาสนาแล้ว

พระเจ้าชีฮ่องตี้ ทรงรวบรวมจีนเป็นปึกแผ่น ประมาณ ๒๔๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช และครองราชย์อยู่จนถึง ๒๒๑ ปีก่อนคริสต์ศักราช พระองค์เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งราชวงศ์ฉิน (Tsin Dynasty) ซึ่งทรงเป็นทั้งนักปกครองและนักการทหารผู้สามารถ และทรงเข้าใจเลือกใช้บุคคลที่มีความสามารถสร้างรัฐบาลในระบบใหม่ขึ้นให้ได้ผลดี ชีฮ่องตีทรงแบ่งจีนเป็น ๓๖ มณฑล แต่ละมณฑลมีเจ้าหน้าที่ปกครอง ๓ คน ขึ้นตรงต่อกษัตริย์ ได้แก่ อุปราช แม่ทัพ และเจ้าหน้าที่คลัง

ในระยะนี้พวกฮั่นเริ่มรุกรานจีน ชีฮ่องตีทรงรับสั่งให้สร้างกำแพงใหญ่ ซึ่งมีความยาวเกือบ ๒,๐๐๐ ไมล์

แต่อย่างไรก็ดีชีฮ่องตีก็มีนิสัยโหดร้าย ในบางโอกาสโดยเฉพาะกับผู้ที่คัดค้านพระองค์ ดังนั้นเมื่อบรรดานักศึกษาคัดค้านพระองค์และอ้างข้อความในหนังสือโบราณ พระองค์ทรงสั่งให้เผาหนังสือเหล่านั้นหมดรวมทั้งหนังสือของขงจื๊อที่เขียนไว้ แต่เนื่องด้วยประชาชนจีนนิยมการท่องจำ หนังสือที่มีการท่องจำไม่สูญหายไปเสียทีเดียว เพราะมีผู้เขียนขึ้นใหม่จากความจำ

หลังจากสมัยของชิวงตแล้วราชวงศ์สินก็เสื่อมอำนาจลงบ้านเมืองก็อยู่ในสภาพจลาจล จนกระทั่งเลียวปังซึ่งต่อมาได้พระนามว่าเกาตี่รวบรวมอำนาจตั้งราชวงศ์ฮั่นขึ้น ในสมัยนั้นจีนแผ่อาณาเขตไปทางใต้และตะวันตก ราชวงศ์ฮั่นปกครองประเทศจีนอยู่ตั้งแต่ประมาณ ๒๐๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช ถึง ค.ศ. ๒๕

การรุกรานของอนารยชนพวกหยุงนู้หรือฮั่นเป็นเหตุให้แม่ทัพที่สามารถของมณฑลต่าง ๆ คุ้นเคยกับการต่อต้านผู้รุกรานเหล่านี้กำลังกล้าแข็งขึ้น ในที่สุดกองทัพจีนก็รุกเข้าไปทางอาเซียตอนกลาง และขยายอาณาเขตไปจนถึงฝั่งทะเลสายแคสเปียน หัวเมืองจีนที่เกิดขึ้นในระยะนี้เป็นแนวกีดกันพวกอนารยชนได้กว่ากำแพงใหญ่เสียอีก บ้านเมืองจีนรุ่งเรืองมากในสมัยราชวงศ์ฮั่น

หลังจากราชวงศ์ฮั่นครอบครองประเทศจีนอยู่ได้ประมาณ ๒๐๐ ปี ประเทศจีนก็เกิดศึกกลางเมือง พร้อมทั้งถูกรุกรานจากภายนอกอีก พวกฮั่นก็เข้าครอบครองดินแดนทางเหนือของจีน และตั้งอาณาจักรขึ้นให้ชื่อว่า เว่ ซึ่งมีอำนาจอยู่ตั้งแต่ ค.ศ. ๓๘๖ ถึง ๕๓๔

ในระยะนี้เกิดราชวงศ์ใหม่ขึ้นครอบครองจีนคือราชวงศ์ถัง ซึ่งมีอำนาจอยู่ตั้งแต่ ค.ศ. ๖๑๘—๙๐๘ กษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งราชวงศ์นี้เป็นที่รู้จักของชาวจีนในนามว่าไทซุง พระองค์เป็นที่ยกย่องว่าทรงปรีชาสามารถฉลาดเฉลียวและมีพระทัยโอบอ้อมอารี ทรงส่งเสริมการศึกษาและรวบรวมบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานขึ้นไว้ให้เป็นระเบียบ

พระเจ้าไทซุงมักจะท่องเที่ยวดูแลทุกข์สุขราษฎรไปตามมณฑลต่าง ๆ และได้ทรงแก้ไขกฎหมายเก่า ๆ ให้รัดกุมขึ้น และแม้ว่าจะทรงรักการศึกษา แต่ก็จำต้องเป็นแม่ทัพต่อต้านการรุกรานของชนเผ่าทุรกซึ่งมักจะมารุกรานจีน ทรงมีชัยชนะขับไล่พวกนี้ไปหมดสิ้น อาณาจักรจีนก็ขยายออกไปถึงฝั่งทะเลสายแคสเปียนดังเดิม การ

เข้าครอบครองเกาหลีเริ่มในรัชกาลไทซุงแต่ไปสำเร็จในสมัยต่อมา อัครราชทูตจากอาณาจักรใหญ่ ๆ ได้แก่เปอร์เซีย รัฐต่าง ๆ ในอินเดีย และอาณาจักรไบแซนไทน์ในรัชสมัยทีโอโดสิอุส (Theodosius) ก็เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีกับจีนในราชวงศ์ถัง

ราชวงศ์ถังหมดอำนาจลงในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐ อันเป็นยุคมืดของยุโรป

อารยธรรมของจีนโบราณที่ตกทอดมายังโลกปัจจุบัน

๑. การมีทหารจ้าง คือชนชาติจีนและชาติอื่น ๆ ที่มีความชำนาญในการรบก็เข้าเป็นทหารในกองทัพจีนและมีค่าจ้างตามความสามารถ ในสมัยต่อมาในยุโรปก็ถือเป็นแบบอย่างและใช้ทหารจ้างจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ทั้งนี้เป็นการเลิกการเกณฑ์กำลังชายฉกรรจ์มาเป็นทหารเพื่อให้มีเวลาประกอบอาชีพ

๒. การแบ่งแยกกลุ่มชนในวงสังคม สืบเนื่องมาจากการแบ่งแยกระหว่างผู้มีที่ดินและผู้ทำงานในที่ดิน ก่อให้เกิดการสถาปนาตระกูลใหญ่ ๆ ซึ่งต่อมาก็เป็นชนชั้นมีอำนาจยังคัยญชาในเชิงที่ดินลงกัน เป็นเหตุให้ลักษณะการปกครองเป็นแบบเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งต่อมายุโรปก็มีวิธีปกครองระบบนี้

ส่วนชาวบ้านที่มีที่ดินน้อยหรือต้องเช่าที่ดินทำมาหากิน หรือพวกทรัยจ้างทำงานในที่ดินก็มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ และอยู่กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อันเป็นลักษณะเริ่มแรกของหมู่บ้านและตำบล

การแบ่งแยกกลุ่มชนทำนองนี้มีขึ้นในประเทศต่าง ๆ ที่ได้มีสัมพันธภาพกับจีนทั้งในยุโรปและอาเซีย

๓. การปรับปรุงเศรษฐกิจ สมัย ๓๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช จีนเห็นความสำคัญในการมีอาชีพเป็นที่มั่นของพลเมือง และเน้นด้วยชาวจีนประกอบอาชีพทางกสิกรรมและค้าขาย การชลประทานอย่างครึ่งได้เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยดังกล่าว ซึ่ง

เป็นสมัยราชวงศ์เจา ผลผลิตจากการกสิกรรมก็ทำให้จีนเริ่มงานทางอุตสาหกรรมทอผ้าและไหมตลอดจนการย้อม ทำเครื่องประดับและเครื่องทองรูปพรรณด้วยแร่ธาตุที่ราคาสูง ช่างไม้ก็ประดิษฐ์เครื่องเรือนเครื่องใช้ในบ้านอย่างประณีตบรรจง ศิลปประดิษฐ์ของจีนเป็นแบบอย่างแก่ประเทศอื่น ๆ

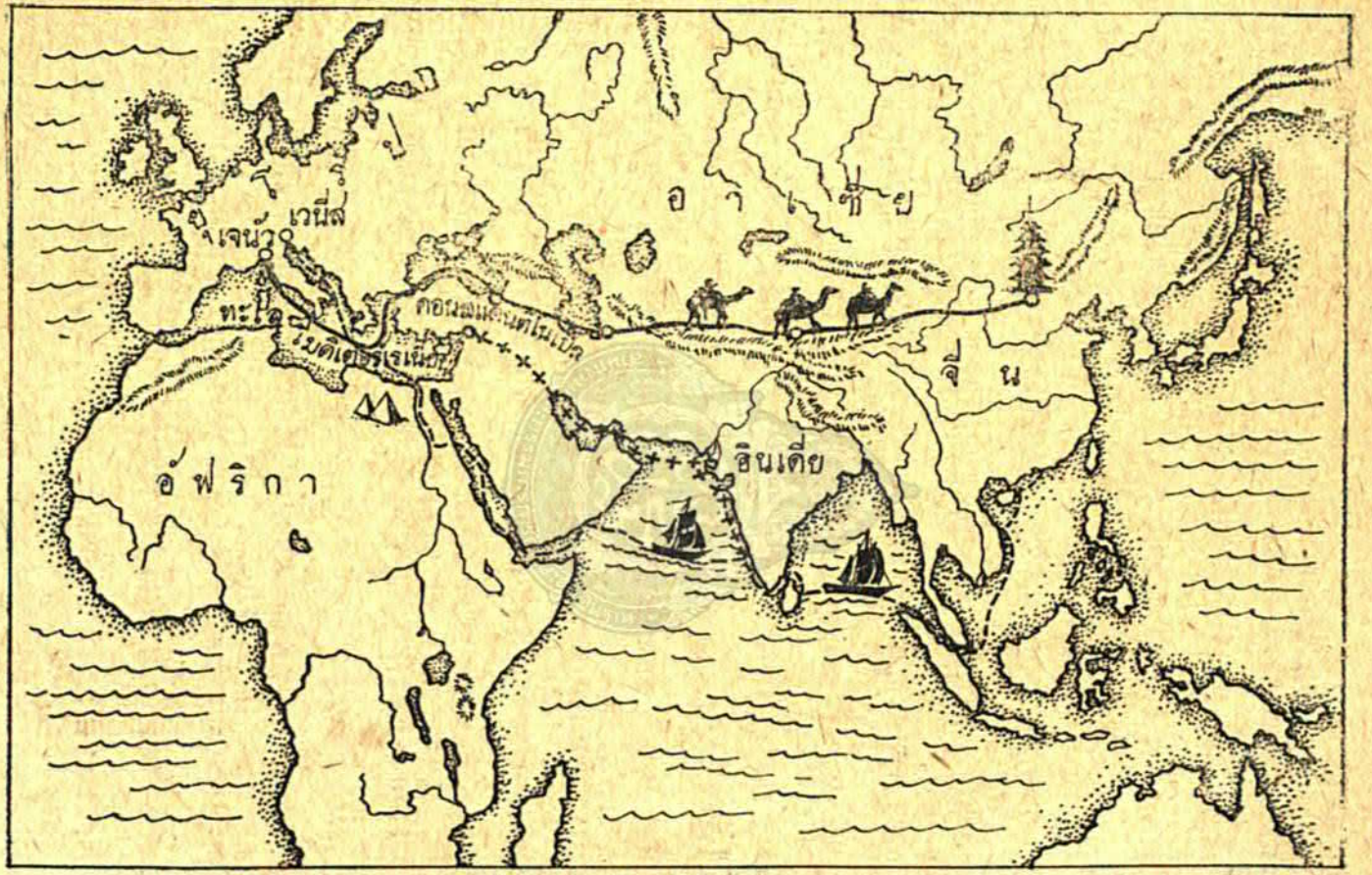
๔. ขนบธรรมเนียมประเพณี มีการปรับปรุงกันอย่างดีในวงสังคมชั้นสูงทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน ประเพณีต่าง ๆ ในบ้านได้แก่การแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่และผู้มีอาวุโส และประเพณีการแต่งงานที่บิดามารดาเป็นผู้เลือกคู่ให้ ส่วนในเรื่องการแต่งกายและการกินอยู่ก็เป็นระเบียบเรียบร้อย ปรุงแต่งเครื่องกินเครื่องใช้ให้วิจิตรพิสดาร ภายนอกบ้านก็ให้มีการพบปะสังสรรค์ในหมู่ชนชั้นเดียวกันเป็นกลุ่ม ๆ ไป มีการประกวดการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์กลอนกันเสมอ ทั้งในด้านการศึกษาก็มีการแข่งขันในเชิงศิลปศาสตร์แขนงต่าง ๆ ทั้งอักษรศาสตร์ กฎหมาย ตลอดจนการทหาร นับเป็นแบบฉบับแก่ชนรุ่นหลังให้สนใจในศิลปวิทยาการ

๕. ความสนใจในคุณธรรมของมนุษย์ตลอดจนการศึกษาปรัชญาแห่งชีวิต นักปราชญ์จีนหลายท่านได้รวบรวมข้อคิดและคติธรรมในการประพฤติปฏิบัติประพฤติชอบสั่งสอนประชาชนให้อยู่ร่วมกันด้วยกันเป็นแบบฉบับอันดีงามแก่ชนรุ่นหลัง ๆ ของโลก

อารยธรรมของอินเดีย

เพื่อให้เข้าใจประวัติศาสตร์อินเดียได้ชัดเจน ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ควรจะได้เรียนรู้ถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศนั้นด้วยเพราะเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศ ย่อมมีส่วนเนื่องมาจากลักษณะที่ตั้งและภูมิประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดังจะยกมาให้เห็นดังนี้

แผนที่การเดินทางของกองทัพญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง

เส้นทางเดินในสมัยโบราณ

เส้นทางสายเหนือ ——— สายใต้ - - - - - - สายกลาง + + + + +

๑. พรมแดนธรรมชาติของอินเดียทางแถบเทือกเขาหิมาลัยมีช่องทางที่ศัตรูผู้รุกรานประเทศจะเข้ามาได้ ช่องทางเหล่านี้ได้แก่ช่องเขาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องไคเบอร์ และช่องเขาทางด้านอัฟกานิสถานมาสู่แคว้นปัญจาบ ชนชาติอารยัน เตอร์ก และมองโกลได้อาศัยทางเหล่านี้บุกเข้าอินเดีย

๒. ดินแดนแถบที่มีความเจริญมานานก่อนส่วนอื่นของอินเดีย ได้แก่ทรายลุ่มแม่น้ำสินธุตลอดจนอาณาเขตใกล้เคียงทางด้านตะวันตก อีกแถบหนึ่งก็คือแถบลุ่มแม่น้ำคงคาทางด้านเหนือและด้านตะวันออก เมืองสำคัญที่เป็นแหล่งอารยธรรมและวัฒนธรรมโบราณตั้งอยู่ในแถบทั้งสองนี้มากกว่าทางด้านอื่น

๓. ทรายสูงสามเหลี่ยมทางทิศใต้คือทรายสูง เดคคาน เป็นแถบที่มีเทือกเขาวินธัยกั้นไว้จากการรุกรานของศัตรูภายนอก อารยธรรมวัฒนธรรมในดินแดนแถบนี้จึงมีอิทธิพลของชนต่างชาตินอ้ยกว่าแถบอื่นของอินเดีย ชนชาวอินเดียที่อยู่ในแถบใต้นี้เริ่มสร้างระบบสังคมที่ระเบียบขึ้นมาก่อนสมัยประวัติศาสตร์ และได้เคยติดต่อค้าขายทางทะเลกับชาติที่มีอารยธรรมสูงทางแถบเมโสโปเตเมีย อียิปต์ และปาเลสไตน์มาแล้ว ดังหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งนักศึกษาได้ค้นคว้ารวบรวมหลักฐานขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เช่นท่อนซุงไม้สักจากอินเดียใต้พระราชวังของเนบูชัดเนซซาร์เป็นต้น

๔. อากาศร้อนในแถบเส้นศูนย์สูตรและบริเวณใกล้เคียงมีส่วนทำให้อารยธรรมและวัฒนธรรมอันสูงนั้นชะงักงันอยู่เพียงนั้น การดำเนินชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปอยู่ในสภาพเฉื่อยชาหลังจากการตั้งบ้านเมืองเป็นหลักเป็นแหล่งขึ้นแล้วในอาณาเขตอันกว้างใหญ่พอ ๆ กับขนาดของทวีปย่อม ๆ ในยุคแห่งประวัติศาสตร์โบราณมีชนภายนอกเข้ามารุกรานและครอบครองอินเดียอยู่หลายสมัย ได้แก่ชนชาติอารยัน เตอร์กตลอดจน

มองโกล ยุคหลังเมื่อประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปแสวงหาอำนาจทางตะวันออกก็ได้มีการช่วงชิงอำนาจระหว่างกันเพื่อจะครอบครองอินเดีย ท้ายที่สุดอินเดียก็ตกเป็นประเทศราชของอังกฤษอยู่เป็นเวลานานนับ

เรื่องราวของชนชาวอินเดีย

ในยุคก่อนประวัติศาสตร์มีหมู่ชนหลายเผ่าหลายเชื้อชาติเข้ามาครอบครองอินเดีย แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏมาก ใน ค.ศ. ๑๙๒๒ เซอร์จอห์น เอช. มาร์แชลล์ นักโบราณคดีชาวอังกฤษได้ขุดพบซากเมืองฮารัปปา (Harappa) และโมเฮนโจดาโร (Mohenjo-Daro) เมื่อได้ศึกษาดูอย่างใกล้ชิดแล้วนักโบราณคดีให้ข้อสันนิษฐานว่าเมืองทั้ง ๒ นี้มีอายุอยู่เมื่อประมาณ ๔,๐๐๐ ปี - ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีผังเมืองเป็นระเบียบ มีถนนและมีท่อระบายน้ำ มีบ่อน้ำและมีอ่างอาบน้ำใช้ และบ้านก่อด้วยอิฐมีหลังคาด้วยนั้น ได้พบโครงกระดูกมนุษย์ปะปนกัน ทั้งของประเภทโปรโต-ออสตราลอยด์ เมดิเตอร์เรเนียน มองโกลอย (Mongoloid) และอัลไปน์ (Alpine) แสดงว่าที่เมืองทั้ง ๒ เป็นศูนย์กลางระหว่างชนชาติที่มาจากตะวันตกและตะวันออก

อย่างไรก็ดีอินเดียเป็นที่รวมของชนชาติต่าง ๆ ทั้งมีอารยธรรมวัฒนธรรมสูงและยังย้ำเถียนล้าหลังอีกด้วย แต่เรื่องราวของชนชาติเหล่านั้น ไม่ปรากฏชัดแจ้ง ประมาณ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชมีชนผิวขาว อพยพมาจากทางตะวันตกเฉียงเหนือและเข้ามาทางแถบที่เป็นคอเคเวียนยูราย ชนพวกนี้เรียกชาติ อินโด-อารยัน ผู้เป็นบรรพบุรุษของชาวกรีกและโรมันโบราณด้วย ดังนั้นชนพวกนี้เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศร้อนอย่างอินเดียจึงมีผิวดำคล้ำลง แต่ลักษณะรูปร่างหน้าตายังคล้ายคลึงชาวกรีกและโรมันโบราณอยู่ และก็ได้ปะปนเชื้อชาติกับชาวพื้นเมืองเดิมด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างพวกอินโด-อารยันในยุโรปและในอินเดียยังแสดงไว้ในภาษาวรรณคดีประจำชาติ ตลอดจนศาสนาทั้งเดิมซึ่งทั้ง ๒ พวกนับถือพระเจ้าหลายองค์เช่นกัน

ยุคพระเวท ในระยะ ๒,๐๐๐ ปีถึง ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชนั้นแม้จะยังไม่ได้มีการจดบันทึกเรื่องราวของชาติไว้ แต่ก็เกิดวรรณคดีสำคัญเกี่ยวกับศาสนาซึ่งมีเหตุการณ์ในระยะนั้นแทรกอยู่ด้วย วรรณคดีทางศาสนานี้เรียกกันว่าพระเวท นักประวัติศาสตร์จึงเรียกยุคนี้ว่ายุคพระเวท ผู้ที่ศึกษาพระเวทได้แก่พวกพราหมณ์

ในยุคพระเวทนี้ชนชาวอินโด-อารยันได้เริ่มนำเอาวิธีทำไร่นาเรือกสวนมาใช้ได้ผลดี รู้จักใช้วัวเทียมไถนาในเวลาทำนาและยังได้เริ่มการกลั่นสุราจากยอดข้าวอีกด้วย ส่วนในด้านความเป็นอยู่รวมทั้งการปกครองก็มีการแบ่งเป็นหมู่บ้านคือคาม ซึ่งมีนายบ้านคือคามนีเป็นผู้ดูแลทุกข์สุข บางแห่งมีการเลือกนายบ้าน บางแห่งก็สืบตำแหน่งนายบ้านกันเป็นสกุลไป หมู่บ้านมีจำนวนมากมายนี้มีถนนหรือทางเกวียนเพื่อเชื่อมโยงกัน บ้านส่วนมากทำด้วยดินเหนียวและใช้จากมุงหลังคา

การแต่งกายใช้ผ้ามากกว่าหนึ่งชิ้นพันกายทั้งหญิงและชาย และหญิงก็เริ่มใช้ต่างหูและสร้อยต่าง ๆ เป็นเครื่องประดับ หญิงมีฐานะสูงมีการสังสรรค์ร่วมกับชายในวงสังคมและในโอกาสที่มีงานนักขัตฤกษ์ การแต่งงานมีถึง ๓ วิธีคือการตกลงยินยอมกันทั้งชายหญิงวิธีหนึ่ง การซื้อขายหญิงวิธีหนึ่ง และการหนีตามกันอีกวิธีหนึ่ง ในสมัยนี้คนมั่งมีชอบเล่นการพนันหรือชมการละเล่นเต้นรำและการแข่งรถศึกตลอดจนแต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอน

ยุคแห่งมหากาพย์ ได้แก่ระยะประมาณ ๑,๐๐๐ ปีถึง ๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช คือระยะที่มีการแต่งกาพย์ใหญ่ ๒ เรื่องคือ มหาภารตะและรามายณะ ซึ่งมีผู้ประพันธ์หลายท่านร่วมกันร้อยกรองเรื่องราวของวรรณกรรมเก่า ๆ แต่ผู้ประพันธ์ก็ได้สอดแทรกภาวการณ์ในสมัยของตนเข้าไว้ด้วย ดังนั้นเมื่อนักศึกษาในสมัยปัจจุบันได้ศึกษากาพย์ ๒ เรื่องนี้อย่างละเอียดก็ได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยวรรณกรรมต่าง ๆ พร้อม ๆ กับลักษณะความเป็นอยู่ในสมัยหลังจากวรรกรรมต่าง ๆ คือตลอดจนสมัยที่มีการร้อยกรองวรรณคดีทั้ง ๒ เรื่องใหญ่นั้นด้วย

ชีวิตความเป็นอยู่ในยุคนี้คล้ายคลึงกับสมัยพระเวท แต่ลักษณะการปกครองขยายตัวกว้างขวางออก ดังปรากฏในมหากาพย์ทั้ง ๒ ว่าเกิดมีนครใหญ่น้อยกอปร์ด้วยหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่ และมีหัวหน้าใหญ่เป็นผู้ดูแลทุกข์สุขทั่วถึงกันโดยมีผู้ช่วยเมืองใหญ่น้อยเหล่านี้มีกำแพงและคูเมืองล้อมรอบและมีอยู่มีประตูเพื่อป้องกันข้าศึก เพราะมักจะมีเรื่องชิงแย่งกันในบรรดานครใหญ่น้อยเหล่านี้ จนเกิดรบพุ่งกันเนือง ๆ ทั้งนี้เนื่องด้วยต่างเมืองต่างก็เป็นอิสระแก่กัน

เมื่อเวลาล่วงไปผู้ครองเมืองก็เลื่อนฐานะเป็นกษัตริย์แวดล้อมด้วยราชวงศ์เป็นที่ปรึกษา ผู้บริหารร่วมกันตรากฎหมายการปกครองแห่งนครขึ้น เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นบรรดาผู้บริหารก็เพิ่มจำนวนขึ้นและมีทั้งพระญาติทั้งบริวารส่วนมากก็มีที่เป็นนักรบของกษัตริย์และนครเป็นส่วนรวม ส่วนนักบวชคือพราหมณ์เป็นพวกที่ศึกษาหลักปฏิบัติและปรัชญาแห่งศาสนาอย่างลึกซึ้งและมีวรรณะของตนต่างหาก ทำหน้าที่สั่งสอนมาจากยุคพระเวทในการประกอบพิธีสำคัญ ๆ ทางศาสนาเพื่อสร้างฐานะของกษัตริย์ให้มีความสำคัญเหนือชั้นชน พราหมณ์ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของกษัตริย์เรียกว่าปุโรหิต

อนึ่งเรื่องราวที่รจยกรองไว้ในมหากาพย์รามายณะนั้นแสดงให้เห็นว่าอาณาเขตอินเดียเริ่มแผ่ออกไปกว้างขวางจนถึงทางใต้และได้แทรกเรื่องการผจญภัยในดินแดนใหม่ ๆ มากมายหลายแห่ง แต่เรื่องราวในมหาภารตะนั้นแสดงว่าอินเดียเป็นอันหนึ่งอันเดียว อาณาจักรต่าง ๆ ล้วนเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กันทางราชวงศ์

ความเป็นอยู่ในสังคมที่กล่าวไว้ในมหาภารตะและรามายณะแสดงให้เห็นความแตกต่างในเรื่องชั้นวรรณะคือการแบ่งกลุ่มชนเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกได้แก่พราหมณ์ กลุ่มที่สองได้แก่กษัตริย์คือนักรบ กลุ่มที่สามได้แก่แพศย์คือพ่อค้าและผู้ที่มีอาชีพใหญ่ๆ กลุ่มที่สี่ได้แก่ศูทร์ผู้ใช้แรงงานซึ่งได้แก่พวกทาส นอกจากนี้ยังมีพวกอวรรณะ ได้แก่ชนต่างชาติที่ถูกมาเป็นเชลยรวมทั้งพวกที่มีรสต่างวรรณะหรือต่างหมู่กัน

ในระยะศตวรรษที่ ๗ ก่อนคริสต์ศักราช อาณาจักรใหญ่น้อยในอินเดียเริ่มขยายตัวทั้งในทางการปกครองภายในและในความเป็นเอกราชของแต่ละรัฐ ทั้งนี้เนื่องมาจากความแตกต่างในด้านเชื้อชาติและภาษาเป็นสำคัญ ระยะนี้มีพวกชนชาติต่าง ๆ ที่มิใช่พวกอินโด—ยุโรเปียนอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ และยังมีพวกพื้นเมืองดั้งเดิมอีกหลายพวกที่รวยรวมกันตั้งเป็นรัฐขึ้นมา

แต่ระยะศตวรรษที่ ๖ ก่อนคริสต์ศักราช เป็นระยะเวลาที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์อินเดีย เพราะเป็นโอกาสแรกที่สามารถจะลำดับเหตุการณ์ตามศักราชได้ เพราะมีการร้อยกรองวรรณคดีและบันทึกเรื่องราว ของ บุคคล สำคัญ ที่มีชีวิตอยู่ ขึ้นมา กล่าว คือ เรื่องราวของพระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ พระเจ้าอุเทนแห่งแคว้นโกสัมพี พระเจ้าประเสนทิแห่งแคว้นโกศลเป็นต้น

อนึ่งเนื่องจากความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในการดำเนินชีวิต ปรัชญาเมธีผู้สนใจศึกษาหลักธรรมจึงมีหลายท่านด้วยกัน ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายคือ พระมหาวีระ และ พระพุทธเจ้า ซึ่งมีเรื่องราวละเอียดอยู่แล้วในภาคศาสนาสำคัญของโลก จึงขอเว้นมิกล่าวไว้ในที่นี้ ส่วนเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อินเดียระยะนี้โดยทั่ว ๆ ไปก็เป็นเรื่องของการแผ่ศาสนาไปตามแว่นแคว้นต่าง ๆ นับเป็นระยะแห่งความพยายามที่จะปรับปรุงแก้ไขความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมโดยทั่ว ๆ ไป

ในระยะรอยต่อศตวรรษที่ ๔ ก่อนคริสต์ศักราช เป็นระยะที่มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นทุกทาง ได้แก่การแย่งแยกของกรีก มาซิโดเนียแผ่เข้าไปในนครรัฐต่าง ๆ ของกรีก ความล่มหมแห่งอาณาจักรเปอร์เซีย และการเปลี่ยนสภาพของอาณาจักรโรมันเป็นอาณาจักรกว้างขวาง ส่วนอินเดียนั้นเป็นระยะแห่งการสร้างอาณาจักร

สมัยราชวงศ์โมริยะ ในอินเดียเมื่อเอ็กซานเดอร์แห่งมาซิโดเนียของกรีกซึ่งเข้ายึดครองอินเดียส่วนหนึ่งได้สิ้นพระชนม์แล้ว พระเจ้าจันทรคุปต์ก็เข้ายึดครอง

ดินแดนทางเหนือของอินเดียทั้งหมดรวมเข้าครอบครองอยู่ ต่อจากนั้นจันทรคุปต์ก็ล้มอำนาจกษัตริย์ราชวงศ์นันทะและเข้าครอบครองแคว้นมคธซึ่งมีรูปลักษณะการปกครองเป็นระเบียบเรียบร้อยดีอยู่แล้ว และตั้งราชวงศ์โมริยะขึ้น ในระยะ ๒๔ ปีที่พระองค์ครองราชย์อยู่ก็ได้ทรงขยายการปกครองไปยังส่วนภูมิภาค แต่งตั้งนางที่ไปดูแลแคว้นต่าง ๆ นั้นเลือกไปจากส่วนกลาง และขุนนางเหล่านี้ได้สร้างความเจริญให้แก่ชนบทหลายแห่ง เช่นการชลประทานอย่างดีขึ้นที่แคว้นคาชิอาวัด ส่วนจันทรคุปต์เองก็ทรงสนพระทัยทางวิศวกรรมและชลประทานมาก จึงได้โปรดให้ขุดคลองขึ้นพร้อมกับทำอ่างเก็บน้ำไว้หลายแห่งตามหัวเมือง

ก่อนรัชสมัยของจันทรคุปต์ การปกครองในอินเดียก็มีการแก้ไขปรับปรุงในรัฐหรือแคว้นใหญ่ ๆ กษัตริย์ราชวงศ์นันทะในระยะที่อเล็กซานเดอร์รุกรานอินเดียได้มีการบริหารแผ่นดินแยกแบ่งความรับผิดชอบเป็นส่วน ๆ เป็นฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายเศรษฐกิจ ฝ่ายดูแลทุกข์สุขของราษฎรตลอดจนฝ่ายการทหาร จันทรคุปต์ทรงปรับปรุงบ้านเมืองให้เจริญขึ้นทุกด้านรวมทั้งการสร้างทางหลวงสายใหญ่ ๆ ในแว่นแคว้นมคธต่อกับแคว้นอื่น ๆ เมกาสเทเนส (Megasthenes) นักประวัติศาสตร์กรีกกล่าวถึงการเดินทางไปเมืองปาตลีบุตรจนถึงชายแดนมคธโดยทางหลวง และกล่าวว่านับเป็นสิ่งมหัศจรรย์สิ่งหนึ่งของโลกได้ เมกาสเทเนสเล่าว่าถนนจากตักกสิลานั้นข้ามแม่น้ำทั้ง ๕ สายในแคว้นปัญจาบไปจนถึงแม่น้ำยมุนาถึงนครประยาค และต่อมาก็ผ่านไปถึงปาตลีบุตรจนถึงปากแม่น้ำคงคา ส่วนการเดินเรือทั้งในแม่น้ำและออกสู่ทะเลใหญ่ก็มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง มีการปรับปรุงท่าเรือสำคัญ ๆ มีการเก็บภาษีอากรชนิดต่าง ๆ ทั้งทางบกและทางเรือเพื่อช่วยรายได้ของประเทศ

ในรัชสมัยของพระเจ้าจันทรคุปต์นั้นพระองค์ก็ยังทรงทนุบำรุงความเจริญในด้านการบริหารการปกครองและการทหาร และแผ่อาณาเขตออกไปทางใต้ นับเป็นระยะเวลา

ทอาณาจักรมีแต่ความสงบ ซึ่งสภาพนี้ยังทรงตัวอยู่ในเมื่อพระเจ้าพินอุสารโอรสของพันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์เมื่อ ๒๔๑๖ ยุกอนครีสต์ศักราช

ในสมัยของพระเจ้าอโศก โอรสพระเจ้าพินอุสาร ย้านเมืองก็เจริญรุ่งเรืองและสงบเรียบร้อย พระองค์ทรงเผยแผ่พุทธศาสนาไปตามแว่นแคว้นต่าง ๆ ในอินเดียและส่งสมณทูตออกไปทางตะวันออก ทรงสร้างสถูปทางพุทธศาสนาขึ้นมากมายหลายแห่งเพื่อประดิษฐานพระธาตุและอังคารของพระพุทธเจ้าไว้เคารพบูชา

สถูปแบบพระเจ้าอโศกนี้มีรูปทรงเหมือนยาตรคว่ำอยู่บนแท่นสี่เหลี่ยมซึ่งยังเหลืออยู่ถึงบัดนี้ที่เมืองสันจิในอินเดีย และในพระเจดีย์ใหญ่ที่นครปฐม (พระยาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างครอบของเดิมไว้) แสดงว่ามีผู้นำพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่แถบแหลมทองในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกนี้เอง

นอกจากทางศาสนาแล้วความเจริญอันยิ่งใหญ่ในอินเดียในสมัยนี้ยังมีด้านวรรณกรรมและดนตรีอีกด้วย แม้การศึกษาก็ได้รับการส่งเสริมทะนุบำรุงมากขึ้น แต่ตำราเรียนยังใช้ท่องจำอยู่ แต่โรงเรียนแท้ ๆ ก็ยังไม่เกิดขึ้น มีแต่สำนักอาจารย์ต่าง ๆ ซึ่งถ่ายทอดศิลปวิทยาการตามความถนัดของอาจารย์ การศึกษาอยู่ในระดับสูงแทยทะเทียบได้กับชั้นเตรียมอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย วิชาที่เรียนส่วนมากก็เกี่ยวกับวรรณกรรม ศิลปในแขนงต่าง ๆ วิชายุทธศาสตร์ ตลอดจนศาสนาและหลักปรัชญา ส่วนในด้านวิชาเทคนิคก็มีการเรียนกันตามกลุ่มผู้ที่ทำงานในสกุลของตน ซึ่งมีตั้งแต่การจักรกลไกจนกระทั่งการทำเหมืองแร่ การศึกษาธรณีวิทยา มีทั้งการทอผ้า ย้อมผ้า ช่างไม้

ความเจริญทางแพทยศาสตร์ของอินเดียมีมาแล้วแต่โบราณกาล และเจริญมากในสมัยของพระเจ้าอโศก ทรงสร้างสถานพยาบาลขึ้นหลายแห่ง

หญิงในราชวงศ์โมริยะมีสิทธิเสรีภาพทางการสังคมพอสมควร แม้ในการศึกษาก็มีสำนักชีทอยรมผู้หญิงผู้หญิงครูสตรีให้เดินทางไปสั่งสอนวิชาการตามเมืองต่าง ๆ แก่สตรีในครอบครัวทั้งฐานะต่ำและปานกลาง ชนชั้นกลางในสมัยราชวงศ์โมริยะก็มีความเจริญมากทั้งทางด้านวัฒนธรรม การศึกษา และความก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป บ้านที่อยู่ก็มีสภาพตกแต่งบริเวณภายนอกและภายในด้วยความประณีตบรรจง และการครองชีวิตเป็นไปตามแนวคำสั่งสอนและกฎหมายในมนูธรรมศาสตร์

ในระยะแห่งความเจริญของสมัยราชวงศ์โมริยะนี้ชนชาติที่มิใช่อริยกะมาแต่เดิมได้ปะปนเข้ามาในวงแห่งลัทธิศาสนาพราหมณ์ได้แก่วรรณะกษัตริย์ จัดเป็นอริยกะรุ่นใหม่ใช้ภาษาสันสกฤตซึ่งเจริญขึ้นมาในสมัยนั้นเป็นภาษากลางในการติดต่อและในการเขียนวรรณคดี ปานินี เป็นผู้สร้างไวยากรณ์สันสกฤตขึ้นในศตวรรษที่ ๖ ก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งยังคงใช้เป็นบรรทัดฐานมาจนบัดนี้ ขัตยานะ (Katyayana) และ ปะตันชลี (Patanjali) ได้สร้างงานวรรณกรรมไว้ในระยะระหว่าง ๕๐๐ ถึง ๑๕๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และกวีเอก กาลิทาส ก็เกิดขึ้นในระยะต่อจากนั้นในรัชสมัยของอัคนิมิตร (Agnimitra) คือประมาณ ๑๕๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช

ความเจริญในทางศิลปในสมัยราชวงศ์โมริยะนี้ยิ่งใหญ่มาก มีเสาใหญ่ ๆ ซึ่งพระเจ้าอโศกทรงสร้างไว้หลายแห่ง ภาพแกะสลักบนสถูปใหญ่ ๆ เช่นที่สันจิ และในถ้ำอชันตาใกล้เมืองคยายังเป็นประจักษ์พยานอยู่ถึงปัจจุบันนี้

ในการปกครองหัวเมืองในสมัยราชวงศ์โมริยะนี้ มีข้าหลวงต่างพระองค์พระเจ้าแผ่นดินไปปกครองแคว้นใหญ่ ๆ ซึ่งแบ่งเป็น ๔ แคว้นได้แก่ ๑. อวันตี ๒. อุตตรบท ๓. มัธยเทส ๔. กลิงคราษฎร์ พระเจ้าอโศกรวมกลิงคราษฎร์ไว้ในแคว้นมคธเมื่อทรงชนะศึกใหญ่ เป็นเหตุให้พระองค์หันมาศึกษาพระพุทธศาสนาเพราะทรงสลดพระทัยในผลร้ายของสงคราม

แคว้นใหญ่แต่ละแคว้นมีการปกครองภายในเป็นอิสระแก่กัน กษัตริย์แห่งแคว้นมคธเพียงแต่เรียกเก็บภาษีอากรจากแคว้นเหล่านั้น และขอกำลังทัพช่วยเมื่อเกิดศึก แต่แคว้นเหล่านั้นขึ้นตรงต่อกษัตริย์มคธ

กษัตริย์ราชวงศ์โมริยะหมดอำนาจลงประมาณ ๑๘๓ ปีก่อนคริสต์ศักราชเมื่อพระเจ้าบริหัทรัฐถูกแม่ทัพของพระองค์ชื่อ ปุษยมิตร ปลงพระชนม์ แล้วตั้งตัวเป็นเสนาบดีประกอบพิธี อัศวเมธ คือการปล่อยม้าอุปการไปเพื่อแสดงอำนาจโดยที่มิได้ยกทัพเป็นกษัตริย์

ต่อมาบุตรชายของเสนาบดีปุษยมิตรนามว่า อัคนิมิตร รวบรวมดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำคงคาและแคว้นวิญชาบตั้งเป็นอาณาจักรเรืองอำนาจอยู่ระยะหนึ่ง ในระยะเดียวกันนี้อาณาจักรกลิงครายภูรทางใต้มีอำนาจขึ้น นักประวัติศาสตร์อินเดียสมัยนั้นคือ หัตถิคุมภะ (Hathigumpha) ได้บันทึกไว้ว่าพระเจ้าการะเวลา (Kharavela) แห่งกลิงครายภูรขึ้นครองราชย์เมื่อ ๑๘๓ ปีก่อนคริสต์กาลได้ทรงแผ่อำนาจเข้าไปในแคว้นมคธจนถึงปาตลีบุตรและฟื้นฟูศาสนาเชนขึ้น

ในสมัยต่อจากนี้ประมาณ ๑๐๐ ปีก่อน คริสต์ศักราช พวกชนเผ่าเร่ร่อนเผ่าสักกะ (Sakas) ที่หนีพวกอนารยชนเผ่า ยูชี (Yu Chi) เข้ามารุกรานดินแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียจนถึงอุชเชน และพ่ายแพ้แก่พระเจ้าวิกรมาทิตย์แห่งอุชเชน แต่พวกยูชีซึ่งหนีพวกอื่นมาจากแถบชินเกียงในประเทศจีนก็รุกรานอินเดียแถบภูเขาฮินดูกูชและเป็นที่รู้จักในนามของชนเผ่า กุศานะ (Kushana) ซึ่งมีพระเจ้ากนิษกะ (Kanishka) เป็นประมุข

พระเจ้ากนิษกะทรงถือโอกาสที่อินเดียแตกแยกกันแคว้นต่าง ๆ ทางเหนือเข้ามาแผ่อำนาจในลุ่มแม่น้ำคงคาได้ทรงรับนับถือพุทธศาสนาและโปรดให้ทำสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้น แต่อำนาจของกษัตริย์กุศานะก็เริ่มเสื่อมลงกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๒ เพราะ

ชาวอินเดียรังเกียจกษัตริย์ต่างชาติ และกลับไปฟื้นฟูศาสนาพราหมณ์ ทั้งยังเกิดการจลาจลขึ้นในแคว้นต่าง ๆ ซึ่งพยายามทำลายล้างพวกกุศานะ ในระยะนี้มีชนชาวกรีกเข้ามาตั้งตัวเป็นกษัตริย์อยู่ทางเหนือคือพระเจ้ามิลินท์ (Menander) ซึ่งทรงสนพระทัยในพุทธศาสนามากจนมีวรรณคดีทางพุทธศาสนาขึ้นในสมัยนี้ คือ มิลินทปัญหา อันเป็นบทสนทนาธรรมระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนเถระ

ในบรรดาแคว้นต่าง ๆ นี้แคว้นที่มีอำนาจมากคือ อโยธยา ซึ่งได้แก่แถบตะวันตกของราชบุตนะในปัจจุบัน ในยุคนี้ลัทธิฮินดูได้แพร่หลาย และแคว้นมคธก็เริ่มมีอำนาจมากขึ้นในขณะเดียวกันปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์คุปตะ คือ จันทรคุปต์ที่ ๑ ก็มีอำนาจขึ้นในแคว้นมคธและได้เศกสมรสกับราชธิดากษัตริย์ลิจฉวี จึงทำให้ราชวงศ์คุปตะมีอำนาจยิ่งขึ้น โดยเฉพาะนัดดาของจันทรคุปต์คือสมุทรคุปต์ ซึ่งมีประวัติจารึกไว้ที่เสาใหญ่ของพระเจ้าอโศกที่อัลลาหะบัด พระองค์ทรงรบขยายดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล และได้ครอบครองแคว้นกลิงคราษฎร์ในรัชสมัยพระเจ้ามเหนทร์ แต่แคว้นทางตะวันออกของเยงกอล อัสสัม และกัตริปุระนั้นพระเจ้าสมุทรคุปต์ทรงปล่อยให้ปกครองกันเองเช่นเดียวกับแคว้นขัญญาย

สมุทรคุปต์มิใช่เป็นนักรบผู้สามารถเท่านั้นแต่ยังทรงเป็นองค์อุปถัมภกของศิลปแขนงต่าง ๆ และศิลปวิทยาการต่าง ๆ ด้วย ทรงเป็นจินตกวีและนักดนตรีผู้ยิ่งใหญ่ โปรดการสมาคมกับกวีและนักปราชญ์ ในสมัยนี้มีการสร้างเหรียญพระรูปของสมุทรคุปต์ขณะทรงเล่นเครื่องดนตรี

กษัตริย์ราชวงศ์คุปตะที่สมควรจะเป็นที่ยกย่องอีกพระองค์หนึ่งคือ จันทรคุปต์ที่ ๒ เมื่อทรงขับไล่พวกศักกะไปแล้วก็ทรงสร้างความเจริญและความสงบภายในบ้านเมือง และทรงฟื้นฟูศาสนาฮินดูแบบเก่า เพราะลัทธิฮินดูได้เปลี่ยนแปลงความหมายในศาสนาพราหมณ์เรื่อยมาจนกระทั่งพุทธศาสนาก็กลายเป็นส่วนประกอบของ

ศาสนาพราหมณ์ไปในความเชื่อถือของหมู่ชาวอินเดีย ในรัชสมัยนี้วรรณคดี วิทยาศาสตร์และศิลปแขนงต่าง ๆ เจริญมาก

ต่อจากสมัยจันทรคุปต์ที่ ๒ พวกฮั่นเริ่มรุกรานชายแดนทางเหนือเป็นระยะ ๆ ตลอดมาเป็นเวลาร่วมร้อยปี ถึงแม้กษัตริย์ราชวงศ์คุปตะจะปราบปรามได้สำเร็จอินเดียก็เริ่มถอยกำลังลง จนในที่สุดกลางคริสต์ศตวรรษที่๖ พวกฮั่นก็บุกรุกดินแดนทางเหนือเข้ามาได้ เมื่อหมดสมัยราชวงศ์คุปตะก็เป็นอันหมดยุคประวัติศาสตร์อินเดียโบราณ แคว้นต่าง ๆ ในอินเดียต่างแตกแยกเป็นอิสระแก่กัน

ในสมัยราชวงศ์คุปตะนี้พระมหากษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาด ทรงแต่งตั้งคณะเสนายกซึ่งมีอัครมหาเสนายกเป็นประธาน ดังมีปรากฏในตำนานอรรถศาสตร์ ซึ่งระบุชื่อเสนายกบางท่านไว้คือ วีรเสนา บุตรของ หริเสน เป็นกวีที่ได้ตำแหน่งเสนายกต่างประเทศ และ ปารณทัตต์ เป็นผู้ควบคุมการซ่อมแซมอ่างเก็บน้ำที่พระเจ้าจันทรคุปต์แห่งราชวงศ์โมริยะทรงสร้างไว้ ในส่วนภูมิภาคก็มีอุปราชหรือข้าหลวงเป็นผู้ปกครองตามหัวเมืองใหญ่

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อินเดียสมัยโบราณนี้มีมากมายกว่าที่บรรยายมาอย่างย่อ ๆ ข้างต้นนี้ และเท่าที่บรรยายถึงเหตุการณ์สมัยต่าง ๆ ไว้พอเป็นสังเขปนี้ก็เพื่อช่วยให้เข้าใจถึงอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียโบราณที่มีต่อประเทศต่าง ๆ ในทะวันออกซึ่งรวมทั้งประเทศไทยเราด้วย

อารยธรรมของอินเดียตกทอดมายังโลกปัจจุบัน

๑. ในด้านศาสนา อินเดียเป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาหลายศาสนาซึ่งยังมีผู้นับถือกันอยู่ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาเชน ถึงแม้ว่าระยะเวลาเนิ่นนานที่ล่วงมาจะก่อให้เกิดการตีความหมายของแต่ละศาสนาผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วหลักธรรมสำคัญของแต่ละศาสนาก็

ล้วนช่วยกล่อมเกลาจิตใจมนุษย์ให้ประพฤติดีประพฤติชอบละเว้นความชั่ว โลกจึงเจริญก้าวหน้ามาได้จนบัดนี้

๒. ในด้านอารยธรรมและวัฒนธรรม อินเดียเป็นชาติที่เจริญมาเป็นเวลาหลายพันปี และสร้างสมตัวอย่างดีไว้หลายประการ ดังได้สรุปไว้ในเรื่องราวของอารยธรรมอินเดียโบราณข้างต้นนั้น แม้ว่าหลักฐานจะสูญหายไปเสียมาก แต่ชนชาติต่าง ๆ ก็ได้รับอารยธรรมของอินเดียมารักษาไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องภาษาวรรณคดี ศิลปแขนงต่าง ๆ ซึ่งประเทศในตะวันออกรวมทั้งประเทศไทยของเรานำมาดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมแก่สภาพของบ้านเมือง และมีคุณค่าทางศิลปสูงเป็นที่ยกย่องจนถึงบัดนี้

วัฒนธรรมชนบทประเพณีต่าง ๆ ในด้านความเป็นอยู่ตลอดจนวิธีการค้าขายและเกษตรกรรมของอินเดียก็ได้ถ่ายทอดมาให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออกนี้เป็นส่วนใหญ่

๓. ในด้านกฎหมาย อินเดียก็เป็นผู้นำในการรวบรวมไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการธรรโลงประเทศสืบมานานช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนูธรรมศาสตร์ ที่นักกฎหมายทางประเทศตะวันออกรวมทั้งไทยได้นำมาเป็นแนวทางสร้างกฎหมายของชาติตนมาหลายยุคหลายสมัย และยังปรากฏอยู่ในหลักกฎหมายบัดนี้ด้วย

นักโบราณคดีสมัยบัดนี้ได้ศึกษาค้นคว้าพบหลักฐานจากถาววัตถุ เช่นปราสาทราชวัง และวัดวาอารามตลอดจนปฏิมากรรมจากรูปและเครื่องใช้บางชนิดที่มีลักษณะยืนยันว่า เป็นของอินเดียในสมัยโบราณมาตกค้างอยู่ในดินแดนตะวันออกเป็นต้นว่าในชวา มลายู พม่า เขมร และไทย อันแสดงให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่าชาติทางตะวันออกเหล่านี้ได้มีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่อย่างใกล้ชิดกับอินเดียมาเป็นเวลานานแล้ว จึงได้รับถ่ายทอดอารยธรรมและวัฒนธรรมไว้จนกลมกลืนกลายเป็นของแต่ละชาติไปโดยไม่รู้ตัว เท่ากับเป็นการเตือนให้ระลึกได้ว่าชาติทางตะวันออกนี้ได้เจริญ

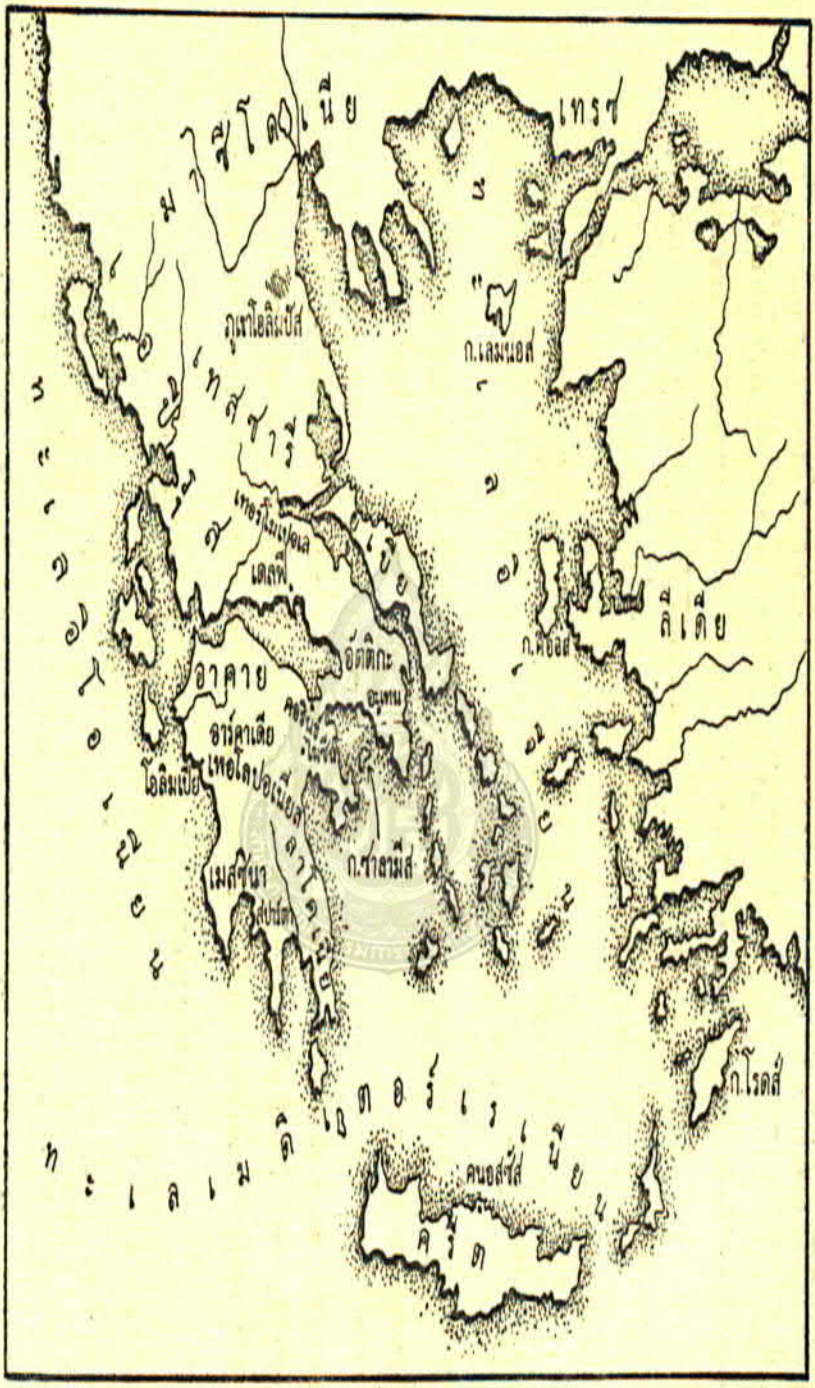
ก้าวหน้ามากด้วยอิทธิพลจากอารยธรรมและวัฒนธรรมของอินเดียโบราณ มีส่วนช่วยฉะนั้นผู้สนใจทางประวัติศาสตร์จำเป็นจะต้องศึกษาเรื่องราวของอินเดียโบราณให้เข้าใจแน่มแน้งถึงลักษณะอารยธรรมและวัฒนธรรมของอินเดียก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

อารยธรรมแถบทะเลอีเจียน

การศึกษาของนักโบราณคดีนำความคิดใหม่มาเผยแพร่ว่า สิ่งก่อสร้างที่ยังมีซากฝังอยู่ใต้แผ่นดินแถบเกาะครีต ฝั่งทะเลแถบอาเซียน้อยและบนพื้นแผ่นดินใหญ่ของประเทศกรีกนั้นมีอายุอย่างต่ำสุดก็ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่มีใครทราบเรื่องราวละเอียดของความเจริญในยุคนั้นเพราะไม่อาจหาหลักฐานได้ ได้แต่ทราบกันว่าชนกลุ่มที่อยู่แถบทะเลอีเจียนนั้นรู้จักใช้ทองแดงมาแล้วประมาณ ๓,๒๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชอันเป็นเวลาก่อนจะสิ้นยุคก่อนประวัติศาสตร์ในอียิปต์ ความเจริญของอารยธรรมอีเจียนก็พุ่งตัวขึ้นในระยะกลางแห่งยุคสัมฤทธิ์คือระหว่าง ๒,๔๐๐ ปีถึง ๑,๘๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช โบราณวัตถุที่ค้นพบที่คนอสสัส (Cnossus) และไฟสตัส (Phaestus) ที่เกาะครีตและการก่อสร้างอารยธรรมแบบเดียวกันในกรีซ เป็นตัวอย่างความเจริญในยุคก่อนความรุ่งโรจน์ของอาณาจักรกรีซโบราณ

อารยธรรมของอาณาจักรกรีซโบราณ

ผู้รุกรานแถบใต้ของยุโรปเป็นชาวอินโด-ยุโรเปียนจากทางเหนือเข้ามาครอบครองดินแดนที่เคยมีอารยธรรมแถบทะเลอีเจียนอยู่ก่อนดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ชาวอินโด-ยุโรเปียนพวกนี้บางก็แยกไปทางตะวันออกของทะเลสาบแคสเปียน ส่วนพวกที่เข้ามาทางตะวันตกของทะเลดำก็เคลื่อนลงมาจากแถบทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ก็เคลื่อนลงมาเรื่อย ๆ ตามลำน้ำดานูบทางใต้ จนกระทั่งประมาณ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชกลุ่มชนพวกนี้มาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางเหนือของประเทศกรีซปัจจุบัน และประมาณ ๑,๕๐๐ ปี

กรีซในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์กาล

ก่อนคริสต์ศักราชก็มีกลุ่มชนหมู่อื่นอพยพเข้ามาปะปนด้วยในแถบใกล้เคียงกัน บางพวกก็ข้ามทะเลไปยึดครองเกาะครีตซึ่งเจริญมาก่อน ประมาณ ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชชาวกรีกก็เข้าครอบครองดินแดนแถบทะเลอีเจียนทั้งหมด และค่อย ๆ เปลี่ยนจากการพเนจรเพราะอาชีพ จากเลี้ยงสัตว์พเนจรมาเป็นตั้งหลักฐานบ้านเมืองขึ้น และเนื่องด้วยภูมิประเทศที่มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมชายฝั่งทะเลเว้าแหว่ง ชาวกรีกจึงกลายเป็นนักเดินเรือทะเลด้วย จากความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดมาจากเจ้าของดินแดนเดิมชาวกรีกก็สร้างความเจริญขึ้นมาใหม่ เนื่องจากพวกกรีกนี้มีหลายหมู่หลายเหล่า แต่ละพวกก็รวมอยู่แต่ในหมู่ของตน จึงกลายจากหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่รวมกันเป็นนครรัฐหลาย ๆ นคร และต่างนครก็ปกครองกันเองสร้างกฎหมายของตนเอง มีกำลังทัพของตนเอง มีการศึกษาศิลปวิทยาการและปรัชญาชีวิตอย่างลึกซึ้ง นาน ๆ เข้านครรัฐเหล่านี้ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น

ดังกล่าวแล้วว่าพวกกรีกยังอยู่ในระยะสร้างตนเองจึงรับเอาทุก ๆ สิ่งทุก ๆ อย่างจากดินแดนอื่น ๆ ทั้งในด้านวิทยาการและวัตถุ อาทิเช่นผ้าชนิดต่าง ๆ ทองอำพัน และหัวน้ำหอมให้กรีก เรือของชาวฟินิเชียนก็นำสินค้าจากดินแดนต่าง ๆ มงาแกะสลักสวยงาม เครื่องถ้วยชามเคลือบ เครื่องใช้ทองเหลือง และงานเงิน รวมทั้งเครื่องเพชรนิลจินดาชนิดต่าง ๆ มาขายให้

สิ่งที่มีค่าที่สุดที่ชาวฟินิเชียนนำมาให้ชาวกรีกคือตัวอักษรละหรือคูนิฟอร์ม ชาวฟินิเชียนนำตัวอักษรมาใช้เขียนใบรับเงินและใบสั่งของในการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ชาวกรีกจึงนำมาดัดแปลงใช้กับภาษาของตนเองบ้าง ดังนั้นการใช้ตัวอักษรเป็นสื่อในการติดต่อกันก็เริ่มขึ้นในระยะนี้

สภาพภูมิศาสตร์ของดินแดนกรีซโบราณอันมีภูเขาสลับซับซ้อนได้เป็นอุปสรรคทางคมนาคมแบ่งแยกนครต่าง ๆ จากกัน จึงเป็นเหตุให้กรีซแยกการปกครองเป็นอิสระจากกัน แต่ต่อมาเมื่อศัตรูภายนอกรุกราน และมีความจำเป็นต้องแสวงหาผล

ประโยชน์ทางการค้าขายร่วมกัน กรีซจึงเริ่มจัดตั้งรัฐบาลกลางขึ้น แต่ยังแยกเป็น ๒ รัฐใหญ่คือเอเทนส์ และสปาร์ตา

ระหว่าง ๑,๐๐๐ ปี - ๗๕๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช นครรัฐแต่ละรัฐมีกษัตริย์ของตนเองและมีสภาที่ปรึกษา ซึ่งคัดเลือกสมาชิกมาจากเกณฑ์ชนชั้นกลุ่มหนึ่งซึ่งต่อมาก็กลายเป็นพวกขุนนางที่มีอำนาจมีการสืบตระกูลทางบรรดาศักดิ์ทางทรัพย์สินเงินทอง พวกขุนนางนี้มีเวลาที่จะฝึกซ้อมอาวุธจนในที่สุดเมื่อชำนาญ มากเข้าก็ใช้เป็นเครื่องมือรีดรอนอำนาจกษัตริย์ แย่งกันเข้าบริหารหน่วยราชการต่าง ๆ ของรัฐบาลในแคว้นสปาร์ตายังคงมีกษัตริย์ ๒ องค์ผลัดกันคุมงานของแต่ละฝ่าย

ระยะที่ขุนนางมีอำนาจในการบริหารประเทศนั้นประมาณ ๗๕๐ ปี - ๖๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช พวกขุนนางทวีความมั่งคั่งขึ้นทุกที แต่ราษฎรยากจนลงและประสบกับความอยุติธรรมต่าง ๆ จากขุนนาง ชาวนาถูกยึดที่นาจนต้องเวนที่นาให้ขุนนาง พวกกรรมกรและทาสก็ไม่มีสิทธิในการออกเสียงในสภาการปกครอง

เมื่อพวกชาวไร่ชาวนาถูกยึดที่นามากเข้าก็รวมกันลงเรือออกแสวงหาที่อยู่ใหม่ แรกที่เดียวก็ออกไปทางแถบทะเลดำพบที่ดินที่เกิดผลประโยชน์ได้ดีในการทำนา ต่อมาก็ขยายตัวไปถึงแม่น้ำดานูบ และไปจนถึงแถบที่เป็นแหล่งกลางของแร่ธาตุต่าง ๆ ชาวเรือกรีกบางพวกก็เดินทางไปจนถึงฝั่งทะเลอีเบีย ในระยะนี้อาณานิคมกรีกถือกำเนิดขึ้นทางชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและเรียกว่ากรีกใหม่ มีบางพวกที่เดินทางไปไกลถึงเกาะซิซิล และไปตั้งเมืองซีราคิวส์ (Syracuse) อันเป็นเมืองสำคัญขึ้น

กรีกสร้างอาณานิคมความมั่งคั่งให้กับอาณานิคมกรีกซึ่งเดิมทีนั้นยังให้กำเนิดตลาดวัตถุดิบที่มีของเหลือใช้ เป็นเหตุให้เกิดการเริ่มงานอุตสาหกรรมขึ้นโดยเฉพาะในการผลิตวัตถุที่ทำด้วยโลหะชนิดต่าง ๆ ผ้าชนิดต่าง ๆ เครื่องถ้วยชามและอาหาร ดังนั้นก็มีชนกลุ่มใหม่ขึ้นโดยแก่ชนชั้นกลางที่เกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งพ่อค้าคหบดีนักธุรกิจและเจ้าของ

โรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มชนพวกใหม่นี้เมื่อรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนแล้วก็เรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมืองและส่วนตัวจากรัฐบาล

การปกครองเอเทนส์

อำนาจของจอมรัฐซึ่งกลายเป็นทรราช หรือผู้เผด็จการ (Dictators) ก็เริ่มมีขึ้นระหว่าง ๖๕๐ ปี - ๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ทั้งนี้เนื่องมาจากขุนนางผู้ใหญ่ผู้มักมากในอำนาจพาพรรคพวกและกำลังทรัพย์หนุนหลังจากชนชั้นกลาง แต่อำนาจของทรราชเหล่านี้ไม่เป็นที่รับรองเป็นทางการและไม่มีผู้ยกย่องเป็นกษัตริย์ ทั้งยังต้องคอยแก่งแย่งอำนาจกันด้วย

การปฏิรูปการปกครองเกิดขึ้นเมื่อขุนนางผู้ใหญ่ชื่อ โสลอน (Solon) ได้รับเลือกเป็นข้าราชการชั้นหัวหน้าฝ่ายปกครอง ในปี ๕๙๔ ปีก่อนคริสต์ศักราช

๑. โสลอนให้เลิกการใช้หนี้ด้วยสภาพความเป็นทาส
๒. ให้จำกัดขนาดที่ดินที่บุคคลอาจถือสิทธิครอบครอง
๓. ปรับปรุงการเกษตรกรรม
๔. ส่งเสริมให้เอเทนส์เป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมและสนับสนุนช่างผู้มีความชำนาญสาขาต่าง ๆ ที่มาจากถิ่นอื่นให้มาตั้งภูมิลำเนาในเอเทนส์โดยมีสิทธิของพลเมืองเต็มที่
๕. สนับสนุนการส่งผลผลิตของรัฐไปขายต่างประเทศ
๖. ให้สิทธิชนชั้นกรรมกรให้ออกเสียงในรัฐสภาได้

ต่อจากสมัยของโสลอนเกิดมีการจลาจลจนฝ่ายทหารต้องใช้กำลังปราบ ปิซิสตราตุส (Pisistratus) ตั้งตัวเป็นจอมรัฐ แต่ก็มิได้ก่อกบฏต่อเหงราษฎรและได้ดำเนินงานพัฒนาประเทศต่อจากโสลอน และในระยะต่อมาเมื่อ ไคลสเทเนส (Cleisthenes) มามีอำนาจในระยะ ๕๐๘ ปีก่อนคริสต์ศักราช ก็ได้รับรูปการปกครองให้เป็นระเบียบ

และแบ่งกลุ่มพลเมืองเป็น ๑๐ กลุ่ม โดยวิธีเลือกโดยเลิกการแบ่งชั้นวรรณะเดิม และอำนาจของขุนนางผู้ใหญ่ นอกจากนั้นยังตั้งสภา ๕๐๐ (Council of Five Hundred) ซึ่งมีสมาชิกเลือกมาจากพลเมืองแต่ละกลุ่ม สภานี้มีหน้าที่ในการคลัง สงคราม และนโยบายต่างประเทศ นับว่าเป็นการริเริ่มระบบประชาธิปไตยและวิธีการปกครองแบบมีรัฐบาล ซึ่งกรีกก็ได้ปรับปรุงระบบประชาธิปไตยนี้ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

ประชาธิปไตยในกรุงเอเทนส์เจริญสูงสุดในสมัยของ เพริคลีส (Pericles) คือในระยะ ๔๖๑-๔๒๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช ในระยะนี้สภาของกรีกมีสิทธิออกกฎหมายทั้งเป็นการเพิ่มอำนาจในการทะเบียนหรือคัดค้านข้อเสนอของสภา ๕๐๐ และในระยะนี้ คณะนายพล ๑๐ คน (Board of Ten Generals) ก็มีอำนาจขึ้นคล้ายคลึงกับอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีอังกฤษ แต่การปกครองระบอบประชาธิปไตยของเอเทนส์นี้ใช้แต่ในหมู่พลเมืองกรีกเท่านั้น พวกที่ไม่มีสิทธิของพลเมืองก็อยู่นอกขอบข่ายการปกครอง

การปกครองสปาร์ตา

ในสปาร์ตาไม่มีการแบ่งส่วนสัดการปกครองเช่นในเอเทนส์ เพราะอำนาจส่วนใหญ่อยู่ในมือฝ่ายทหาร และเนื่องด้วยสปาร์ตาไม่มีการค้าขายมากนัก มักเลี้ยงชีพด้วยเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก เชลยศึกถูกนำมาเป็นทาสใช้ในที่ดินบ้าง ถูกปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้สิทธิของพลเมืองและไม่ได้รับความช่วยเหลือบ้าง

ความเป็นทหารของสปาร์ตาเห็นได้ชัดจากการอบรมเด็กทั้งชายหญิง เด็กที่ไม่แข็งแรงจะถูกทอดทิ้ง เด็กชายอายุ ๗ ขวบเป็นต้นไปนั้นรัฐนำไปฝึกอบรมให้มีลักษณะแข็งแรงและมีวินัยจนกระทั่งอายุ ๓๐ ปีจึงจะนับเป็นพลเมืองโดยสมบูรณ์ แม้กระนั้นก็ยังต้องหมั่นไปฝึกทหารอยู่เสมอ ๆ ส่วนเด็กหญิงนั้นอยู่แต่ในบ้านแต่ก็ได้รับการอบรมฝึกฝนให้แข็งแกร่งและอดทน ชาวสปาร์ตานิยมระเบียบวินัย แต่ไม่ใช่นักศิลปะ

ปรัชญาเมธีของกรีซ

ชาวกรีกโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเอเทนส์นั้นเมื่อตั้งหลักฐานบ้านเรือนมั่นคงแล้วก็หันเข้าศึกษาให้สูงขึ้น นักคิดมีมากด้วยกันและมักจะรับเป็นครูสอนด้วย จึงเป็นที่เรียกกันว่าโซฟีสต์ (Sophists จากคำกรีก Sophia ที่แปลว่าความฉลาด) การเรียนก็หนักไปในทางฝึกสมองให้คิดหลักปรัชญาและการใช้เหตุผลทั้งฝึกหัดการพูดในที่สาธารณะ ในบรรดาโซฟีสต์เหล่านี้ โสคราตีส (Socrates) ซึ่งถึงแก่กรรมเมื่อ ๓๙๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช ใช้วิธีให้การศึกษาโดยตั้งคำถาม โสคราตีสมีความรู้มากในทุก ๆ สาขาวิชา แต่เป็นคนพูดตรงเกินไปจึงมีศัตรูมากและในที่สุดก็ถูกยุยงให้คนมาฆ่าตาย

เปลโต (Plato) เป็นศิษย์เอกของโสคราตีสและได้นำเรื่องราวและหลักปรัชญาของโสคราตีสมารวบรวมเขียนขึ้นในหนังสือชื่อ "The Republic" และยังเขียนหนังสือเกี่ยวกับการปกครองและกฎหมายของเอเทนส์ด้วย

ปรัชญาเมธีท่านหนึ่งคือ อริสโตเติล (Aristotle) ผู้ได้ศึกษาเรื่องกฎหมายและรัฐธรรมนูญของเอเทนส์อย่างละเอียดแล้วเขียนหนังสือ "Politics" ขึ้นไว้ซึ่งเป็นพยานว่ากรีกนี้เป็นปฐมาจารย์แห่งการเมืองปัจจุบัน นอกจากนี้อริสโตเติลยังเป็นผู้สนใจในเรื่องราวของธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่างๆ ของธรรมชาติ จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์ของกรีกอีกด้วย

เรื่องราวและเหตุการณ์ในกรีซอย่างสังเขป

เมื่อ ๔๙๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชในระยะขยายตัวของอาณาจักรเปอร์เซีย เมื่อเปอร์เซียเข้าครอบครองอาเซียน้อย กรีซก็ถูกรุกรานด้วยเพราะพระเจ้าดาไรอัสทรงยกกองทัพขึ้นบกในเขตเอเทนส์ ๆ จึงขอความช่วยเหลือจากสปาร์ตาและนครกรีซอื่น ๆ และเป็นเคราะห์ดีของเอเทนส์ที่ มิลทิอาดีส (Miltiades) เป็นแม่ทัพผู้สามารถและรู้เทคนิคในการรบของกองทัพเปอร์เซียดี จึงนำทหารไปตีในชอกเขาเหนือที่ราบมาราธอน และโจมตีทัพเปอร์เซียแตกพ่ายไป

ประมาณ ๑๐ ปีต่อมา เซอร์ซีส (Zerxes) ยาตราทัพยกทัพเรือมาอีก แต่ครั้งนี้กรีซเตรียมรับพร้อมอยู่ พวกสปาร์ตาต่างรบที่เทอมอปิล มีกษัตริย์เลโอนิดาส (Leonidas) นำทัพแต่กพ่ายแพ้แก่ทัพเปอร์เซียซึ่งยกเลยเข้าไปถึงเอเทนส์ แต่แล้วทัพเรือเปอร์เซียก็พ่ายแพ้ถูกทำลายลงในอ่าวซาลามิส กองทัพเปอร์เซียถูกตัดขาดจากกันจึงพ่ายแพ้ในการรบที่ปลาทีอา เมื่อ ๔๗๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช และแต่วาระนั้นมากรีซก็ปลอดภัยจากเปอร์เซียอีกนาน ทั้งนี้นครรัฐร่วมกันทำศึกและได้ช่วยเหลือเอเทนส์ในเรื่องค่าใช้จ่ายการสงครามครั้งนี้ และเอเทนส์ก็ไม่คืนเงินให้เมื่อเสร็จจากสงครามแล้ว แต่นำไปสร้างเมืองใหม่กอปรไปด้วยตึกรามบ้านช่องที่สวยงามมีศิลปประณีตยิ่งในการตกแต่งภายนอกและภายใน แต่นั้นมาศิลภายนอกก็ลงมาลงระหว่าง ๔๓๑-๔๐๔ ปีก่อนคริสต์ศักราชเอเทนส์ได้ทำสงครามกับสปาร์ตาแตกแยกกับสปาร์ตา

สงครามเปโลโปนีเซียน เกิดขึ้นเมื่อ ๔๓๑-๔๐๔ ปีก่อนคริสต์ศักราช เอเทนส์และสปาร์ตาเกิดขัดแย้งกันอย่างรุนแรงเพราะ

๑. ระหว่างที่กรีกร่วมกันทำสงครามกับเปอร์เซียนั้นเอเทนส์รวบรวมพันธมิตรขึ้นจากนครรัฐอื่น ๆ และเมื่อเสร็จสงครามแล้วอำนาจของเอเทนส์กลับแข็งขึ้น สปาร์ตาจึงหาเหตุจะลดอำนาจลง

๒. ความแตกต่างในทางการเมืองและในทางสังคมของชาวกรีกทั้ง ๒ เมืองนี้มีมาก เพราะเอเทนส์มีความก้าวหน้าในทุก ๆ ทาง ส่วนสปาร์ตานั้นล้าหลังเป็นแต่นักรบอย่างเดียว

ผลของสงครามคือการค้าของเอเทนส์ถูกทำลายล้างไปเป็นส่วนใหญ่ การปกครองระบอบประชาธิปไตยก็ต้องเลิกล้มไป ผู้คนล้มตายไปมาก ทรยศหักหลังกันเอง การคดโกงราชการก็เกิดขึ้น บ้านเมืองจึงเสื่อมโทรมไปทุกที แต่สปาร์ตาก็ครอง

อำนาจหลังจากได้ชัยชนะแก่เอเทนส์เพียง ๓๐ ปีเท่านั้นก็เสื่อมอำนาจไปแก่นครธีบส์ (Thebes) ของกรีกด้วยกันเอง

ในศตวรรษที่ ๔ ก่อนคริสต์ศักราชมีชาติใหม่จาก มาซีดอน (Macedon) หรือมาซีโดเนียประเทศที่เต็มไปด้วยภูเขาทางภาคเหนือของกรีซ กษัตริย์ฟิลิปแห่งมาซีดอนทรงเป็นทหารที่ฉลาดและเข้มแข็งและดัดแปลงยุทธวิธีใหม่ ๆ โดยเฉพาะคือการใช้ทหารม้าอันทำให้กองทัพของพระองค์เข้มแข็งมากกว่ากองทัพของนครรัฐกรีกที่แตกแยกกัน

นครรัฐกรีกถูกฟิลิปยึดครองทีละนคร เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์โอรสหนุ่มคืออเล็กซานเดอร์ ผู้ซึ่งทรงศึกษาศิลปวิทยาการจากครูชาวกรีกอริสโตเติลเป็นต้นทรงมีชัยกรีกทั้งหมดและทรงหวังจะเผยแพร่อารยธรรมวัฒนธรรมของกรีกไปทั่วโลก

อเล็กซานเดอร์ทรงนำทัพกรีกและ มาซีดอนร่วมกันไป ทำสงครามกับเปอร์เซียด้วยการรบใหญ่ ๆ ๒ ครั้งอเล็กซานเดอร์ก็ทรงทำลายกองทัพเปอร์เซียลงสิ้นเชิง ทรงตีอียิปต์ได้ทรงสร้างเมืองใหม่คืออเล็กซานเดรีย (Alexandria) ขึ้นในอียิปต์ แล้วก็ทรงยกทัพไปทางตะวันออกเรื่อย ๆ จนถึงอินเดีย แต่ทหารรบเร้าที่จะกลับบ้าน พระองค์ทรงยกทัพกลับมากลางทางก็มาสิ้นพระชนม์ลงเมื่อ ๓๒๓ ปีก่อนคริสต์ศักราช พระชันษา ๓๒ ปี อาณาจักรของพระองค์ถูกแบ่งแยกเป็น ๔ ส่วนแต่ละส่วนแม่ทัพของพระองค์ได้ครอบครอง

มรดกทางอารยธรรมที่ชาวกรีกมอบให้แก่โลกปัจจุบัน

๑. ความก้าวหน้าในทางการเมือง กรีกคิดวิธีการบริหารประเทศในแบบต่าง ๆ ออกไปจากระบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ซึ่งนิยมกันในสมัยโบราณ ระบอบการปกครองของกรีกจัดว่าเป็นขั้นแรกแห่งประชาธิปไตยซึ่งชาวกรีกใช้สมองไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งถึงนโยบายการเมือง และวิธีดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนร่วมกันมีส่วนปกครองประเทศ ซึ่งประชาธิปไตยของกรีกนี้ตกทอดมาถึงโลกปัจจุบัน

๒. ความเจริญทางวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ ได้แก่ชีววิทยาและแพทยศาสตร์ซึ่งนอกเหนือไปจากการคำนวณ แต่ความเจริญทางวิทยาศาสตร์นั้นเพียงขั้นต้น เช่น อแนกซิแมนเดอร์ (Anaximander) เป็นผู้คิดถึงทฤษฎีของวิวัฒนาการทางอินทรียสารเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมเป็นต้น อันที่จริง อริสโตเติล (Aristotle) เป็นผู้เริ่มวิชาชีววิทยาที่แท้จริง ท่านผู้นี้ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ทั้งหลายอย่างละเอียด แต่ท่านไม่รับรองความจริงทางพฤติการแยกเพศเช่นเดียวกับสัตว์

วิชาแพทยศาสตร์ของกรีกเริ่มต้นจากปรัชญาเมธีหลายท่าน ผู้นำในทางนี้คือ เอมพีโดคลีส (Empedocles) ผู้เริ่มสอนถึงธาตุทั้ง ๔ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ส่วนอาลค์เมออน (Alc meon) ผู้เป็นสมาชิกในโรงเรียนของไพทา กอรัส ได้ค้นพบว่าโลหิตในร่างกายมนุษย์ ไหลไปยังหัวใจและจากหัวใจรูขุมขนตามผิวหนังทำหน้าที่ช่วยการระบายลมหายใจออก ปราชญ์ผู้มีความรู้ทางวิชาแพทยศาสตร์อีกท่านหนึ่งคือ ฮิพพอคราติสแห่งคอส (Hippocrates of Cos) ผู้มีชีวิตอยู่ในระยะรอยร้อยปีที่ ๕ - ๔ ก่อนคริสต์ศักราชเป็นผู้เริ่มการศัลยกรรมและการใช้ยา

๓. ความเจริญทางอักษรศาสตร์ กรีกถ่ายทอดวิชานี้มาเป็นแบบฉบับที่ยกย่องนับถือกันมาจนถึงปัจจุบัน เริ่มที่เดียวก็มีมหากาพย์ เป็นเรื่องราวของวีรบุรุษ เรื่องที่สำคัญที่สุดคือ อีเลียด (Illiad) และโอดิซซี (Odyssey) ซึ่งมีลีลาและภาษาสำนวนที่สละสลวย ในระยะต่อมาก็มีกาพย์กลอนชนิดต่าง ๆ ซึ่งแสดงความรู้สึกและอารมณ์รุนแรงต่าง ๆ อันเกิดขึ้นจากการแข่งขันวรรณะ กวีที่มีชื่อในสมัยแรกก็มีโสลอน (Solon) มิมเนอร์มุส (Mimnermus) และธีโอกนิส (Theognis) ต่อมาก็มีอัลคีอุส (Alcaeus) ซัฟโฟ (Sappho) และพินดาร์แห่งธีบส์ (Pindar of Thebes)

อนึ่งงานสำคัญของนักปราชญ์อักษรศาสตร์ของกรีกคือยกย่องประพันธ์โศกนาฏกรรม ซึ่งเริ่มจากการบูชาเทพเจ้าดีโอนีซุส (Dionysus) เทพเจ้าแห่งฤดูใบไม้ผลิและเหล้าไวน์

กวีผู้มีชื่อเสียงในระยะแรกคือเอสคิลส (Aschylus) ผู้นำการแสดงบทขาทเข้ามาเรื่องราวเกี่ยวกับการละครของกรีกนั้นมีอยู่มาก ยูรพิดีส (Euripedes) เป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงวิธีการร้อยกรองโศกนาฏกรรมในแบบใหม่ คือแทรกความรู้สึกและแสดงออกซึ่งความเป็นตัวบุคคลและยังชี้ให้เห็นความสำคัญของมนุษยธรรมด้วย

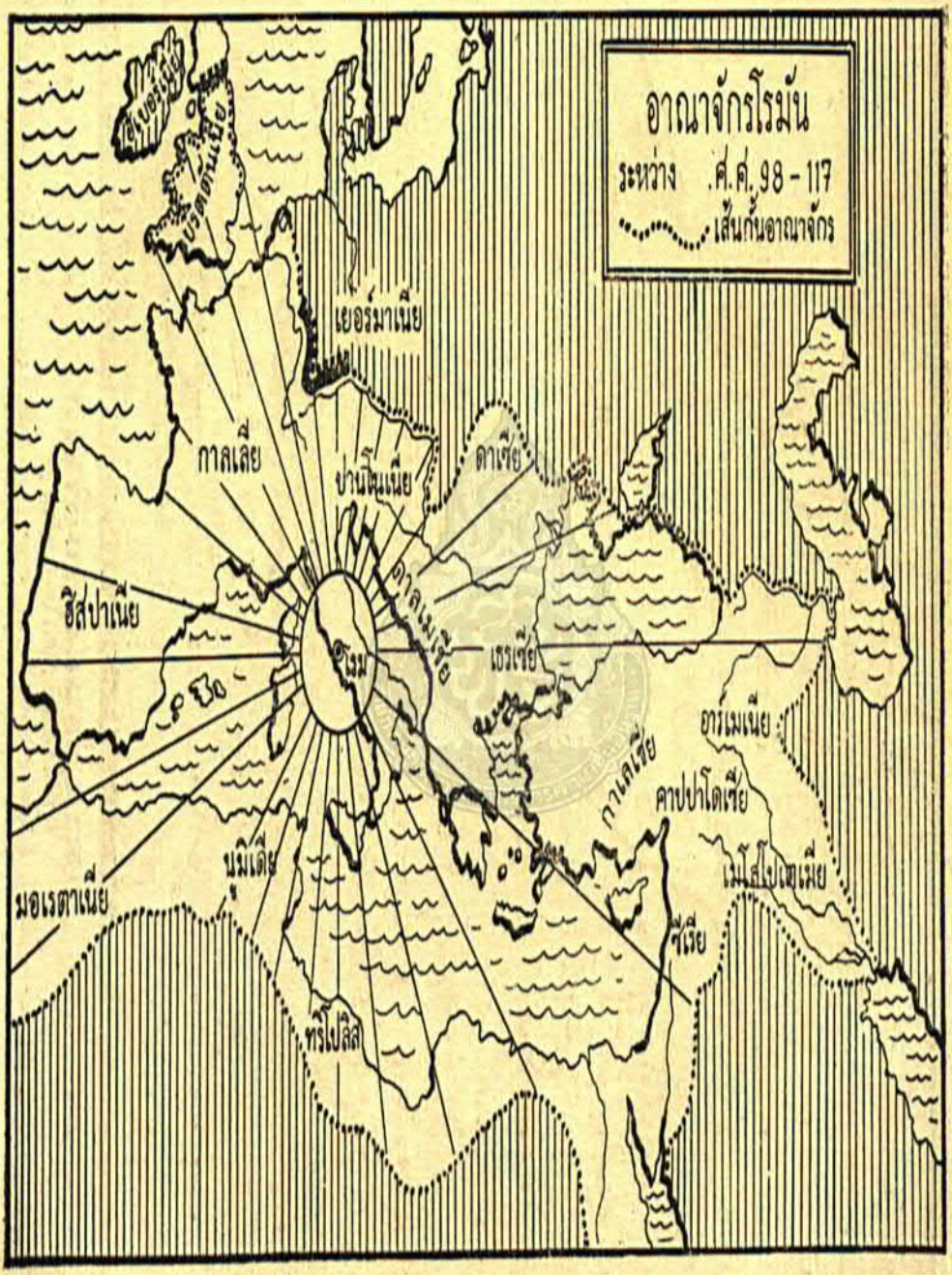
ส่วนละครที่เป็นเรื่องเยาแต่ก็แทรกการวิจารณ์สังคมไว้ก็มีนักแต่งที่สำคัญ คือ อริสโตเฟเนส (Aristophanes) ผู้มีชีวิตในระยะ ๔๔๘ - ๓๘๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช

การเริ่มต้นรวบรวมประวัติศาสตร์ ของกรีกมีฮีโรโดตัส (Herodotus) ผู้มีชีวิตเมื่อ ๔๘๔ - ๔๒๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช ฮีโรโดตัสท่องเที่ยวไปในประเทศต่าง ๆ ได้แก่เปอร์เซีย อียิปต์ กรีก และอิตาลี แล้วรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เรียบเรียงเรื่องราวของประเทศเหล่านั้นไว้ ทำให้ชนชั้นหลังได้เรียนรู้ถึงเรื่องสำคัญในประวัติศาสตร์

๔. ความเจริญในทางศิลป กรีกมีทั้งในเชิงสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปฏิมากรรม อันแสดงถึงอุดมคติอย่างสูงในเรื่องน่าหนัก ความกลมกลืน ระเบียบ และการดัดแปลงศิลปเพื่อประโยชน์ใช้สอย ความงามในเชิงศิลปของชาวกรีกมีอยู่ทุกสมัย ศิลปกรีกก็ดำเนินรอยตามกันแต่ก็ตกแต่งเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ล้วนเป็นศิลปแบบเรียบ ๆ และในบางระยะก็แสดงถึงอิทธิพลของศิลปจากประเทศใกล้เคียงที่เจริญมาก่อนแล้วเช่นอียิปต์เป็นต้น ศิลปทุกแขนงของกรีกเป็นที่ยกย่องและศึกษากันอย่างละเอียดถี่ถ้วนตลอดมาจนปัจจุบัน และยังมีผู้นำแบบอย่างมาดัดแปลงใช้อยู่เรื่อยมา

อารยธรรมของอาณาจักรโรมัน

ประมาณ ๑,๒๐๐-๖๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ชนชาติที่ครอบครองแหลมอิตาลีอยู่คือชาวอิทรัสคาน (Etrasians) และชาวกรีก ชาวอิทรัสคานนี้ไม่เป็นที่

อาณาจักรโรมัน
ระหว่าง .ศ.ค. 98 - 117
เส้นกั้นอาณาจักร
บริเตนใหญ่
เยอร์มาเนีย
กาลเลีย
ปานโนเนีย
ดาเซีย
ฮิสปาเนีย
โรม
อาดเมเดีย
เธรเซีย
อาร์เมเนีย
คาปปาโดเซีย
กาลเลีย
นูมิเดีย
มอเรตาเนีย
ซีเรีย
ทริโปลิส

อิตาลีก่อนสงครามพิวนิก
(ที่ตั้งอาณาจักรโรมันเดิม)

ทราบแน่นอนว่ามาจากทางใด บางท่านก็สันนิษฐานว่ามาจากอาเซียน้อย โบราณวัตถุที่ขุดค้นพบบ้างก็แสดงว่าพวกนี้ใช้ตัวอักษรคล้ายกับพวกกรีกและเป็นผู้ที่มีความชำนาญในเชิงการค้าและการเดินเรือทะเล ส่วนการนับถือศาสนาก็เป็นการนับถือวิญญาณต่าง ๆ และมีความสนใจในเชิงศิลปและนิยมการก่อสร้างแบบที่มีโค้งประตู ชาวอีทรัสคานมีอาณาจักรเล็ก ๆ อยู่ทางเหนือและตะวันตกของแม่น้ำไทเบอร์

ชนชาติที่สร้างกรุงโรมคือชนเผ่าอิตาลิก (Italic) ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่แถบลาติอุมทางใต้ของแม่น้ำไทเบอร์ กรุงโรมสร้างขึ้นประมาณ ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช (หลักฐานบางแห่งก็ว่า ๗๕๓ ปีก่อนคริสต์ศักราช) ที่ตั้งของโรมอยู่ที่ฝั่งกลางเขา ๗ ลูก ซึ่งในไม่ช้าโรมก็มีอำนาจเหนือเมืองใกล้เคียง

ศาสนา

เมื่อชาวโรมันเข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรในคาบสมุทรอิตาลีแล้วก็ได้รับเอาศาสนาของชาวกรีกมาดัดแปลงปนกับความเชื่อถือเดิม โรมันนับถือเทพเจ้าหลายองค์ ซึ่งล้วนเป็นสัญญลักษณ์ของอำนาจทางธรรมชาติทั้งสิ้น แต่มีรายละเอียดปลีกย่อยผิดไปจากศาสนาของชาวกรีกบ้าง โดยเฉพาะการเรียกชื่อของเทพเจ้าต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะการเคารพบูชาก็ผิดกันไปบ้าง

การปกครองที่มีกษัตริย์เป็นประมุข

การปกครองในระยะเริ่มแรกตั้งกรุงโรมนี้คล้ายคลึงกับการปกครองกลุ่มชนของพวกกรีกในระยะแรก แต่ชาวโรมันพอใจในการมีอำนาจสิทธิขาดและการจัดงานเป็นขั้นแผ่นไม่เหมือนชาวกรีก ผู้พอใจในอิสรภาพและการปกครองแบบประชาธิปไตย รูปลักษณะการปกครองโดยทั่ว ๆ ไปก็เหมือนครอบครัวใหญ่ ๆ ที่มีกษัตริย์ปกครองพลเมืองของพระองค์เหมือนพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวของตนฉะนั้น ถึงแม้ว่าพระองค์จะต้องได้รับความเห็นชอบจาก ประชาชน ในการขึ้นครองราชย์แต่ก็ไม่มีผู้ใดขัดใจ

พระองค์ลงจากราชบัลลังก์ได้ ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดกล้าคัดค้านการใช้อำนาจสิทธิขาดของพระองค์

สภาสูงและสภาผู้แทนราษฎรของอาณาจักรโรมัน

การปกครองของโรมันมีกษัตริย์เป็นประมุขประกอบด้วยสภา ๒ สภาคือ (๑) สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีสมาชิกเป็นพลเมืองชายทุกคนที่อายุอยู่ในเกณฑ์ทหาร อำนาจของสภานี้คือ มีสิทธิรับรองและคัดค้านการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ซึ่งกษัตริย์อาจจะทรงใช้อำนาจดำเนินการ อำนาจอีกประการหนึ่งคือ พิจารณาการอภัยโทษผิดและพิจารณาการประกาศสงครามในเมื่อโรมเป็นผู้รุกรานเขา แต่สภานี้ไม่มีอำนาจออกกฎหมายและไม่มีสิทธิเสนอการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งสิ้น (๒) สภาสูง (Senate) คือสภาอาวุโสซึ่งก่อตั้งด้วยสมาชิกผู้เป็นหัวหน้าสกุลต่าง ๆ ซึ่งรวมกันเป็นสังคมชาวโรมัน ขณะใดที่ตำแหน่งกษัตริย์ว่างลงอำนาจบริหารก็ตกอยู่ในมือของสภาสูงจนกระทั่งจะมีกษัตริย์ใหม่ขึ้นครองราชย์ ในยามปรกติอำนาจของสภาสูงนี้คือพิจารณาข้อเสนอของกษัตริย์ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาผ่านแล้ว และมีหน้าที่คัดค้านข้อเสนอและกฎหมายที่ขัดกับประเพณีโบราณ

โรมมีการปกครองรูปนี้จนกระทั่ง ๖๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ในเมื่อกษัตริย์ถูกขับไล่จากราชบัลลังก์โดยชนหมู่หนึ่ง อันที่จริงการปฏิวัติครั้งนี้เป็นการกระทำของบรรดาผู้ดีชั้นสูงผู้ต้องการอำนาจสูงสุดเสียเอง เพราะกษัตริย์ในระยะหลัง ๆ โหดร้ายมาก

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในระยะแรกของสาธารณรัฐโรมัน โรมเลือกกงสุล (consul) ๒ คนขึ้นมาเป็นประมุขแทนกษัตริย์ และเพิ่มอำนาจสภาสูงให้มีอำนาจเหนือทรัพย์สินของราษฎร และมีสิทธิที่จะคัดค้านข้อเสนอของสภาผู้แทนราษฎรทุกประการ ตัวกงสุลเองเป็น

สมาชิกสภาสูงและกงสุลทั้ง ๒ มิได้ปกครองร่วมกัน ต่างคนต่างมีอำนาจเท่าเทียมกัน และถ้าเกิดขัดแย้งกันเองสภาสูงจะเป็นผู้พิจารณาเรื่องราว และถ้ามีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นจะมีการเลือกตั้งผู้เผด็จการ (dictator) ซึ่งอยู่ในหน้าที่ไม่เกิน ๖ เดือน

เมื่อสถาปนาสาธารณรัฐโรมันแล้วไม่นานประชาชนก็เริ่มต่อสู้เพื่อต้องการเพิ่มอำนาจทางการเมืองบ้าง ทั้งนี้เพราะในระยะปลายสมัยกษัตริย์ ประชาชนค่อย ๆ แบ่งออกเป็น ๒ พวก ๆ หนึ่งคือ พวกผู้ดีและขุนนางหรือเจ้าของที่ดินผู้มั่งคั่ง พวกนี้เรียกกันว่าปาตริเชียน (patricians) ชนชั้นสูงอีกพวกหนึ่งคือพวกราษฎรสามัญได้แก่ชาวนาเล็ก ๆ ช่างต่าง ๆ และพ่อค้า พวกนี้คือปลีบเยียน (plebeians) ชนสามัญพวกแรกส่วนมากก็เป็นพวกที่มีอำนาจในสภาสูง และพวกหลังถูกบังคับให้เสียภาษีและถูกเกณฑ์เป็นทหาร แต่ไม่มีสิทธิในการบริหารของประเทศเลย นอกจากนั้นถ้าพวกนี้เป็นหนี้แล้วไม่มีทางใช้คืน ก็จะตกเป็นทาสของเจ้าของเงิน จึงนับเนื่องต่ำใจในสภาพของตน ดังนั้นจึงเกิดการปฏิวัติขึ้นเมื่อ ๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช

ชัยชนะครั้งแรกของพวกปลีบเยียนนี้เกิดขึ้นประมาณ ๔๗๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และพวกปลีบเยียนบังคับให้พวกปาตริเชียนตกลงเลือก ตริบูน (tribunes) ขึ้นให้มีอำนาจคุ้มครองพลเมืองทั่ว ๆ ไป ให้มีสิทธิคัดค้านและยับยั้งการกระทำที่ไม่ยุติธรรมของข้าราชการ ทั้งนี้จึงเรียกร้องให้มีการตรากฎหมายเป็นผลสำเร็จคือกฎหมาย ๑๒ โต๊ะ

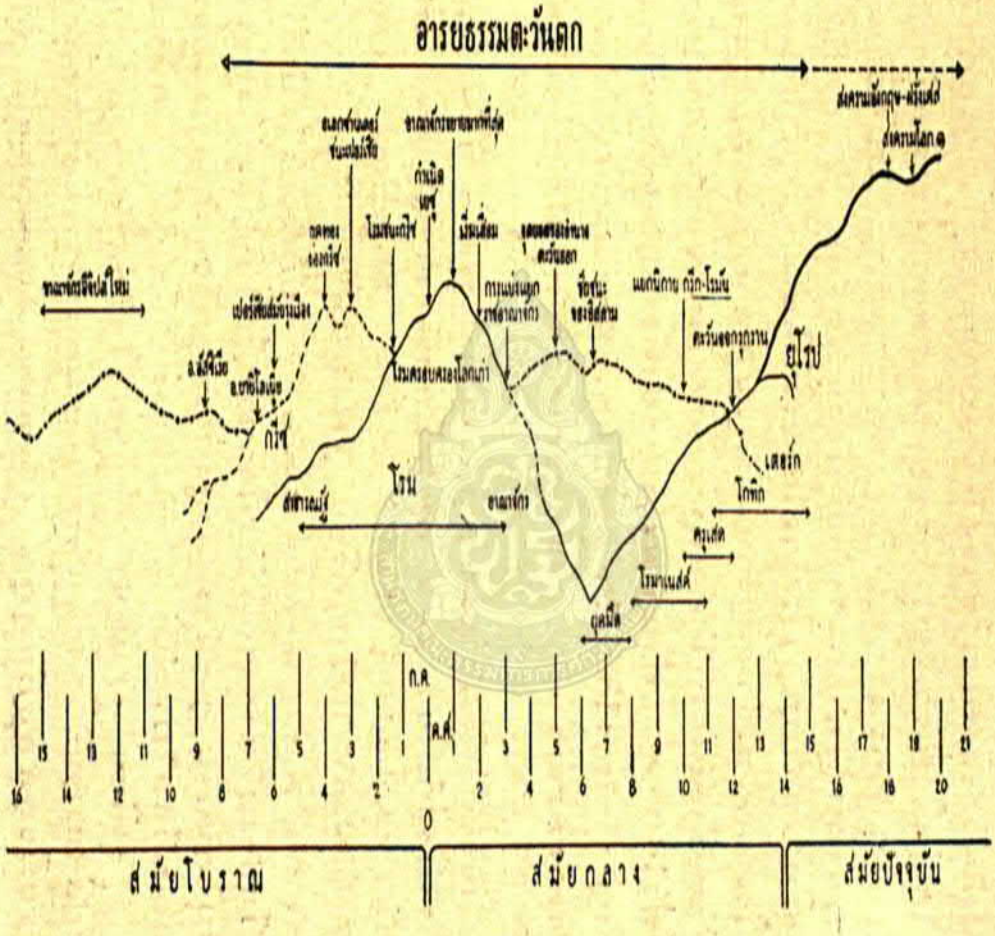
ประมาณ ๓๖๒ ปีก่อนคริสต์ศักราช พวกปลีบเยียนก็มีสิทธิได้รับเลือกตั้งเป็นข้าราชการกงสุล ๆ ซึ่งเป็นชนสามัญก็ได้รับเลือกตั้งเป็นคนแรก และตามธรรมเนียมโบราณเมื่อกงสุลได้ทำหน้าที่ครบตามกำหนดเวลาแล้วก็ได้เป็นสมาชิกสภาสูงโดยปริยาย ชัยชนะที่สำคัญที่สุดของพวกชนสามัญคือเมื่อกฎหมายชอร์เตนเซียน (Hortensian Law) วรรคหนึ่งเขียนให้สภาผู้แทนราษฎรชี้ขาดให้สภาสูงปฏิบัติทุกกรณีไป

การปกครองสาธารณรัฐโรมันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะสงครามสำคัญ ๆ หลายครั้งได้แก่ สงครามพิวนิค ๓ ครั้ง ที่โรมทำกับคาร์เทจ จนคาร์เทจพ่ายแพ้เมื่อ ๑๔๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช และตกเป็นดินแดนของสาธารณรัฐโรมันต่อ ๆ มาด้วย โรมันก็มีชัยชนะต่อชาติอื่น ๆ จนขยายดินแดนไปได้กว้างขวาง เป็นเหตุให้เกิดมีทาสเชลยมากขึ้นจนเป็นชนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง. ในขณะเดียวกันพ่อค้าชาวโรมันก็เกิดขึ้นใหม่อีกมากและพวกนี้มีความมั่งคั่งในเวลารวดเร็ว การเมืองในระยะนี้จึงเกิดความขัดแย้งเกิดปฏิวัติและจลาจลเสมอ ๆ บางครั้งก็รุนแรงจนเป็นสงคราม ทำให้ฝ่ายทหารมีอำนาจมากขึ้นทุกที โดยเฉพาะแม่ทัพสำคัญชื่อ มาริอัส (Marius) ได้เป็นกงสุลถึง ๕ ครั้งติดต่อกัน อำนาจกงสุลมากขึ้นจนกลายเป็นผู้เผด็จการ และนาน ๆ เข้าแม่ทัพที่มีชื่อเสียงก็รวบรวมกำลังแก่งแย่งอำนาจกันเช่น ปอมปีย์ (Pompey) กับ จูเลียส ซีซาร์ (Julius Caesar) เป็นต้น

ในระยะใกล้จะเริ่มคริสต์ศักราช อาณาจักรโรมันแผ่ขยายไปหลายทางด้วยการนำของซีซาร์ผู้ตั้งตัวเป็นผู้นำตลอดกาล นอกจากการแผ่ขยายอาณาเขตซีซาร์ก็เปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศไปหลายอย่าง และด้วยความช่วยเหลือของนักดาราศาสตร์ชาวกรีก โรมันได้เปลี่ยนแปลงปฏิทินทางสุริยคติโดยแบ่งวันเป็น ๓๖๕ วันทุกปี และทุก ๆ ๔ ปีก็จะมีวันเพิ่มมาหนึ่งวัน

ปลายสมัยซีซาร์นั้นสาธารณรัฐโรมันเปลี่ยนสภาพเป็นจักรวรรดิ ออคเตเวียน (Octavian) หลานของซีซาร์ได้เป็น "รายฎรคนหนึ่ง" ("Princeps") และอาณาจักรโรมันในระยะนี้จึงนับเป็นจักรวรรดิแรกของโลก

ระยะเวลา ๔๔ ปี (๓๑ ปีก่อน ค.ศ. - ค.ศ. ๑๔) ที่ออคเตเวียนได้ครอบครองอาณาจักรโรมันนั้น ในระยะแรก ๆ ออคเตเวียนก็ยังมีหารประเทศโดยปรึกษาหารือร่วมกันกับสภา แต่เมื่อ ๒๗ ปีก่อนคริสต์กาล สภาสูงก็มอบตำแหน่งหน้าที่

อารยธรรมตะวันตก
ส่งครามโลก ๑
ยุโรป
เสธร์ก
โกทิก
ครูเสด
โรมาเนสค์
ยุคมืด
โรม
ก.ค.
ค.ศ.
0
สมัยโบราณ
สมัยกลาง
สมัยปัจจุบัน

สูงหลายตำแหน่งให้และออคเตเวียนจึงได้รับขนานนามว่า ออกัสตัส (Augustus) ซึ่งแปลว่าผู้เป็นใหญ่หรือที่เราเรียกว่าจักรพรรดิ ออกัสตัสเริ่มปฏิรูปการปกครองและนโยบายการเมือง การเศรษฐกิจ การค้าหลายประการ ได้เปลี่ยนระเบียบภายอากรและเริ่มการปกครองที่มรัฐบาลกลางเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด แต่ก็เปิดโอกาสให้ส่วนภูมิภาคมีหน่วยบริหารของตน เริ่มการไปรษณีย์ที่เข้มแข็ง ส่วนในการเลือกตัวบุคคลเข้าทำงานนั้นก็ถือเอาความชำนาญงานและความฉลาดเฉลียวมีปฏิภาณก็เป็นสำคัญ

สำหรับตัวออกัสตัสเองก็ได้ดำเนินชีวิตตามแนวชนชั้นกลางเพื่อเป็นแบบฉบับที่ดีแก่พลเมืองโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะประสงค์จะเปลี่ยนนิสัยรักความฟุ่มเฟือยของประชาชนส่วนใหญ่ และได้แก้ไขกฎหมายครอบครัวที่เกี่ยวกับการหย่าร้าง การประพฤติผิดในบุตรภรรยาผู้อื่น และการทำลายชีวิตตนเองให้มีอำนาจคุ้มครองได้ยิ่งขึ้น

หลังจากสมัยออกัสตัสแล้วระยะเวลาต่อมาอีก ๒๗๐ ปีนั้น อาณาจักรโรมันหาผู้นำที่ดีได้ยาก จะมีอยู่เพียง ๔-๕ คนได้แก่เนอร์วา (Nerva) เทรจัน (Trajan) อันโตนินุส ไพอัส (Antoninus Pius) มาร์คุส ออเรลิอุส (Marcus Aurelius) เวสปาเซียน (Vespasian) และเฮเดรียน (Hadrian)

ระยะเวลาจาก ค.ศ. ๒๘๔ - ๔๗๖ เป็นระยะโรมันมีดิโอคลีเชียน (Diocletian) เป็นประมุขของอาณาจักรมีอำนาจเต็มในฐานะจักรพรรดิ มิใช่ผู้แทนปวงชนอย่างประมุขคนก่อน ๆ และสภาสูงก็ถูกทอนอำนาจลงจนแทบจะเป็นเพียงสภาเทศบาลอันมีลักษณะเป็นสโมสรผู้ดี จักรพรรดิคน ๆ ก็มี คอนสแตนตินที่ ๑ (Constantine I) จูเลียน (Julian) และเธโอโดสิอัสที่ ๑ (Theodosius I) คอนสแตนตินได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสเตียนและจักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งอาณาจักรโรมันก็คือ รอมิวลุสออกัสตุลุส (Romulus Augustulus) ถูกพวกอนารยชน

ล้มอำนาจใน ค.ศ. ๔๗๖ แต่อันที่จริงอาณาจักรโรมันก็เสื่อมโทรมในทุก ๆ ด้านมาก่อนหน้านั้นแล้ว

สาเหตุความเสื่อมของอาณาจักรโรมัน

๑. อำนาจเด็ดขาดของประมุข (imperialism)

๒. ความเสื่อมโทรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในคริสต์ศตวรรษที่ ๓ และ ๔ ได้แก่การขาดเงินหมุนเวียน ความตกต่ำทางการค้าและอุตสาหกรรม การทิ้งพลเมืองมีสภาพทาสเป็นจำนวนมาก การที่รัฐควบคุมเศรษฐกิจส่วนใหญ่

๓. ความเปลี่ยนแปลงจากชีวิตเดิมของชาวโรมันเนื่องจากเลียนแบบอย่างการดำเนินชีวิตแบบชาวตะวันออก

๔. สาเหตุที่ไม่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ความไม่ยุติธรรมในเรื่องการเก็บภาษีอากรและการที่พวกผู้ดีหรือขุนนางกีดกันพลเมือง

๕. อำนาจการป้องกันบ้านเมืองอยู่ในมือของทหารรับจ้างซึ่งเป็นอันตรายชน

สิ่งที่โลกปัจจุบันได้รับจากชาวโรมัน

๑. ระยะเวลาของประวัติศาสตร์โรมันใกล้เคียงกับระยะเวลาปัจจุบันมากกว่าของชาติใดในยุคที่มีอารยธรรมวัฒนธรรมรุ่นโบราณ ชาวโรมันจึงถ่ายทอดความเจริญหลายด้านไว้ให้แก่คนปัจจุบัน

๒. สภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์โรมันอาจจะนำมาเปรียบเทียบกันได้กับประวัติศาสตร์อังกฤษและอเมริกาในระยะคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ และ ๒๐

๓. วิวัฒนาการทางเศรษฐกิจของชาวโรมันจากสภาพสังคมชาวนามาเป็นสภาพเมืองใหญ่เป็นเหตุให้มีปัญหาการไม่มีงานทำ การผูกขาด (monopoly) การแบ่งชนชั้นเป็นคนรวยคนจน ความผิดพลาดที่ทำให้เกิดขัดของทางเศรษฐกิจทั้งนี้เป็นลักษณะของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำนองเดียวกับยุโรปปัจจุบัน

๕. แบบสถาปัตยกรรมของชาวโรมันเป็นต้นเค้าของสถาปัตยกรรมทั้งในสมัยกลางและแม้สมัยปัจจุบันดังรูปแบบของศึกที่ทำการรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา

๕. ปฏิมากรรมของชาวโรมันเป็นแบบฉบับของปฏิมากรรมรุ่นต่อ ๆ มาจนถึงสมัยปัจจุบัน ได้แก่รูปหล่อหรือรูปปั้นเหมือนแบบรูปของวีรบุรุษม้าทั้งหลาย

๖. ในด้านวิจิตรกรรมนั้นศิลปินสมัยกลางได้ดัดแปลงและวิวัฒนาการงานขึ้นมามาก จนไม่ใคร่เห็นร่องรอยของแบบโรมันเดิม

๗. ศิลปการตกแต่งบริเวณบ้าน สวน และภายในบ้านของชาวโรมันยังเป็นที่นิยม ถือเป็นแบบอย่างมาจนถึงปัจจุบันนี้

๘. มรดกชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งของชาวโรมันที่ตกทอดมาเป็นของโลกปัจจุบันก็คือกฎหมาย ซึ่งยังใช้กันอยู่ในประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก เป็นแต่ว่าได้มีการดัดแปลงให้เหมาะสมกับความต้องการและสภาพการณ์ของแต่ละประเทศในสมัยหลัง ๆ นี้

๙. การฟื้นฟูศิลปวิทยาการในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ ซึ่งเรียกว่ายุคเรอแนซองซ์ คือยุคฟื้นฟูวิทยาการ (Renaissance) นั้นก็เกิดจากการศึกษาศิลปวิทยาการที่ชาวโรมันและกรีกได้ทำไว้ ดังนั้นเมื่อปัจจุบันนี้เรารับทอดมาจากยุคนั้นอีกชั้นหนึ่งก็ถือได้ว่าเราได้รับมรดกทางศิลปวิทยาการจากชาวโรมัน

บทที่ ๔

ศาสนา

คำว่า ศาสนา มีความหมายกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ คำสั่งสอนของศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งอุบัติขึ้นในโลกมาแล้วแต่โบราณกาลหลายท่านด้วยกัน แต่ละท่านได้รวบรวมคำสอนวางไว้เป็นหลักให้ศิษยานุศิษย์ของตนประพฤติปฏิบัติให้แพร่หลาย เพื่อความสุขและความสงบเรียบร้อยเป็นปึกแผ่นของหมู่ชนในคณะของตน แม้ศาสนาในโลกจะมีมากทั้งใหญ่และน้อย และมีหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของศาสดาผู้เป็นเจ้าของ หรือต่างออกไปด้วยกาลเวลาหรือชนชาติประเพณีและภาษาของหมู่ชนผู้รับไปนับถือในถิ่นต่าง ๆ แต่หลักธรรมใหญ่ของทุกศาสนาย่อมมีแนวทางร่วมกัน คือประสงค์จะให้มนุษยชาติอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข ศาสนาจึงเป็นหลักทางใจ สำหรับบุคคลจะยึดถือไว้ในการดำเนินชีวิตจิตใจให้เป็นสุข คู่กันไปกับกฎหมายซึ่งเป็นเครื่องคุ้มกันทางกาย ฉะนั้นอิทธิพลของศาสนาจึงมีอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษยชาติแต่โบราณตลอกมาจนปัจจุบัน บางคาบบางสมัยอิทธิพลนี้มีมากถึงขนาดครอบคลุมชาติทั้งชาติ และลิขิตความเป็นไปของชาติ

ศาสนาใหญ่ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในโลกนับเป็นพัน ๆ ปี และมีประชาชนนับถือเป็นจำนวนมากมายหลายล้านนั้น ควรกล่าวในที่นี้ ๔ ศาสนา คือ

๑. ศาสนาขงจื๊อ

๒. พุทธศาสนา

๓. ศาสนาคริสต์

๔. ศาสนาอิสลาม

(๑) ศาสนาขงจื๊อ

ชีวประวัติ บรมครูของศาสนานี้เรียกกันว่า ขงจื๊อ จากชื่อจีนว่า ขงฟูจื๊อ ฝรั่งเรียกว่า Confucius เกิดเมื่อประมาณกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ในรัฐลู่อันเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลซานตุงประเทศจีนในปัจจุบัน ชีวประวัติของขงจื๊อนั้นทราบได้น้อย กล่าวกันว่าเกิดในตระกูลผู้ดีตกยาก บิดาเป็นทหารชื่อ จู่เหลงซี มารดาชื่อ เยนชิงไส ขงจื๊อแต่งงานมีบุตร ๒ คน ก็หย่าขาดจากภรรยา เป็นคนสนใจศึกษาเรื่องราวของบรรพบุรุษชาวจีน และคำสั่งสอนเก่า ๆ ที่เกี่ยวกับปรัชญา บทกวี จรรยา มารยาท และการปกครอง ความมุ่งหมายของขงจื๊อคือ หวังจะปรับปรุงบ้านเมืองของตนซึ่งขณะนั้นแตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า ให้รวมกันอยู่อย่างสงบ จึงออกท่องเที่ยวไปตามวังเจ้านายและสำนักของผู้ครองเมือง อบรมสั่งสอนพวกเจ้าและศิษย์หนุ่ม ๆ ให้รู้จักภาษิตและคุณธรรมคำเก่า ๆ จนชื่อเสียงของขงจื๊อเลื่องลือไปไกลมีศิษย์มากมาย เมื่ออายุประมาณ ๕๐ ปีได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ครองเมืองจุงตูในรัฐลู่นั้นเอง ด้วยเวลาเพียง ๓ ปีขงจื๊อก็สามารถปราบปรามโจรผู้ร้ายได้ราบคาบ รัฐลู่ค่อยสงบร่มเย็นเป็นสุขและเจริญขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่อิจฉาของเจ้าเมืองใกล้เคียง นับว่าพวกที่อิจฉาได้ส่งคณะละครและคนตรี อันประกอบด้วยหญิงสาว ๆ เข้าไปแสดงในรัฐลู่ เป็นเหตุให้ผู้คนพากันนิยมดูอย่างหลงใหลจนลืมระเบียบวินัยและศีลธรรมอันดีงามที่ขงจื๊อวางไว้ให้ประพฤติปฏิบัติ ละเลยไม่เคารพเชื่อฟังขงจื๊อ ๆ จึงเสียใจ ลาออกจากหน้าที่กลับท่องเที่ยวสั่งสอนประชาชนต่อไปตามเดิม ระยะนี้ชีวิตของขงจื๊อต้องตกระกำลำบาก เพราะบ้านเมืองส่วนใหญ่เต็มไปด้วยเจ้าเมืองที่โลภโมโทสัน คำของขงจื๊อที่กล่าวว่า "คนที่เหนือคน ย่อมทนหิวไหว จึงเป็นคนเหนือคน ส่วนคนต่ำกว่าคนมักทนหิวไม่ไหว" เป็นคำกล่าวที่คมคายและน่าคิด

ขงจื่อเที่ยวเผยแผ่คำสอนไปจน ๑๔ ปี จึงกลับมายังรัฐบ้านเกิดของตนอีกวาระหนึ่งอย่างไร้ทั้งยศศักดิ์และทรัพย์สิน ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ ๗๓ ปี คือเมื่อประมาณ ๔๗๘ ปีก่อนคริสต์กาล เมื่อตายแล้วหลักธรรมของขงจื่อได้แพร่หลายไปกว้างขวางทั่วประเทศจีน หลุมฝังศพของขงจื่อในชานตุงเป็นสถานที่ชาวจีนสามัญขึ้นไปถึงจักรพรรดิพากันเดินทางมาสักการะ ลูกหลานของขงจื่อก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงสกุล ขง หรือ คุง ซึ่งแปลว่า ปราชญ์ หรือครู และได้รับการยกย่องรองลงมาจากราชสกุลของจักรพรรดิจีนในสมัยโน้น บ้านเมืองได้สร้างศาลไว้สักการะบูชาขงจื่อมากมายกว่าหนึ่งหมื่นแห่ง และได้นำหลักธรรมของขงจื่อไปประพฤติปฏิบัติแพร่หลายลึกซึ้งลงไปในชีวิตจิตใจของชาวจีนตลอดมา

ขงจื่อ

บทนิพนธ์ของขงจื่อ ขงจื่อได้แต่งหนังสือสำคัญ ๆ ไว้ ที่ควรกล่าวมี ๓ เล่ม คือ ยิกิง เกี่ยวกับความผันแปรไม่แท้เที่ยง ชิกิง เกี่ยวกับบทกวีอันไพเราะ และซูกิง เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ซึ่งกล่าวถึงสมัยอันรุ่งเรืองของพระเจ้ายู (ประมาณ ๒,๓๕๖ ปี ก่อนคริสต์กาล) และพระเจ้าชุนผู้โอรสและความเสื่อมโทรมของราชวงศ์ฮั่นจนราชสมบัติเปลี่ยนมือเป็นของราชวงศ์ถัง และราชวงศ์หงู ขงจื่อได้แต่งต่อเติมหนังสือเล่มที่เรียกว่า ชูกิง พรรณนาถึงตัวอย่างของความชั่วร้ายเหลวแหลกของผู้ครองบ้านเมืองอันเป็นเครื่องนำความเดือดร้อนและวิบากมาสู่ราษฎร ในสมัยที่ขงจื่อดำรงชีวิตอยู่ หนังสือเหล่านี้เม่งจื่อ (Mencius) ปราชญ์คนหนึ่งประมาณ ๒,๓๐๐ กว่าปีมานี้ได้รวบรวมเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ จัดทำเป็นรูปวรรณกรรมอันสูงส่งของจีน และได้กลายเป็น

หนังสือสำคัญในวงการศึกษา ใช้ออกข้อสอบเวลาบรรจุข้าราชการของจีนสมัยเก่า และเป็นแบบฉบับสำหรับปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวันของชนชาวจีน ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ อย่างแพร่หลาย สืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้

หลักธรรมข้องขงจื๊อ หลักธรรมของขงจื๊อนั้นแตกต่างออกไปกว่าของลัทธิฮินดูหรือพราหมณ์ ตรงที่ลัทธิฮินดูมุ่งภพหน้าอันเป็นอนาคต แต่ของขงจื๊อมุ่งอดีตอันงดงามของบรรพบุรุษและคำนึงถึงข้อเท็จจริงปัจจุบัน ไม่สร้างจินตนาการเพื่อหวังความสุขความเจริญในภพหน้า มุ่งแต่ความสงบสุขของภพปัจจุบัน โดยถือแบบอย่างอันดีงามของคนในอดีต ลัทธิขงจื๊อจึงมุ่งหนักไปในด้านการปกครองบ้านเมือง ให้ราษฎรร่มเย็นเป็นสุข ให้ผู้มีอำนาจในการปกครองใช้เมตตาจิตต่อราษฎรอย่างแบบสมัยราชวงศ์ยู อบรมสั่งสอนให้อยู่ในศีลธรรม ผู้น้อยต้องซื่อตรงและเคารพผู้ใหญ่ ภรรยาต้องซื่อสัตย์และเคารพสามี ลูกหลานต้องเคารพพ่อแม่ปู่ย่าตายาย มิตรสหายต้องซื่อสัตย์เคารพต่อกัน ขงจื๊อถือว่า มนุษย์เกิดมาบริสุทธิ์เหมือนน้ำซึ่งบริสุทธิ์เมื่อแรกเกิดจากต้นน้ำ แต่ราคีทำให้แปดเปื้อนชีวิตย่อมมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง มนุษย์จึงมักหันไปทางชั่วได้ง่ายเพราะปฏิบัติง่ายกว่าทางดี ดังนั้นผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจจึงควรทำตัวอย่างที่ดี เมตตาเห็นอกเห็นใจผู้อยู่ใต้ปกครอง และผู้อยู่ใต้ปกครองก็ต้องซื่อสัตย์ต่อผู้ปกครอง บ้านเมืองจึงจะเป็นสุข คำสอนของขงจื๊อจึงเป็นเรื่องของการสอนให้ชนประพฤติตามระเบียบวินัยและจรรยามารยาทอันดีงามต่อกัน มากกว่าจะเป็นศาสนา ขงจื๊อสอนให้ปฏิบัติเหมือนกฎทอง (golden rule) ของศาสนาคริสต์ แต่ใช้มาก่อนศาสนาคริสต์ คือ "จงปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนดังที่เราต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเรา" ในกาลต่อ ๆ มาคำสอนของขงจื๊อทำให้เกิดพฤติกรรมของชนชั้นประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวจีนยึดเป็นหลักแน่นอยู่ในชีวิตประจำวัน แม้บรรพบุรุษจะล่วงลับไปแล้วก็ยังมีการเซ่นไหว้ สร้างหลุมศพที่เรียกว่า ฮวงซุ้ย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในลูกหลาน

ยอมหมดสิ้นเงินทองเพื่อหวังสร้างให้พ่อแม่ยู่ย่าตายายที่ล่วงลับไป ลัทธิของขงจื๊อยกย่องเพศชายสำคัญกว่าหญิง คำกล่าวของขงจื๊อว่า "เพศชายนั้นธรรมชาติสร้างมาให้แข็งแกร่งจงมีแต่คุณความดี ส่วนเพศหญิงธรรมชาติสร้างมาให้อ่อนโยนจงมีแต่ประโยชน์" หญิงจึงเป็นแต่ผู้รับใช้และถูกปกครอง และจะได้รับการยกย่องก็เมื่อได้เป็นแม่คน การยอมให้ชายมีภรรยามากและการหย่าร้างจึงมีทั่วไปในประเทศจีน เพราะถือเป็นสิ่งธรรมดา ไม่ผิดศีลธรรมอันใด

บางท่านจึงกล่าวว่า ลัทธิขงจื๊อเป็นอุปสรรคต่อความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าเพื่อความเจริญของบ้านเมือง เพราะยึดมั่นอยู่แต่ในอดีตโดยไม่ยอมเปลี่ยนแปร แต่ถ้าประชาชนและผู้มีอำนาจปฏิบัติตามลัทธิขงจื๊อแล้วย่อมทำให้บ้านเมืองมีแต่ความสุขสงบ แม้จะไม่เจริญทางวัตถุเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

(๒) ศาสนาพุทธ

พุทธประวัติ ประมาณ ๖๐๐ ปีก่อนคริสต์กาลมีแคว้นของชนเผ่าอริยกะหรืออารยันแคว้นหนึ่งในตอนเหนือของประเทศอินเดียแถบลุ่มแม่น้ำคงคาภาคตะวันออก นามว่าแคว้นสักกะ ราชธานี ชื่อกบิลพัสดุ์ (อยู่ระหว่างเมืองอาลาหะยักกับเมืองปิดนะในปัจจุบัน) พระราชาผู้ครองแคว้นทรงพระนามว่า พระเจ้าสุทโธทนะ และพระมเหสีทรงพระนามว่า พระนางมหามายา ประมาณ ๕๘๔ ปี ก่อนคริสต์กาล หรือ ๘๐ ปีก่อนพุทธศักราชในวันเพ็ญ เดือนหก พระนางมหามายาได้ประสูติพระโอรสองค์หนึ่งทรงพระนามว่าเจ้าชายสิทธัตถะ ราชสกุลของพระองค์คือศากยะ ส่วนโคตมะเป็นชื่อของราชวงศ์ พระกุมารองค์นี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาของพุทธศาสนา ซึ่งในกาลต่อมาได้แพร่หลายเป็นที่นับถือของประชาชนถึงหนึ่งในสามของโลก

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงพระเจริญวัยขึ้น ก็สนพระทัยครุ่นคิดถึงแต่ปัญหาชีวิตของมนุษย์ พระองค์ทรงเห็นว่าความทุกข์ทรมานและความไม่เที่ยงแท้แปรปรวนย่อมเกิดแก่ชีวิตทุกรูปทุกนาม ต่อมาเมื่อทรงเสกสมรสกับพระภคินีทรงพระนามว่า ยโสธราพิมพา ซึ่งเป็นธิดาของพระยาสุปปพุทธะ แห่งแคว้นโกลิ แล้วประสูติพระโอรสคือ พระราหุล เจ้าชายสิทธัตถะก็ยิ่งทรงเห็นโลกมีแต่ทุกข์อันเป็นห่วงผูกคล้องมนุษย์ให้ข้องอยู่แต่ในโลกียวิสัย พาให้เกิดรัก โกรธ โลภ หลง จนมนุษย์ขาดการพิจารณาเหตุผลบางครั้งถึงขาดเมตตาจิตต่อกันเพราะอวิชชามายึดครอง จึงทรงหาทางดับทุกข์ เสด็จหนีจากราชสมบัติ ออกบรรพชาเมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา เสด็จท่องเที่ยวไปตามแว่นแคว้นใกล้เคียง ศึกษาธรรมเพื่อแก้ทุกข์ตามสำนักเจ้าลัทธิซึ่งมีมากมายในขณะนั้น และส่วนใหญ่ก็เป็นลัทธิต่าง ๆ ที่สืบมาแต่ศาสนาพราหมณ์

ทรงอดทนทรมานพระกายอยู่ตามสำนักอาจารย์และในป่าคงเป็นเวลา ๖ ปี จนพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา จึงทรงพบทางแก้ทุกข์ได้ด้วยพระองค์เอง ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม (หรือพุทธคยาในปัจจุบัน) อันอยู่ในแคว้นมคธ ห่างจากกรุงราชคฤห์ประมาณ ๓๐ ไมล์

เมื่อตรัสรู้พระโพธิญาณแล้ว ก็เสด็จเผยแผ่พระสัทธรรมยังแคว้น

มคธและแคว้นใกล้เคียง แล้วเสด็จสู่แคว้นสักกะ โปรดพระพุทธบิดามารดา พระมเหสี และศากยราชสกุล ประชาชนทุกชั้นวรรณะได้รับนับถือพระธรรมคำสอนเป็นจำนวนมาก พร้อมด้วยบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา ทรงประกาศพระศาสนาร่วมกับพระสาวกอยู่ได้ ๔๕ ปี ก็เสด็จปรินิพพานเมื่อพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา ณ เมืองกุสินารา (ในเขตเนปาล) ปีที่เสด็จดับขันธปรินิพพานนั้นเป็นปีเริ่มพุทธศักราช

หลักธรรมของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประมวลวิธีสอนหลักธรรมในศาสนาตั้งไว้เป็นหลักสืบมาเรียกว่าโอวาทปาติโมกข์ ๓ ประการ คือ

๑. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง

๒. การทำแต่ความดี

๓. การทำจิตใจให้ผ่องใส

พระโอวาทปาติโมกข์นั้นเป็นโอวาทอันประเสริฐที่มนุษย์พึงปฏิบัติเพื่อวิยากผลอันดีงามแก่ตน

พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระธรรมวิเศษเรียกว่า จตุราริยสัจ ซึ่งแปลว่า ความจริงอย่างประเสริฐ ๔ ประการ หรือเรียกกันทั่วไปว่าอริยสัจ ๔ คือ

๑. ทุกข์ คือความไม่สบายกายไม่สบายใจ

๒. สมุทัย คือเหตุให้เกิดทุกข์ได้แก่ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ความอยากได้ในสิ่งที่น่ารักใคร่ ภวตัณหา ความอยากมีอยากเป็น วิภวตัณหา ความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น

๓. นิโรธ คือการดับตัณหาได้สิ้นเชิง

๔. มรรค คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ได้แก่ ความเห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนาก็รุ่งเรืองอยู่ในแคว้นมคธ ทั้งพระอรหันต์และสงฆ์สาวกก็ได้พากันท่องเที่ยวเผยแผ่พระศาสนาไปในแว่นแคว้นต่าง ๆ ของอินเดีย ครั้นถึงรัชกาลพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งแคว้นมคธ ประมาณ ๒๗๒ ปีก่อนคริสต์กาล ทรงมีอำนาจปราบปรามไปตลอดประเทศอินเดีย โดยเฉพาะตอนใต้ พระองค์ทรงรับนับถือพระพุทธศาสนาและโปรดให้เผยแผ่พุทธศาสนาไปทั่วอาณาเขตของพระองค์ ส่งสมณทูตออกไปในประเทศใกล้เคียง ดังนั้นพุทธศาสนาจึงแพร่หลายออกจากอินเดียตั้งแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา ทางตะวันตกไปถึงอียิปต์ ทางตะวันออกถึงพม่า ไทย กัมพูชา ญวน ทางเหนือไปถึงทิเบต จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ทางใต้ตลอดลงมาถึงลังกา สุมาตรา ชวา

ครั้นสิ้นรัชกาลพระเจ้าอโศกมหาราช พุทธศาสนาในอินเดียก็เสื่อมโทรมลงเพราะกษัตริย์องค์ต่อ ๆ มา ได้ฟื้นศาสนาพราหมณ์ขึ้นมาใหม่ และรวมเอาพุทธศาสนาเข้าไว้เป็นความคิดของตน ศาสนาพราหมณ์ในระยะหลังนี้เรียกกันว่าศาสนาฮินดู และกลายเป็นศาสนาประจำอินเดียคู่กับศาสนาอิสลามในเมื่อชาวอิสลามแผ่อำนาจเข้าไปในอินเดีย ส่วนพุทธศาสนากลับไปเจริญรุ่งเรืองอยู่นอกประเทศ คือในลังกา จีน ไทย พม่า ญี่ปุ่น ตลอดมาจนปัจจุบันนี้

คัมภีร์ของพุทธศาสนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิได้ทรงเขียนข้อความใดเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนของพระองค์ลงไว้เป็นอักษร เป็นแต่ทรงเทศนาสั่งสอนสงฆ์สาวกตลอดจนคนทั่วไปด้วยพระโอษฐ์ จึงได้แต่ท่องจำบอกเล่าสืบต่อกันด้วยปากหลังจากปรินิพพานแล้วไม่เท่าใด สงฆ์ก็เกิดแตกแยกกันในเรื่องพระธรรม

คำสอน จนพระมหากัสสปเถระต้องรวบรวมสงฆ์จัดทำสังคายนาเป็นครั้งแรก ยางตำรากล่าวว่ามีการสังคายนาพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นครั้งที่หนึ่ง ในปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ณ กรุงราชคฤห์ และหลังจากนั้นอีก ๑๐๐ ปี มีสังคายนาครั้งที่ ๒ ณ กรุงเวสาลี (คือเมืองพิหารในปัจจุบัน) ครั้นรัชกาลพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อ ๒๕๐ ปีก่อนคริสต์กาล ก็ได้มีสังคายนาครั้งที่ ๓ ณ เมืองปาฏลีบุตร (เมืองปัตนะ) จารึกพระธรรมลงเป็นอักขระภาษาบาลี ถือเป็นคัมภีร์พุทธศาสนา

พระคัมภีร์ของพุทธศาสนานั้น เรียกว่า พระไตรปิฎก แบ่งออกเป็น ๓ หมวด คือ

๑. พระวินัยปิฎก (ว่าด้วยพระธรรมวินัย)

๒. พระสุตันตปิฎก (ว่าด้วยพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง และชาดกต่าง ๆ)

๓. พระอภิธรรมปิฎก (พระธรรมชั้นสูงลึกซึ้ง)

พระไตรปิฎกนี้ นอกจากรวบรวมพระธรรมคำสอนจากพระโอษฐ์ของพระพุทธองค์แล้ว พระคันถรจนาจารย์โบราณก็ได้เพิ่มเติมคำสั่งสอนลงไว้สืบกันมา การสร้างพระไตรปิฎก ถือเป็นกุศลสำคัญในพระพุทธศาสนาเท่า ๆ กับการสร้างโบสถ์วิหาร หรือพระพุทธรูปขึ้นไว้สักการบูชาเพื่อระลึกถึงพระพุทธองค์ และเป็นการช่วยดำรงพุทธศาสนาด้วย

การจำแนกนิกายของพุทธศาสนา ดังได้กล่าวแล้วว่า หลักธรรมและวิธีการดั้งเดิมของศาสนาอาจถูกเปลี่ยนแปรไปได้ในเมื่อกาลเวลาล่วงไป และเมื่อศาสนานั้นแพร่หลายเข้าไปในต่างถิ่นซึ่งประชาชนมีขนบประเพณีและภาษาแตกต่างออกไปจากชนในแหล่งกำเนิดของศาสนา ด้วยเหตุนี้เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว พระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปกว้างขวางยังถิ่นประเทศต่าง ๆ พระธรรมคำสอน

ก็ถูกแปลถ่ายทอดออกไปจากภาษาบาลีเป็นภาษาของถิ่นนั้น ๆ ทั้งยังใช้ภาษาและวิธีการต่าง ๆ กันเพื่อสอนศาสนา ความแตกต่างจากหลักธรรมและวิธีการดั้งเดิมในสมัยพุทธกาลจึงเกิดขึ้น ข้อปฏิบัติใดที่เข้าใจยากในเมื่อพระพุทธองค์ยังดำรงชีวิตอยู่ก็ทรงอธิบายได้ แต่เมื่อสิ้นพระองค์แล้ว ผู้รับไปนับถือก็ตีความหมายแปรเปลี่ยนไปบ้าง เพิ่มเติม แก้ไข ให้ง่ายขึ้นเพื่อสะดวกแก่การทำตนระปฏิบัติบ้าง ฉะนั้นจึงเกิดนิกายแตกแยกออกไป คือ

๑. พุทธศาสนาที่แผ่ออกไปทางเหนือของอินเดีย เช่น แคชเมียร์ ทิเบต จีน ญี่ปุ่น ก็แยกออกเป็นนิกายมหายาน ใช้ภาษาสันสกฤต นิกายมหายานแผ่ลงมาถึงญวน และยังมีนิกายย่อย ๆ ของมหายานแยกออกไปอีก เช่น นิกายเซ็นของญี่ปุ่น นิกายลามะในทิเบต

๒. พุทธศาสนาที่แผ่ลงมาทางใต้ของอินเดีย ลังกา พม่า ไทย ก็ถูกพวกที่ถือนิกายมหายานเรียกเอาว่า หินยาน (แปลว่า ยานพาหนะอันแคบหรือต่ำ) และนิกายหินยานยังแบ่งย่อยออกตามถิ่นที่นับถือ เช่น ลัทธิเถรวาท หรือสยามวงศ์ ในประเทศไทยเป็นต้น แต่นิกายหินยานนี้ถือตรงตามหลักธรรมและวิธีการดั้งเดิมสมัยพุทธกาล ไม่มีพิธีรีตอง หรือความคิดแตกแยกออกไปจากเดิมมากเหมือนนิกายมหายาน

๓. ศาสนาคริสต์

ชีวประวัติ ศาสดาของศาสนานี้พระนามว่า พระเยซูคริสต์ (Jesus Christ) ประสูติแต่นางมาเรียซึ่งเป็นภริยาของ โจเสฟ ช่างไม้ชาวยิวหรือที่เรียกว่าอิสราเอล มีบ้านอยู่ในหุบเขาแกลิล เมืองนาซาเรธ แคว้นยูเดีย ประเทศปาเลสไตน์ พระเยซูประสูติในระหว่างที่นางมาเรียเดินทางไปตำบล เบธเลเฮม อันใกล้เขตแดนประเทศซีเรีย ชาวคริสต์ถือว่าวันประสูติตรงกับวันที่ ๒๕ ธันวาคม จึงมีการเฉลิมฉลอง

วันนี้ทุกปี เรียกว่า วันคริสต์มาส (Christmas) ยิทพระเยซูประสูติถือเป็นปีแรม คริสต์ศักราช ๑ คำว่าไครสต์ หรือคริสต์ (Christ) แปลตรงกับภาษาเฮบรู เมสไซอา (Messiah) ว่า พระผู้ช่วยไถ่บาปของมนุษย์ (Saviour)

พระเยซูทรงมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อทรงเติบโตขึ้นได้ศึกษากฎหมายเฮบรู (ยิวฝ่ายเหนือ) ประวัติของชาวเฮบรู บทกวีและคำสอนต่าง ๆ ทศาสดาพยากรณ์เก่า ๆ ได้รวบรวมไว้ในพระคัมภีร์เก่า (Old Testament) ของลัทธิยูดา อันเป็นต้นคัมภีร์ของคริสต์ศาสนา และทรงสั่งสอนชาวยิวในแก้ลิลีให้บำเพ็ญตนเป็นคนดีมีเมตตาจิต เชื่อฟังกฎหมาย ให้รู้จักเสียสละตนเพื่อประโยชน์ท่าน ทรงช่วยเหลือคนเจ็บและผู้ทุกข์ยากด้วยพระเมตตาจิต และพระมารยาทอันอ่อนโยน จนเป็นที่เลื่องลือและรักใคร่นับถือของชาวยิวในเมืองนาซาเรธและเมืองใกล้เคียง ขณะนั้นประเทศปาเลสไตน์รวมอยู่ในอาณาจักรโรมัน พระเยซูทรงอบรมสานุศิษย์ให้เชื่อถือในพระยะโฮวาเจ้าซึ่งเป็นพระเจ้าเก่าแก่ของชาวยิวแต่องค์เดียว และทรงชี้แจงว่าพระองค์คือพระบุตรของพระยะโฮวา ทรงนำเทวประสงค์ของพระยะโฮวาลงมาแจ้งแก่มนุษย์ให้ประกอบกรรมดี เพื่อว่าเมื่อตายแล้วจากภพนี้ พระผู้เป็นเจ้าก็จะรับวิญญาณไปอยู่กับพระองค์ในสวรรค์อันมีแต่ความสุขไปชั่วนิรันดร์ ฉะนั้นรูปเคารพใด ๆ หรือพระเจ้าอื่นใดย่อมเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ คำสอนของพระองค์ทำให้เจ้าเมืองชาวโรมันและนักบวชในศาสนาโรมันซึ่งนับถือเทวรูปพากันหวั่นวิตก คอยกีดกันมิให้การแผ่ศาสนาของพระเยซูเป็นไปโดยสะดวกนัก เพราะเกรงพวกคริสเตียนจะมีกำลังเป็นกลุ่มก้อนคิดต่อต้านกู้อิสรภาพขึ้น

วันหนึ่ง ขณะที่พระเยซูเสด็จมากรุงเยรูซาเล็ม เมืองหลวงของปาเลสไตน์เพื่อมาร่วมพิธีฉลองของชาวยิวเกี่ยวกับพิธีศาสนาเดิมในลัทธิยูดาที่เรียกว่า Passover ชาวยิวในกรุงเยรูซาเล็มได้พากันมาห้อมล้อมพระเยซู ขนานพระนามว่า เมสไซอา

และขอให้พระองค์ช่วยให้พ้นจากอำนาจโรมันด้วยวิธีขอาวุธต่อสู้ แต่พระองค์ทรงปฏิเสธและทรงสั่งสอนให้รักสงบและทำดี ฉะนั้นสาวกของพระองค์คนหนึ่งชื่อยูดัสหรือยูดา ซึ่งเป็นผู้เชิญพระเยซูมาในการเลี้ยงนั้นเพื่อหวังจะให้ช่วยต่อสู้พวกโรมันจึงโกรธแค้น ได้ชักชวนชาวยิวอื่น ๆ ให้เอาใจออกหาก แอบไปบอกทหารโรมันให้มาจับตัวพระเยซูไปลงโทษ พระเยซูจึงถูกไต่สวนในฐานเป็นกบฏต่ออาณาจักรโรมัน ขณะนั้นพระชนม์ได้ ๓๓ ปี พระองค์ถูกตรึงไม้กางเขนอันเป็นวิธีลงโทษสมัยนั้นจนสิ้นพระชนม์ ก่อนจะสิ้นพระชนม์ยังทรงกล่าวว่า "ข้าแต่พระบิดา ขอได้โปรดอภัยแก่เขาเหล่านั้นเถิด เพราะเขาทำไปโดยไม่รู้ว่าเขากำลังทำอะไรอยู่" ถ้อยคำนี้ถือกันว่าเป็นถ้อยคำอันศักดิ์สิทธิ์ด้วยแรงเมตตาจิต พระเยซูจึงได้รับคำยกย่องว่าเป็นทูตแห่งสันติสุขผู้มาถือกำเนิดในโลกนี้โดยแท้

การแผ่ศาสนา การที่พระเยซูทรงกำเนิดมาในฐานะชนสามัญผู้ต่ำต้อยต้องยากจนทนทุกข์ แม้วาระสุดท้ายของพระชนมชีพก็ต้องทนทรมานอยู่บนไม้กางเขนจนกว่าจะสิ้นพระชนม์ แต่ตลอดพระชนมชีพทรงนำเพญกรณียกิจอันนำความสงบสุขมาสู่คนทุกข์ยากด้วยพระเมตตาจิตอันล้นพ้น มิได้ทรงเห็นแก่ความลำบากตรากตรำในส่วนพระองค์และมีแต่ทรงเสียสละเพื่อเพื่อนมนุษย์ ข้อนี้จึงเป็นพลังอันแข็งแกร่งหนุนเนื่องให้สาวกทั้งหลายรวมทั้งทหารยศร้อยเอกผู้ช่วยกันกับผู้เลื่อมใสทั้งปวงเผยแผ่คำสอนของพระองค์ต่อไป โดยมิได้หยุดยั้งหรือหวั่นกลัวต่อการลงโทษของบ้านเมืองและมีวิธีเผยแผ่ด้วยใช้สันติ ใช้วาจาสั่งสอนและปลอบโยนให้คลายทุกข์ เหล่าผู้ทุกข์ยากทั้งหลายต่างก็มุ่งมั่นปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์เพื่อหวังสุขในปรโลก ต่างไม่หวั่นเกรงต่อการลงโทษฆ่าฟันของพวกโรมัน แม้พวกโรมันเองคือ ซาอูล (ชาวยิวแต่เป็นพลเมืองโรมัน) ซึ่งเป็นผู้ได้รับอำนาจจากโรมันให้คอยปราบปรามพวกคริสเตียน ก็ได้กลับใจหันมารับนับถือคริสต์ศาสนาเปลี่ยนชื่อเป็น ปอล หรือ

เปาโล และช่วยเผยแผ่ศาสนา เดินทางท่องเที่ยวร่วมไปกับพวกคริสเตียนในแถบอาเซียไมเนอร์ เข้าไปในกรีซและอิตาลี ช่วยกันลอบสร้างวัดในคริสต์ศาสนาไว้หลายแห่งในอาณาจักรโรมัน กษัตริย์โรมันเช่น นิเบรอุสและเนโร ได้ฆ่าพวกคริสเตียนเสียนับไม่ถ้วน แต่ในที่สุดประชาชนโรมันพากันเลื่อมใสวิธีการและคำสอนของชาวคริสต์ หันมานับถือและเป็นใจด้วยชาวคริสต์เผยแผ่ศาสนาต่อไป จักรพรรดิคอนสแตนตินของโรมัน (ค.ศ. ๓๐๕) เริ่มเลื่อมใสคริสต์ศาสนา พระองค์ทรงมีอำนาจสามารถรวมอาณาจักรโรมันตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกันได้ จึงประกาศให้ชาวโรมันรับนับถือคริสต์ศาสนาได้โดยเปิดเผย ต่อมาคริสต์ศาสนาก็ได้เป็นศาสนาประจำชาติโรมันแผ่ไปทั่วอาณาจักรของโรมันทั้งในยุโรป เกาะอังกฤษ และอาเซียตะวันตกเฉียงใต้

หลังจาก ปอล (เป็น Saint เมื่อตายแล้ว) ได้ช่วยพวกคริสเตียนก่อสร้างวัดคริสต์ศาสนาไว้ในเมืองต่าง ๆ หลายเมือง ผู้นำทางคริสต์ศาสนาของแต่ละเมืองได้รับตำแหน่งเรียกว่า บิชอป (จากภาษากรีก แปลว่า ผู้เลี้ยงแกะ) ปีเตอร์ซึ่งเป็นหัวหน้าเหล่าสาวกและเป็นศิษย์ของพระเยซูในสมัยที่ทรงดำรงพระชนม์อยู่ก็ได้รับเลือกเป็นบิชอปคนแรกของกรุงโรม และครองวัดซึ่งเป็นรากฐานเดิมของมหาวิหารเซนต์ปีเตอร์ในนครวาติกันปัจจุบันนี้ ผู้สืบต่อจากปีเตอร์ก็มีตำแหน่งเป็น "โป๊ป" ซึ่งมาจากภาษากรีก แปลว่า "บิดา" ปัจจุบันเรียก โป๊ป ในภาษาไทยว่าพระสันตปาปา

คัมภีร์ของศาสนาคริสต์ เรียกว่า ไบเบิล (Bible) แบ่งออกเป็น ๒ หมวด คือ พระคัมภีร์เก่า (The old Testament) อันเป็นคัมภีร์ในลัทธิยูดา ของพวกเฮบรูดั้งเดิม ได้รวบรวมคำสอนของพระเป็นเจ้าและของศาสดาพยากรณ์เก่า ๆ ชาวเฮบรูไว้เช่น การสร้างโลก บัญญัติสิบประการ ซึ่งว่าพระเป็นเจ้าประทานแก่โมเสส

(Moses) ผู้นำชาวอิสราเอลและเชยรูให้หันพ้นจากอำนาจของอียิปต์ ลัทธิยูดานับถือพระยะโฮวา (Jehova) เป็นพระเจ้าองค์เดียวมาแต่สมัยที่ชาวเชยรูยังท่องเที่ยวอยู่กลางทะเลทรายอันแห้งแล้ง พระคัมภีร์เก่านี้เป็นต้นคัมภีร์ของคริสต์ศาสนา เป็นคำร้อยกรองง่าย ๆ แต่ไพเราะและเป็นประวัติของชาวเชยรูไปในตัวด้วย

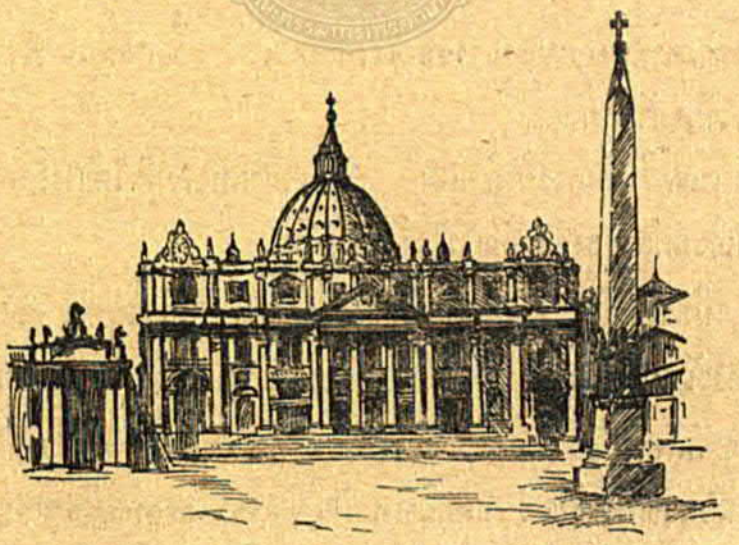
พระคัมภีร์ใหม่ (The New Testament) เป็นหนังสือที่สาวกรุ่นแรกและรุ่นหลัง ๆ ของพระเยซูได้รวบรวมคำสอนของพระเยซู ประวัติของพระเยซู และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดในสมัยพระเยซูยังทรงพระชนม์ และหลังสิ้นพระชนม์แล้ว จึงเป็นหนังสือที่พออาศัยค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้

หลักธรรมในคริสต์ศาสนา ดังได้กล่าวแล้วว่า พระคัมภีร์เก่าแห่งลัทธิยูดาของชาวเชยรูเป็นบ่อเกิดของคริสต์ศาสนา เพราะพระเยซูได้ทรงสนพระทัยศึกษา ทรงอบรมสั่งสอนชาวยิวด้วยกันว่าการระมัดระวังในสวรรค์อันเป็นปรภพนั้น ไม่เพียงแต่จะต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีว่านอนสอนง่ายอยู่ในข้อบังคับของกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องยึดมั่นบูชาพระเป็นเจ้าผู้ทรงมหิทธิอำนาจ ต้องรักใคร่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันฉันพี่น้อง "จงรักเพื่อนบ้านของเจ้าเหมือนเจ้ารักตนเอง" "จงปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนดังที่เจ้าต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเจ้า" ข้อนี้เป็นกฎทองคำ (Golden Rule) ของคริสต์ศาสนา ฉะนั้น หลักศาสนาคริสต์จึงเป็นหลักง่าย ๆ ที่ชนสามัญจะเข้าใจได้ดี คือให้เมตตาเพื่อนมนุษย์ ให้ทำความดี และว่านอนสอนง่าย อดทน ให้ยึดมั่นเคารพบูชาในองค์ ๓ คือพระบิดา หมายถึงพระยะโฮวาเจ้า พระบุตร คือพระเยซูเจ้า และพระจิต คือทั้งพระบิดาและพระบุตรอันเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์

ศาสนาคริสต์จึงแผ่ไปในหมู่ชาวยิวผู้ทุกข์ยากและว้าเหว่ได้รวดเร็ว เพราะมีภพหน้าเป็นเครื่องปลอบใจและเป็นความหวัง มีพระบุตรคือพระเยซูเป็นเพื่อนผู้ช่วยทุกข์ คริสต์ศาสนาจึงเป็นศาสนาของชนทุกชั้น

คริสต์ศาสนิกชนยังคงยึดถือบัญญัติ ๑๐ ประการ ที่กล่าวกันว่าพระยะโฮวาเจ้าประทานแก่โมเสสและอยู่ในพระคัมภีร์เก่านั้นด้วย ฉะนั้น ผู้ที่ถือคริสต์ศาสนาแล้วจึงต้องยึดพระยะโฮวามั่นคงแต่องค์เดียว บัญญัติสิบประการนั้นมีดังนี้

๑. ห้ามเคารพพระเจ้าอื่นใด นอกจากพระยะโฮวา
๒. ห้ามบูชารูปเคารพอื่นใด
๓. ห้ามเอ่ยนามพระเป็นเจ้าโดยไม่เคารพ
๔. จงประกอบการงานให้เสร็จภายใน ๖ วัน เว้นวันอาทิตย์
๕. จงเคารพบิดา มารดา
๖. ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
๗. ห้ามผิดลูกเมียท่าน
๘. ห้ามลักทรัพย์
๙. ห้ามเป็นพยานเท็จ
๑๐. ห้ามโลภของของท่าน

รูปวิหารเซนต์ปีเตอร์ในกรุงโรม

การจำแนกนิกายในคริสต์ศาสนา คริสต์ศาสนาแพร่หลายไปทั่วโลก ในปัจจุบันมีผู้นับถือมากกว่า ๘๐๐ ล้านคน และได้จำแนกออกเป็นนิกายใหญ่น้อยมากมาย นิกายใหญ่ ๆ พอจะแบ่งออกได้เป็น ๓ นิกาย คือ

๑. นิกายโรมัน หรือที่เรียกว่า โรมันคาธอลิค (Roman Catholic)

๒. นิกายกรีก ซึ่งเรียกกันว่า อีสเตอร์น (Eastern) หรือออร์ธอดอกส์ (Orthodox)

๓. นิกายอังกฤษที่เรียกว่า แองกลิแคน (Anglican Communions) และรวมทั้งลัทธิของโปรเตสแตนท์ทั้งปวงเช่น ลูเธอแรน (Lutheran) นอนคอนฟอร์มิสต์ (Non-conformist) เปรสไบทีเรียน (Presbyterian) ฯลฯ ทั้ง ๓ นิกายมีความแตกต่างกันดังนี้ :-

๑. นิกายโรมันคาธอลิค มีผู้นับถือมากถึงครึ่งหนึ่งของศาสนจักรคริสเตียนปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุโรปตอนใต้ส่วนใหญ่ เช่น อิตาลี ฝรั่งเศส สเปญ นิกายนี้นับถือกันสืบมาตั้งแต่คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโรมัน มีพระสันตปาปาเป็นประมุขทางศาสนจักรสืบอำนาจของพระเยซูคริสต์ นิกายนี้มีพิธีศาสนาใหญ่โตโอ่อ่าเพื่อความขลังศักดิ์สิทธิ์

ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ สันตปาปาแห่งโรมันได้ประกาศให้รับนับถือนางมาเรียเป็นแม่พระองค์สำคัญไว้ในนิกายนี้ด้วย

๒. นิกายกรีก อีสเตอร์นหรือออร์ธอดอกส์ เกิดขึ้นราว ค.ศ. ๑๐๕๔ เมื่อโรมันตะวันตก (กรุงโรม) และโรมันตะวันออก (กรุงคอนสแตนติโนเปิล) แตกแยกสามัคคีจากกัน ฝ่ายคริสต์จักรตะวันตกทำยัพพาชนียกรรม (ขับ) สังฆราชของโรมันตะวันออกซึ่งเรียกว่า แพตริอาค (Patriarch) ออกจากนิกายโรมันคาธอลิค นิกายกรีกออร์ธอดอกส์คงนิยมกระทำพิธีศาสนาใหญ่โตหรูหรา และมีพิธีสำคัญ

เหมือนโรมันคาธอลิค แต่ไม่นิยมบูชารูปสลักของพระเยซูคริสต์หรือนักบุญใด ๆ แม้แต่ไม้กางเขน ใช้บูชาภาพเขียนแทน ประชาชนรอบบริเวณทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางตะวันออกนับถือนิกายนี้มาก มีชนรุสเซีย อาร์มเนียเป็นต้น

๓. นิกายแองกลิแคนของอังกฤษ รวมทั้งนิกายโปรเตสแตนท์อื่นเช่น ลูเธอแรน นอนคอนฟอร์มิสต์ หรือเปรสไบทีเรียนเป็นต้นนั้น ได้เริ่มแยกออกจากนิกายโรมันคาธอลิคมาตั้งแต่สมัยกลางในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา เริ่มด้วยมาร์ตินลูเธอร์ นักบวชชาวเยอรมันเป็นผู้คัดค้านพิธีศาสนา และหลักความคิดบางประการของนิกายโรมันคาธอลิคในครั้งนั้น จนถูกพระสันตปาปาและคริสต์จักรฝ่ายโรมันคาธอลิคประณามและสั่งขับตัวลงโทษ เกิดสงครามศาสนาครั้งใหญ่ในยุโรป เพราะลูเธอร์ได้มีผู้ช่วยเหลือและมีศิษย์เป็นเจ้าเยอรมันมาก ช่วยกันตั้งนิกายลูเธอแรนสำเร็จและแยกออกไปจากโรมันคาธอลิค ถูกเรียกว่า ลัทธิโปรเตสแตนท์ (Protestant) ซึ่งแปลว่าฝ่ายค้าน คือค้านนิกายโรมันคาธอลิค ลัทธิโปรเตสแตนท์มีหลายนิกายเช่น คาลแวงนิสม์ คือเปรสไบทีเรียนเป็นต้น นิกายลูเธอแรนในระยะแรก ๆ นี้ชาวเยอรมันและยุโรปตอนเหนือ เช่น ฮอลันดา นอรเวย์ สวีเดน รัยไปนับถือ ส่วนทางเกาะอังกฤษนั้น กษัตริย์อังกฤษ เช่นพระเจ้าเฮนรีที่แปดต้องการแยกศาสนจักรของอังกฤษให้พ้นจากอำนาจการควบคุมของพระสันตปาปาที่โรมและของบิชอปผู้แทนองค์ในอังกฤษมานานแล้ว เมื่อเห็นโอกาสการแตกแยกศาสนาคริสต์ในยุโรป จึงประกาศอิสรภาพทางศาสนาขึ้น ตั้งนิกายแองกลิแคนของอังกฤษ โดยมีพระสังฆราชาของตนต่างหาก ส่วนการปฏิบัติคล้ายโรมันคาธอลิคและนิกายแองกลิแคนของอังกฤษนี้ก็ได้แตกออกเป็นนิกายย่อย ๆ ดังที่มีผู้นับถืออยู่ในอเมริกาปัจจุบันนี้มากมาย เช่น พิวริแตน เควเกอร์เป็นต้น.

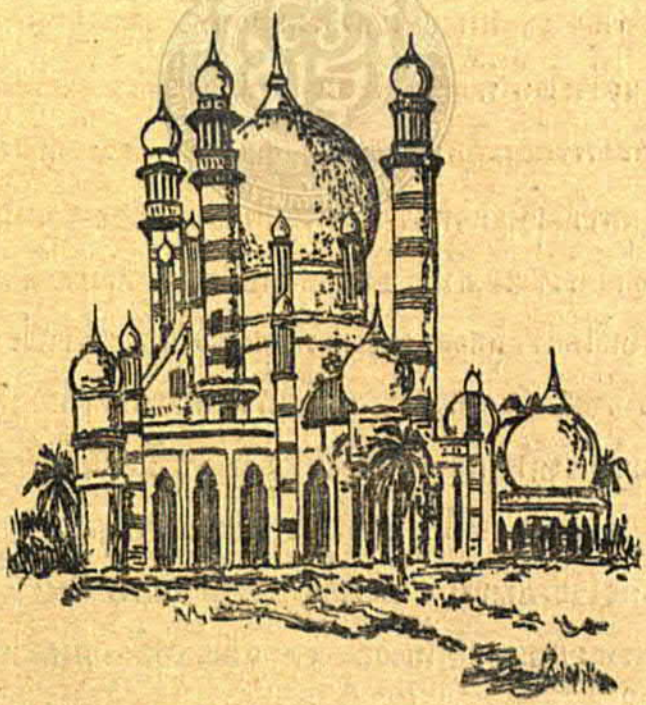
๔. ศาสนาอิสลาม

ชีวประวัติ ศาสดาของศาสนาอิสลามทรงพระนามว่า พระมะหะหมัด หรือมุฮัมมัด ทรงถือกำเนิดเมื่อประมาณ ค.ศ. ๕๗๐ ในเมืองเม็กกะ ประเทศอาหรับ พระมะหะหมัดเป็นกำพร้าทั้งบิดาและมารดามาแต่เยาว์ จึงต้องอยู่ในอุปการะของญาติ เมื่อเติบโตขึ้นพระมะหะหมัดได้ทำงานท่องเที่ยวอยู่ในทะเลทรายกับนางคาดีจา เจ้าของกิจการซึ่งมั่งคั่ง ครั้นชันษาได้ ๒๕ ปี ก็สมรสกับนางคาดีจา พระมะหะหมัดจึงทรงมีฐานะสมบูรณ์ขึ้น มีเวลาพอที่จะทรงบำเพ็ญศีลภาวนาอยู่ในที่สงบสงัด เพื่อค้นหาธรรมอันบริสุทธิ์มาสั่งสอนประชาชน เพราะพระองค์เองไม่ทรงเห็นด้วยกับการที่ชาวอาหรับนับถือเทวรูป รูปปั้นและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ดังที่ปฏิบัติกันอยู่ในขณะนั้น

เมื่อพระชันษาได้ ๔๐ ปี ขณะที่ทรงบำเพ็ญภาวนาวิตอยู่ พระมะหะหมัดทรงเกิดนิมิตเห็นเทพบุตรยิบราอิล หรือกาเบรียล (Gabriel) ผู้เป็นเทวทูตถือลิขิตของพระอัลลาห์เจ้าลงมาประสิทธิ์ประสาทให้พระองค์เป็นนะบี คือศาสดาของมนุษยชาติ และให้ทรงเผยแผ่เทวลิขิตนี้ไปในหมู่ชาวอาหรับ ให้ทุกคนมั่นเคารพในพระอัลลาห์เจ้า ผู้ทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้าโดยแท้จริงแต่องค์เดียว เทวลิขิตนี้เป็นข้อความแรกที่จารึกลงในพระคัมภีร์กุระอาน (Koran) อันศักดิ์สิทธิ์ พระมะหะหมัดจึงทรงปฏิบัติตามเทวโองการนั้น ทรงชี้แจงสั่งสอนคนใกล้เคียงให้ปฏิบัติตามลิขิตของพระอัลลาห์เจ้า และค่อย ๆ แผ่คำสอนไปในหมู่ชาวอาหรับในนครเม็กกะให้เลิกเคารพบูชารูปปั้นทั้งปวง ให้ยึดถือแต่พระอัลลาห์เจ้า งานศาสนาได้ช่วยเป็นกำลังในการนี้ตลอดมาจนสิ้นชีวิตเมื่อ ค.ศ. ๖๑๙ และนางก็ได้รับการยกย่องเป็นปฐมสาวิกา และเป็นหนึ่งในสี่ของ "อัครสตรีผู้เพียบพร้อม" ของโลก ปรากฏว่าศัตรูของพระมะหะหมัดในนครเม็กกะคือชนเผ่ากุระอิชพวกเดียวกับพระองค์เอง คิดร้ายต่อพระองค์เพราะไม่ยอมเชื่อ และคอยรังควานทำร้ายจนต้องเสด็จหนีออกจากเม็กกะเข้าสู่นครเมดินา

(เดิมชื่อเมืองยาถริบ) อันเป็นเมืองเกิดของมารดา มีศิษย์เอกผู้เป็นพระสหายสนิทชื่ออาบูเบกระติดตามไป เสด็จออกในปลายเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๖๒๒ ซึ่งวันเสด็จหนีนี้เป็นวันสำคัญของศาสนาอิสลาม เป็นวันเริ่มศักราชฮิจริยะห์

พระมะหะหมัดทรงเผยแผ่เทวลิขิตของพระเป็นเจ้าต่อไปในนครเมดินามีประชาชนพากันเลื่อมใสนับถือ ทรงมีสาวกมากมาย แม้กองทัพนครเม็กกะจะมารายล้อมเมืองเมดินา ก็ยังพ่ายแพ้อานุภาพของพระมะหะหมัด ๆ จึงเสด็จเข้าตีเมืองเม็กกะ ทรงมีชัยและอภัยโทษแก่ชาวเผ่ากุระอิชในนครเม็กกะ แต่ทรงอยรมสั่งสอนให้พวกนั้นรับนับถือศาสนาอิสลามให้หมด ให้ทำลายรูปปั้นทั้งปวงในวิหารกาบาเสีย คงเหลือแต่หินกาบา (หินดำศักดิ์สิทธิ์) ไว้ พระนามของพระมะหะหมัดเลื่องลือไปทั่วประเทศอาหรับ

สุเหร่าของพวกอิสลาม

พร้อมกับคำสอนของพระอัลลาห์ ครั้นขัดราชหิชรียะหท ๑๐ พระชันษาได้ ๖๓ ปี พระมะหะหมัดก็ประชวรไข้พิษสันพระชนม์

การแผ่ศาสนา ก่อนจะเกิดศาสนาอิสลามขึ้นนั้น ชาวอาหรับนับถือรูปปั้นและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วไป ประเทศอาหรับมีทะเลทรายกว้างขวาง ประชาชนอยู่กันกระจัดกระจาย จึงแตกออกเป็นหลายหมู่หลายเหล่า พระมะหะหมัดทรงมีพระประสงค์จะให้ชาวอาหรับรวมกันเป็นปึกแผ่นไม่แตกแยกกัน คำสั่งสอนของพระองค์นั้นให้ยึดมั่นในพระเป็นเจ้าอัลลาห์แต่องค์เดียว ซึ่งเป็นการขัดกับลัทธินับถือเก่า ๆ จึงเป็นเหตุให้พระมะหะหมัดมีศัตรูมาก สาวกจึงมีกองทัพไว้คอยป้องกันพระองค์และปราบปรามเหล่าคนร้าย เมื่อพระมะหะหมัดทรงดำรงชีวิตอยู่นั้นยังไม่มีการแก่งแย่งอำนาจกันในหมู่พระญาติวงศ์และสาวก เพราะทรงตักเตือนให้ระลึกมั่นในเทวโองการของพระผู้เป็นเจ้า ศาสนาอิสลามจึงแผ่ไปทั่วประเทศอาหรับ เพราะทรงสั่งสอนด้วยถ้อยคำง่าย ๆ ยากจนอย่างไรก็ให้ยึดมั่นในพระอัลลาห์เจ้าและประกอบกรรมดีไว้จะได้พบสุขในอนาคต คือสวรรค์อันบริบูรณ์ด้วยของทิพย์ทั้งปวง คนก็พากันจงรักภักดีต่อพระอัลลาห์เพราะใคร่เป็นสุขในภพหน้า และหวั่นเกรงอานุภาพของพระมะหะหมัดอยู่ทั่วไป ครั้นต่อมาเมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ประเทศอาหรับรวบรวมกันคิดก็แผ่อำนาจออกปราบปรามประเทศใกล้เคียง ผู้สืบสกุลของพระมะหะหมัดได้รับการยกย่องเป็นกาหลิบ คือเป็นประมุขของบ้านเมืองและศาสนา ฉะนั้นเมื่อกาหลิบยกทัพไปปราบปรามเมืองใดศาสนาอิสลามก็แผ่ออกไปด้วยอย่างกว้างขวาง ทางตะวันตกไปถึงอียิปต์ อัฟริกาเหนือสเปญตอนใต้ ทางตะวันออกไปถึงเปอร์เซีย อินเดีย ราชธานีของกาหลิบเคยย้ายไปอยู่เมืองดามัสกัสในประเทศซีเรีย และเมืองบากดาดในประเทศอิรัก ทั้งนี้เพราะพระญาติวงศ์ของพระนบีมะหะหมัดได้แยกอำนาจกันในชั้นหลัง เมื่อพวกตุรกซึ่งเป็นชาตินักรบเข้าครองดินแดนอาหรับและรับนับถือศาสนาอิสลาม จึงมีการแผ่ศาสนาด้วยการ

รยพุ่งปรายปรามมากกว่าในสมัยที่ชาวอาหรับมีอำนาจ ศาสนาอิสลามได้แพร่หลายกว้างขวาง มีคนรับนับถือมากเท่า ๆ กับพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้

คัมภีร์ของศาสนา ชาวอิสลามเคารพพระคัมภีร์กุระอาน (Koran) ถือเป็นพระคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสาวกของพระมะหะหมัดได้รวบรวมลำดับไว้เป็นหมวดหมู่ มีพระธรรมคำสอน บทสวดมนต์ พิธีปฏิบัติศาสนกิจ และพระโอวาทของพระศาสดา และของอรรถกถาจารย์เก่า ๆ พระคัมภีร์นี้จารึกลงไว้เป็นภาษาอาหรับ

หลักธรรมของศาสนาอิสลาม คำว่าอิสลาม หมายถึง ความพยายามเข้าถึงพระอัลลาห์เจ้า องค์สำคัญของลัทธินี้คือศรัทธาและการปฏิบัติ

ศรัทธามีสี่ประการ คือ

๑. ยึดมั่นว่าพระเจ้ามีองค์เดียวคือพระอัลลาห์ ผู้ทรงมหิทธานุภาพทรงพระคุณล้นพ้นเพราะทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งปวง มีพระนะบีมะหะหมัดเป็นผู้แทนองค์การแสดงศรัทธาต่อพระอัลลาห์เจ้านั้นให้ยกนิ้วขึ้นนิ้วหนึ่งและกล่าวว่า "มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระอัลลาห์เจ้า พระมะหะหมัดคือ ผู้แทนพระองค์"

๒. เชื่อในเทพบริวารของพระอัลลาห์เจ้า มีเทพียบราอิล เป็นต้น

๓. เชื่อในพระคัมภีร์กุระอานอันศักดิ์สิทธิ์

๔. เชื่อในพระนะบีมะหะหมัดซึ่งเป็นผู้แทนพระอัลลาห์เจ้า และเป็นมหานะบีใหญ่กว่านะบีอื่น ๆ

การปฏิบัติในศาสนกิจมี ๕ อย่าง คือ :-

๑. ชำระร่างกายให้สะอาด และสวดมนต์ให้ได้ ๕ ครั้งจะได้เป็นกุศล ประเสริฐคือในเวลาเช้ามืด ก่อนเที่ยง ตะวันตกดิน ตะวันตกดินแล้ว และเมื่อสิ้นทิวากาล

๒. ถือศีล มีวันจำศีล ๓๐ วันในแต่ละปี ในวันนั้นตั้งแต่เช้าจนตะวันตกดิน ต้องงดอาหารแม้แต่น้ำ งดของหอม งดประพฤติในทางกาม วันศุกร์ถือเป็นวันพระของอิสลาม

๓. ให้ทานแก่คนยากจน

๔. เดินทางไปนมัสการสถานศักดิ์สิทธิ์ (วิหารกาบา) ในนครเม็กกะอย่างน้อยก็ควรให้ได้สักครั้งหนึ่งในชีวิตของชนอิสลามแต่ละคน

ศาสนาอิสลามไม่แบ่งชั้นวรรณะ คนจนอาจบริโภคร่วมกับคนมีเงินได้ ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน และไม่พูดหยาบคาย การสมรสนั้นต้องมีผู้รู้เห็น แม้จะอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้สี่คนก็หย่าร้างกันไม่ได้ง่าย ๆ นัก ต้องมีตุลาการตัดสิน ชายชาวอิสลามอาจมีภรรยาตั้งแต่อายุยังน้อย ๆ อยู่ก็ได้ และถ้าใครยากจนก็ไม่ควรมีภรรยาถึงสี่คน ศาสนาอิสลามจึงเป็นศาสนาที่ปลอบใจ และช่วยผู้ทุกข์ยากให้มีสุขทางใจได้ด้วยดีในภพนี้

การจำแนกนิกาย เมื่อพระมะหะหมัดสิ้นพระชนม์แล้ว ก็เกิดนิกายอิสลามแตกแยกออกไปเนื่องจากศาสนานี้แผ่เข้าไปในดินแดนต่างถิ่นอื่น ๆ และเนื่องจากการแย่งอำนาจกันในหมู่พระญาติวงศ์และสาวกของพระมะหะหมัด นิกายที่สำคัญก็มี :-

๑. นิกายสุหนี่ (Sunnites) มีผู้นับถือมากกว่านิกายอื่น โดยเฉพาะชนอิสลามในประเทศไทย นิกายนี้ถือตามคำสอนดั้งเดิมของพระมะหะหมัด ไม่นิยมเปลี่ยนแปลงเหมือนนิกายอื่น นับถือพระโอวาทของพระมะหะหมัดเรียกว่า ยุทสุนนา (Sunna) อย่างเคร่งครัด นิกายสุหนี่ยังแยกออกเป็นนิกายย่อย ๆ อีก

๒. นิกายชีอะ (Shiete) หรือที่ไทยเรียกว่า ลัทธิเจ้าเซน นิกายนี้นับถือวงศ์วานของพระมะหะหมัดคือ อาลี ชาวเปอร์เซียนับถือนิกายนี้ ลัทธิ

เจ้าเซนมพอขวนศรษะ ลุยไฟ ตอก เพราะโอรสของอาลองคหนงชอชุสเซน ผู้เป็นหลานของพระมะหะหมัด ถูกพวกศัตรูฆ่าฟันอย่างทารุณ ชนทนยถองงทาพอระลึกถึงเพอประณามการฆ่าครั้งนั้น การลุยไฟก็เพอให้บรสุทธิสันยาป นิกายชอตนยังแย่งย่อยออกไปอีกมากยิ่งกว่านิกายสุหนี่ และนิกายชีอิตไม่นิยมนับถือยทสุนนาเหมือนนิกายสุหนี่

บทที่ ๕

การสำรวจดินแดนและการแสวงหาอาณานิคม

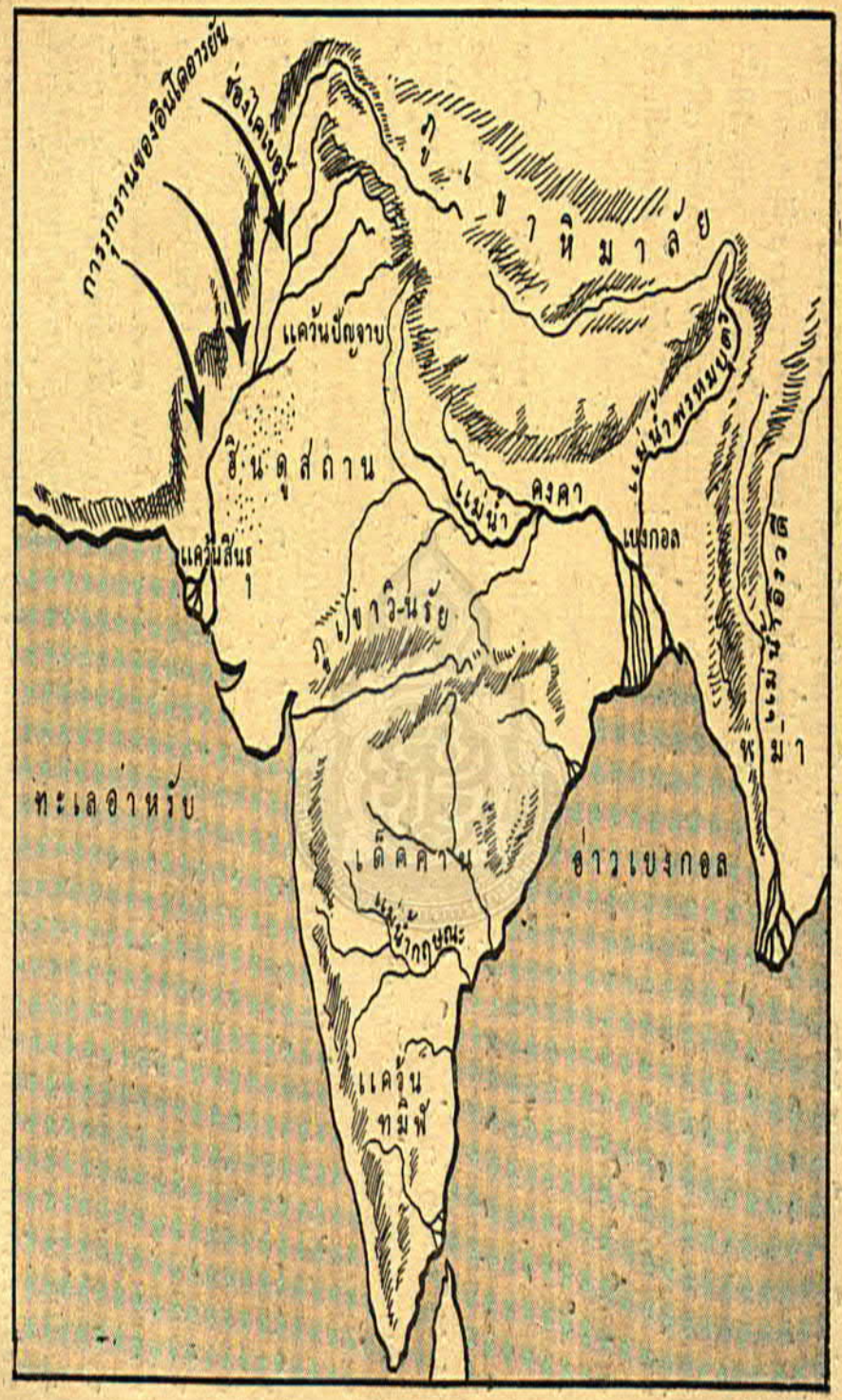
สาเหตุในการสำรวจดินแดน

๑. การค้าขายระหว่างยุโรปกับจีนและอินเดียในระยะห้าร้อยปีมานี้ขยายตัวกว้างขวางขึ้นมาก เครื่องเทศเป็นสินค้าสำคัญยิ่ง ที่ชนชาวยุโรปต้องการ เช่นเดียวกับสินค้าอื่นจากตะวันออกได้แก่ผ้าไหมและแพรจากจีน พรมจากเปอร์เซีย ไข่มุกจากอินเดียและจีน เหล็กจากซีเรีย และเครื่องเพชรนิลจินดาจากประเทศทางตะวันออก อิตาลีเป็นประเทศที่มั่งคั่งเพราะเป็นศูนย์กลางการค้า เนื่องด้วยมีท่าเรือที่ดีอยู่ในทำเลเหมาะเช่นในเมืองเวนิส กับ เจนัว และมีเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้าทางบกของยุโรป คือฟลอเรนซ์และมิลาน อิตาลีจึงกลายเป็นผู้ถือผลประโยชน์ทางการค้าแต่ผู้เดียว ดังนั้นผู้ครองประเทศและพ่อค้าจากประเทศทางเหนือและตะวันตกของยุโรปซึ่งได้กำไรน้อยหรือขาดทุนเพราะต้องผ่านมือชาวอิตาลีจึงต่างพากันค้นหาเส้นทางค้าขายใหม่

๒. การแก่งแย่งแข่งขันทั้งในด้านการเมืองและการค้าระหว่างฝรั่งเศส สเปญ และโปรตุเกส ทำให้เมืองมาร์เซย์ (Marseilles) บาร์เซโลนา (Barcelona) และลิสบอน (Lisbon) เป็นเมืองท่าสำคัญ

๓. การที่อาณาจักรโรมันตะวันออกตกไปอยู่ใต้อำนาจพวกเตอร์กเพราะแพ้สงครามครูเสดนั้น ทำให้เส้นการค้าทางบกจากทวีปยุโรปมายังทวีปอาเซียไม่ปลอดภัย

๔. ความรู้ใหม่ทางภูมิศาสตร์ในยุคกลางที่ปโตเลมีอัส (Ptolemeus) และสตราโบ (Strabo) เผยแพร่ว่าโลกมีสันฐานกลม ประกอบกับขนิดของมาร์โคโปโล

การวางกรานของอินโดอารยัน
ช่องไคเบอร์
ภูเขาหิมาลัย
แคว้นปัญจาบ
อินดุสถาน
แม่น้ำคงคา
แม่น้ำพรหมบุตร
แคว้นสินธุ
ภูเขาวินธัย
แม่น้ำอิรวดี
ทะเลอาหรับ
เดคคาน
อ่าวเบงกอล
แม่น้ำกฤษณะ
แคว้นทมิฬ

กล่าวถึงการที่คนได้เดินทางจากยุโรปไปจีนและอินเดียทั้งทางบกและทางน้ำ เร้าความสนใจของนักเดินเรือทะเลให้ค้นหาทางใหม่ที่จะไปถึงประเทศมั่งคั่งทางตะวันออก

๕. การใช้เข็มทิศช่วยในการเดินทางเริ่มมีขึ้นหลังจากที่ชาวยุโรปอาสาไปทำสงครามครูเสดกับพวกมอสเล็ม ความสะดวกในการเดินทางทะเลประกอบกับความตื่นตัวในการเดินทางเพื่อแสวงหาสินค้าที่แปลกและใหม่ เร้าใจให้ชาวโปรตุเกสและสเปญเริ่มต้นเดินทางทะเลก่อนผู้อื่น

การสำรวจทางทะเลของโปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นประเทศเล็กและถูกกีดกันจากพ่อค้าในท้องทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มิให้หาประโยชน์จากพ่นทวีปยุโรปได้สะดวก แต่โปรตุเกสตั้งอยู่บนฝั่งมหาสมุทรอัตลันติกสะดวกแก่การเดินเรือ ทั้งคนโปรตุเกสยังมีจิตใจเข้มแข็งมุมานะที่จะสร้างอำนาจการค้าแข่งขันกับสเปญ จึงเป็นประเทศแรกที่หันความสนใจมาเดินเรือมาตะวันออก

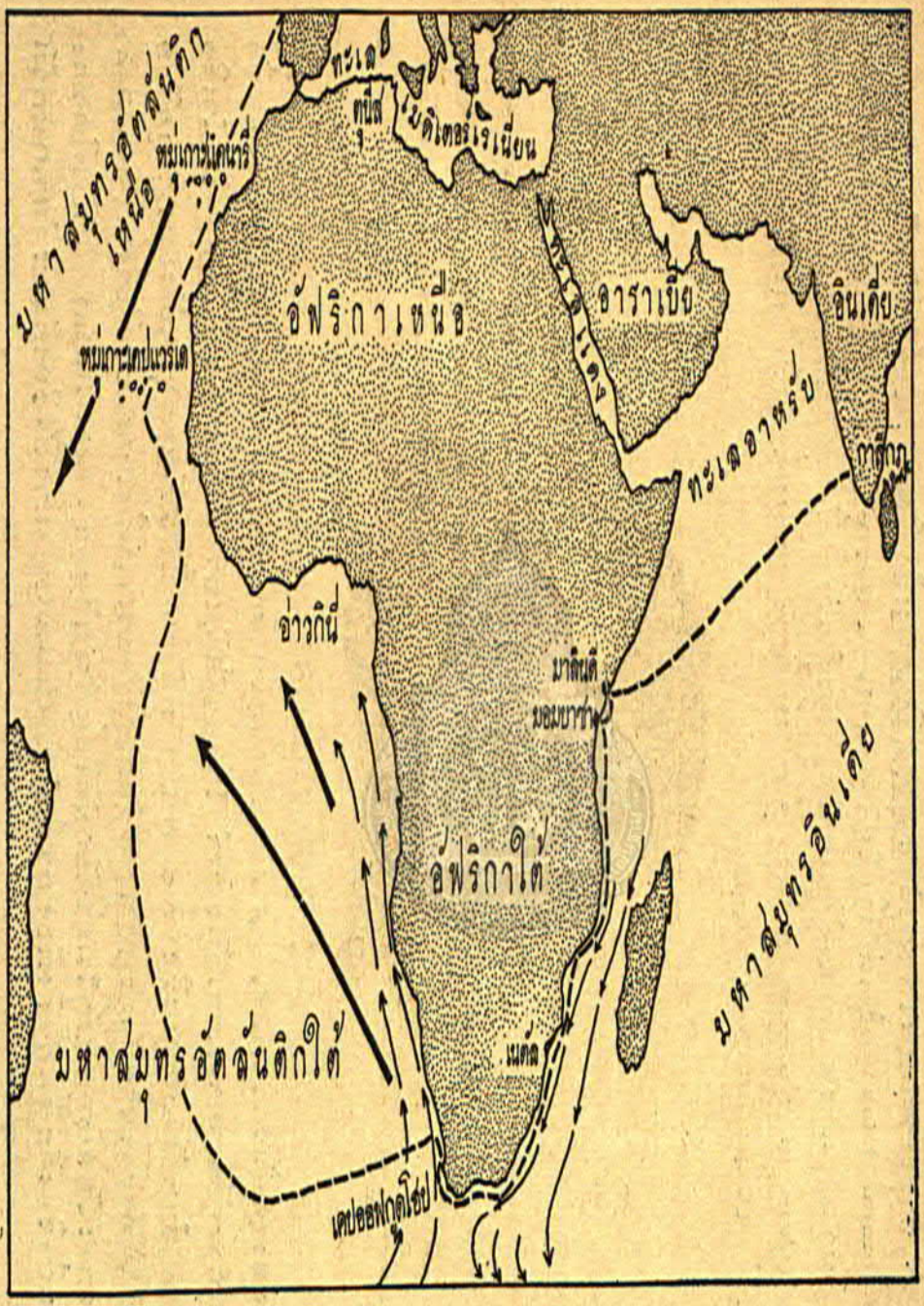
เจ้าชายเฮนรีนักเดินเรือ ทรงเป็นบิดาแห่งการสำรวจทางทะเลและสำรวจทวีปอัฟริกาด้วย เมื่อชันษาเพียง ๒๐ ก็ได้ทรงเดินเรือไปถึงมอรอกโคและเข้ากรอบครองเมืองคิวตา (Ceuta) ใน ค.ศ. ๑๔๑๔ ต่อจากนั้นก็ทรงศึกษาภูมิศาสตร์อย่างกว้างขวาง ทั้งยังทรงชักชวนผู้ที่สนใจอื่น ๆ ให้ร่วมเดินทางไปในการสำรวจทางทะเลอีกหลายครั้ง เมื่อเจ้าชายเฮนรีสิ้นพระชนม์ใน ค.ศ. ๑๔๖๐ นั้น ประเทศโปรตุเกสได้ผลประโยชน์มากมายจากการสำรวจทางฝั่งอัฟริกาจนถึงแคว้นแกมเบีย (Cambia) ทางใต้ของแคว้นซีนีกัล (Senegal) และด้วยพระอุปถัมภ์ของพระเจ้าจอห์นที่ ๒ นักสำรวจได้เดินทางไปจนถึงปากแม่น้ำคองโก ฝั่งทะเลอัฟริกาแถบนี้บริบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์อันอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารอยู่หลายแห่ง

นักสำรวจทางทะเลชาวโปรตุเกสอีกคนหนึ่งคือ บาร์โธโลมิว ไดแอซ (Bartholomew Diaz) ผู้แล่นเรือไปใน ค.ศ. ๑๔๘๖ ไปจนถึงแหลมใต้สุดของทวีปอัฟริกา และพยายามอ้อมปลายแหลมสำเร็จดังชื่อแหลมนั้นว่า "แหลมแห่งพายุ" (Cape of Storms) แต่พระเจ้าจอห์นที่ ๒ ทรงเปลี่ยนเสียใหม่เป็น "แหลมกูดโฮป" (Cape of Good Hope)

วาสโกดา กามา

ต่อจากนั้นราว ค.ศ. ๑๔๙๗ วาสโก ดา กามา (Vasco Da Gama) ซึ่งเคยร่วมการค้นหาทางมาตะวันออกกับไดแอซก็เดินทางออกจากกรุงลิสบอน นำเรือเล็ก ๆ ๓ ลำพร้อมกับลูกเรือ ๖๐ คน หลังจากที่ต่อต้านพายุจนอ้อมแหลมกูดโฮปได้แล้วก็ได้สำรวจชายฝั่งทะเลทางตะวันออกเรื่อยมาจนถึงเกาะแซนซิบาร์ (Zanzibar) ในอัฟริกาตะวันออกและทำไมตรีกับกษัตริย์แห่งเมลินดา (Melinda) แล้วเดินทางต่อมาจนถึงอินเดียชนฝั่งที่เมืองกาลิกัต (Galicut) ทางฝั่งอินเดียตะวันตกแคว้น

แผนที่การเดินทางของวาสโกดากามาไปอินเดีย

มาลาบาร์ (Malabar) นับเวลาเดินทางรวม ๑๐ เดือน จากวาระนั้นมาเส้นทางเดินเรือสายใหญ่ก็อยู่ที่ชั้น วาสโก ดา กามาเซ็นสัญญาไมตรีและการค้ากับกษัตริย์กาลิกัตแล้วเดินทางกลับกรุงลิสบอน

จุดประสงค์ของการสำรวจทางทะเลในชั้นแรกนั้นเพื่อจะควบคุมตลาดเครื่องเทศจนสามารถผูกขาดแต่ประเทศเดียว ดังนั้นวาสโก ดา กามา จึงใช้กำลังในการยึดครองชายฝั่งทะเลบางส่วน ผู้ที่รับช่วงงานต่อมาก็คืออัลมีดา (Almeida) ซึ่งส่งกำลังไปตั้งหลักแหล่งที่เกาะลังกา (Ceylon) และเมืองมะละกา (Malacca) ในประเทศมลายาปัจจุบัน แต่โปรตุเกสไม่สามารถจะควบคุมตลาดเครื่องเทศได้เต็มที่ เพราะพ่อค้าจากเวนิสและอิยิปต์ซึ่งผูกขาดการค้าอยู่ก่อนหน้านั้นพยายามขัดขวางอย่างสุดกำลัง

อาณานิคมของโปรตุเกสเกิดขึ้นในสมัยต่อมาเมื่อ อัลบูเคอร์ค (Albuquerque) สามารถเข้าครอบครองเกาะโซโคตรา (Socrota) และเมืองออร์มุซ (Ormuz) ที่ปากอ่าวเปอร์เซีย เพราะ ๒ แห่งนี้เปรียบประดุจกุญแจคอกสำคัญของเส้นทางค้าขาย

อัลบูเคอร์คเข้าครอบครองเมืองกัว (Goa) ในอินเดียซึ่งเขายกขึ้นเป็นนครศูนย์การค้าของโปรตุเกส และโปรตุเกสเข้าไปมีอำนาจในลังกาและมะละกา ทั้งยังตั้งตลาดการค้าที่ชวาและที่เกาะอื่นหลายแห่งในประเทศอินโดนีเซียปัจจุบัน แต่มีผู้เกลียดชังอัลบูเคอร์คมากจึงถูกฆ่าตายอย่างอนาถที่เมืองกัว

ภายในระยะเวลา ๕ ปี อาณานิคมของโปรตุเกสก็กว้างขวางขึ้น โปรตุเกสรวมเกาะใหญ่น้อยทางฝั่งอัฟริกาตะวันตก หมู่เกาะอาซอร์เรส (Azores) มาเดียรา (Madeira) เซนิกัล (Senegal) คองโก (Congo) แหลมกูดโฮป โมแซมบิก (Mozambic) และเมลินดา (Melinda) โซโคตรา (Socrota) เอเดน (Aden) ออร์มุซ ฝั่งมาลาบาร์และโคโรแมนเดล (Coromandel) ในอินเดีย ลังกา มะกาปาตัม

(Negapatam) มะละกา มาเก๊า (Macao) บนฝั่งทะเลจีนและหมู่เกาะมาลัคคัส (Maluccas) ลิสบอนก็กลายเป็นสถานีการค้าเครื่องเทศที่ใหญ่มากในทวีปยุโรป

การสำรวจทางทะเลและแสวงหาอาณานิคมของสเปญ

แผนที่โคลัมบัสพบหมู่เกาะอินเดียตะวันตก

ชาวอิตาเลียนจากเมืองเจนัวชื่อคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (ค.ศ. ๑๔๔๖–๑๕๐๖) (Christopher Columbus) สนใจและเสนอการค้นหาเส้นทางเดินเรือไป

อินเดียโดยทางทิศตะวันตกต่อพระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกส ฝรั่งเศส และอังกฤษ แต่ก็ไม่มีผู้ใดสนใจความคิดนี้ ในที่สุดกษัตริย์สเปญคือเฟอร์ดินานด์ และมเหสีอิซาเบลลา (Ferdinand and Isabella) ทรงรับอุปการะ โคลัมบัสจึงนำเรือ ๓ ลำ ชื่อนีนา (Nina) ปินตา (Pinta) และซานตามาเรีย (Santa Maria) ออกเดินทางจากท่าเมืองปอลโลส (Pallos) ในเดือนสิงหาคม ๑๔๙๒ การเดินทางกินเวลาร่วม ๓ เดือน จึงถึงเกาะแห่งแรกซึ่งโคลัมบัสให้ชื่อว่า ซาน ซาลวาดอร์ (San Salvador) และต่อมาก็ถึงเกาะคิวบา (Cuba) และเกาะไฮติ (Haiti) ซึ่งโคลัมบัสเรียกว่าฮิสแปนิโอลา (Hispaniola) เนื่องด้วยชาวพื้นเมืองมีผิวคล้ำและคำแดง โคลัมบัสจึงยึดถือว่าตนเดินทางถึงอินเดียแล้ว ฉะนั้นหมู่เกาะเหล่านี้จึงได้นามในเวลาต่อมาว่า (West Indies) คืออินเดียตะวันตก หลังจากได้ครอบครองดินแดนเหล่านี้ในนามกษัตริย์สเปญแล้ว โคลัมบัสก็เดินทางกลับประเทศสเปญอย่างมีชื่อเสียง

โคลัมบัสได้เดินทางกลับไปดินแดนใหม่อีกหลายครั้งเพื่อค้นหาทางไปอินเดียให้สำเร็จ แต่ก็ถูกกล่าวแกล้งโดยพวกทอรีดาและพวกที่มุ่งหวังกอบโกยผลประโยชน์ส่วนตัว จนในที่สุดก็ถึงแก่กรรม ใน ค.ศ. ๑๕๐๖ ในสภาพยากจนและไม่มีผู้ใดเอาใจใส่เพราะพากันเกลียดชังว่าทำงานไม่สำเร็จ

ต่อมาใน ค.ศ. ๑๔๙๙ ชาวอิตาลีจากเมืองฟลอเรนซ์ชื่ออเมริโก เวสปุซซี (Amerigo Vespucci) เดินทางไปสำรวจฝั่งทะเลแถบเดียวกับที่โคลัมบัสเดินทางไปถึงก่อนแล้ว เวสปุซซีเขียนรายงานละเอียดและเผยแพร่เอกสารของตนออกไปจนผู้คนสมัยนั้นยกย่องว่าเป็นผู้ค้นพบทวีปใหม่ซึ่งได้เป็นที่รู้จักในนามอเมริกาในชั้นหลังนี้

นักสำรวจทางทะเลคนอื่น ๆ จากสเปญก็มี เฮอร์นานโด คอร์เตซ (Hernando Cortez) ค้นพบรัฐเม็กซิโก ส่วน ปีซาร์โร (Pizarro) ก็เข้าครอบครองรัฐเปรู และต่อมาสเปญก็เข้าครอบครองชิลี (Chile) ตลอดจนเมืองบัวโนส แอเรส (Buenos

Ayres) คาราคัส (Caracas) และคองเซ็บซีออง (Concepcion) ส่วนชาวโปรตุเกส ชื่ออาลวาเรซ คาบราล (Alvarez Cabral) ได้เดินเรือหวังระมาตะวันออกแต่ถูกพายุซัดเข้าฝั่งประเทศบราซิลเมื่อ ค.ศ. ๑๕๐๓ วาสโก นูเนซ เดอบาลบัว (Vasco Nunes de Balboa) เดินเรือขึ้นบกข้ามคอคอด ดอเรี่ยน (Dorian) หรือปานามา (Panama) จึงเห็นฝั่งมหาสมุทรปาซิฟิกและรู้ว่าอเมริกาเป็นทวีปใหญ่ขวางหน้าอยู่ระหว่างอาเซียและยุโรป

เฟอร์ดินานด์ มาเจลแลน (Ferdinand Magellan) ชาวโปรตุเกสได้รับจ้างสเปญเดินเรือรอบโลกโดยอ้อมอเมริกาใต้ เริ่มงานนี้ใน ค.ศ. ๑๕๑๙ และเป็นผลสำเร็จนับเป็นการเดินเรือรอบโลกครั้งแรก และพิสูจน์ได้ว่าโลกกลมแน่

พระเจ้าชาลส์ที่ ๑ แห่งสเปญทรงสืบราชสมบัติต่อจากพระเจ้าเฟอร์ดินานด์และพระนางอิซาเบลลา เพื่อมิให้สเปญและโปรตุเกสเกิดกรณีพิพาทเรื่องสิทธิในดินแดนที่เข้าครอบครอง พระเจ้าชาลส์จึงทรงขอให้สันตปาปาที่กรุงโรมแบ่งเขตอาณานิคมของสเปญและโปรตุเกสเป็นสัดส่วนกัน คือสเปญครอบครองซีกโลกตะวันตกและโปรตุเกสครอบครองซีกโลกตะวันออก โดยถือตามกำหนดการแบ่งเขตของพระสันตปาปา (Bull of Demarcation) ปี ค.ศ. ๑๔๙๓

การสำรวจทางทะเลของอังกฤษ

ค.ศ. ๑๔๙๗ นักเดินเรือชาวอิตาเลียนชื่อ จอน แคบอต (John Cabot) รับจ้างรัฐบาลอังกฤษเดินเรือข้ามมหาสมุทรอตลันติกทางเหนือเพื่อค้นหาดินแดนใหม่ในตะวันออกบ้าง แคบอตใช้เรือเล็กมีลูกเรือเพียง ๑๘ คนเพราะมิได้รับความช่วยเหลือทางการเงินนัก แต่แคบอตก็ใช้ความพยายามข้ามมหาสมุทรไปถึงฝั่งตะวันตกของทวีปอเมริกาเหนือในเวลาประมาณ ๖ สัปดาห์ นับเป็นพวกแรกที่ถึงแผ่นดินใหญ่และได้สำรวจพบแหล่งปลาชุม แล้วก็เดินทางกลับด้วยความผิดหวังเพราะไม่ยรรลุถึงประเทศจีน

กษัตริย์เฮนรีที่ ๗ แห่งอังกฤษพระราชทานเงิน ๑๐ ปอนด์พร้อมทั้งแต่งตั้งแคบอตเป็นนายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ แคบอตจึงเดินทางไปอีกครั้งใน ค.ศ. ๑๔๙๘ และได้เข้าครอบครองบางส่วนของแคนาดารวมทั้งเกาะนิวฟันด์แลนด์ (Newfoundland) และแหลมลาบราดอร์ (Labrador) แต่ก็ยังไม่พบเส้นทางตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นที่เชื่อถือกันว่าเป็นทางไปสู่ประเทศจีนได้

ต่อมานักสำรวจอีกนายหนึ่งชื่อเฮนรี ฮัดสัน (Henry Hudson) ได้เสียชีวิตขณะพยายามจะค้นหาเส้นทางไปประเทศจีนจากทางเหนือของแคนาดา ฉะนั้นความพยายามที่จะไปสู่ประเทศจีนโดยใช้เส้นทางตะวันออกเฉียงเหนือและผ่านเข้ารุสเซียเหนือก็ประสบความล้มเหลวเช่นกัน

นักสำรวจทางทะเลที่มีชื่อของอังกฤษคือเซอร์ฟรานซิส เดรค (Sir Francis Drake) ผู้เดินทางรอบโลกระหว่าง ค.ศ. ๑๕๗๗—๑๕๘๐ ด้วยเรือโกลเดนไฮนด์ (Golden Hind)

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ กัปตันเจมส์ คุก (James Cook) ได้สำรวจชีกโลกภาคใต้จนถึงออสเตรเลียและดินแดนทางทิศใต้ของมหาสมุทรปาซิฟิก

การสำรวจทางทะเลของฝรั่งเศส

ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๓๔—๑๕๔๑ จาคซ์ คาร์ติเอร์ (Jacques Cartier) ได้สำรวจแถบแม่น้ำเซนต์ลอเรนซ์ (St. Lawrence) ในแคนาดา การสำรวจนี้เป็นช่องทางให้ฝรั่งเศสเข้าครอบครองด้านตะวันออกของทวีปอเมริกาเหนือในระยะเวลาต่อมา

ฝรั่งเศสติดตามผลของการสำรวจครั้งแรกจนได้เข้าครอบครองอาณานิคมในโนวาสโกเตีย (Nova Scotia) ใน ค.ศ. ๑๖๐๔ และใน ค.ศ. ๑๖๐๘ ทหารฝรั่งเศสผู้รักการผจญภัยชื่อ ซามูเอล เดอ ชองแปลง (Samuel de Champlain)

ก็ได้เข้าครอบครองเมืองกวิเบค (Quebec) ในแคนาดาในนามของรัฐบาลฝรั่งเศส หลังจากที่อังกฤษเข้าครอบครองแคว้นเวอร์จิเนียในอเมริกาแล้ว ๑ ปี

นักสำรวจชาวฝรั่งเศสคนอื่น ๆ ก็ดำเนินรอยตามโดยพยายามสำรวจภายในทวีปอเมริกาใน ค.ศ. ๑๖๘๑ นักสำรวจแม่น้ำมิซซิสซิปปี้ชื่อ ลาซาล (La Salle) เดินทางไปตามลำแม่น้ำนั้นจนถึงปากอ่าวเม็กซิโกแล้วฝรั่งเศสก็ได้เข้าครอบครองดินแดนแถบนั้นทั้งหมดและขนานนามแผ่นดินแถบนี้ว่าหลุยเซียนา (Louisiana)

อาณานิคมของโปรตุเกสในตะวันออก

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ โปรตุเกสครอบครองเส้นเดินเรือทางตะวันออกโดยเอกเทศและตั้งอุปราชแห่งอินเดีย (Viceroy of India) ซึ่งอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๓ ปีประจำอยู่ที่เมืองกัว เป็นผู้บริหารงานอาณานิคม แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ทั้งรัฐบาลโปรตุเกสทั้งเจ้าหน้าที่อาณานิคมล้วนแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวกันเสียมาก ในไม่ช้าโปรตุเกสก็เริ่มลดอำนาจลงทั้งทางยุโรปและทางอาณานิคม เพราะรัฐบาลได้ผลประโยชน์ทางการค้าขายไม่มากเท่าที่ควร

อนึ่งชาวโปรตุเกสที่ไปอยู่แถบอาณานิคมนั้นคิดแต่จะทำลายล้างพวกมอสเล็มหลังจาก ค.ศ. ๑๕๔๐ ทางประมุขแห่งศาสนาคริสเตียนห้ามมิให้ชาวอินเดียในเมืองกัวประกอบพิธีทางศาสนาฮินดู ดังนั้นชาวอินเดียจึงเริ่มอพยพออกจากอาณานิคมโปรตุเกส เป็นเหตุให้โปรตุเกสเสียผลทางการค้าไปมาก นอกจากนั้นในระยะนี้ยังมีเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ ๒ ประการเกิดขึ้น คือ

๑. การที่เนเธอร์แลนด์ปฏิวัติปลดตัวจากอำนาจของสเปญใน ค.ศ. ๑๕๗๙

๒. การที่สเปญช่วงชิงมงกุฎกษัตริย์จากโปรตุเกส

เหตุใหญ่ทั้ง ๒ ประการนี้ส่งเสริมให้ชาวดัทช์กล้าเสี่ยงที่จะเข้าโจมตีอาณานิคมของโปรตุเกส และต่อมาก็กล้าที่จะแย่งชิงผลประโยชน์จากสเปญด้วย

อาณานิคมของฮอลันดาทางหมู่เกาะอินเดียตะวันออก

ใน ค.ศ. ๑๕๙๐ ทัพเรือฮอลันดาก็ตามโปรตุเกสออกมาตะวันออกเข้าครอบครองอัฟริกาบางส่วนและมาแย่งหมู่เกาะแถบมลายูจากโปรตุเกส และต่อมาใน ค.ศ. ๑๖๐๒ รัฐบาลฮอลันดาร่วมกับบริษัทอินเดียตะวันออก (The United East India Company) พ่อค้าของฮอลันดาทำการค้าและมีอำนาจในแถบแหลมกูดโฮปเรื่อยไปทางตะวันออกจนถึงช่องแคบมาเจลแลน

ใน ค.ศ. ๑๖๑๙ เจ. พี. เคิน. (J.P. Coen) ได้เป็นข้าหลวงใหญ่ของอาณานิคมฮอลันดาในหมู่เกาะอินเดียตะวันออก เคินมีความเชื่อมั่นว่าฮอลันดาจะกุมอำนาจทางการค้าได้หากมีศูนย์กลางที่เข้มแข็งจนสามารถควบคุมน่านน้ำได้ จึงสร้างเมือง บัตเวีย (Batavia) ขึ้น ซึ่งต่อมาก็เป็นเมืองหลวงของหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของฮอลันดา

ใน ค.ศ. ๑๖๕๘ อำนาจของโปรตุเกสในลังกาและอินเดียถูกฮอลันดาแย่งไปหมด ฮอลันดาเข้ารับทอดการค้าเครื่องเทศได้ ดังนั้นในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ฮอลันดามีอำนาจยิ่งใหญ่ในแถบหมู่เกาะอินเดียตะวันออก และร่ำรวยด้วยการค้าเครื่องเทศกับชาวยุโรป

อำนาจของอังกฤษในอินเดีย

ใน ค.ศ. ๑๖๐๐ พระนางเจ้าเอลิซาเบธทรงอุปการะบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ และยินยอมให้บริษัททำการค้าจากแหลมกูดโฮปเรื่อยมาทางตะวันออกจนถึงช่องแคบมาเจลแลนในอเมริกาได้ บริษัทเห็นความสำคัญของการมีอำนาจทางการเมืองในอินเดียตลอดจนอำนาจการค้า จึงตั้งสถานการค้าหลายแห่งในอินเดีย และยังตั้งศูนย์การค้าอยู่แถบหมู่เกาะใต้มลายูและแม้กระทั่งในญี่ปุ่น ในเวลาไม่นานก็ทำให้สถานการค้าของ โปรตุเกสที่อาวเปอร์เซียเลิกกิจการไปใน ค.ศ. ๑๖๒๒ ต่อมาก็เข้า

ยึดครองเมืองมัดราส (Madras) บอมเบย์ และกัลกัตตา (Calcutta) ในอินเดียเป็นลำดับ และอำนาจของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยอิทธิพลของกำลัง สินบน ตลอดจนวิธีการทูต แต่แล้วในที่สุดอังกฤษก็ไม่ต้องการอำนาจทางหมู่เกาะอินเดียตะวันออกต่อไปอีก เพราะแสวงหาผลประโยชน์จากอินเดียได้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว

อำนาจของฝรั่งเศสในอินเดีย

ถึงแม้ชนชาวฝรั่งเศส ที่ประกอบอาชีพ ค้าขายอย่างใหญ่โตไม่มีมากเท่าชาวอังกฤษและฮอลันดา แต่คอลแบต (Colbert) ได้แนะนำให้พระเจ้าหลุยซ์ที่ ๑๔ ทรงเปิดบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสขึ้น ใน ค.ศ. ๑๖๖๔ รัฐบาลลงทุนประมาณช่วยบริษัทมาก ใน ค.ศ. ๑๖๗๔ บริษัทตั้งสถานีการค้าใหญ่ขึ้นที่เมืองปองดิเชรี (Pondichery) ทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียจาก ค.ศ. ๑๗๐๐ เป็นต้นไป ฝรั่งเศสก็ขยายอำนาจในอินเดียมากขึ้นทุกที จนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ก็กลายเป็นคู่แข่งขันอังกฤษในอินเดีย ทั้งนี้ด้วยผลงานของดูเปลซ์ (Dupleix) ข้าหลวงใหญ่ที่ปองดิเชรี ซึ่งฉวยโอกาสที่เจ้าแห่งรัฐต่าง ๆ ในอินเดียแตกแยกกันนั้นเข้าคุมอำนาจในรัฐเดคคานและเบงกอลไว้ได้

การแข่งขันกันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในเรื่องอาณานิคม

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ สเปญ โปรตุเกส และฮอลันดาค่อย ๆ คลายอำนาจในการครอบครองอาณานิคมโพ้นทะเลลงทีละเล็กละน้อย จนท้ายที่สุดคู่แข่งขันในเรื่องอาณานิคมก็คืออังกฤษและฝรั่งเศส และการชิงอำนาจระหว่าง ๒ ประเทศนี้ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้นมา มีส่วนกระทบกระเทือนความเป็นไปในประวัติศาสตร์ของทวีปยุโรปและของโลกอยู่เป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะประเทศทั้ง ๒ ใช้สงครามเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจและต่างฝ่ายก็พยายามดึงเอาประเทศใหญ่ ๆ ในยุโรปมาร่วมมือกับตน ดังจะขอสรุปเรื่องสงครามที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในเรื่องอาณานิคมดังต่อไปนี้

๑. สงครามระหว่างฝรั่งเศสกับสหชาติแห่งออกซเบิร์ก* (League of Augsburg) ระหว่าง ค.ศ. ๑๖๘๘ - ๑๖๙๗ หลุยซ์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศสทรงพยายามจะชักชวนอังกฤษเป็นพันธมิตร แต่เผอิญวิลเลียมแห่งออเรนจ์ (William of Orange) ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ของอังกฤษ อังกฤษจึงเข้าข้างฝ่ายตรงกันข้ามกับฝรั่งเศสคือของอังกฤษ สงครามจึงเกิดขึ้นทางทวีปอเมริกาในเวลาเดียวกับสงครามบนภาคพื้นยุโรป ถึงแม้ฝรั่งเศสจะชักชวนชาวอินเดียให้ต่อสู้กับชาวอังกฤษ แต่เมื่อฝรั่งเศสแพ้ในสงครามทางยุโรป อังกฤษจึงครองรักษาอาณานิคมทางอเมริกาไว้ได้ดังเดิม

๒. สงครามควีนแอนน์ ระหว่าง ค.ศ. ๑๗๐๒ - ๑๗๑๓ เป็นสงครามทางทวีปอเมริกาที่สืบเนื่องมาจาก สงครามสืบราชสมบัติสเปญ (War of Spanish Succession) ซึ่งหลุยซ์ที่ ๑๔ ทรงพยายามจะอ้างสิทธิในราชบัลลังก์สเปญโดยทางสายของพระราชินีของพระองค์ผู้ทรงเป็นพระขนิษฐภคินีองค์ใหญ่ของชาลส์ที่ ๒ แห่งสเปญ ซึ่งไม่มีรัชทายาท อังกฤษสมัยควีนแอนน์อยู่คนละฝ่ายกับฝรั่งเศส ดังนั้นทางอาณานิคมในอเมริกา ฝรั่งเศสก็ยุยงพวกอินเดียนแดงให้ทำลายบ้านเรือนของชาวอังกฤษในนิวอิงแลนด์ แต่ทัพเรืออังกฤษกลับชนะทัพเรือฝรั่งเศส และเมื่อสงครามในยุโรปสิ้นสุดลงตามสนธิสัญญาอูเทรคท์ (The Treaty of Utrecht) ฝรั่งเศสก็ต้องยินยอมให้อังกฤษมีสิทธิในเกาะนิวฟันด์แลนด์ โนวาสโกเชีย และอ่าวฮัดสัน

๓. สงคราม ๗ ปี ซึ่งเกิดในยุโรประหว่าง ค.ศ. ๑๗๕๖ - ๑๗๖๓ และสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับชาวอินเดียนแดง ซึ่งเกิดในอเมริการะหว่าง ค.ศ. ๑๗๕๔-๑๗๖๓ ทำให้ความหวังของฝรั่งเศสในการสร้างอาณานิคมให้ยิ่งใหญ่กว่าของอังกฤษสิ้นลง เพราะฝรั่งเศสพ่ายแพ้แก่ปรัชเซีย และอังกฤษซึ่งเป็นพันธมิตรกับปรัชเซีย ก็ทำลายอำนาจของกองทัพเรือฝรั่งเศสลงเกือบสิ้น ในการรบทางอินเดียใน

---

* สหชาติแห่งออซเบิร์กประกอบด้วย สเปญ สวีเดน และแคว้นเยอรมันที่ร่วมใจกันป้องกันอาณาจักรโรมอันศักดิ์สิทธิ์ (The Holy Roman Empire)

ระยะเดียวกันนี้ดูเปลซ์ก็ต้องยอมจำนนต่อไคลฟ์ (Clive) ส่วนในอเมริกานิวฟรานซ์หรือแคนาดาก็ตกไปเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

ในอินเดียนั้นไคลฟ์เข้าครอบครองเมืองจันทรนครซึ่งเป็นสถานีการค้าของฝรั่งเศส และต่อมาก็เข้าครอบครองปลาซซีย์ มาสุลปัทมและปองดิเชรีตามลำดับ จึงเป็นอันว่าอังกฤษมีอำนาจยิ่งใหญ่ในอินเดีย อันที่จริงชัยชนะในอินเดียของไคลฟ์นั้นได้มาเพราะบริษัทอินเดียตะวันออก เพราะไคลฟ์เป็นพนักงานของบริษัทแต่ใน ค.ศ. ๑๗๗๓ มีกฎหมายของอังกฤษรับรองบริษัทนี้ว่า เป็นบริษัทในความรับผิดชอบของรัฐบาลอังกฤษ ดังนั้นสิทธิอันเนื่องมาจากชัยชนะของบริษัทจึงกลายเป็นสิทธิของรัฐบาลอังกฤษไปด้วย

สนธิสัญญาปารีสใน ค.ศ. ๑๗๖๓ ซึ่งเป็นข้อตกลงหลังสงคราม ๗ ปีในยุโรปนั้นก็ทำให้ฝรั่งเศสมีอาณานิคมเหลืออยู่เพียงเกาะเล็ก ๆ ๒ เกาะนอกฝั่งนิวฟันด์แลนด์คือเกาะแซงต์ปีแอร์และมีเคอลองรวมกับเกาะยางเกาะในหมู่เกาะอินเดียตะวันตก และบางส่วนของแคนาดาในอเมริกาใต้ อังกฤษได้ลุ่มน้ำเซนต์ลอรเรนซ์ทั้งหมดจากฝรั่งเศส ในส่วนอินเดียฝรั่งเศสยังคงมีสิทธิในการค้าขายแต่ไม่มีสิทธิที่จะมีกองทหารหรือสร้างป้อมค่าย

ดังนั้นความสำคัญยิ่งของสนธิสัญญาปารีสก็คือการเปิดโอกาสให้อังกฤษขยายอาณานิคมได้กว้างขวางยิ่งขึ้น จนกระทั่งในระยะเวลาต่อมาอาณานิคมของอังกฤษก็มีส่วนช่วยให้อังกฤษเป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่ประเทศหนึ่งในโลก การขยายอำนาจทางทะเลของอังกฤษมีอยู่เป็นระยะยาว ในขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็ค่อย ๆ เสื่อมอำนาจไป

เรื่องราวของการสำรวจดินแดนและการแสวงหาอาณานิคมซึ่งประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปริเริ่มขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมานั้น เกิดขึ้นก็ด้วยความประสงค์ที่จะหาผลประโยชน์ทางการค้าขาย แต่เมื่อกิจการใหญ่โตกว้างขวางขึ้นก็เกิดมีการแก่งแย่งอำนาจในการค้า พาให้เกี่ยวโยงไปถึงการแข่งขันทางการเมืองกันด้วย จึงทำให้ประวัติศาสตร์ทวีปยุโรปคลี่คลายขยายออกไปเป็นประวัติศาสตร์ของโลก

บทที่ ๖

ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา

การอพยพไปทวีปอเมริกา

ประเทศในทวีปยุโรปที่สนใจมากต่อการค้นพบทวีปอเมริกาของโคลัมบัสใน ค.ศ. ๑๔๙๒ นั้น ได้แก่อังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปญ สเปญได้ส่งผู้คนออกไปยังดินแดนทวีปใหม่เป็นจำนวนมาก เช่นบัลบัว (Balboa) ผู้เดินทางข้ามดินแดนปานามาและได้เห็นมหาสมุทรปาซิฟิกเป็นคนแรก (ค.ศ. ๑๕๑๓) มาเจลแลนผู้นำเรือเดินทางรอบโลกเป็นครั้งแรก (ค.ศ. ๑๕๒๒) และคอร์เตซผู้รุกรานชนชาติแอสเตค (ค.ศ. ๑๕๒๑) เป็นต้น ฝรั่งเศสก็ได้พยายามส่งคนออกไปยังทวีปใหม่เหมือนกัน เช่น คาติเอ (Cartier) ได้เดินทางไปแคนาดาแล้วสำรวจแม่น้ำเซนต์ลอเรนซ์ จนถึงที่ตั้งเมืองมอนทรีลในปัจจุบันเป็นต้น

อังกฤษก็ไม่ยอมด้อยกว่าใคร ได้ส่งนักสำรวจออกไปมากมาย แต่มีนักเดินเรือที่ได้ไปร่วมสำรวจอเมริกาพร้อมกับชาวยุโรปพวกแรก ๆ เพียง ๒ คน คือ จอนคาบอท และซีบัสเตียนคาบอท (ค.ศ. ๑๔๙๗)

ที่จริงความต้องการและพฤติการณ์ของชาติทั้งสามในดินแดนอเมริกานั้นแตกต่างกัน สเปญต้องการที่จะอยู่อาศัยในดินแดนอเมริกาเพื่อจะกอบโกยทรัพย์สินเงินทองและโลหะอื่น ๆ กลับไปเมืองแม่ของตน ฉะนั้นสเปญจึงเที่ยวไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในภาคต่าง ๆ ของอเมริกาอันเป็นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ ที่ต้องการ แหล่งเหล่านี้คงได้แก่ดินแดนทางภาคใต้ของแคลิฟอร์เนีย เม็กซิโก อเมริกากลางและ

อเมริกาใต้ สำหรับดินแดนในสหรัฐอเมริกาปัจจุบันนี้ชาวสเปญได้ยุกเยกในส่วนตะวันตกเฉียงใต้ของแคลิฟอร์เนียและแถบฟลอริดาเท่านั้น

ฝรั่งเศสนั้นในครั้งแรกก็เพียงแต่ระแสวงหาทางไปติดต่อกับตะวันออก แต่แล้วต่อมาได้เห็นประโยชน์เกี่ยวกับการค้าหนังสัตว์และขนสัตว์กับพวกพื้นเมืองชาวอินเดียนแดง โดยนำเอาเครื่องประดับกาย อาวุธ และเหล้าต่าง ๆ ไปแลกเปลี่ยนชาวฝรั่งเศสบางพวกนิยมการประมงในทวีปนี้ เพราะปลาชุกชุมมาก และบางพวกก็หวังมาตั้งรกรากทำการกสิกรรมแต่อย่างเดียว

ส่วนชาวอังกฤษนั้นมีปรารถนาแรงกล้าที่จะหาดินแดนเพื่อมาตั้งรกรากอยู่ใหม่ แม้ว่าในครั้งแรกจะตั้งใจมาในดินแดนนี้เพื่อแสวงหาทองคำและค้าขาย แต่เมื่อถูกกษัตริย์อังกฤษบีบคั้นทางการเมืองและถูกรัดภาษีอากรมากเข้าก็ทนอยู่เมืองแม่ต่อไปไม่ไหว ชาวอังกฤษบางพวกถูกบีบบังคับทางศาสนา เพราะรัฐบาลอังกฤษในขณะนั้นสนับสนุนศาสนาคริสต์นิกายที่เรียกว่า Church of England และพยายามกำจัดนิกายอื่นและศาสนาอื่นให้ไปจากประเทศอังกฤษ ชาวอังกฤษที่ไม่ยอมเห็นด้วยจึงจำต้องอพยพไปยังอเมริกาเพื่อแสวงหาความอิสระทางใจคือเลือกถือคริสต์ศาสนานิกายอื่นได้ตามใจชอบ

อาณานิคมในสมัยเริ่มแรก

ได้กล่าวมาแล้วว่าสเปญมีอาณานิคมทางดินแดนสหรัฐอเมริกาปัจจุบันจำกัดเพียงทางใต้และทางตะวันตกเฉียงใต้เท่านั้น จึงจะไม่ขอกล่าวต่อไปอีก ชาติที่ควรจะพูดถึงคือฝรั่งเศสและอังกฤษ เพราะเป็นชาติที่แข่งขันเพื่อช่วงชิงดินแดนทวีปอเมริกาเหนือ

อาณานิคมของฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นแนวโค้งจากปากแม่น้ำเซนต์ลอเรนซ์ไปจนถึงปากแม่น้ำมิสซิสซิปปี้ ฝรั่งเศสนิยมใช้แม่น้ำเซนต์ลอเรนซ์เป็นหนทางสำคัญในการเดินทางเข้ามาสู่ภายในทวีปอเมริกา ในราวปี ค.ศ. ๑๖๐๘ ได้มีอาคารแห่งแรก

ของฝรั่งเศสปรากฏขึ้นที่เมืองควิเบคเป็นสถานีสินค้าทรัพย์ของชนหนังสัตว์จากดินแดนภายในทวีป ต่อมาปรากฏว่าฝรั่งเศสได้ขยับขยายขึ้นไปทางเหนือของลุ่มแม่น้ำเซนต์-ลอเรนซ์ จนถึงบริเวณทะเลสาบใหญ่ทั้งห้า แล้วข้ามไปแม่น้ำมิสซิสซิปปี้ไปตามลำน้ำจนสู่อ่าวเม็กซิโก ในระหว่างทางฝรั่งเศสได้สร้างสถานีสินค้าเรียงรายไว้ตามลำดับ เพื่อกว้านซื้อขนสัตว์และหนังสัตว์จากพวกอินเดียนแดง ฝรั่งเศสพยายามมุ่งหาทางใหม่เพื่อจะทำการค้าอยู่ตลอดเวลา และส่วนใหญ่ฝรั่งเศสยึดเอาการคมนาคมทางน้ำเป็นหลักเพราะเป็นทางสะดวกและสำคัญยิ่งสำหรับการค้าสมัยนั้น

อาณานิคมของอังกฤษนั้นตั้งอยู่เรียงรายตามแนวฝั่งตะวันออกของสหรัฐอเมริกาจากรัฐเมนจนถึงรัฐจอร์เจีย ถ้าจะแบ่งเป็นภาค ๆ ออกไปจะได้ดังนี้ คือ ภาคนิว-อิงแลนด์ได้แก่ นิวแฮมเชียร์ แมสซาชูเสทส์ เกาะโรด และคอนเนคติคัต ภาคใต้ได้แก่เวอร์จิเนีย แคโรไลนาเหนือ แคโรไลนาใต้ และจอร์เจีย ภาคกลางได้แก่ นิวยอร์ค นิวเจอร์ซี เพนซิลวาเนีย แมรีแลนด์ และเดลาแวร์ เมืองต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ได้ก่อตั้งขึ้นโดยวิธีการ ๒ ประการ คือกษัตริย์อังกฤษอาจมอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจปกครองอย่างสมบูรณ์ในอันที่จะไปยึดของที่ดินในอเมริกาได้ บุคคลที่รับมอบอำนาจนั้นก็จะส่งผู้คนออกไปยึดของที่ดินที่รับพระราชานุญาต แล้วก่อตั้งเป็นเมืองขึ้น ตัวอย่างเช่นในแมรีแลนด์และเพนซิลวาเนียเป็นต้น อีกอย่างหนึ่งกษัตริย์อังกฤษอาจพระราชทานกฎบัตร (Charter) อันเป็นเอกสารมอบสิทธิให้แก่บริษัทการค้าให้ไปตั้งอาณานิคมขึ้นได้บนฝั่งมหาสมุทรอัตลันติก กฎบัตรนี้ตามที่ปรากฏแล้วอาจมอบอำนาจการปกครองบางประการให้กับบริษัท แต่คงรักษาพระราชอำนาจบางประการของกษัตริย์ไว้ ตัวอย่างอาณานิคมที่บริษัทได้ก่อตั้งขึ้นเช่นในเวอร์-จิเนียและนิวอิงแลนด์เป็นต้น

อาณานิคมของอังกฤษในภาคนิวอิงแลนด์นั้นส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพมาอยู่เพราะมีความมุ่งหวังจะหาความอิสระเสรี ทั้งในทางศาสนาและการเมือง พวกแรกได้ยกขึ้นยกเข้าไปอยู่ในแมสซาชูเสทส์

ชาวนิวอิงแลนด์เป็นพวกขยันมีมานะชอบทำงานหนัก อาชีพที่สำคัญคือการทำนาและการประมง แต่อาศัยที่พำนักอยู่ริมทะเลอาชีพต่อเรือและเดินเรือจึงเป็นที่สนใจมากอีกอาชีพหนึ่ง

ส่วนอาณานิคมทางภาคใต้นั้นมีชาวสเปญร่วมตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยนั้นโดยทั่วไปนิยมอาชีพในการทำนาและทำไร่ ผลิตผลที่สำคัญเวลานั้นได้แก่ข้าว ยาสูบ และคราม ชาวอังกฤษที่ประกอบอาชีพอยู่ทางภาคนี้มีไร่กันคนละมาก ๆ ตั้งพัน ๆ เอเคอร์ (ประมาณ ๒๕ ไร่) ขึ้นไป ส่วนมากนิยมใช้คนงานผิวดำทั้งหญิงและชายที่มีผู้นำเลี้ยงนำมาขายจากทวีปอัฟริกา

ฉะนั้นพวกชนชั้นที่มีอำนาจที่สุดในภาคใต้จึงได้แก่พวกเจ้าของไร่ที่มีเงินทองมาก แต่มีจำนวนไม่มากนักเป็นพวกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ทะเล ถัดจากพวกนี้ก็ได้แก่พวกที่เป็นพ่อค้าและพวกเจ้าของไร่ขนาดเล็กซึ่งมีจำนวนมากกว่าพวกชนชั้นนายทุนพวกแรก พวกที่สามได้แก่พวกชาวนาที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน พวกนอพยพเข้าไปสู่ภาคตะวันตกเพื่อแสวงหาที่ดินทำไร่ทำนาแม้เป็นพวกยากจนแต่เป็นผู้รักอิสระ ชนชั้นต่ำสุดได้แก่พวกคนงานผิวดำ หรือที่เรียกว่าทาส

อาณานิคมภาคกลางตั้งอยู่ระหว่างนิวอิงแลนด์และอาณานิคมภาคใต้ การทำไร่ทำนาแม้จะด้อยกว่าภาคใต้แต่ก็ดีกว่าภาคเหนือ ในอาณานิคมภาคนี้มีพ่อค้ามากกว่าภาคอื่น ๆ และมีเมืองท่าเรือดี ๆ หลายแห่ง เช่นในนิวยอร์คและฟิลาเดลเฟีย เป็นต้น ทำให้ภาคนี้รุ่งเรืองกว่าภาคอื่นในสมัยนั้น อาณานิคมภาคเหนือและภาคใต้เป็นพวกชนที่พูดภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ แต่อาณานิคมภาคกลางนี้มีชนหลายชาติปะปนกันมาก อพยพมาจากประเทศต่าง ๆ หลายประเทศเช่นเนเธอร์แลนด์ สวีเดน ฝรั่งเศสและเยอรมันเป็นต้น ด้วยเหตุที่ประเทศอังกฤษกับอาณานิคมในอเมริกานั้นอยู่ห่างกันมาก จึงทำเป็นอยู่เองที่กษัตริย์อังกฤษจะต้องทรงยินยอมให้เมืองต่าง ๆ เหล่านี้ปกครองตนเองบ้าง แทนที่จะให้อยู่ใต้บังคับการปกครองของกษัตริย์โดยเข้มงวดอย่าง

เคียวตลอดไป เพราะเหตุนี้สภาผู้แทนราษฎรของอาณานิคมจึงเกิดขึ้น ความจำเป็นในการติดต่อค้าขายในระหว่างชนในอาณานิคมทำให้เกิดการใช้ภาษากลาง คือภาษาอังกฤษ พวกที่อพยพมาแรก ๆ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อใช้ติดต่อในกิจธุระประจำวันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนี้ความรู้สึกร่วมกันของชนทุกอาณานิคมของอังกฤษที่ว่าทุกคนควรมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาที่ตนเห็นว่าดีที่สุด ย่อมผูกพันให้รวมอยู่ด้วยกันได้สนิท แม้ว่าบรรดาชาวอาณานิคมจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกันมากก็ตาม

การชิงชัยเพื่อครอบครองอเมริกาเหนือ

จำนวนประชากรของอาณานิคมอังกฤษเพิ่มมากขึ้นทุกที่ตามระยะเวลาที่ผ่านไป ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๐๐ ถึงประมาณ ค.ศ. ๑๗๕๐ มีจำนวนคนที่พำนักอยู่ในอาณานิคมประมาณถึง ๑ ล้าน ๕ แสนคน จึงมีความจำเป็นอยู่เองที่จะต้องแสวงหาดินแดนใหม่เพิ่มขึ้นเพื่อประกอบการกสิกรรมและอื่น ๆ ให้เพียงพอแก่จำนวนผู้คน ส่วนใหญ่พวกอาณานิคมมุ่งหน้าไปทางตะวันตกของทวีป แต่ก็ต้องหยุดชะงักเพราะเมื่อเดินทางลึกเข้าไปทางตะวันตกก็พบทิวเขาแอปปาเลเชียนตั้งสกัดขวางหน้าอยู่ และหากเปลี่ยนทิศทางไปทางเหนือก็จะปะทะกับดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสซึ่งมาตั้งรกรากอยู่ก่อน พวกอาณานิคมอังกฤษจึงพยายามหาทางสะดวกที่จะผ่านไปทางตะวันตก ในที่สุดก็ได้แนวทางในตอนเหนือของรัฐนิวยอร์คโดยตัดข้ามแม่น้ำโมฮอคไป และอีกทางหนึ่งได้แก่ตอนต้นแม่น้ำโอไฮโอทางทิศตะวันตกของรัฐเพนซิลวาเนีย ทางที่กล่าวมานี้เมื่อชาวอาณานิคมอังกฤษรุดหน้าไปไม่ไกลนักก็พบกับชาวอาณานิคมฝรั่งเศสที่เคลื่อนมาทางตะวันออก ฝรั่งเศสมีความประสงค์จะกีดกันอังกฤษไว้ให้อยู่ในแนวเขาแอปปาเลเชียนกับมหาสมุทรอัตลันติก เพื่อจะได้ควบคุมการค้าขายกับชาวอินเดียนแดงทางฝั่งตะวันตกและด้านเหนือของทิวเขาไว้แต่ผู้เดียว แต่ได้กล่าวมาแล้วว่าอังกฤษมี

พลเมืองเพิ่มพูนมากขึ้นทุกที่ในอาณานิคม ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นตามธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงมิได้ในการที่จะต้องค้นหาทางไปสู่ดินแดนตะวันตกเพื่อปากและท้อง ความจำเป็นอันนี้นำไปสู่การสู้รบกันเป็นครั้งเป็นคราวตลอดระยะเวลานาน เช่นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๐๒ ถึง ค.ศ. ๑๗๑๓ รบติดต่อกันถึง ๑๑ ปี และระหว่าง ค.ศ. ๑๗๔๔ ถึง ค.ศ. ๑๗๔๘ เป็นต้น การรบระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในทวีปอเมริกานี้มีชาวอินเดียนแดงพันเมืองร่วมด้วยทั้งสองฝ่าย การรบเพื่อชิงชัยดินแดนอเมริกาเหนือระหว่างชาวอังกฤษและฝรั่งเศส แม้จะทำกันหลายครั้งหลายหนแต่ก็ยังไม่ปรากฏเด็ดขาดไปว่าชาติใดจะเป็นผู้ครอบครองดินแดนทั้งหมด ในปี ค.ศ. ๑๗๕๔ สงครามระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในทวีปอเมริกาเหนือได้อุบัติขึ้นอีก แต่ในคราวนี้อาณาเขตของสงครามแผ่ขยายไปกว้างขวางทั้งในยุโรป อินเดีย และทวีปอเมริกาอันรวมทั้งหมู่เกาะต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงด้วย สงครามครั้งนี้ดำเนินอยู่นานถึง ๗ ปี นักประวัติศาสตร์จึงนิยมเรียกว่าสงครามเจ็ดปี ในตอนแรกฝ่ายอังกฤษพ่ายแพ้แก่ฝรั่งเศสในการรบทางด้านตะวันตกของเพนซิลวาเนีย แต่ราว ค.ศ. ๑๗๕๙ อังกฤษกลับเป็นผู้กำความมีชัยปราบฝรั่งเศสให้ยอมจำนนได้ที่เมืองควิเบคและยึดเมืองไว้ได้ สงครามได้สิ้นสุดลงโดยทำสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีสใน ค.ศ. ๑๗๖๓

ผลประโยชน์ที่อังกฤษได้จากการสงครามครั้งนี้มีหลายประการด้วยกัน คือ นอกจากอังกฤษจะมีอำนาจมากในยุโรปแล้ว อังกฤษยังมีสิทธิบริบูรณ์เหนือดินแดนภาคตะวันออกของอเมริกาเหนือทั้งหมด แคนาดา และฟลอริดาของสเปญ อังกฤษยึดดินแดนฟลอริดามาจากสเปญ เพราะสเปญช่วยฝรั่งเศสรบอังกฤษ ดินแดนที่ยังคงเหลืออยู่ในอำนาจของฝรั่งเศสก็มีเพียงหมู่เกาะเล็ก ๆ นอกฝั่งแคนาดาออกไปและในหมู่เกาะอินเดียตะวันตก สเปญนั้นแม้จะสูญเสียฟลอริดาให้อังกฤษไปแต่สเปญก็ได้ยึดดินแดนหลุยเซียนาของฝรั่งเศสมาไว้ในครอบครองเป็นการทดแทน สงครามครั้งนี้นับว่าเป็นการสิ้นสุดแห่งการชิงชัยดินแดนทวีปอเมริกาเหนือระหว่างอังกฤษ

กับฝรั่งเศส แต่พูดได้ว่าเป็นจุดตั้งต้นของความยุ่งยากระหว่างอังกฤษกับอาณานิคมในอเมริกาที่กำลังจะตามมา เพราะหลังสงครามแล้วอังกฤษต้องขบปัญหาอยู่หลายประการที่จะคลี่คลายไม่ได้ง่ายนัก เช่นปัญหาการเงินเกี่ยวกับหนี้สินในการสงคราม การควบคุมการค้าของอาณานิคม เรื่องเกี่ยวกับดินแดนทางภาคตะวันตกของเทือกเขาแอปปาเลเชียน และเรื่องกำลังทหารที่จะป้องกันอาณานิคม เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นชนวนนำไปสู่การแยกตัวของอาณานิคมเพื่อเป็นอิสระในเวลาต่อไป

ความยุ่งยากที่นำไปสู่การแยกตัวของอาณานิคม

ก่อน สงคราม เจ็ดปี ระหว่าง อังกฤษ กับฝรั่งเศส จะสิ้นสุดลง ชาวอาณานิคมอังกฤษได้อพยพไปสู่ดินแดน ตะวันตก ของ ทิวเขา แอปปาเลเชียน กัน เป็น จำนวนมาก ชาวอังกฤษมักมีเรื่องยุ่ง ๆ กับชาวอินเดียนแดงมากกว่าชาวฝรั่งเศส เพราะอังกฤษสนใจในเรื่องที่ดินเพื่อการกสิกรรมและการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ส่วนชาวฝรั่งเศสนั้นเอาใจใส่แต่เรื่องการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับพวกอินเดียนแดงเท่านั้น หลังสงครามแล้วกษัตริย์อังกฤษได้มีพระราชโองการมายังอาณานิคมว่า รัฐบาลอังกฤษเท่านั้นที่มีสิทธิที่จะยึดที่ดินจากพวกอินเดียนแดงได้ ผู้อื่นไม่มีสิทธิอย่างใดเลย ถ้าหากพวกอาณานิคมปฏิบัติตามพระราชโองการ การอพยพก็จะต้องยุติลง แต่ชาวอาณานิคมทำเพิกเฉยเสีย ไม่เอาใจใส่ต่อพระราชโองการของกษัตริย์อังกฤษแม้แต่น้อย นี่เป็นความยุ่งยากประการหนึ่งที่เริ่มประเดิมขึ้นระหว่างชาวอาณานิคมอเมริกันกับอังกฤษ

ชาวอาณานิคมอังกฤษที่เป็นเจ้าของไร่ทางภาคใต้ได้นำผลผลิตเกือบทั้งหมดไปขายยังประเทศอังกฤษ และนำสินค้าต่าง ๆ จากประเทศอังกฤษเข้ามาขายในอาณานิคม แต่การค้าขายนี้มีความยากลำบากมากขึ้นทุกที เพราะอังกฤษเก็บภาษีขาเข้าต่อผลิตผลทั้งหมดที่ส่งไปประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งพวกพ่อค้าอังกฤษได้ฉวยโอกาสตั้งราคาสินค้าต่าง ๆ ที่ชาวอาณานิคมต้องการไว้สูงมากทำให้ชาวอาณานิคมไม่สามารถจะหา

เงินได้พอจากผลิตผลของตนเพื่อซื้อสินค้าจากอังกฤษได้ จึงจำเป็นอยู่เองที่จะต้องซื้อสินค้าด้วยเงินเชื่อซึ่งก็เกือบไม่สามารถที่จะหาเงินมาชำระหนี้ได้ สภาผู้แทนของชาวอาณานิคมทางภาคใต้ได้ออกกฎหมายเพื่อช่วยเหลือพวกชาวอาณานิคมที่เป็นลูกหนี้ แต่รัฐบาลอังกฤษก็ไม่สนับสนุนในการนี้ เช่น ไม่ยอมให้อาณานิคมออกธนบัตรชำระหนี้ เพราะเกรงว่าถ้ายอมให้ออกธนบัตรแล้วพวกชาวไร่จะชำระหนี้ได้สะดวกขึ้นมาก บรรดาชาวอาณานิคมทางภาคใต้จึงเกิดความรู้สึกว่าอังกฤษต้องการจะกดหัวพวกตนเพื่อกอบโกยผลกำไรให้พ่อค้าอังกฤษ

การค้าในอาณานิคมทางภาคเหนือผิดกว่าทางภาคใต้อยู่บ้าง คือส่วนใหญ่ค้าขายติดต่อกับหมู่เกาะอินเดียตะวันตก ซึ่งอยู่ใกล้ดินแดนอเมริกา ชาวอาณานิคมถือว่าหมู่เกาะเวสต์อินดีสหรือหมู่เกาะอินเดียตะวันตกไม่ใช่อาณานิคมของอังกฤษ จึงไม่เอาใจใส่ต่อการเก็บภาษีสินค้าที่ส่งมาขายในดินแดนอเมริกา แม้ว่ารัฐบาลอังกฤษจะได้ออกกฎหมายพิกัดอัตราภาษีไว้สูง ชาวอาณานิคมก็เพิกเฉยเสีย ราว ค.ศ. ๑๗๖๔ รัฐสภาอังกฤษได้ออกกฎหมายใหม่ให้ลดอัตราภาษีสินค้าขาเข้าอาณานิคม แต่ยังคงเก็บภาษีผลิตผลที่ส่งจากอเมริกาไปยังอังกฤษไว้สูงตามเดิม อังกฤษได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกมาควบคุมดูแลให้ชาวอาณานิคมปฏิบัติตามกฎหมายนี้ด้วย

อีกประมาณปีหนึ่งต่อมารัฐสภาอังกฤษได้ออกกฎหมายอีก ๒ ฉบับ ฉบับหนึ่งว่าด้วยภาษีอากรแสตมป์ โดยวางกำหนดเก็บภาษีพวกสิ่งที่พิมพ์หลายชนิด เช่นไพ่ หนังสือพิมพ์ หนังสือบางชนิด สัญญาต่าง ๆ เป็นต้น จุดประสงค์ก็เพื่อจะหาเงินมาใช้จ่ายในสงครามที่กล่าวมาแล้ว อีกฉบับหนึ่งว่าด้วยการเก็บภาษีบำรุงกองทัพ คืออังกฤษได้ตั้งกองทหารราวหมื่นคนไว้ในอเมริกา โดยอ้างว่าเพื่อไว้ปราบปรามพวกอินเดียนแดงก่อการร้าย แต่พวกอาณานิคมกลับรู้สึกไปในแง่ว่า อังกฤษมีกองทหารไว้ปราบปรามพวกตนมากกว่า

รัฐสภาอังกฤษเข้าใจว่าพวกอาณานิคมคงจะไม่รังเกียจที่จะช่วยเหลือเรืองภาษีต่าง ๆ ที่ออกมานั้น เพราะอังกฤษกำลังมีภาระหนี้สินท่วมตัวอยู่แล้วในขณะนั้น บุคคลสำคัญในอาณานิคมต่างไม่พอใจมากเพราะถือว่าไม่เป็นการยุติธรรมอย่างยิ่งที่รัฐสภาอังกฤษ จะออกกฎหมายเก็บภาษีพวกอาณานิคมโดยพวกเขามิได้มีผู้แทนร่วมอยู่ด้วย ผู้แทนจากอาณานิคมเก้าแห่งได้ชุมนุมกันที่นิวยอร์ค แล้วยื่นประท้วงไปยังรัฐบาลอังกฤษ พร้อมกับชักชวนคนอเมริกันให้ร่วมใจตกลงกันไม่ซื้อสินค้าจากอังกฤษตราบเท่าที่ยังบังคับใช้กฎหมายนี้อยู่ รัฐบาลอังกฤษมองเห็นความเสียหายนี้อยู่มากจึงยอมผ่อนผันเลิกกฎหมายเหล่านี้เสียในปี ค.ศ. ๑๗๖๖

แต่ต่อมาอังกฤษได้กำหนดการเก็บภาษีสินค้าบางอย่างขึ้นใหม่ เช่น ชา น้ำตาล แก้ว กระดาษและอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ทำให้ชาวอาณานิคมโกรธแค้นอังกฤษมากบางแห่งถึงกับเข้าทำร้ายเจ้าหน้าที่และสถานที่ให้เสียหาย การกลั่นแกล้งและขัดขืนอำนาจเจ้าหน้าที่อังกฤษมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น การยอยคอตคือไม่ยอมซื้อสินค้าอังกฤษได้มีขึ้นหลายแห่ง อังกฤษได้ส่งกองทหารเข้าไปตั้งประจำการอยู่ ณ เมืองบอสตัน ใน ค.ศ. ๑๗๗๐ ได้เกิดการปะทะกันระหว่างกองทหารอังกฤษและชาวเมืองกลางถนนในเมืองบอสตัน ชาวเมืองถูกยิงตายไปราว ๔ คน ชาวอาณานิคมยิ่งแสดงความชิงชังอังกฤษมากกว่าเดิม และถือเอาสาเหตุนี้โฆษณาไปยังรัฐต่าง ๆ มิให้ร่วมมือกับอังกฤษ หลังจากนั้นไม่นานรัฐสภาอังกฤษได้ยอมถอนการเก็บภาษีต่าง ๆ ออกเสีย แต่ยังคงให้มีการเก็บภาษีใบชาคงไว้ ชาวอาณานิคมยังคงเห็นความไม่ยุติธรรมอยู่นั่นเองว่าตนมิได้มีผู้แทนอยู่ในรัฐสภาอังกฤษเลย แต่ต้องถูกเก็บภาษี จึงเกิดปฏิกิริยาในเรื่องนี้มาก เมื่อเรือบรรทุกใบชามายังท่าเรือต่าง ๆ ของอาณานิคม พวกชาวอเมริกันจึงไม่ยอมให้ขนขึ้นบก เรือบรรทุกชาจึงต้องเดินทางกลับอังกฤษเป็นส่วนมาก แต่ที่เมืองบอสตัน เจ้าเมืองไม่ยอมออกใบอนุญาตให้เรือออกจากท่า ชาวเมืองบอสตัน

ก็ไม่ยอมให้ขนใบชาขึ้นยกและได้มีชาวบอสตันกลุ่มหนึ่งแต่งกายเป็นชาวอินเดียนแดง ยกขึ้นไปบนเรือขนเอาหีบบรรจุชาโยนลงทะเลหมด อังกฤษโกรธการกระทำมาก จึงสั่งให้ปิดอ่าวเมืองบอสตัน และให้เลิกการปกครองตนเองในแมสซาชูเสทส์ ตั้งนายพลเกช (Gage) เป็นผู้สำเร็จราชการแมสซาชูเสทส์

ชาวอาณานิคมก็ไม่ยอมจำนนเหมือนกัน ได้เรียกร้องให้จัดตั้งผู้แทนอาณานิคมไปประชุมกัน ณ กรุงฟิลาเดลเฟีย ในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๗๗๔ โดยใช้ชื่อเรียกสถาบันนั้นว่า สภาแห่งทวีป (The Continental Congress)

การประกาศอิสรภาพ

ที่ประชุมที่เมืองฟิลาเดลเฟียอันประกอบด้วยผู้แทนประมาณ ๕๖ คนได้ร่วมกันร่างเอกสารแถลงถึงสิทธิของพวกอาณานิคมและวิธีการที่อังกฤษเอาเปรียบพวกเขา รวมทั้งการขอให้เปลี่ยนแปลงกฎหมายบางฉบับเสีย แต่ประการสำคัญที่สุดคือการตกลงใจของสภาแห่งทวีปที่จะไม่ยอมค้าขายกับอังกฤษต่อไป ถ้าอังกฤษไม่ยอมตามคำขอร้อง อังกฤษก็กลับเฉยเมยเสียอันนับว่าเป็นการพลั้งพลาดทางฐานะการเมืองอย่างใหญ่หลวงทีเดียว มิหนำซ้ำยังออกกฎหมายใหม่บังคับมิให้ชาวประมงทางแถบนิวอิงแลนด์จับปลาตามฝั่งที่เคยประกอบอาชีพมาแล้วอีกด้วย การปฏิบัติของอังกฤษครั้งนี้ยิ่งทำให้ชาวอาณานิคมเกิดความโกรธแค้นมากยิ่งขึ้น ความรู้สึกซึ่งยังคงเป็นมิตรกับอังกฤษอยู่และความคิดที่จะไม่ขัดขืนอังกฤษเพราะถือว่าเป็นเลือดเนื้อเชื้อเดียวกันได้สูญสิ้นไป วันที่ ๑๙ เมษายน ค.ศ. ๑๗๗๕ นายพลโธมัสเกชผู้สำเร็จราชการแมสซาชูเสทส์ของอังกฤษได้พยายามจะเข้ายึดคลังยุทธภัณฑ์จากชาวอาณานิคมในแมสซาชูเสทส์ซึ่งเก็บรวบรวมไว้ที่เลกซิงตัน และคองคอร์ด การสู้รบดำเนินไปตลอดปีในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๗๗๖ สภาแห่งทวีปได้ลงมติเห็นชอบให้มีการประกาศอิสรภาพ และมอบให้คณะกรรมการอันมีโทมาส เจฟเฟอร์สันเป็นประธาน สภาได้

ร่างเอกสารจากคณะกรรมการเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ ซึ่งชาวอเมริกันถือว่าเป็นวันชาติของตนจนทุกวันนี้

ที่จริงการประกาศเอกราชของชาวอเมริกันนี้หาได้รับความชื่นชมยินดีจากชาวอเมริกันขณะนั้นทั้งหมดไม่ ประมาณว่าราว ๑ ใน ๓ เท่านั้นที่ยินหยีกเห็นชอบด้วย และราว ๑ ใน ๓ ที่เฉย ๆ ตั้งตนเป็นกลาง อีก ๑ ใน ๓ ไม่เห็นด้วย และอพยพไปอยู่ในแคนาดาก็มี พวกที่เห็นด้วยกับการประกาศอิสรภาพจึงจำต้องต่อสู้อย่างเต็มที่แม้ว่าในทางทฤษฎีจะเป็นเอกราชแล้ว แต่ยังจะต้องสู้รบกับอังกฤษต่อไปอีกฝรั่งเศสถึงแม้จะไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับอาณานิคมนี้ แต่ก็มีความพอใจที่สามารถบั่นทอนกำลังของอังกฤษลงเสียได้ จึงสนับสนุนชาวอเมริกันทั้งกำลังเงินและกำลังทหาร

จอร์จ วอชิงตัน แม่ทัพอเมริกันซึ่งชาวอเมริกันถือว่าเป็นผู้มีบุญคุณแก่ชาติอย่างใหญ่หลวง ได้เป็นผู้ควบคุมทัพอเมริกันและฝรั่งเศสเข้ารบกับอังกฤษ จอร์จ วอชิงตันได้รับความยากลำบากนานาประการในการกะเกณฑ์คนมาร่วมรบในกองทัพ เพราะส่วนใหญ่เป็นชาวนาซึ่งไม่อยากจะจากไร่นาของตนมา และในยามคราวสงครามก็ไม่สามารถหาเงินมาให้ใช้จ่ายได้ ยามคราวจอร์จ วอชิงตันไม่สามารถจะหาอาหารเครื่องนุ่งห่มและอาวุธให้กองทหารได้เพียงพอ ซ้ำร้ายคนสำคัญบางคนยังหันเหเอาใจออกห่างไปเข้ากับอังกฤษทำให้ฝ่ายอาณานิคมต้องเสียหาย เพราะความไม่สามัคคีนั่นเอง แรก ๆ ฝ่ายอาณานิคมเสียเปรียบ กองทหารอังกฤษได้รุกไล่กองทหารอเมริกันในการรบใกล้นิวยอร์ค จอร์จ วอชิงตันต้องนำทหารถอยร่นข้ามนิวเจอร์ซีไปยังฟิลาเดลเฟีย แต่พอฤดูหนาวย่างเข้ามาทัพอเมริกันก็กลับเป็นฝ่ายได้เปรียบต้องกฤษที่เมืองเทรนตันและปรินซ์ตันแตกทั้งสองแห่ง ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๗๗๗ จอร์จ วอชิงตันต้องถอยจากฟิลาเดลเฟียไปตั้งค่ายอยู่ ณ แวลลีย์ ฟอร์ค ในรัฐเพนซิลวาเนีย ในขณะนั้นกองทัพ

อเมริกันกำลังได้รับความคับแค้นมากขาดทั้งอาหารเครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค แสดงให้เห็นว่าจอร์ช วอชิงตันอดทนที่สุด สามารถที่สุด ที่ยังยืนหยัดต่อสู้กับอังกฤษ อังกฤษได้วางแผนจะตัดรัฐนิวอิงแลนด์ให้ขาดการติดต่อกับรัฐอื่น โดยใช้กองทัพยกมาจากมอนทริลลงมาสมทบทางทะเลสายแชมเปลน ส่วนอีกกองหนึ่งจะเดินผ่านนิวยอร์คสกัดทางแม่น้ำโมฮอคทัพของลอร์คเฮาว์จะขึ้นไปโดยทางแม่น้ำฮัดสัน และจะรวมกันที่เมืองอัลบานี แต่ทัพทั้งสามไม่สามารถจะดำเนินการได้ตามแผน เพราะทัพที่ยกมาจากมอนทริลจะลงมาตามทะเลสาย ได้ถูกทหารอเมริกันที่แทกถอยกลับไปและยอมแพ้เพราะขาดเสบียง การรบระหว่างอังกฤษกับอเมริกันซึ่งมีฝรั่งเศสสนับสนุนได้ดำเนินต่อไปจนถึงปี ค.ศ. ๑๗๘๓ จึงได้ตกลงทำสัญญาสงบศึก ฝ่ายอเมริกันมีเบนจามิน แฟรงกลิน จอห์น แอดัมส์ และจอห์น เจย์เป็นผู้แทน ได้เรียกร้องเงื่อนไขจากอังกฤษหลายประการ อังกฤษได้รับรองว่าสหรัฐอเมริกา ๑๓ รัฐเป็นเอกราชมีอาณาเขตจากฝั่งมหาสมุทรอัตลันติกไปถึงแม่น้ำมิสซิสซิปปีทางตะวันตก ส่วนทางเหนือพรมแดนติดต่อกับแคนาดาตลอดลงมาจนถึงรัฐฟลอริดา นอกจากนี้อังกฤษยังได้มอบสิทธิในการจับปลานอกฝั่งทะเลแคนาดาให้อีกด้วย

จอร์จวอชิงตัน

ระบอบการปกครองสหรัฐอเมริกา

เมื่อได้ทำสัญญาสันติภาพแล้วสภาก็มองเห็นว่า ถ้าไม่ปรับปรุงรัฐบาลกลางของชาติให้เข้มแข็งแล้วก็น่าวิตกว่าอาณานิคมซึ่งร่วมกันมาตลอดการสงครามจะต้องเผชิญกับอันตรายคือการแตกแยกจากกัน สภาจึงตกลงให้อาณานิคมส่งผู้แทนมาร่วมประชุม

เพื่อปรึกษาหารือกัน ในการจัดระบอบการปกครองของประเทศ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๗๘๗ ผู้แทนจากรัฐต่าง ๆ ราว ๕๕ คนนอกจากเกาะโรด ได้มาร่วมประชุมกัน ณ เมืองฟิลาเดลเฟีย หลังจากได้อภิปรายกันอย่างเผ็ดร้อนเป็นเวลาหลายเดือน ผู้แทนจำนวน ๓๙ นายได้ลงนามเห็นชอบด้วยกับโครงการระบอบการปกครองและได้ระบุไว้ด้วยว่า หากรัฐทุกรัฐในขณะนั้นเห็นชอบด้วยแล้วก็จะได้ออกประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดประมุขของประเทศเป็นตำแหน่งประธานาธิบดี รัฐสภาของชาติ (Congress) ประกอบด้วยวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกของวุฒิสภามาจากทุกรัฐ ๆ ละ ๒ คน ส่วนจำนวนผู้แทนในสภาผู้แทนราษฎรนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนพลเมืองของแต่ละรัฐ หัวหน้าฝ่ายบริหารของรัฐบาลอันได้แก่ประธานาธิบดีนั้น จะต้องมีการเลือกตั้งทุก ๆ ๔ ปี พร้อมกับการเลือกรองประธานาธิบดีซึ่งมีหน้าที่ควบคุมการประชุมของวุฒิสภา และจะได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในกรณีที่ประธานาธิบดีถึงแก่กรรมก่อนครบกำหนดออก ฝ่ายตุลาการจะประกอบด้วยศาลสูงสุด ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลสูงสุดนี้โดยความยินยอมของวุฒิสภา ศาลสูงสุดนี้เป็นผู้พิจารณาตัดสินชี้ขาดหากมีปัญหากฎหมายใด ๆ เกิดขึ้น

การขยายดินแดนของประเทศ

เมื่อสหรัฐอเมริกาได้รับอิสรภาพนั้นมีดินแดนอยู่เพียงทางตะวันออกจากริมฝั่งมหาสมุทรอัตลันติกเข้ามายังทิวเขาแอปปาเลเชียน แต่ระยะเวลาต่อมาความจำเป็นที่พลเมืองมีเพิ่มมากขึ้น จึงต้องขยายตัวออกไปทางภาคกลางของทวีปและไปสู่ภาคตะวันตก การเพิ่มเติมอาณาเขตที่สหรัฐอเมริกาได้มากมายเป็นครั้งแรกได้แก่ดินแดนหลุยเซียนา ซึ่งสเปญยอมยกให้ฝรั่งเศส และฝรั่งเศสขายให้ในราคาราว ๑๕

ล้านเหรียญ ดินแดนส่วนใหญ่เป็นที่ราบจากลุ่มน้ำมิสซิสซิปปี้ทางตะวันออกไปถึงภูเขารอกกีทางภาคตะวันตก ส่วนทางตอนเหนือซึ่งยังมิได้กำหนดเขตกันแน่นอนนั้น อังกฤษกับสหรัฐอเมริกาได้ตกลงอาณาเขตกันที่เส้นขนานที่ ๔๙ (ค.ศ ๑๘๑๙) ดินแดนฟลอริดาซึ่งสเปญยังคงครอบครองอยู่นั้น สหรัฐอเมริกาได้เรียกขอซื้อจากสเปญได้ในราคา ๕ ล้านเหรียญทำให้สหรัฐอเมริกาได้ดินแดนภาคตะวันออกของแม่น้ำมิสซิสซิปปี้ทั้งหมด

ในปี ค.ศ. ๑๘๓๖ สหรัฐอเมริกาได้ทำสงครามกับเม็กซิโก เพราะสาเหตุที่ดินแดนในรัฐเท็กซัสในขณะนั้น มีชาวอเมริกันเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่มากและเกิดวิวาทกับเม็กซิโกซึ่งเป็นเจ้าของถิ่น ชาวอเมริกันต้องการเป็นอิสระไม่ยอมอยู่ใต้รัฐบาลเม็กซิโกจึงแข็งข้อต่าง ๆ นานา รัฐบาลอเมริกันก็สนับสนุน การสงครามจึงอุบัติขึ้น ทหารเม็กซิกันพ่ายแพ้ในการรบจึงต้องยอมให้เท็กซัสเป็นอิสระ แต่การวิวาทกันเกี่ยวกับเขตพรมแดนยังมีอยู่เรื่อย ๆ (ค.ศ. ๑๘๔๕) ฝ่ายสหรัฐอเมริกาถือว่า แม่น้ำริโอกรางค์เป็นเส้นกันพรมแดน แต่ฝ่ายเม็กซิโกถือว่าเส้นกันอาณาเขตอยู่ที่แม่น้ำนูเซส (Nueces) ซึ่งอยู่เหนือขึ้นไปอีก ในที่สุดเมื่อเจรจากันไม่เป็นที่ตกลงต่างก็ยกอาวุธขึ้นประหัตประหารกันใหม่ เม็กซิโกพ่ายแพ้อีก สงครามได้ยุติในปี ค.ศ. ๑๘๔๘ สหรัฐอเมริกาได้อาณาเขตตามที่ต้องการ และซ้ำยังได้ดินแดนที่กว้างใหญ่ไพศาลทางทิศตะวันตกไว้อีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันเป็นรัฐนิวเม็กซิโก อาริโซนา ยูทาห์ นิวาดา และแคลิฟอร์เนีย นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังได้ยอมจ่ายเงินให้เม็กซิโกอีกประมาณ ๑๐ ล้านเหรียญเป็นค่าที่ดินทางใต้ของแม่น้ำกิลา

---

๑. ดินแดนหลุยเซียนา เป็นของฝรั่งเศสแต่แรก สเปญได้ยึดครองระหว่าง ค.ศ. ๑๗๖๓-๑๘๐๑ แล้วก็คืนมาเป็นของฝรั่ง ๆ ขายให้สหรัฐอเมริกาสมัยพระเจ้านโปเลียนที่ ๑

๒. ฟลอริดา ค.ศ. ๑๗๖๓ อยู่ใต้ปกครองของอังกฤษราว ค.ศ. ๑๘๑๔ สเปญกลับครอบครองอีก แล้วขายให้สหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. ๑๘๑๙

(Gila) เพื่อใช้สร้างทางรถไฟ ในปี ค.ศ. ๑๘๔๙ ได้มีผู้พบทองคำในรัฐแคลิฟอร์เนีย ทำให้คนอเมริกันและคนชาติอื่น ๆ ทั้งในยุโรปและอาเซียพยายามขวนขวายเดินทางไปยังรัฐแคลิฟอร์เนีย เพื่อแสวงหาโชคลาภ แคลิฟอร์เนียขยายตัวอย่างรวดเร็วจนได้รับการสถาปนาเป็นรัฐตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๕๐ ยิ่งทุกวันนี้ความสำคัญของแคลิฟอร์เนียมิใช่อยู่ที่ทองคำ หากเพราะเป็นแหล่งอันอุดมสมบูรณ์ด้วยการกสิกรรม อุตสาหกรรมและการประมง

การใช้ทาสในอเมริกา

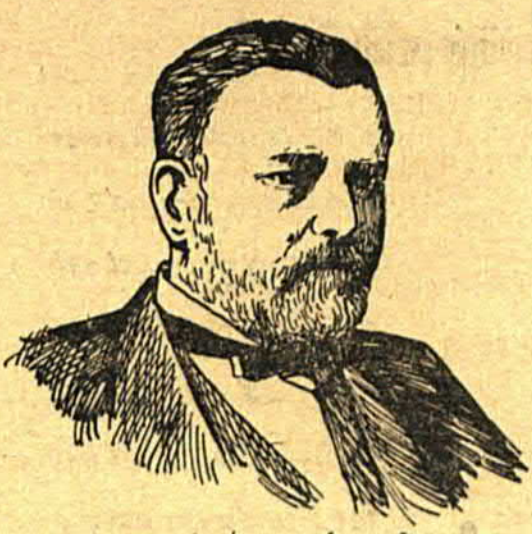
ปรากฏว่าตั้งแต่ตอนต้นของศตวรรษที่ ๑๗ แห่งคริสต์กาล ได้มีการล่อลวงและบังคับชาวผิวดำจากทวีปอัฟริกามายังทวีปอเมริกาเพื่อใช้แรงงานทำการเพาะปลูก ส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้ ส่วนภาคเหนือพวกทาสถูกนำไปใช้งานตามบ้านมากกว่าในทุ่งนา เพราะมีคนทำการกสิกรรมน้อยกว่าภาคใต้และอากาศหนาวจัด พวกผิวดำหรือนิโกรทนำมาทนความหนาวไม่ค่อยไหว พวกทางฝ่ายเหนือมักโจมตีพวกฝ่ายใต้เนือง ๆ เรื่องการใช้ทาส คนสำคัญบางคนเช่นจอร์ช วอชิงตัน และเจฟเฟอร์สันเป็นต้น ได้มีความเห็นว่าคนผิวดำทั้งหญิงและชายก็เป็นมนุษย์อย่างคนผิวขาวเหมือนกัน คำประกาศอิสรภาพก็ได้แจ้งไว้ชัดแล้วว่าคนทุกคนจะต้องมีความเสมอภาคกัน แต่พวกทาสนั้นหาได้รับสิทธินี้ไม่ ดังนั้นการใช้ทาสจึงนับว่าผิด ต่างก็หวังกันว่าการใช้ทาสนั้นคงจะได้สิ้นสุดลง รัฐทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ได้หันเหไปใช้กรรมกรอิสระมากกว่าการใช้ทาส แต่ทางรัฐภาคใต้นั้นการใช้ทาสยังคงดำเนินอยู่อย่างกว้างขวาง เพราะทางภาคใต้ได้ขยายการปลูกฝ้ายกันมากมาย จึงต้องการแรงงานทาสมากยิ่งขึ้นเพราะเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่ากรรมกรผู้มีอิสระ และยิ่งทางภาคใต้นิยมการทำไร่ยิ่งขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วยแล้ว การใช้ทาสก็ต้องเพิ่มเป็นทวีคูณ ในปี ค.ศ. ๑๘๓๑ วิลเลียม ลอยด์ การิสัน (William Lloyd Garrison) ได้ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ ลิเบอเรเตอร์

(Liberator) กระตุ้นเตือนให้มีการปลดปล่อยทาสทั้งหมดโดยทันที ผู้มีความเห็นสอดคล้องสนับสนุนความเห็นของการ์สันได้รวมหัวกันตั้งองค์การลับ ๆ เพื่อช่วยเหลือปลดปล่อยทาสโดยใช้วิธีพาทาสหลบหนีจากนายแล้วนำมาอยู่ทางภาคเหนือให้เป็นอิสระความยุ่งยาก ในเรื่องการขยายเพื่อให้มีการเลิกใช้ทาสและการต่อต้านของพวกเจ้าของไร่นาที่พยายามจะใช้ทาสต่อไป ได้แผ่ขยายออกไปทุกที จนถึงขั้นจลาจลในปี ค.ศ. ๑๘๕๙ ชายคนหนึ่งชื่อจอห์น เบราน์พร้อมด้วยสมัครพรรคพวกได้เข้ายึดคลังแสงที่ฮาร์เปอร์เฟอร์รี รัฐเวอร์จิเนีย เบราน์มีความประสงค์จะเอาอาวุธไปแจกจ่ายทาสเพื่อต่อสู้กับเจ้าของ ความพยายามของจอห์น เบราน์ถูกสะกัดกั้นไว้ได้โดยกองทหารอเมริกันเข้าล้อมจับไว้ได้เสียก่อน ศาลตัดสินให้แขวนคอเบราน์และพรรคพวก เหตุการณ์ครั้งนี้มีผลทำให้เกิดความรู้สึกแก่ชาวเหนือและชาวใต้ พวกชาวใต้บางพวกเข้าใจว่าเป็นแผนการของพวกฝ่ายเหนือที่จะทำการช่วยเหลือปลดปล่อยทาส พวกชาวเหนือมองไปในแง่ว่าจอห์น เบราน์ตายอย่างวีรชนที่เสียสละชีวิตเพื่อความยุติธรรมและความเสมอภาคของมนุษย์ ฉะนั้นความร้าวฉานระหว่างชาวเหนือและชาวใต้จึงขยายออกไปกว้างขวางมากขึ้นจนจวนจะถึงจุดระเบิดคือขั้นอาวุธขึ้นตัดสินกัน

นายพลลี แม่ทัพฝ่ายใต้

ในปี ค.ศ. ๑๘๖๐ มีการเลือกประธานาธิบดีคนใหม่ พรรครีพับลิกันซึ่งเกิดขึ้นใหม่ในระยะนั้นและสมาชิกส่วนมากเป็นพวกต่อต้านการใช้ทาส ได้ส่งเอบราฮัม ลินคอล์นเข้ารับการเลือกตั้ง ลินคอล์นได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี ฉะนั้นการกำจัดการใช้ทาสก็เริ่มดำเนินการทันที ลินคอล์นต้องการจะจำกัดการใช้ทาสไว้แต่ในรัฐที่มีการใช้ทาสอยู่มิให้ขยายไปยังรัฐอื่น เขาเห็นว่าถ้าได้จำกัดเขตเช่นนั้นแล้ว ในไม่ช้าการ

นายพลกรานต์ แม่ทัพฝ่ายเหนือ

ใช้ทาสก็จะหมดสิ้นไป ลินคอล์นได้รับการสนับสนุนจากรัฐในภาคเหนือและภาคตะวันตก ส่วนรัฐทางภาคใต้นั้นโหมหัวอิสการของลินคอล์นอย่างเต็มที่ และได้แยกตัวออกจากสหภาพโดยจัดตั้งสมาพันธรัฐขึ้นใหม่มีรัฐเข้าร่วม ๖ รัฐด้วยกัน (Confederater States of America) ลินคอล์นไม่อยากให้มีการสงครามจึงพยายามหาทางประนีประนอมแต่ไม่สำเร็จ เพราะฝ่ายสมาพันธรัฐได้ยกกองทหารเข้าระดมยิงป้อมซัมเตอร์แตกและยึดเมืองชาลสตันไว้ได้ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๘๖๑ ลินคอล์นได้ตกลงใจแล้วว่าถ้าไม่จัดการให้เด็ดขาดลงไปก็เท่ากับยอมรับว่ารัฐทางภาคใต้มีสิทธิเสรีไม่ขึ้นกับสหรัฐ และอาจเข้ายึดทรัพย์สมบัติของสหภาพได้ตามใจชอบ ลินคอล์นจึงตัดสินใจส่งทหารเข้าปราบปราม สงครามกลางเมืองจึงอุบัติขึ้นในตอนแรก ๆ ทัพฝ่ายเหนือคือฝ่ายรัฐบาลเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะฝ่ายใต้มีนายพลผู้สามารถคือนายพลลี (General Robert Lee) ซึ่งเชี่ยวชาญในการรบมาก ลินคอล์นได้สืบเสาะหาตัวนายพลผู้สามารถอยู่เป็นเวลานานจึงได้ตัวนายพลกรานต์ (General Ulysses Grant) ซึ่งลินคอล์นมั่นใจว่าจะเป็นผู้ปราบนายพลลีได้ การก็เป็นดังที่ลินคอล์นคาดหมาย ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๘๖๕ เพียงสัปดาห์เดียวเท่านั้นที่นายพลกรานต์ได้ทุ่มเทกำลังทหารเข้าตีกองทัพนายพลลีจนแตกพ่ายไปและยึดเมืองริชมอนด์ไว้ได้ ต่อแต่นั้นทัพฝ่ายใต้ก็พ่ายแพ้ถอยเรื่อยไป ทัพฝ่ายเหนือยึดเมืองสำคัญ ๆ เช่น แอตแลนตาและชาวานนาไว้ได้หมด การรบจึงยุติ สหรัฐอเมริกาได้ประกาศเลิกทาสโดยเด็ดขาดทุกรัฐโดยได้แก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๘๖๕

รายนามประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา

๑.	จอร์จ วอชิงตัน	ค.ศ. ๑๗๘๙—๑๗๙๗
๒.	จอห์น แอดัมส์	ค.ศ. ๑๗๙๗—๑๘๐๑
๓.	โทมาส เจฟเฟอร์สัน	ค.ศ. ๑๘๐๑—๑๘๐๙
๔.	เจมส์ เมดิสัน	ค.ศ. ๑๘๐๙—๑๘๑๗
๕.	เจมส์ มอนโร	ค.ศ. ๑๘๑๗—๑๘๒๕
๖.	จอห์น ควินซี แอดัมส์	ค.ศ. ๑๘๒๕—๑๘๒๙
๗.	แอนดรู แจคสัน	ค.ศ. ๑๘๒๙—๑๘๓๗
๘.	มาร์ติน แวนบิวเรน	ค.ศ. ๑๘๓๗—๑๘๔๑
๙.	วิลเลียม เอช แฮริสัน	ค.ศ. ๑๘๔๑—
๑๐.	จอห์น ไทเลอร์	ค.ศ. ๑๘๔๑—๑๘๔๕
๑๑.	เจมส์ นอกซ์โพล์ค	ค.ศ. ๑๘๔๕—๑๘๔๙
๑๒.	แซคารี เทย์เลอร์	ค.ศ. ๑๘๔๙—๑๘๕๐
๑๓.	มิลลาร์ด ฟิลโมร์	ค.ศ. ๑๘๕๐—๑๘๕๓
๑๔.	แฟรงคลิน เพียซ	ค.ศ. ๑๘๕๓—๑๘๕๗
๑๕.	เจมส์ บูแคนัน	ค.ศ. ๑๘๕๗—๑๘๖๑
๑๖.	เอบราฮัม ลินคอล์น	ค.ศ. ๑๘๖๑—๑๘๖๕
๑๗.	แอนดรู จอห์นสัน	ค.ศ. ๑๘๖๕—๑๘๖๙
๑๘.	ยูลิสเซส เอส กรานต์	ค.ศ. ๑๘๖๙—๑๘๗๗
๑๙.	รูทเธอร์ฟอร์ด บี. เฮย์	ค.ศ. ๑๘๗๗—๑๘๘๑
๒๐.	เจมส์ เอ การ์ฟิลด์	ค.ศ. ๑๘๘๑—
๒๑.	เชสเตอร์ เอ อาร์เธอร์	ค.ศ. ๑๘๘๑—๑๘๘๕

๒๒. โกรเวอร์ คลีฟแลนด์	ค.ศ.	๑๘๘๕—๑๘๘๙
๒๓. เบนจามิน แฮริสัน	ค.ศ.	๑๘๘๙—๑๘๙๓
๒๔. โกรเวอร์ คลีฟแลนด์	ค.ศ.	๑๘๙๓—๑๘๙๗
๒๕. วิลเลียม แม็คคินลีย์	ค.ศ.	๑๘๙๗—๑๙๐๑
๒๖. ธีโอดอร์ โรสเวลท์	ค.ศ.	๑๙๐๑—๑๙๐๙
๒๗. วิลเลียม เอช ทาฟท์	ค.ศ.	๑๙๐๙—๑๙๑๓
๒๘. วูดโรว์ วิลสัน	ค.ศ.	๑๙๑๓—๑๙๒๑
๒๙. วอร์เรน จี. ฮาร์ดิง	ค.ศ.	๑๙๒๑—๑๙๒๓
๓๐. แคลวิน คูลิจ	ค.ศ.	๑๙๒๓—๑๙๒๙
๓๑. เฮอร์เบิร์ต ฮูเวอร์	ค.ศ.	๑๙๒๙—๑๙๓๓
๓๒. แฟรงกลิน ดี. โรสเวลท์	ค.ศ.	๑๙๓๓—๑๙๔๕
๓๓. แฮร์ เอส ทรูแมน	ค.ศ.	๑๙๔๕—๑๙๕๓
๓๔. ดไวท์ ดี. ไอเซนเฮาว์	ค.ศ.	๑๙๕๓—๑๙๖๑
๓๕. จอห์น เอฟ เคนเนดี	ค.ศ.	๑๙๖๑—

บทที่ ๗

การตั้งถิ่นฐานในออสเตรเลีย

ในสมัยที่ชาวยุโรปต้นตัวเที่ยวค้นหาแผ่นดินใหม่ เมื่อคริสตวรรษที่ ๑๖ นั้น มีผู้เชื่อกันว่า ทางทิศใต้ต่อจากแผ่นดินที่มีคนรู้จักบ้างแล้วนั้น ยังมีแผ่นดินที่กว้างใหญ่ไพศาลอยู่อีก แต่เมื่อยังไม่เคยมีผู้ใดเคยไปถึง จึงได้เรียกผืนแผ่นดินทางใต้นี้ว่า ออสตราลิส (Terra Australis) ซึ่งแปลความว่า แผ่นดินทางทิศใต้ไปพลางก่อน ความคิดเรื่องมีแผ่นดินอยู่เลยไปทางทิศใต้อีกนี้ อาจเนื่องมาจากคราวที่ มักเจลแลน นักเดินเรือชาวสเปญเดินทางไปรอบโลก มักเจลแลนแล่นอ้อมไปทางปลายแหลมสุดของทวีปอเมริกาใต้ ผ่านเข้าไปในช่องแคบที่เรียกกันต่อมาในภายหลังว่าช่องมักเจลแลน มักเจลแลนคิดว่า เกาะเทียรา เดล ฟิวโก เป็นผืนแผ่นดินใหญ่ต่อเนื่องลงไปทางใต้อีก

ออสเตรเลียเป็นทวีปที่เล็กที่สุด ตั้งอยู่ทางซีกโลกใต้ ฉะนั้นฤดูกาลต่างๆ ทางภาคใต้ของออสเตรเลีย จึงตรงกันข้ามกับประเทศส่วนใหญ่อื่นๆ ขณะที่ประเทศทางซีกโลกเหนือเป็นฤดูหนาว ออสเตรเลียทางใต้จะเป็นฤดูร้อน ขณะที่ประเทศอื่นเป็นฤดูร้อน ออสเตรเลียทางใต้จะเป็นฤดูหนาว สัตว์ในทวีปออสเตรเลียก็มีแปลกกว่าในดินแดนแถบอื่นของโลก เช่นสัตว์ประเภทที่มีกระเป๋าสำหรับเลี้ยงลูก อาจเอาลูกใส่กระเป๋าที่ตรงหน้าท้อง เพื่อพาไปหากินไกลๆ

เราเรียกสัตว์ชนิดนี้ว่า จิงโจ้ มีสัตว์ประเภทปากเป็ด ตกลูกเป็นฟองไข่ สัตว์ประเภทนกวิ่งได้ แต่บินไม่ได้ กินหญ้าเป็นอาหาร คือ นกอีมู ตัวใหญ่เกือบเท่านกกระจอกเทศ คนพื้นเมืองเป็นเผ่าออสเตรลอยด์ มีลักษณะคล้ายคลึงกับชนชาวเขาทางภาคใต้ของอินเดีย อาจมีต้นตระกูลเดียวกันก็ได้ เมื่อตอนแรกที่พวกอังกฤษมาตั้งนิคมในทวีปออสเตรเลียมีพวกคนพื้นเมืองอยู่ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน แต่ต่อมาจำนวนค่อย ๆ ลดลงทุกที เช่นเดียวกับพวกอินเดียนแดงในทวีปอเมริกา ขณะนี้มีเหลืออยู่ประมาณ ๕๕,๐๐๐ คน รัฐบาลออสเตรเลียได้จัดที่กินกว้างขวางไว้ให้พวกนี้อยู่โดยเฉพาะ อยู่ตามที่ราบสูงตอนกลางทวีป คนพื้นเมืองเหล่านี้ไม่ชอบติดต่อกับคนผิวขาว มีความเป็นอยู่เหมือนอย่างที่เคยเป็นมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ซึ่งรัฐบาลออสเตรเลียก็มิได้เข้าไปจัดการบีบบังคับแต่ประการใด คงปล่อยให้เป็นอิสระเสรีทุกประการ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีที่ราบอยู่ตามริมฝั่งทะเล และตามลุ่มแม่น้ำใหญ่ ๆ บ้าง ตอนกลางเป็นที่ราบต่ำ ทางทิศตะวันออกมีเทือกเขาสูงกั้นที่ราบริมฝั่งทะเลกับตอน

กลางทวีป ตั้งแต่ทิศเหนือไปจนจดทิศใต้ ทำให้การสำรวจบริเวณตอนกลางทวีป ในสมัยแรกที่พบทวีปออสเตรเลียเป็นไปด้วยความลำบากและล่าช้ามาก ฝั่งทะเลไม่ใคร่เว้าแหว่งจึงไม่เหมาะสำหรับจอดเรือ ทางฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของทวีป มีแนวหินใต้น้ำต่อเนื่องไปจนเกาะนิวกินี เรียกกันว่า เกรต บาริเออร์ ริฟ เป็นภัยต่อการเดินเรือในสมัยโบราณมาก

การค้นพบทวีปออสเตรเลีย

ชาวยุโรปที่มาค้นหาดินแดนใหม่ทางภาคตะวันออกในสมัยนั้น ได้แก่พวกโปรตุเกส และฮอลันดา พวกโปรตุเกสเข้ามามีอำนาจทางตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปอาเซียเป็นชาติแรก ต่อจากนั้นพวกฮอลันดาก็เริ่มเดินทางค้นหาดินแดนใหม่บ้างโดยเดินเรือมาทางทิศตะวันออก พวกนี้มาตั้งสถานีการค้าขายที่เกาะชวา เมื่อ ค.ศ. ๑๕๙๘ ส่วนโปรตุเกสมีที่มั่นอยู่ที่เกาะมะละกา และทางคาบสมุทรมลายา มีการสู้รบแย่งอำนาจกันระหว่างประเทศทั้งสองอยู่ประมาณ ๘ ปี ในที่สุดฮอลันดามีชัยชนะและมีอำนาจอยู่ในบริเวณหมู่เกาะชวา ซึ่งเป็นดินแดนที่ใกล้เคียงกับทวีปออสเตรเลียที่สุดแต่ผู้เดียว

แต่ชาวยุโรปชาติแรกที่เที่ยวสำรวจค้นหาดินแดนใหม่ทางแถบทวีปออสเตรเลียหาใช่เป็นพวกโปรตุเกส หรือฮอลันดาไม่ กลับเป็นชาวสเปญ ซึ่งขณะนั้นมีอาณานิคมอยู่ทางอเมริกากลางและอเมริกาใต้ พวกนี้ใช้ทางสำรวจจากตะวันออก

มาทะวันตก คือจากทวีปอเมริกามาทางอาเซียใน ค.ศ. ๑๕๖๗ พวกสเปญแล่นเรือมาสำรวจดินแดนทางมหาสมุทรปาซิฟิก ได้พบหมู่เกาะโซโลมอน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทวีปออสเตรเลีย ต่อมาอีกราว ๔๐ กว่าปี สเปญส่งหลุยส์ เดอ ทอเรส นักเดินเรือจากอาณานิคมเปรู มาค้นหาดินแดนใหม่อีก เมื่อ ค.ศ. ๑๖๐๖ ทอเรสแล่นเรือผ่านเข้าไปในช่องแคบทอเรส ซึ่งอยู่ระหว่างเกาะนิวกินีและทวีปออสเตรเลียเป็นครั้งแรก แต่มิได้แวะที่ทวีปนี้ เพราะคิดว่าเป็นเพียงเกาะธรรมดาเกาะหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ดี ในปีเดียวกันนั้นเอง นักเดินเรือชาวฮอลันดา ชื่อ วิลเล็ก ชาร์ตอก เป็นหัวหน้า ก็ได้แล่นเรือจากหมู่เกาะอินเดียตะวันออกเที่ยวค้นหาดินแดนใหม่เช่นเดียวกัน นักสำรวจพวกนี้ แล่นเรือไปจอดพักที่อ่าวคาร์เพนทาเรีย เกือบจะถึงช่องทอเรส ซึ่งพวกสเปญแล่นผ่านไปนั่นเอง พวกกลาสีพากันขึ้นบก แต่ได้พบกับพวกคนพื้นเมืองที่แสดงท่าที่ไม่เป็นมิตร จึงไม่สามารถจะทำการสำรวจขึ้นแผ่นดินต่อไปได้ ได้แต่เอาสังกะสีเขียนชื่อ วิลเล็ก ชาร์ตอก ตอกตะปูตรึงไว้กับเสาต้นหนึ่งเท่านั้น แล้วแล่นเรือกลับ

อเบล แจนส์ซูน ทัสมัน

ในระหว่าง ค.ศ. ๑๖๓๒ ถึง ๑๖๔๕ ฮอลันดาได้ตั้งให้ อันโธนี วัน ไดเมน (Anthony Van Diemen) เป็นผู้ว่าราชการบริษัทอีสต์อินเดีย ของฮอลันดา และเป็นผู้ว่าราชการเมืองบัตาเวียในเกาะชวา วัน ไดเมนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ค้นหาดินแดนใหม่ทางภาคตะวันออกด้วย ใน ค.ศ. ๑๖๔๒ วัน ไดเมนได้ให้ อเบล ทัสมัน คุมเรือแล่นไปค้นหาแผ่นดินใหม่ทางทิศใต้ ทัสมันได้พบเกาะ ๆ หนึ่ง ทางใต้ของออสเตรเลีย แต่คิดว่าไม่ใช่เกาะเป็นแผ่นดินใหญ่ จึงตั้งชื่อว่า ดินแดนของวัน ไดเมน ต่อมาภายหลังมีผู้เรียกเกาะนี้ว่า เกาะทัสมาเนีย จากเกาะทัสมาเนีย

ทัสมันแล่นเรือต่อไปอีกจนถึงเกาะนิวซีแลนด์ เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๔๒ ทัสมันคิดว่า เกาะนิวซีแลนด์เป็นส่วนหนึ่งของออสตราลิส จากเกาะนิวซีแลนด์ แล่นอ้อมไปจนถึงเกาะฟิจิ แล้วจึงวกกลับไปเกาะชวา นับว่าเป็นการเดินทางอ้อมทวีปออสเตรเลีย เป็นวงกว้าง แต่ไม่พบทวีปออสเตรเลีย

อีก ๓ ปีต่อมา คือ ใน ค.ศ. ๑๖๔๕ ทัสมันออกเดินทางค้นหาดินแดนใหม่อีก คราวนี้แล่นเรือเลยผ่านทางเหนือของทวีปออสเตรเลีย แต่ยังไม่ทราบว่ากำลังแล่นอยู่ตามฝั่งทวีปอยู่นั่นเอง การสำรวจดินแดนแถบนี้ไม่ปรากฏว่ามีส่งนักสำรวจของฮอลันดาในสมัยนั้นสนใจ เพราะดินไม่อุดมสมบูรณ์ ทั้งคนพื้นเมืองก็ยังป่าเถื่อนอยู่มาก จึงมิได้คิดที่จะเอาดินแดนเหล่านี้เป็นอาณานิคม ไม่ได้ประโยชน์ในการที่จะติดต่อค้าขายด้วย พวกฮอลันดาเรียกดินแดนแถบนี้ว่า ฮอลันดาใหม่

วิลเลียม ดัมเปียร์

พวกฮอลันดาเป็นชาวยุโรปพวกแรกที่เป็นผู้กรุยทางมาสำรวจทวีปออสเตรเลีย แต่เมื่อได้พบเข้าจริง ๆ ก็ไม่ได้สนใจดังกล่าวแล้ว กลับทอดทิ้งเสียเฉย ๆ จนกระทั่งเวลาล่วงมาอีก ๔๐ กว่าปี จึงมีนักเดินเรือชาวอังกฤษแล่นเรือมาสำรวจถึงแถบนี้ นักเดินเรือชาวอังกฤษผู้นี้ชื่อ วิลเลียม ดัมเปียร์ แล่นเรือไปถึงอ่าวโรบัค เมื่อ ค.ศ. ๑๖๘๘ ทำการสำรวจฝั่งตะวันตกไปจนถึงฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นเวลานานถึง ๕ เดือน และได้บันทึกไว้ในรายงานว่า คนพื้นเมืองแถบนี้ดุร้าย ป่าเถื่อน ไม่น่าอยู่ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีผู้ใดสนใจกับทวีปที่พบใหม่นี้อีก เป็นเวลา ๘๐ กว่าปี

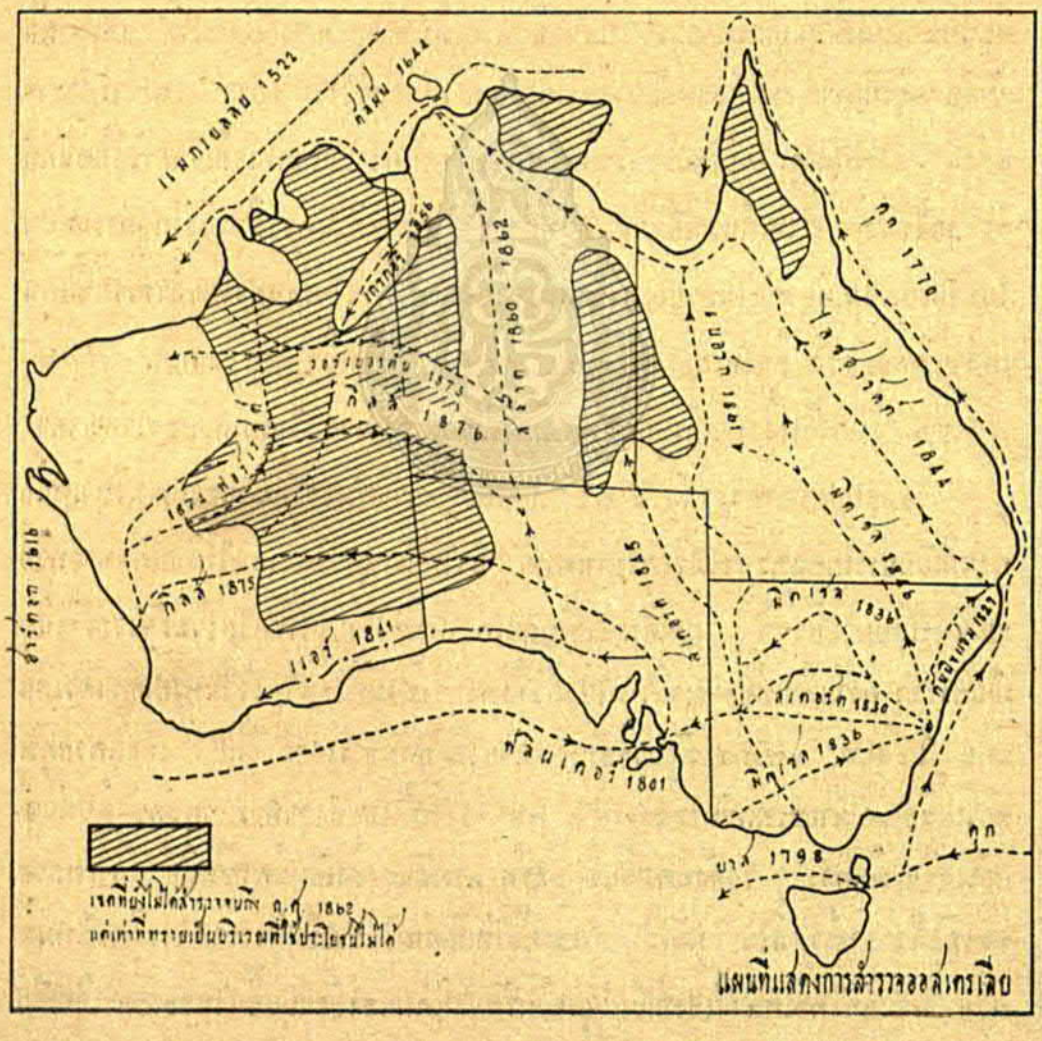
กัปตันเจมส์ คุก

กัปตันเจมส์ คุก เป็นนักสำรวจชาวอังกฤษที่ได้รับมอบหมายให้นำนักดาราศาสตร์ไปสังเกตปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ในทะเลใต้ ที่เกาะทาฮีติ และเมื่อหมดหน้าที่นี้ได้รับมอบแล้วจะสำรวจค้นคว้าดินแดนใหม่ ๆ ก็ได้ เจมส์ คุก ออกเดินทาง

โดยเรือเอ็นเดเวอร์ จากอังกฤษเมื่อ ค.ศ. ๑๗๖๙ ได้แวะสำรวจเกาะนิวซีแลนด์ ที่อ่าวโพเวอร์ต แต่คนพื้นเมืองเผ่าเมารีแสดงตัวเป็นศัตรู คอยรบกวนรังควานอยู่เสมอ กัปตันคุกจึงออกเรือแล่นลงไปทางใต้ อ้อมรอบเกาะนิวซีแลนด์อย่างช้า ๆ ต่อจากนั้น คุกได้แล่นเรือมาทางตะวันตก เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ค.ศ. ๑๗๗๐ จนถึงฝั่งตะวันออกของดินแดนซึ่งในภายหลังคือ นิวเซาธ์เวลส์ แล่นเรือไปจนถึงอ่าวโบตานี เห็นเป็นดินแดนที่น่าอยู่ จึงตั้งชื่อดินแดนบริเวณนั้นว่า นิวเซาธ์เวลส์ และถือเอาเป็นดินแดนของอังกฤษเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๗๐ ต่อจากนั้น กัปตันคุกก็เดินทางอ้อมย้อนกลับมาทางเดิม แล้วตัดออกไปเกาะชวา จากการสำรวจครั้งนี้ กัปตันคุกได้เขียนรายงานการเดินทางค้นคว้าและสำรวจที่เป็นประโยชน์แก่อังกฤษไว้มาก ชี้ให้เห็นว่าเป็นดินแดนที่น่าอยู่ อากาศดี ควรที่ชาวอังกฤษจะอพยพไปตั้งนิคมเช่นเดียวกับในทวีปอเมริกาเหนือกัน คุกได้เดินทางมาสำรวจดินแดนเหล่านี้อีก ๒ ครั้ง คือใน ค.ศ. ๑๗๗๒-๑๗๗๕ ครั้งหนึ่ง และใน ค.ศ. ๑๗๗๖-๑๗๘๐ อีกครั้งหนึ่ง และถูกคนพื้นเมืองที่เกาะแซนด์วิช ในหมู่เกาะฮาวายฆ่าตาย

ในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๘ อังกฤษเสียอาณานิคมของตนในทวีปอเมริกาเหนือตอนที่เป็นประเทศสหรัฐอเมริกาไปจนหมด ทำให้อังกฤษหันมาสนใจดินแดนทางทวีปออสเตรเลียมากยิ่งขึ้น แต่เดิมมาอังกฤษเคยส่งนักโทษเนรเทศไปไว้ที่รัฐเวอร์จิเนียเป็นประจำ ครั้นเมื่อเสียอาณานิคมไปแล้วจึงหาทางส่งนักโทษไปไว้ในทวีปออสเตรเลียแทน ใน ค.ศ. ๑๗๗๘ รัฐบาลอังกฤษมอบให้กัปตันอาร์เธอร์ ฟิลิปส์ เป็นผู้ควบคุมขบวนเรือ ๙ ลำบรรทุกนักโทษ ๗๕๐ คน พร้อมทั้งเสบียงอาหาร ปศุสัตว์ พืชพันธุ์ และเครื่องมือต่าง ๆ ไปตั้งนิคมขึ้นที่ ปอร์ต แจกสัน ซึ่งเป็นนครซิดนีย์ นครหลวงของรัฐนิวเซาธ์เวลส์ในปัจจุบันนี้ และตั้งให้กัปตันฟิลิปส์เป็นผู้ว่าราชการนิคมใหม่นี้ด้วย พวกนักโทษเหล่านี้ที่เป็นผู้ถูกเกณฑ์ตั้งนิคมของอังกฤษขึ้นในออสเตรเลียเป็น

พวกแรก ต่อจากนั้นก็ยังมีการส่งนักโทษรุ่นต่อ ๆ มาไปยังนิคมแห่งนี้อีกหลายรุ่นด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีคนอังกฤษอื่น ๆ ที่ต้องการแสวงหาโชคลาภ หรือต้องการผจญภัยอพยพไปอยู่ด้วย พวกที่ไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเมื่อตอนต้นศตวรรษที่ ๑๙ นี้นับเป็นพลเมืองพวกแรกของออสเตรเลีย ภายหลังรัฐบาลอังกฤษยกเลิกนโยบายการเนรเทศนักโทษมาไว้ที่ออสเตรเลีย และได้โฆษณาชักชวนสามัญชนคนทั่วไปให้ไปทำมาหากินในทวีปที่พบใหม่ อาณานิคมของอังกฤษแห่งนี้เจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ

การสำรวจทวีปออสเตรเลียของชาวนิคมออสเตรเลีย

ในตอนแรกที่มาตั้งนิคมใหม่ ๆ กัปตันฟิลิปส์ต้องประสบอุปสรรคมากมาย มีนักโทษเป็นกำลังเหลืออยู่เพียง ๗๑๗ คน เป็นนักโทษหญิงเสีย ๑๘๐ คน มิทหารคุมกัน ๒๑๐ คน เสบียงอาหารและพืชพันธุ์ตลอดจนปศุสัตว์มีน้อย ต่อมารัฐบาลอังกฤษส่งนักโทษเพิ่มเติมมาอีกประมาณ ๑,๐๐๐ คน แต่ไม่มีเสบียงมาเลย แต่อย่างไรก็ดี กัปตันฟิลิปส์ได้พยายามจัดปกครองและวางรากฐานนิคมแห่งใหม่นี้จนสามารถเลี้ยงตัวได้ในที่สุด จนกระทั่ง ค.ศ. ๑๗๙๒ จึงเดินทางกลับอังกฤษ เนื่องจากสุขภาพทรุดโทรมมาก

เมื่อตั้งหลักฐานมั่นคงพอสมควรแล้ว พวกนิคมก็เริ่มทำการสำรวจภูมิภาพของดินแดนที่มาอยู่ใหม่ออกไปโดยรอบ การสำรวจเริ่มระหว่าง ค.ศ. ๑๗๙๖ ถึง ค.ศ. ๑๘๔๕ ใน ค.ศ. ๑๗๙๖ ยอร์ชบาส และแมทธิว ฟลินเดอรส์ ใช้เรือล่าปลาวาฬเล็ก ๆ แล่นสำรวจฝั่งทะเลของนิวเซาธ์เวลส์ ต่อมา บาส แล่นออมฝั่งทางทิศตะวันออกและทิศใต้ไปได้ไกลมาก จึงได้ทราบว่ามีช่องแคบระหว่างทัสมาเนีย และแผ่นดินใหญ่

สำหรับการสำรวจทางบกนั้น เริ่มภายหลังสำรวจทางน้ำ เมื่อก่อน ค.ศ. ๑๘๑๓ ชาวนิคมรู้จักนิคมของตนแต่เพียงที่ราบแคบ ๆ ขนานไปตามริมฝั่งทะเล ยาว ๑๕๐ ไมล์ และกว้างเพียง ๕๐ ไมล์ เท่านั้น ไม่มีผู้ใดทราบว่าเบื้องหลังภูเขายูนั้นเป็นอะไร จนกระทั่ง ค.ศ. ๑๘๑๓ จึงมีผู้หาทางผ่านภูเขาที่สูงชันเข้าไปภายในทวีปได้ไกลพอใช้ พบทุ่งหญ้าที่ใช้เลี้ยงปศุสัตว์ได้ แม้ว่าการสำรวจครั้งนี้จะไม่บังเกิดผลอะไรมากนัก แต่ก็ทำให้พวกนิคมต้องการรู้เห็นอะไรอย ๆ นิคมของตนมากขึ้น ต่อจากนั้นก็มีผู้เดินทางไปสำรวจทั้งทางเหนือและทางใต้ของนิคมอีก ใน ค.ศ. ๑๘๒๓ ออกซ์ลีย์ เดินทางไปไกลจากซิดนีย์ถึง ๗๐๐ ไมล์ พบแม่น้ำบริสเบน ซึ่งต่อมาได้เป็นที่ตั้งเมืองหลวงของรัฐควีนส์แลนด์ ส่วนพวกที่เดินทางสำรวจไปทางใต้นั้น แฮมิลตัน ฮูม และ วิลเลียม โฮเวล เป็นหัวหน้า ลงมือสำรวจใน ค.ศ. ๑๘๒๔

โดยเดินทางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ พบแม่น้ำเมอร์เรย์ และเดินทางผ่านเข้าไปในบริเวณที่เป็นรัฐวิกตอเรียเดี๋ยวนี้ ต่อมาในปี ๑๘๓๖ โธมัส มิตเชล ได้สำรวจไปจนถึงปอร์ตแลนด์ แล้วตัดข้ามกลับไปซิดนีย์ ปรากฏว่าเป็นบริเวณที่เหมาะสำหรับตั้งนิคม เนื้อดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกพืชผลต่าง ๆ ใน ค.ศ. ๑๘๔๐-๑๘๔๑ เอ็ดเวิด จอห์น แอร์ ทำการสำรวจทางเหนือและทางตะวันตกของเมืองอเดเลด และวกขึ้นไปทางตอนกลางของทวีป ซึ่งเป็นบริเวณที่ไม่อาจใช้ประโยชน์ในทางใดได้เลย เนื้อดินเค็มปลูกอะไรไม่ขึ้น

สำหรับการสำรวจในตอนหลัง เริ่มแต่ ค.ศ. ๑๘๔๔ เป็นต้นไป ลุดวิก ไลช์ฮาร์ดต์ ทำการสำรวจทางภาคเหนือของควีนส์แลนด์ ตามบริเวณที่รายรอย ๆ อ่าวคาร์เปนตาเรียเป็นเวลาปีครึ่ง ทำให้เกิดความคิดที่จะขยายนิคมมาตั้งในควีนส์แลนด์ตอนหนึ่ง ต่อมา ลุดวิกพยายามเดินทางข้ามทวีป จากทิศตะวันออกไปตะวันตก แล้วเลยหายสาบสูญไป อีก ๑๐ ปีต่อมา พวกนิคมสนใจในการเดินทางข้ามทวีปจากทิศใต้ไปเหนือ เพราะรัฐเสนอรางวัลให้ถึง ๑๐,๐๐๐ ปอนด์ จอห์น แมคดวล สจ๊วต เป็นคนแรกที่พยายามเดินทางข้ามทวีปถึง ๒ ครั้ง แต่ไปได้เพียงกลางทวีปเท่านั้น จนครั้งที่ ๓ สจ๊วตจึงเดินทางไปถึงฝั่งทะเลทางภาคเหนือ ตรงอ่าววันไดเมน ได้สำเร็จ แสดงว่าบริเวณทางตอนกลางทวีปไม่เหมาะอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย จากนั้นสจ๊วต หันมาสำรวจตามทิศทางใหม่ โดยใช้เส้นทางแม่น้ำอเดเลดไปจนถึงฝั่งมหาสมุทรอินเดีย ตอนที่เป็นรัฐออสเตรเลียตะวันตก ระยะทางตั้งแต่อเดเลด ถึงเมืองเพิร์ธ ก็พบว่าไม่เหมาะสำหรับตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองแต่อย่างไร

พวกที่สำรวจเส้นทางจากทิศใต้ไปเหนือก็มีอีกพวกหนึ่ง พยายามเดินทางจากเมลเบิร์น ในรัฐวิกตอเรีย ไปยังอ่าวคาร์เปนตาเรีย ใน ค.ศ. ๑๘๖๐ มี โรเบิร์ต โอฮารา เบิร์ก เป็นหัวหน้า พยายามเดินทางไปจนเกือบถึงจุดหมาย แต่ไม่สามารถเดิน

ผ่าข้ำสูงและคงคิยไปได้ เขำรกต้องเดินทางกลับ แต่ไม่ถึงบ้าน และถึงแก่กรรมระหว่างทางเพราะความกรากกรำหนสุขภาพทรุดโทรมอย่างยิ่ง

ประมาณ ค.ศ. ๑๘๗๕ พวกนิคมพอจะทรายถึงรูปร่างของทวีปออสเตรเลียและสภาพภูมิศาสตร์โดยทั่วไปได้เป็นส่วนใหญ่ ต่อจากนั้นยังมีการสำรวจตามบริเวณออสเตรเลียตะวันตก ควีนส์แลนด์ และอาณาเขตทางเหนือโดยละเอียด ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจแหล่งแร่และพวกคนพื้นเมือง ในราวกลางศตวรรษที่ ๑๙ ปรากฏว่ายังคงเหลือบริเวณที่ยังมิได้ทำการสำรวจอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

การพบแร่ทองคำ

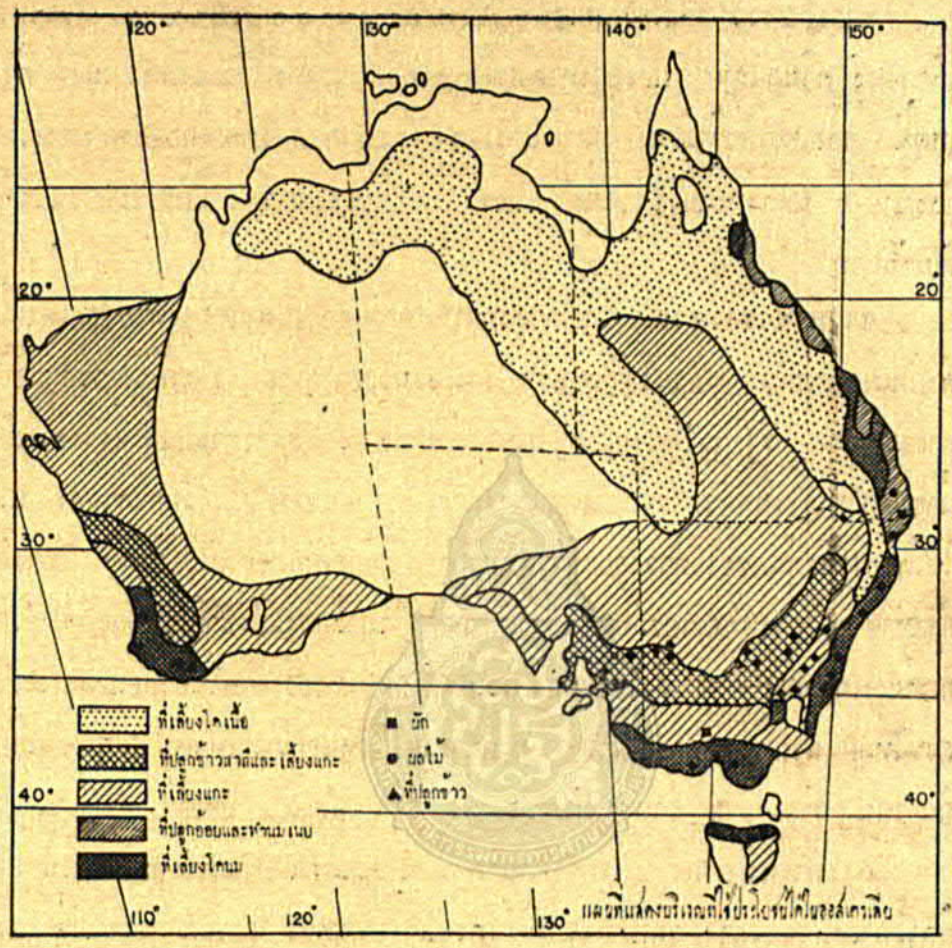
ใน ค.ศ. ๑๘๕๑ อี. เฮช. ฮาร์เกรฟส์ ได้พบแร่ทองคำที่ใกล้เมืองบาเธิสต์เป็นจำนวนมากพอสมควร ต่อมาก็พบที่ช่างเมืองครูนส์ ช่างเมืองยูนนยอง ที่บัลลารัตและที่เบนดิโก พอพบแร่ทองคำ ก็มีผู้คนอพยพจากประเทศต่อ ๆ ทั่วโลก เข้ามาขุดหาทองกันเป็นจำนวนมาก พวกสินค้าต่าง ๆ ก็ขายดีขึ้นเป็นเงาตามตัว ใน ค.ศ. ๑๘๕๐ พลเมืองของนิวเซาธ์เวลส์และวิกตอเรีย รวมกันมีประมาณ ๒๖๕,๕๐๐ คน พอพบแร่ทอง ก็มีคนอพยพเข้าไปในออสเตรเลีย เฉพาะในปี ๑๘๕๒ ถึงแสนกว่าคน พอ ค.ศ. ๑๘๖๐ มีจำนวนคนมากกว่า ๘๘๖,๐๐๐ คน ส่วนใหญ่อยู่ในวิกตอเรีย ใน ค.ศ. ๑๘๕๒ วิกตอเรียขุดทองได้เป็นมูลค่าถึง ๑๗,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ ค.ศ. ๑๘๕๓ ขุดได้ ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ ค.ศ. ๑๘๕๔ ขุดได้ ๘,๖๐๐,๐๐๐ ปอนด์ แล้วขึ้นไปถึง ๑๓,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ ใน ค.ศ. ๑๘๕๖ และค่อย ๆ ลดต่ำเรื่อยลงมาตามลำดับ เมื่อการทำเหมืองแร่ทองตกต่ำลง พวกกรรมกรก็ค่อย ๆ หันไปหาอาชีพอย่างอื่นทำ เช่นหันเข้าทำการเกษตรกรรม มีการทำฟาร์มและเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น อย่างไรก็ดี พลเมืองมิได้ลดลง เพราะส่วนใหญ่ไม่อพยพกลับบ้านเมืองของตน คงตั้งหลักฐานประกอบการอาชีพอยู่ ณ ที่นั้น ในตอนที่

ต้นศตวรรษที่ ๒๐ พลเมืองของออสเตรเลียมีเกือบ ๒,๐๐๐,๐๐๐ คน และใน ค.ศ. ๑๙๕๔ เพิ่มขึ้นถึง ๙,๐๐๐,๐๐๐ คน

จากการสำรวจหาที่ที่เหมาะสำหรับตั้งนิคมแห่งอื่น ๆ เพิ่มเติมจากที่นิวเซาธ์เวลส์ ซึ่งมีฐานะเป็นอาณานิคม เมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๘ จึงได้มีการจัดตั้งอาณานิคมขึ้นอีก ๕ แห่ง คือ ที่เกาะทัสมาเนีย เมื่อ ค.ศ. ๑๘๒๕ ที่ออสเตรเลียตะวันตก เมื่อ ค.ศ. ๑๘๒๙ ที่ออสเตรเลียใต้ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๓๖ ที่วิกตอเรีย เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๑ อาณานิคมแห่งสุดท้าย คือ ควีนส์แลนด์ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๙ จนกระทั่งถึงต้นศตวรรษที่ ๒๐ จึงได้มีการตกลงรวมรัฐทั้ง ๖ เข้าอยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน ได้มีการประกาศสถาปนาเป็นสหพันธ์เครือมมอนเวลธ์แห่งออสเตรเลียเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๐๑ มีการปกครองตนเองเป็นอิสระ มีผู้สำเร็จราชการซึ่งเป็นผู้แทนของกษัตริย์อังกฤษมาประจำอยู่ รัฐสภาของสหรัฐเปิดประชุมกันเป็นครั้งแรกที่กรุงเมลเบิร์น และตั้งรัฐบาลกลางขึ้นที่กรุงแคนเบอร์รา ในรัฐนิวเซาธ์เวลส์

ความเจริญก้าวหน้าของออสเตรเลียในทางเศรษฐกิจ

แม้ว่าออสเตรเลียจะมีพลเมืองน้อย เมื่อเทียบกับเนื้อที่อันกว้างขวางของทวีป ก็ตาม แต่สามารถสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นได้เป็นอันมาก อาชีพสำคัญของพลเมือง คือ เลี้ยงปศุสัตว์ มีวัว และแกะ ปลูกข้าวสาลี ทำไร่ผลไม้ และทำเหมืองแร่ จากผลิตผลเหล่านี้ทำให้เกิดอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้นหลายอย่างด้วยกัน มีอุตสาหกรรมทอผ้าขนสัตว์ ทำนม เนย และอุตสาหกรรมหนักเกี่ยวกับโลหะอื่น ๆ

การเลี้ยงแกะ ออสเตรเลียเป็นประเทศที่เลี้ยงแกะมากที่สุดประเทศหนึ่ง มีแกะประมาณ ๑๑๔,๐๐๐,๐๐๐ ตัว เลี้ยงกันตามที่ราบสูงตะวันออก แกะที่เลี้ยงเหล่านี้ มักเลี้ยงไว้เพื่อตัดขนขาย ออสเตรเลียส่งขนแกะเป็นสินค้าออกมาก ตลาดขนแกะที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่ซิดนีย์ และเมลเบิร์น ส่งไปขายที่อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และเบลเยียม ออสเตรเลียมีอุตสาหกรรมการทอผ้าขนสัตว์ใหญ่โตเช่นเดียวกัน ส่วนพวกเนื้อแกะ ออสเตรเลียนำใส่ห้องเย็นไปขายในทวีปยุโรปเป็นจำนวนมาก

การเลี้ยงวัว ออสเตรเลียเลี้ยงวัวประมาณ ๑๓,๐๐๐,๐๐๐ ตัว ส่วนใหญ่เลี้ยงในรัฐควีนส์แลนด์ และทางภาคเหนือของทวีป เลี้ยงทั้งวัวนมและวัวเนื้อ ด้วยเหตุนี้ ออสเตรเลียจึงมีนม เนย และเนื้อวัวเป็นสินค้าส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศปีละมาก ๆ นอกจากนี้ยังได้ใช้หนัง เขา และกีบของสัตว์พวกนี้ทำประโยชน์ได้อีกเป็นอันมาก

การทำนาข้าวสาลี ทรายสูงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปออสเตรเลีย ทั้งแต่เมืองอเดเลด ผ่านไปวิกตอเรีย จนถึงนิวเซาธ์เวลส์ เป็นท้องที่การปลูกข้าวสาลีมากที่สุด รัฐบาลได้ช่วยเหลือในด้านชลประทาน สร้างท่านบและสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในที่ที่กันดารน้ำ ในขณะเดียวกัน พวกชาวนาก็ใช้วิธีวิทยาศาสตร์ และใช้เครื่องจักรทุ่นแรงในการทำนาข้าวสาลีด้วย มีการคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่ดี และใช้ปุ๋ยเข้าช่วย ทำให้ออสเตรเลียเป็นประเทศที่ส่งข้าวสาลีและแป้งสาลีเป็นสินค้าออกมากที่สุดประเทศหนึ่ง ส่งไปขายยังประเทศอังกฤษและประเทศในทวีปอเมริกาใต้เป็นส่วนใหญ่ ส่วนพืชผลและผลไม้ต่าง ๆ ก็ทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละมาก ๆ เช่นเดียวกัน เช่น อ้อย ฝ้าย ยาสูบ มันฝรั่ง ถั่ว องุ่น และส้ม เป็นต้น

การทำเหมืองแร่ แร่ทองคำยังคงมีในออสเตรเลียทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ มีการทำเหมืองแร่ทองคำที่เมืองเซาเธิร์นครอส โบลเดอร์ เมานต์ มากาเร็ต และแคลกัวลี แร่เงิน ตะกั่ว สังกะสี มีมากที่โบรเกนฮิล ในนิวเซาธ์เวลส์ ทองแดงมากในเกาะทัสมาเนีย และควีนส์แลนด์ เหล็กมีที่ไอออนนอย และที่คายสมุทรแอร์ ในภาคใต้ ส่วนถ่านหินมีเป็นแนวยาวจากซิดนีย์ในนิวเซาธ์เวลส์ไปจนถึงนิวคาสเซิลแนวหนึ่ง ทางตะวันออกเฉียงใต้ของควีนส์แลนด์แห่งหนึ่ง และทางตะวันตกเฉียงใต้ของออสเตรเลียตะวันตกอีกแห่งหนึ่ง

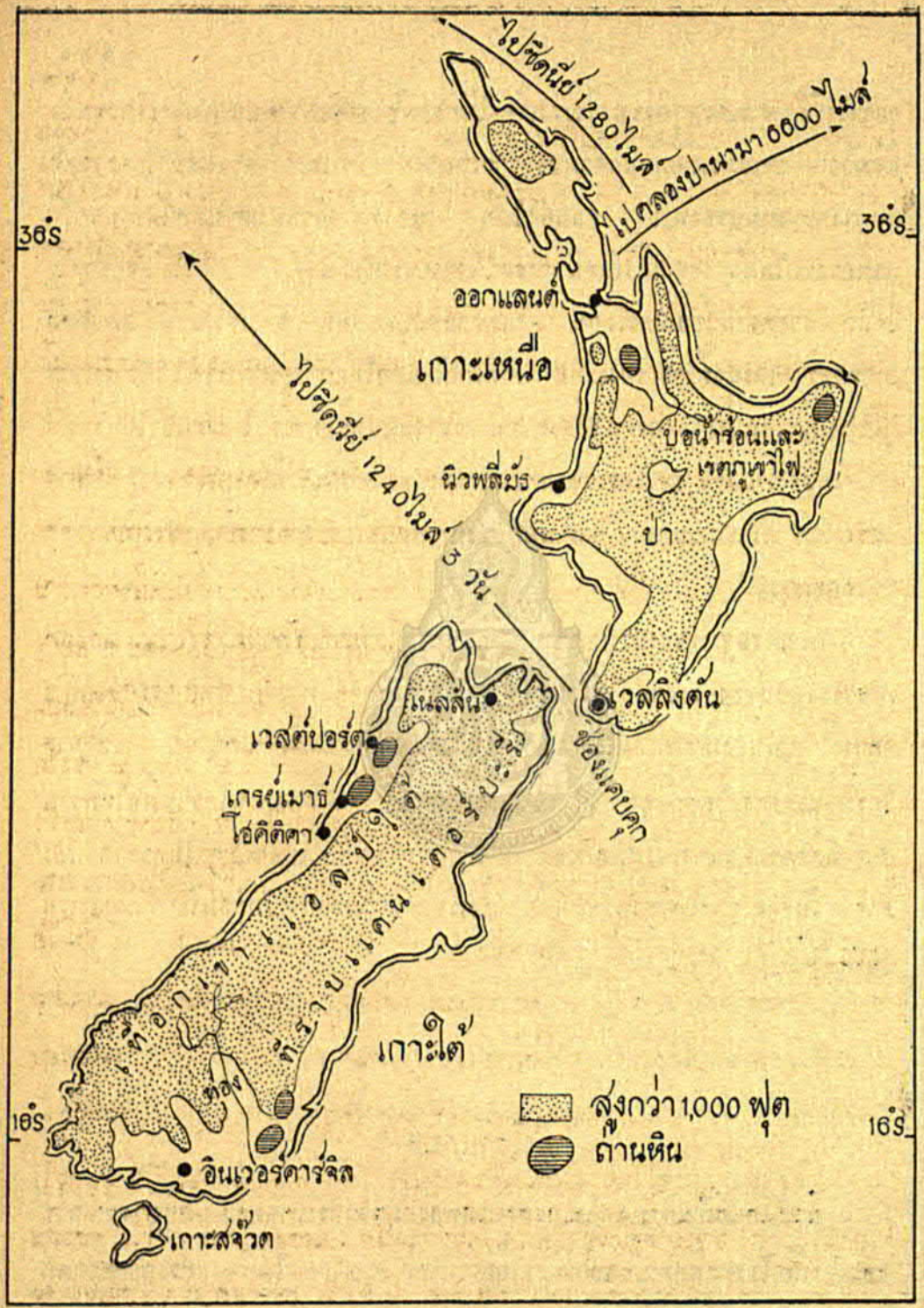
นอกจากนี้แล้ว ยังมีการอาชีพทางประมง และการอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ จากโภคทรัพย์ของแผ่นดิน ทำให้การเศรษฐกิจของประเทศก้าวหน้าไปเป็นอันมาก

อย่างไรก็ดี การเศรษฐกิจจะเจริญรุ่งเรืองได้ย่อมต้องอาศัยทางคมนาคมและการขนส่งที่ดีด้วย ออสเตรเลียมีถนนข้ามทวีปจากเหนือไปใต้ และจากตะวันออกไปตะวันตก แต่ทางตอนเหนือของทวีป ถนนยังไม่ดี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศไม่อำนวยให้ ส่วนทางรถไฟนั้น ออสเตรเลียมีทางรถไฟยาวประมาณ ๒๗,๐๐๐ ไมล์ สายสำคัญได้แก่ สายทรานส์ออสเตรเลียน เซนทรัลออสเตรเลียน ออสเตรเลียน แคปิตอล เทอริตอรี และนอร์ออสเตรเลียน แต่ที่สำคัญที่สุดได้แก่ สายการบิน เพราะสภาพภูมิประเทศบางแห่งของทวีปนั้นไม่สะดวกที่จะสร้างถนนหรือทางรถไฟผ่านเข้าไป จึงหันมาใช้เครื่องบินแทน ออสเตรเลียมีสายการบินเชื่อมโยงกันระหว่างเมืองใหญ่ ๆ ภายในประเทศ มีสนามบินถึง ๔๖๐ แห่ง นอกจากนั้นยังเปิดสายการบินกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอีกด้วย

เมื่อเศรษฐกิจของประเทศดี รัฐบาลก็สามารถจัดการเรื่องสาธารณูปโภคเพื่อประโยชน์ของประชาชนได้เต็มที่ รัฐบาลได้จัดให้การศึกษาแก่ประชาชนเป็นอย่างดี พลเมืองมีการศึกษาสูง ทางด้านสังคมสงเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน ทรัฐบาลได้จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชนชาวออสเตรเลีย ตลอดจนได้ร่วมมือให้ความช่วยเหลือตามแผนการร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปอาเซีย ซึ่งเรียกกันว่าแผนการโคลอมโบ แผนการนี้ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๐.

นิวซีแลนด์

นิวซีแลนด์เป็นประเทศในเครือจักรภพอังกฤษอีกประเทศหนึ่ง อยู่ห่างจากทวีปออสเตรเลียไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๑,๒๐๐ ไมล์ ประกอบด้วยหมู่

แผนที่ประเทศนิวซีแลนด์

เกาะในมหาสมุทรปาซิฟิกใต้หลายเกาะด้วยกัน เกาะที่สำคัญมีอยู่ ๒ เกาะ เรียกกันว่า เกาะเหนือและเกาะใต้ มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้นประมาณ ๑๐๓,๗๓๖ ตารางไมล์ เล็กกว่าเกาะอังกฤษเล็กน้อย อากาศคล้ายคลึงกับอังกฤษมาก ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยเทือกเขาสูง ๆ บางลูกสูงกว่าหมื่นฟุต มีหิมะปกคลุมตลอดปี มีธารน้ำแข็งขนาดใหญ่ มีน้ำตกและทะเลสาบงาม ๆ หลายแห่ง ทรายมีอยู่ตามบริเวณฝั่งทะเล ใช้เป็นที่เพาะปลูกได้อย่างดี

ประมาณกันว่า ในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ ชนเผ่าโปลินีเซียน ซึ่งเป็นพวกที่อยู่ตามเกาะในทะเลใต้ ได้ใช้เรือคานูเดินทางจากเกาะในมหาสมุทรปาซิฟิก จากเกาะหนึ่งไปเกาะหนึ่ง เรื่อยมาทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งมาถึงฝั่งทางเหนือของเกาะนิวซีแลนด์ และเข้าอยู่อาศัยทำมาหากินที่เกาะเหนือเป็นแห่งแรก แล้วค่อย ๆ ขยายเรื่อยลงมาจนถึงเกาะใต้ คือทั่วทั้งประเทศนิวซีแลนด์เดี๋ยวนี้ ฉะนั้นเมื่อชนชั้นใดแล่นเรือมาค้นหาแผ่นดินทางทิศใต้ และมาถึงเกาะนิวซีแลนด์เมื่อ ค.ศ. ๑๖๔๒ จึงได้พบพวกคนเหล่านี้อยู่แล้ว อีก ๑๒๗ ปีต่อมา กัปตันคุกได้ไปทำการสำรวจและทำแผนที่อย่างคร่าว ๆ พร้อมทั้งบันทึกรายงานเกี่ยวกับเกาะนิวซีแลนด์ไว้เป็นอันมาก หากแต่รัฐบาลอังกฤษในสมัยนั้นไม่ใคร่จะสนใจที่จะเข้ายึดเอาเป็นอาณานิคม จึงมิได้ดำเนินการอย่างไรในตอนนั้น ต่อจากสมัยกัปตันคุก ก็มีนักเดินเรือชาวฝรั่งเศส สเปญ รุสเซีย และอเมริกา แล่นเรือไปสำรวจกันอีกหลายพวกด้วยกัน จนกระทั่ง ค.ศ. ๑๘๑๔ จึงมีคณะสอนศาสนาชาวอังกฤษ มิ ซามวล มาร์สเด็น เป็นหัวหน้าเข้าไปตั้งสอนศาสนาอยู่ในนิวซีแลนด์เป็นพวกแรก ต่อจากนั้นอังกฤษส่งพวกสมัครใจไปแสวงโชค ออกไปตั้งถิ่นฐานหากินในนิวซีแลนด์ และส่งกัปตันวิลเลียม ฮอบสันไปหาทางเจรจากับพวกชาวพื้นเมือง เมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๐ ขอซื้อที่ดินจากพวกพื้นเมือง

เพื่อตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน อังกฤษจัดตั้งบริษัทขึ้นทำการขายให้พวกอพยพของตนด้วยราคาถูก โดยออกเงินล่วงหน้าให้หัวหน้าคนพื้นเมืองก่อน ทำให้พวกอพยพเข้าไปอยู่อาศัยในตอนแรก ๆ คือ ที่ปอร์ตนิโคลสัน เนลสัน แวนกานูอี และนิวพลีมัธ และใน ค.ศ. ๑๘๕๒ รัฐบาลอังกฤษอนุญาตให้พวกนิคมปกครองตัวเองได้ โดยมีรัฐสภาของตนเอง อย่างไรก็ดี การเข้าตั้งนิคมของพวกอังกฤษในเกาะนี้ ต้องประสบกับการต่อสู้ขัดขวางของคนพื้นเมืองเผ่าเมารีอย่างรุนแรง มีการสู้รบกันตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๑ ถึง ๑๘๗๑ เป็นเวลาถึง ๑๐ ปี จนกระทั่งอังกฤษต้องส่งกำลังทหารจากออสเตรเลียมาช่วย จึงสามารถปราบพวกเมารีลงได้

นกกีวี

เมื่อพวกนิคมเข้าไปตั้งถิ่นฐานเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มลงมือเลี้ยงแกะเป็นการใหญ่ เพราะอากาศเหมาะสำหรับเลี้ยงแกะมาก มีทุ่งหญ้าอุดมสมบูรณ์ และเนื้อดินก็เหมาะแก่การปลูกผลไม้นานาชนิด ยิ่งกว่านั้นยังมีผู้พบแร่ทอง ทางทิศใต้และทิศตะวันตกของเกาะใต้ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๐ จึงมีผู้คนอพยพเข้าไปขุดค้นหาทองในนิวซีแลนด์กันมาก ทำให้มีจำนวนพลเมืองเพิ่มมากขึ้น เมื่อตอนแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ ๆ ค.ศ. ๑๘๔๐ พลเมืองนิวซีแลนด์มีประมาณ ๑,๐๐๐ คนเท่านั้น ใน ค.ศ. ๑๘๖๑ มีพลเมืองเพิ่มขึ้นถึง ๑๐๐,๐๐๐ คน ใน ค.ศ. ๑๘๘๑ มีพลเมืองทวีขึ้นเกือบ ๕ เท่า คือประมาณ ๔๘๙,๙๓๓ คน และผลการสำรวจจำนวนประชากรครั้งสุดท้าย ใน ค.ศ. ๑๙๕๗ นิวซีแลนด์มีพลเมือง ๒,๒๒๙,๔๓๗ คน (มีชนเผ่าเมารีรวมอยู่ประมาณ ๑๓๕,๐๑๕ คน)

ความเจริญก้าวหน้าของนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์เจริญก้าวหน้ามากในด้านการสังคมสงเคราะห์ มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการสงเคราะห์ ประกาศใช้หลายฉบับด้วยกัน เช่น พระราชบัญญัติบำนาญคนชรา บำนาญสำหรับหญิงหม้าย บำนาญสำหรับคนตาบอด และคนใช้ที่เป็นโรคเรื้อรังไม่สามารถทำมาหากินได้ เป็นต้น มีการให้เงินสงเคราะห์ผู้ที่มีรายได้น้อยที่มีบุตรเกินกว่า ๒ คนขึ้นไป จัดอาคารสงเคราะห์สำหรับประชาชนเช่าซื้อ หรือเช่าอาศัยอย่างกว้างขวาง

ในด้านการเศรษฐกิจนั้น นิวซีแลนด์มีการเศรษฐกิจดี การเกษตรเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้ประเทศปีละมาก ๆ มีการปลูกข้าวสาลี ข้าวโอต มันฝรั่ง ยาสูบ และต้นผลไม้ต่าง ๆ ชาวนาใช้วิธีวิทยาศาสตร์เข้าช่วย ทำให้ได้ผลดีกว่าปรกติ นอกจากการปลูกพืชพันธุ์อุธัญญาหารแล้ว ก็มีการเลี้ยงแกะและวัว ใน ค.ศ. ๑๙๕๖ นิวซีแลนด์มีแกะประมาณ ๔๐,๒๕๕,๐๐๐ ตัว และวัวประมาณเกือบ ๖,๐๐๐,๐๐๐ ตัว นิวซีแลนด์เป็นประเทศหนึ่งที่ส่งเนื้อแกะ เนื้อวัว นมและเนย เป็นสินค้าออกมากที่สุด มีการทำป่าไม้ ทำการประมง ตลอดจนทำเหมืองแร่ถ่านหิน ทองคำ เงิน ทองแดง และตะกั่ว เป็นต้น นับว่าเป็นประเทศหนึ่งซึ่งมีความสมบูรณ์และเจริญรุ่งเรืองมากทางซีกโลกด้านใต้.

บทที่ ๙

การปฏิวัติครั้งใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส

ระบบการปกครองก่อนการปฏิวัติ

ก่อนที่จะเกิดการปฏิวัติครั้งใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส การปกครองของประเทศอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช คือกษัตริย์มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองจนมีคำกล่าวว่ากษัตริย์เป็นผู้ถือสิทธิของเทวะ (Divine right) คือรับโองการจากพระผู้เป็นเจ้าลงมาบริหารราชกิจ ฉะนั้นไม่ว่ากษัตริย์จะทรงปฏิบัติราชกิจประการใด ๆ ราษฎรจะต้องเคารพและเชื่อฟัง ราษฎรเคารพกษัตริย์เท่ากับเคารพพระเจ้า อำนาจกษัตริย์ในสมัยนั้นมีอยู่อย่างกว้างขวาง เช่น การแต่งตั้งข้าราชการชั้นสูงในการบริหารราชการ การควบคุมการต่างประเทศ ในการทำสนธิสัญญาหรือการประกาศสงคราม และแม้ในการตัดสินคดีกษัตริย์ก็อาจทรงประกาศให้คำตัดสินเป็นโมฆะก็ได้ หรืออาจทรงสั่งจำขังผู้ใดโดยไม่ต้องฟ้องร้องในศาลก็ได้ เป็นต้น

ราชสำนักของกษัตริย์ฝรั่งเศสก่อนสมัยปฏิวัติเป็นราชสำนักที่ขึ้นชื่อที่สุดในทวีปยุโรปในด้านความหรูหราและฟุ่มเฟือย กษัตริย์ฝรั่งเศสมีราชสำนักซึ่งมีนามว่าพระราชวังแวร์ซายส์อยู่ชานนครปารีสออกไป

พระราชวังแห่งนี้เป็นพระราชวังที่หรูหรางดงามมากแห่งหนึ่งในจำนวนทั้งหมด ๓ แห่ง กษัตริย์ฝรั่งเศสทรงนิยมพำนักอยู่ในพระราชวังนี้มากกว่าพระราชวังอีก ๒ แห่งในกรุงปารีส ประมาณว่ากษัตริย์ฝรั่งเศสต้องทรงจ่ายเงินแก่ข้าราชสำนักและสิ่ง

หมายเหตุ :- พระราชวังอีก ๒ แห่ง ได้แก่พระราชวังตุเลอรีส์ และพระราชวังลูฟ

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖

พุ่มเพื่อยอน ๆ บ้างหนึ่ง ๆ เป็นเงินหลายล้านเหรียญทอง ในระหว่าง ค.ศ. ๑๗๗๔-๑๗๙๒ อันเป็นรัชสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ปรากฏว่าฐานะการเงินของฝรั่งเศสอยู่ในขั้นน่ากลัวอันตรายมาก เพราะในรัชกาลก่อนฝรั่งเศสได้ทำสงครามกับอังกฤษและได้ปราชัยเสียดินแดนในทวีปอเมริกาและอินเดียไปเกือบสิ้น แต่ฝรั่งเศสยังโชคดีที่ได้นักการคลังผู้สามารถคือตูรโกต์เข้ามาช่วยแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเงินของประเทศ ตูรโกต์มองเห็นแล้วว่ามีทางเดียวเท่านั้นที่ฝรั่งเศสจะรอดพ้นจากการล้มละลายไปได้ คือต้องแก้ไขการเศรษฐกิจของประเทศโดยเริ่มจากการตัดทอนรายจ่ายลงก่อนอื่น อันจะเป็นทางช่วยให้ภาระการเสียภาษีอากรที่ราษฎรแบกอยู่เวลานั้นได้ลดลงด้วย ตูรโกต์ได้เริ่มงานขั้นแรกคือการตัดทอนรายจ่ายราชสำนักลงอย่างมากมาย โดยเริ่มด้วยการปลดคนงานที่เกินงานออกจากตำแหน่งและยุบเลิกตำแหน่งบางอย่างที่เห็นว่าฟุ่มเฟือยเสีย พอตูรโกต์จะดำเนินงานขั้นต่อไปเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากรและล้มเลิกอภิสิทธิ์ของสมาคมต่าง ๆ พระนางมารี-อังตัวเนต พระราชินีก็ทูลให้พระเจ้าหลุยส์ปลดตูรโกต์เสีย เพราะตูรโกต์ได้ปฏิบัติงานโดยมิได้เห็นแก่หน้าปลดข้าราชบริพารบางคนของพระนางเข้า การเงินของฝรั่งเศสไม่อยู่ในฐานะที่ขึ้นเลย แม้ในระยะต่อมาหลังจากปลดตูรโกต์แล้ว พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ จะได้ทรงให้นักการคลังอื่น ๆ เช่นเนคเกอร์และคาลอนน์เข้ามาช่วยแก้ไขการเศรษฐกิจของชาติก็ตาม แต่ต้องออกไปเพราะไม่สามารถจะตัดทอนหรือแก้ไขการใช้จ่ายของรัฐบาลคือพระเจ้าหลุยส์เสียได้ ในที่สุดกษัตริย์ก็ทรงเห็นด้วยว่าเพื่อที่จะป้องกันฐานะของประเทศไว้ จะต้องปฏิรูประบบการต่าง ๆ โดยจริงจัง เพื่อ

ให้ได้เงินมาใช้จ่าย กษัตริย์จึงโปรดให้เรียกประชุมสภาฐานันดร (Estates General) ซึ่งมีผู้แทนมาจากหัวเมืองต่าง ๆ มาประชุมกันในกรุงปารีสในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๗๘๙

ก่อนที่จะพูดถึงการประชุมของสภาฐานันดรอันนำไปสู่การปฏิวัตินั้น จะได้อธิบายถึงชนชั้นฐานันดรให้เข้าใจบ้างตามสมควร ตามระบบการปกครองของฝรั่งเศสได้แบ่งประชาชนออกเป็นชั้น ๆ หรือฐานันดร (Estate) ประชาชนพลเมืองทั่วไปในขณะนั้นถือว่าเป็นชนชั้นที่ ๓ หรือฐานันดรที่ ๓ โดยกำหนดให้พวกพระเป็นฐานันดรที่ ๑ และขุนนางเป็นฐานันดรที่ ๒ ได้รับสิทธิต่าง ๆ มากมาย เช่นงดเว้นไม่ต้องเสียภาษี และได้รับผลประโยชน์มากในการเป็นข้าราชการใกล้ชิดองค์พระมหากษัตริย์ เป็นต้น

ฐานันดรที่ ๑ หรือชนชั้นที่ ๑

ได้แก่พวกบาทหลวงในคริสต์ศาสนา เป็นพวกที่มั่งคั่งสมบูรณ์ที่สุดในฝรั่งเศส และเป็นผู้ครอบครองที่ดินอันเป็นธรณีสงฆ์ราวหนึ่งในห้าของที่ดินประเทศฝรั่งเศส พวกนี้ดำรงชีวิตความเป็นอยู่จากเงินผลประโยชน์ที่ได้จากที่ดินดังกล่าวและเงินภาษีพิเศษที่รัฐบาลเก็บมาบำรุงเป็นครั้งคราว นอกจากนี้พวกบาทหลวงยังได้สิทธิพิเศษที่ไม่ต้องเสียภาษีที่ดินและทรัพย์สินทั้งปวงเพราะถือว่าเป็นของสงฆ์ บาทหลวงที่มั่งคั่งร่ำรวยมักเป็นผู้มีอิทธิพลทั้งทางการเมืองและทางศาสนา และบางองค์ไปรับราชการในราชสำนักฝรั่งเศสไม่ต้องประกอบพิธีกรรมทางสงฆ์อย่างใดเลย พวกบาทหลวงที่มีสมณศักดิ์สูง ๆ โดยมากเป็นผู้ที่อยู่ในตระกูลขุนนางมาก่อนแล้ว เมื่อได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งปกครองของสงฆ์ก็เกือบจะไม่ทำอะไรเลย กลายเป็นการถือเพศบรรพชิตเพื่อความสะดวกสบายร่ำรวย ส่วนบาทหลวงสามัญนั้นส่วนมากมาจากชาวบ้านชาวนาที่ยากจน บาทหลวงพวกนี้จึงเป็นพวกที่ใกล้ชิดกับประชาชน

ช่วยเหลือในด้านการศึกษา การรักษาพยาบาลอยู่มาก จึงเห็นอกเห็นใจและเข้าข้างประชาชน

ฐานันดรที่ ๒ หรือชนชั้นที่ ๒

ได้แก่พวกขุนนาง ขุนนางฝรั่งเศสมีจำนวนร่วมแสนคน พวกนี้มอภัสทอคล้ายๆ พวกบาทหลวง คือไม่ต้องเสียภาษีอากรเกือบทุกอย่าง พวกส่วนมากเป็นผู้ได้รับการศึกษาดีมีทุนมากมาย เมื่อได้รับตำแหน่งสูง ๆ ในราชสำนักก็จะปล่อยให้ผู้แทนของตนดูแลหาผลประโยชน์จากที่ดินนั้น ๆ แล้วตัวเองจะได้ใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือยสะดวกสบายในราชสำนักแต่ประการเดียว หน่วยราชการและองค์การต่าง ๆ ของรัฐบาลได้ตกอยู่ในมือของพวกขุนนางที่มีอิทธิพลทั้งสิ้น

ฐานันดรที่ ๓ หรือชนชั้นที่ ๓

ได้แก่ประชาชนชาวฝรั่งเศสนอกจากพวกบาทหลวงและพวกขุนนาง พวกสามัญเหล่านี้แบ่งออกได้เป็น ๒ พวก คือพวกชาวเมืองได้แก่พวกพ่อค้า นายธนาคาร ทนายความ และพวกช่าง เป็นต้น อีกพวกหนึ่งคือพวกชาวนาซึ่งมีชีวิตอยู่ตามชนบท พวกนี้ได้รับความลำบากยากแค้นมากเพราะไม่มีที่ดินของตนเอง ต้องเช่าที่ดินมาทำการเพาะปลูกหาเลี้ยงชีพจากพวกขุนนางหรือพวกบาทหลวง บ้างก็ดินฟ้าอากาศไม่อำนวยให้ พืชผลเสียหายก็ยากจนอดอยาก ยามใดมีศึกก็ถูกเกณฑ์เอาไปเป็นทหาร ครอบครัวก็ขาดหัวแรงในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ยิ่งกว่านั้นเมื่อทางการมีความประสงค์จะสร้างถนนหนทางขุดคลองหรือซ่อมแซมปราสาทของขุนนางผู้มีอิทธิพล พวกชาวนาเหล่านี้ต้องถูกกะเกณฑ์มาทำงานให้

นอกจากนี้พวกประชาชนยังต้องถูกเก็บภาษีมากมายหลายอย่าง เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีการนำสินค้าเข้ามาขายในเขต ภาษีเกลือ และภาษีบำรุงศาสนา เป็นต้น

การเปลี่ยนสภาฐานันดรเป็นสภาแห่งชาติ (National Assembly)

ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสผจญกับปัญหาการขาดแคลนเงินยากจนลงทุกที เพราะไม่สามารถจะหารายได้มาชดเชยการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยได้ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ จึงทรงยอมเรียกสภาซึ่งประกอบด้วยชนชั้นต่าง ๆ ทั้งสามชั้นมาประชุมกันในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ แต่พระเจ้าหลุยส์ยังทรงยึดมั่นแบบอย่างที่สภานี้เคยปฏิบัติมาเป็นเวลานานกว่าร้อยปีกล่าวคือ ให้ประชุมแยกผู้แทนแต่ละชั้น จึงกลายเป็นการประชุมถึงสามสภาด้วยกัน และยังคงถือวิธีการนับเสียงข้างมากแต่ละสภาเป็นเกณฑ์ ฉะนั้นถ้าชนชั้นสูงสองชั้นแรกออกเสียงอย่างเดียวกันแล้วย่อมชนะชนชั้นที่ ๓ พวกผู้แทนที่นั่งในสภาชนชั้นที่ ๓ ซึ่งส่วนมากเป็นคนหนุ่มหัวรุนแรง ประสงค์จะให้เปลี่ยนแปลงวิธีการเสียใหม่ โดยถือว่าพวกตนเป็นผู้แทนโดยตรงของประชาชนฝรั่งเศส ควรให้มีการประชุมแต่สภาเดียว จึงไม่ยินยอมปฏิบัติตามพระราชบัญชาของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ส่วนพวกผู้แทนฝ่ายขุนนางและพวกขุนนางก็ไม่เห็นด้วยกับพวกผู้แทนราษฎรสามัญ จึงไม่ยอมร่วมประชุม เมื่อถึงเวลากำหนดการประชุมในราวปลายเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๗๘๙ พวกผู้แทนราษฎรสามัญหรือชนชั้นที่ ๓ ก็พบว่าประตูห้องประชุมปิดไม่สามารถเข้าห้องประชุมได้ แต่พวกนี้ไม่ยอมท้อถอยจึงพากันไปประชุมตามลำพังโดยยึดสนามเทนนิส ซึ่งอยู่ไม่ห่างที่ประชุมนักเป็นที่ประชุมแทน แล้วกล่าวปฏิญาณว่าจะไม่ยอมหยุดยั้งการประชุมจนกว่าจะร่างรัฐธรรมนูญได้สำเร็จเรียบร้อย ในที่สุดพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็ยอมแพ้ตามพวกชนชั้นที่ ๓ โดยออกประกาศพระบรมราชโองการให้ยกเลิกสภาฐานันดร และเปลี่ยนเป็นสภาแห่งชาติซึ่งชนทั้งสามชั้นจะต้องประชุมร่วมกัน

การโจมตีคุกบาสตีล

หลังจากการเรียกสภาแห่งชาติแล้วก็มีข่าวเล่าลือกันว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ทรงให้ระเตรียมทหารไว้ ณ พระราชวังแวร์ซายส์เพื่อปราบพวกแข็งข้อในสภาแห่งชาติ อันหมายความว่ารัฐบาลฝรั่งเศสมุ่งหมายจะปราบราษฎร ข่าวอันนี้ก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้น พวกประชาชนชาวปารีสได้รวมกำลังกันยกเข้าโจมตีทำลายคุกบาสตีล ในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ โดยถือว่าเป็นการปลดปล่อยนักโทษซึ่งถูกกษัตริย์ลงโทษโดยอยุติธรรม ชาวฝรั่งเศสได้ถือเอาวันนี้เป็นวันประกาศอิสรภาพและเป็นวันชาติของชาวฝรั่งเศส พวกก่อการจลาจลได้ตั้งกองบัญชาการขึ้นที่กรุงปารีสและจัดตั้งกองทหารน้องกันชาติพร้อมกับใช้ธงสามสี ได้แก่สีแดงขาวและน้ำเงินขึ้นแทนธงกษัตริย์เดิม พวกก่อการจลาจลซึ่งต่อไปจะเรียกว่าพวกปฏิวัติได้กำหนดคำขวัญประจำไว้คือ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ และเที่ยวปล้นยึดทรัพย์ทำลายวัดและคฤหาสน์ของพวกขุนนางโดยทั่วไป การจลาจลได้แผ่ออกไปตามหัวเมืองต่าง ๆ พวกประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวนายากจน เพราะอากาศวิปริตปลูกพืชผลไม่ได้ และมีพันธะผูกพันเป็นหนี้สินอยู่กับพวกขุนนางเจ้าของที่ดินก็พากันเข้าปล้นรุกรานตามปราสาทของพวกขุนนางและทำลายหลักฐานสัญญากรมธรรม์ต่างๆ ที่ทำเกี่ยวกับหนี้สินส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเช่านาของพวกขุนนางเสีย เมื่อเหตุการณ์กับขันยังขันเช่นนี้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ จึงต้องยินยอมตามที่สภาแห่งชาติมีมติให้ล้มเลิกระเบียบแบบแผนสิทธิพิเศษที่ให้แก่ขุนนางและคณะสงฆ์อันเป็นวิธีการที่ไม่เป็นธรรมตามระบบเดิมลงเสีย พวกขุนนางที่ไม่พอใจก็พากันหลบออกนอกประเทศเพื่อหาทางที่จะกลับมายึดอำนาจคืน ส่วนพวกที่ยังคงอยู่ในประเทศฝรั่งเศสก็พากันพยายามสนับสนุนให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ใช้กำลังปราบปรามพวกปฏิวัติ เพื่อหันเข้าใช้การปกครองแบบเดิม พอข่าวที่แพร่สะพัดออกมาว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ขอกำลังจากประเทศเยอรมัน

และขอลี้ภัยมาช่วยปราบพวกปฏิวัติ พวกปฏิวัติจึงพากันไปยังพระราชวังแวร์ซายส์ เข้ายึดตัวพระเจ้าหลุยส์พระราชินีพระโอรสและพระธิดา เสด็จไปประทับยังกรุงปารีสเพื่อมิให้กษัตริย์ขัดขวางการดำเนินการของฝ่ายปฏิวัติได้

ฝรั่งเศสอยู่ใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ

สภาแห่งชาติได้ประชุมกันและดำเนินการปฏิวัติเป็นขั้น ๆ ไป ในครั้งแรกได้ประกาศสิทธิของมนุษย์ (Declaration of the Rights of Man) รับรองว่าชาวฝรั่งเศสทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางกฎหมาย มีสิทธิในการทะเบียนร่วมเป็นรัฐบาล มีเสรีภาพในการพูด การเขียน การนับถือศาสนา และหลักการอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ที่กำหนดให้ชาวฝรั่งเศสมีฐานะสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม

ใน ค.ศ. ๑๗๙๑ สภาได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครอง โดยกำหนดให้ฝรั่งเศสคงมีพระมหากษัตริย์ตามเดิมแต่จำกัดอำนาจลง อำนาจในการปกครองประเทศแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ฝ่ายการบริหาร ฝ่ายการตรากฎหมาย และฝ่ายการพิพากษาคดี

สภาแห่งชาติยังได้ปรับปรุงเรื่องอื่น ๆ อีกเช่น แก้ไขเรื่องการศาสนาเสียใหม่ นอกจากจะให้ชาวฝรั่งเศสทุกคนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาแล้วยังได้เลิกการเก็บภาษีอากรหนึ่งในสิบของรายได้บำรุงศาสนาเสีย รวมทั้งให้โอนทรัพย์สินธรณีสงฆ์ให้กลับคืนเป็นของฝ่ายบ้านเมืองโดยให้รัฐบาลจ่ายเงินเลี้ยงดูบาทหลวง แทนที่จะปล่อยให้บาทหลวงหารายได้เอง

สำหรับเรื่องการค้าและการเก็บภาษีภายในประเทศ สภาแห่งชาติก็ได้แก้ไขการผูกขาดสินค้าบางประเภทและการเก็บภาษีในประเทศบางประการอันเป็นการขัดขวางการค้า

เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. ๑๗๙๑ แล้วสภาแห่งชาติของฝรั่งเศสก็ต้องสลายตัวตามไปด้วย ฝรั่งเศสจึงตกลงให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เพื่อจัดตั้งสภานิติบัญญัติขึ้น.

การเปลี่ยนการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐ

การปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายต้องประสบอุปสรรคดำเนินต่อไปไม่ได้นานนักก็หยุดชะงักลง เพราะพวกขุนนางและเจ้านายทหลบหลีกหนีออกไปนอกประเทศ ได้พยายามตระเตรียมกำลังโดยยุยงให้ประมุขของประเทศต่าง ๆ ที่ตนหนีไปอาศัยอยู่มีอาทิเช่น เยอรมัน ออสเตรีย และเบลเยียม ให้ช่วยกู้อำนาจในฝรั่งเศสกลับคืนมา และพวกขุนนางเหล่านี้ได้ติดต่อกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ อยู่เสมอให้คอยหาโอกาสที่จะยึดอำนาจคืน พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ทรงดำเนินพระราโชบายผิดพลาดมาก โดยทรงพยายามหนีออกนอกประเทศพร้อมด้วยพระชายาและพระโอรสธิดาแต่ได้ถูกจับได้เสียก่อนที่ชายแดน และถูกเชิญเสด็จกลับมายังกรุงปารีส พระองค์พระชายาและพระโอรสธิดาได้ถูกกักขังอยู่ในพระราชวังในฐานะเป็นเชลย

ในระยะนี้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปที่มีประมุขเป็นกษัตริย์เช่น ปรัสเซียและออสเตรีย ต่างก็หวั่นเกรงว่าการปฏิวัติในฝรั่งเศสจะเป็นแบบอย่างนำให้เกิดการปฏิวัติในประเทศของตนด้วย จึงรวมกำลังกันเพื่อจะปราบการจลาจลในฝรั่งเศส พวกขุนนางฝรั่งเศสที่ลี้ภัยออกไปอยู่นอกประเทศก็ได้ร่วมมือกับกองทัพของปรัสเซียและออสเตรียเพื่อจะปราบปรามพวกปฏิวัติฝรั่งเศสด้วย เมื่อข่าวนี้แพร่ออกมาประชาชนในปารีสได้ตื่นตระหนกตกใจมากจึงก่อการจลาจลขึ้นอีก และเรียกร้องให้ล้มเลิกระบอบกษัตริย์ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๗๙๒ สภาได้มีมติให้มีการเลือกตั้งผู้แทนรายฎรเพื่อพิจารณาวางระเบียบแบบแผนปกครองใหม่ และในเดือนกันยายน

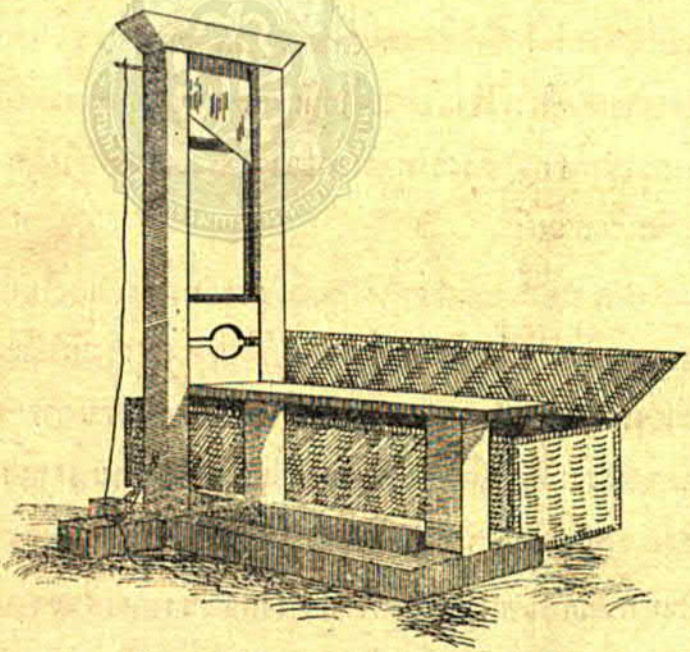

โรเบสปีแอร์

ค.ศ. ๑๗๙๒ อันเป็นระยะเวลาที่ฝรั่งเศสกำลังรบติดพันกับปรัสเซียและออสเตรีย ฝรั่งเศสได้มีการเลือกตั้งและเปิดการประชุมสภา สภาได้ลงมติล้มเลิกระบอบการปกครองที่มีกษัตริย์ให้ฝรั่งเศสจัดตั้งระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐขึ้น แต่สภาในขณะนั้นมีภาระที่จะดำเนินการโดยเร่งด่วน ก่อนคือการต่อสู้กับข้าศึกภายนอกประเทศ การปรายปรามฝ่ายจลาจลสภาจึงต้องดำเนินการปกครองไปพลางก่อน

และการร่างรัฐธรรมนูญในเดือนมกราคม

ค.ศ. ๑๗๙๓ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้รับการพิจารณาโทษว่าเป็นผู้ทรยศต่อชาติเพราะรับได้ว่าได้ทรงมีลายพระราชหัตถ์ติดต่อกับพระราชาประเทศอื่น ๆ ในยุโรปขอกำลังกองทัพให้ช่วยกู้พระราชอำนาจคืน ในวันที่ ๒๑ มกราคม ค.ศ. ๑๗๙๓ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ถูกสำเร็จโทษด้วยกิโลตินกลางนครปารีส

เครื่องประหารกิโลติน

สมัยแห่งความหวาดกลัว (The Reign of Terror)

เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ถูกปลงพระชนม์ไปแล้ว ใช่ว่าประเทศฝรั่งเศสจะสามารถขับความยุ่งยากยุคเข็ญได้ก็หาไม่ ฝรั่งเศสต้องต่อสู้กับความยุ่งยากต่อไปอีก ในการที่สัมพันธมิตรอันมีอังกฤษ ฮอลันดา สเปญ โปรตุเกส เนเปิลส์ ซาร์ดิเนีย ออสเตรียและปรัสเซีย ร่วมใจกันยกกำลังเข้ารบกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสพ่ายแพ้หลายแห่งและน่าวิตกว่าทัพฝ่ายพันธมิตรจะชนะฝรั่งเศสได้ในที่สุด ส่วนภายในประเทศนั้นก็หามีความสงบไม่ พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก ในสภาทั้งสอง พรรคคือ พรรคกิรองแดงส์และจาโคแบงส์ได้เกิดการแตกแยกกันอย่างรุนแรง ฝ่ายพวกจาโคแบงส์อันเป็นพวกหัวรุนแรงมีหัวหน้าสำคัญ ๆ หลายคน เช่น โรเบสปีแอร์ผู้เคยเป็นทนายความมาก่อน มาราต์ผู้เคยเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เกลียดชังระบอบกษัตริย์ และดังตองซึ่งเคยเป็นทนายความ เป็นต้น

มาราต์

พวกหัวรุนแรงนี้เห็นว่าฝรั่งเศสจะสงบเรียบร้อยได้ด้วยการปราบปรามศัตรูของพวกปฏิวัติให้หมดสิ้นไป สภาซึ่งเสียงข้างมากเป็นพวกจาโคแบงส์ได้ลงมติตั้งคณะกรรมการผู้รักษาความปลอดภัยของประชาชน และศาลพิเศษขึ้น คณะกรรมการมีหน้าที่ส่งกำลังทหารจับกุมผู้ที่สงสัยว่าจะเป็นศัตรูของรัฐบาลและส่งศาลพิเศษลงโทษ ปรากฏว่าผู้ที่ถูกประหารชีวิต โดยเครื่องประหารที่เรียกว่ากิโลตินมากมายรวมทั้ง

พระนางมารีอังตัวเนตต์พระชายาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ด้วย จนทำให้ฝรั่งเศสในยุคนั้นได้ชื่อว่าสมัยแห่งความหวาดกลัว หัวหน้าสำคัญ ๆ ที่กล่าวมาแล้วได้แก่โรเบสปีแอร์ มาราต์ และดังตอง ก็หาได้พ้นจากกรรมที่ตนได้ก่อไว้ไม่ มาราต์ได้ถูกสตรีสาวผู้หนึ่งมีนามว่าชาร์ลอตต์ คอร์เดย์ฆ่าตายในขณะอาบน้ำอยู่ ส่วนดังตองนั้นได้เกิดขัดใจกับโรเบสปีแอร์ก็ต้องถูกส่งเข้าเครื่องกิโลตินไป และโรเบสปีแอร์เองก็หนีกรรมชั่วที่ตนก่อขึ้นไว้ไม่พ้นได้ถูกสภาสั่งจับและนำไปประหารชีวิตเช่นเดียวกัน เพราะสมาชิกสภาเกิดความหวาดกลัวว่าไม่ช้าตนอาจถูกโรเบสปีแอร์จับและสั่งตัดหัวเสียบ้าง สมัยแห่งความหวาดกลัวก็ได้ยุติลงไปด้วย

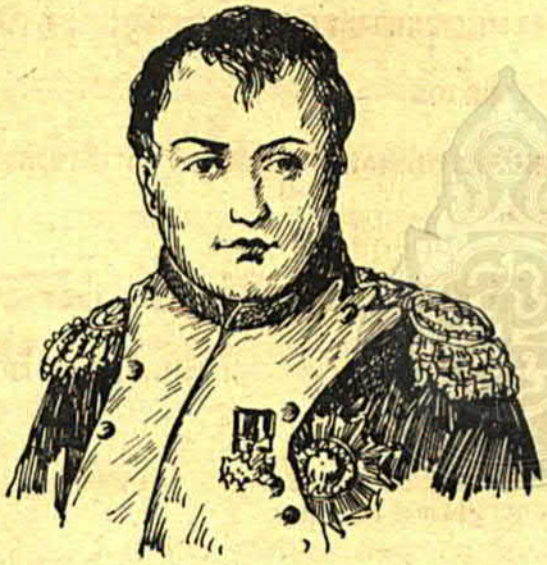
ดังตอง

ฝรั่งเศสกลับมีระบอบกษัตริย์ตามเดิม

ใน ค.ศ. ๑๗๙๕ สภาได้ร่างรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเสร็จเรียบร้อย กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารประเทศ ๕ คน ซึ่งสภานิติบัญญัติเลือกขึ้นมา คณะกรรมการชุดนี้จะมีอายุอยู่ได้เพียง ๕ ปี คณะกรรมการบริหารมีภาระหนักมาก เพราะขณะนั้นการเงินของฝรั่งเศสกำลังทรุดหนัก โดยประเทศต้องทำสงครามอยู่ตลอดมา กับฝ่ายสัมพันธมิตรและประกอบด้วยดินฟ้าอากาศไม่ค่อยดีทำให้พืชผลทางกสิกรรมเสียไปด้วย รัฐบาลจึงไม่ได้เงินจากภาษีอากรตามที่ควรจะได้ ฐานะของรัฐบาลฝรั่งเศสจึงอยู่ในลักษณะใกล้จะล้มละลายอย่างเดียวกับสมัยปี ค.ศ. ๑๗๘๙ นอก

จากนี้คณะกรรมการบริหารบางคนยังประพฤติตนคดโกงหาประโยชน์ใส่ตัวอยู่เสมอ อีกด้วย

ถึงแม้การการฝ่ายปกครองของคณะกรรมการบริหารจะมิได้ดำเนินไปด้วยดีก็ตาม แต่กองทหารของฝรั่งเศสที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon Bonaparte) นายทหารหนุ่มซึ่งมีอายุเพียง ๒๖ ปี สามารถเอาชนะกองทัพสัมพันธมิตรในดินแดนอิตาลีได้

พระเจ้านโปเลียนโบนาปาร์ต

ตั้งแต่นั้นมานโปเลียนก็ได้รับยกย่องเชิดชูว่าเป็นวีรบุรุษของฝรั่งเศส ใน ค.ศ. ๑๗๙๙ เมื่อกองทัพฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาของผู้อื่นพ่ายแพ้การรบแก่สัมพันธมิตรมีอังกฤษ ออสเตรียและรุสเซีย กองทัพฝรั่งเศสจึงต้องถอยออกจากดินแดนอิตาลีและอื่น ๆ ที่ยึดครองไว้

นโปเลียนซึ่งขณะนั้นกำลังทำการรบกับอังกฤษอยู่ในประเทศอียิปต์ ได้ถูกเรียกตัวให้มาช่วยจัดการบริหารแผ่นดิน นโปเลียนได้นำกองทหารเข้ายึดอำนาจบังคับให้คณะกรรมการบริหารลาออกและควบคุมตัวไว้ ยุบสภา ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใช้ใหม่โดยกำหนดให้มีคณะผู้ปกครองประเทศเพียง ๓ คน เรียกว่ากงสุลซึ่งจะอยู่ในตำแหน่ง ๑๐ ปี อำนาจทั้งหมดอยู่ในมือของกงสุลที่หนึ่งซึ่งนโปเลียนได้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนี้เสียเอง นโปเลียนในขณะนี้แม้จะมีอำนาจอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่พอใจ ฉะนั้นจึงหาทางให้แก้ไขรัฐธรรมนูญอีก ๒ ครั้ง ครั้งแรกนโปเลียน

ได้ดำรงตำแหน่งกงสุลทหนึ่งตลอดชีวิต ในครั้งหลังคือราว ค.ศ. ๑๘๐๔ นโปเลียนได้เป็นพระเจ้ากรพรรดิ

ผลของการปฏิวัติ

การปฏิวัติในฝรั่งเศสนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง และมีผลสืบต่อมาดังนี้

๑. การที่รัฐบาลเวนคืนที่ดินของพวกขุนนางฝรั่งเศสให้แก่ราษฎร ทำให้ชาวนาได้เป็นเจ้าของที่ดินแปลงเล็ก ๆ โดยทั่วกัน

๒. การจัดระเบียบการทหารใหม่ คือเรียกพลเมืองทุกคนที่มีร่างกายแข็งแรงมาเป็นทหารรับใช้ชาติ

๓. การจัดทำประมวลกฎหมายต่าง ๆ เช่นเกี่ยวแก่การเลิกทาส ให้สิทธิแก่หญิงในการที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เช่นเดียวกับชายได้ และให้เลิกการลงโทษจำคุกในเรื่องหนี้สินส่วนตัวเป็นต้น

๔. การใช้มาตราเมตริกเป็นมาตราชั่งตวงวัดใหม่

๕. ความมุ่งหมายของการ ปฏิวัติฝรั่งเศสก็เพื่อจะเชิดชูหลักประชาธิปไตยในการปกครองบ้านเมือง คือหมายถึงว่าราษฎรมีส่วนและมีเสียงในการปกครองประเทศของตน ความคิดอันนี้ได้แพร่หลายออกไปทั่วโลก.

บทที่ ๙

การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมและการก้าวหน้าทางวิทยาการ

การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) คือความเคลื่อนไหวในวงการอุตสาหกรรมซึ่งเริ่มในอังกฤษระหว่าง ค.ศ. ๑๗๗๐ และ ๑๘๒๕ และในทวีปยุโรปหลัง ค.ศ. ๑๘๑๕ นั้นเปลี่ยนสภาพการณ์ในวงการอุตสาหกรรม วงการเศรษฐกิจ วงการเมือง และชีวิตในสังคมของซีกโลกภาคตะวันตกอย่างสิ้นเชิง

การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ถือว่าเป็นการปฏิวัติทางการอุตสาหกรรมนั้น ส่วนใหญ่อยู่ที่การใช้เครื่องจักรในการอุตสาหกรรม ในการทำเหมืองแร่ ขนส่ง การสื่อสาร และเกษตรกรรม ซึ่งทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องไปถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินงานทางเศรษฐกิจด้วย

เบื้องหลังของการปฏิวัติอุตสาหกรรม

๑. การเกษตรกรรม กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ วิธีทำนาแบบนาเปิดโล่งไม่มีรั้วกั้นเขต (Open-field) ซึ่งไม่ใคร่จะได้ผลดีนักก็ยังเป็นที่แพร่หลายกันอยู่ ชาวนาแต่ละคนทำนาในที่ดินผืนเล็ก ๆ หลายผืนซึ่งรวมกันเป็นที่ดินแถบผืนใหญ่ และชาวนาทุกคนเลี้ยงปศุสัตว์และสัตว์พาหนะในทุ่งหญ้าใหญ่ร่วมกัน (Common) ไม่มีผู้ใดสนใจในเรื่องการปรับปรุงพันธุ์ดินหรือการปลูกพืชสลับกับข้าวหมุนเวียนกันไป หรือแม้จนกระทั่งการควบคุมการแพร่พันธุ์ปศุสัตว์อย่างดี ก็ไม่มีการศึกษาหรือปรับปรุงแต่อย่างใด ที่ดินที่ใช้ทำนาก็ถูกทิ้งเป็นทุ่งเปล่าทุกปี ผลผลิตได้รับก็ไม่ใคร่จะงามนัก การทำนารวมกันนี้ย่อมเป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงวิธีใหม่ ๆ ที่จะทำให้ได้ผลดีขึ้น

๒. การอุตสาหกรรม ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ยังอยู่ในขั้นงานหัตถกรรมเท่านั้น เริ่มตั้งแต่ใช้มือปั่นฝ้ายจนกระทั่งทอผ้า เครื่องมือใช้กันขนาดเล็กและสถานที่ทำงานก็อยู่ภายในบ้าน จึงมิต้องลงทุนมากนัก วัตถุดิบก็มีคนกลางจัดหามาป้อน และคนกลางนี้เองผู้ซื้อผลิตผลที่สำเร็จรูปแล้ว เพื่อนำไปจำหน่ายแก่ผู้ที่ต้องการใช้ ทุก ๆ ครอบครัวทำการประกอบงานอุตสาหกรรมหลายแบบ เช่นต้นว่าในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อนทำนา ในฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาวก็ทอผ้า สินค้าที่ค้าขายกันในตลาดก็เป็นของที่จำเป็นใช้ในครัวเรือน มิใช่ผลิตผลที่จะเป็นเครื่องมือหาผลกำไรในเชิงการค้า ทั้งนี้เพราะตลาดยังแคบปริมาณสินค้าที่ซื้อขายกันก็ยังเป็นจำนวนจำกัดเพียงภายในหมู่บ้านหรือในเมืองเท่านั้น

๓. การเศรษฐกิจและสังคม การเดินทางและการคมนาคมยังลำบากและล่าช้าเพราะใช้รถที่ลากด้วยม้า เรือใบและเรือชุดเดินในแม่น้ำเท่านั้นที่เป็นพาหนะสำคัญ การหมุนเวียนทางการเงินมีน้อย การแบ่งชั้นวรรณะยังมีอยู่และพลเมืองก็ยังไม่ได้รับการศึกษาเป็นจำนวนมาก จึงเป็นอุปสรรคในการที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพการครองชีพให้ดีขึ้นได้ รัฐบาลในยุโรปก็ล้วนแต่เป็นแบบราชาธิปไตย ส่วนรัฐบาลอังกฤษระยะนั้นก็เป็นรัฐบาลคณาธิปไตย

สาเหตุของการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

๑. การขยายตัวทางการค้า การสำรวจทางทะเลและการแสวงหาอาณานิคมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ และ ๑๗ ก่อให้เกิดการขยายตัวในเชิงการค้าอย่างขนานใหญ่ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศและหมุนเวียนการเงินขึ้น นอกจากนั้นก็มีการขยายตัวในวงนักธุรกิจและนายทุน ดังนั้นถึงแม้ว่าผลที่เกิดจากการปฏิรูปการค้าจะไม่กระทบกระเทือนวงการเศรษฐกิจในทันทีทันใด แต่การขยายวงงานเศรษฐกิจก็เริ่มขึ้นและมีช่องทางให้นักธุรกิจทุกลาดแสวงหากำไรในการค้ามากขึ้นใน

เมื่อผลิตผลเพิ่มขึ้น การค้าขยายตัวให้เกิดตลาดโลกและรับซื้อขายผลผลิตเพิ่มปริมาณขึ้นได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมีการรวบรวมวัตถุดิบไว้ซื้อขายเป็นจำนวนมาก ๆ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงในวงธุรกิจอย่างสำคัญ

๒. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ในระยะ ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ นี้มีการสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในระยะเริ่มแรกขึ้น และการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ของกาลิเลโอ (Galileo) ชาวอิตาลีเยน นิวตัน (Newton) ชาวอังกฤษ ฮอยเกนส์ (Hoygens) ชาวฮอลันดา และบอยล์ (Boyle) ชาวอังกฤษ นับเป็นการวางรากฐานของการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ไว้เป็นอย่างดี

๓. วิถีการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหวในการอุตสาหกรรม การให้สิทธิเสรีภาพในการเพิ่มขึ้น และการล้มเลิกวิธีการอุตสาหกรรมแบบกิลด์ ซึ่งทำกันเป็นกลุ่ม ๆ ภายในเมืองแต่ละเมือง การเลิกวิธีการเกษตรกรรมแบบฟิวดัลในอังกฤษช่วยให้การปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นได้สะดวก ทั้งนี้เนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ส่วนในทวีปยุโรปการปฏิวัติในฝรั่งเศสและความเปลี่ยนแปลงที่เนื่องมาจากชัยชนะของนโปเลียน ก็ส่งเสริมความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม

๔. อังกฤษพร้อมที่จะเป็นผู้นำในการอุตสาหกรรม การเมืองของอังกฤษมีความมั่นคงและรวมกันได้ดีกว่าประเทศอื่น ๆ ถึงแม้อังกฤษจะมีจำนวนพลเมืองน้อยกว่าฝรั่งเศสแต่การที่อังกฤษได้ชัยชนะในสงครามหลายครั้งในคริสต์-ศตวรรษที่ ๑๘ ได้ช่วยให้อังกฤษเป็นประเทศนำในการเดินเรือและการก่อตั้งอาณานิคม นอกจากนั้นอังกฤษยังสร้างระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่มั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดตั้งธนาคารที่มีสมรรถภาพเยี่ยม และการรู้เริ่มวิธีหาผลกำไรจากการลงทุนใหญ่ ๆ

ทรัพยากรธรรมชาติของอังกฤษได้แก่ถ่านหินและเหล็กเป็นจำนวนมากช่วยให้อังกฤษรุดหน้าประเทศคู่แข่งในยุโรปในเชิงการอุตสาหกรรมแบบใหม่ และการใช้กำลังไอน้ำในค.ศ. ๑๗๘๕ ก็ยิ่งส่งเสริมความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมของอังกฤษมากกว่าชาติอื่น อากาศเย็นชื้นของอังกฤษก็เหมาะแก่การปั่นด้ายทอผ้า อนึงความอลเวงปั่นป่วนในทวีปยุโรปเนื่องจากการปฏิวัติในฝรั่งเศสและยุคนโปเลียนก็ทำให้ประเทศต่าง ๆ เช่นฝรั่งเศส เยอรมัน และเนเทอร์แลนด์เริ่มการปฏิวัติในทางอุตสาหกรรมได้ช้าไป

๕. การปฏิรูปการเกษตรกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ อังกฤษเริ่มทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการเกษตรกรรม นับเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นต้นในเชิงอุตสาหกรรม เจโทรทัลล์ (Jethro Tull) เป็นคนแรกที่ใช้เครื่องมือหว่านข้าวมิให้กระจายเกินไปและเป็นผู้นำในการใช้ปุ๋ยเทียมด้วย ส่วนชาลส์ ไวส์เคานต์ เทาวน์เซ็นด์ (Charles Viscount Townshend) เป็นผู้เริ่มทดลองปลูกพืชระยะหมุนเวียน รอเบิร์ต เบคเวล (Robert Bakewell) ก็ปรับปรุงพันธุ์ปศุสัตว์ให้ดีขึ้นได้ด้วยความพิถีพิถันในการผสมพันธุ์ อนึงการรวมผืนนาในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ช่วยให้การปรับปรุงทำได้สะดวกและได้ผลดีขึ้น ในขณะเดียวกันชาวนาที่มีที่ดินน้อยก็ไม่สามารถจะทำนาได้จึงอพยพเข้าในเมืองเพื่อหางานใหม่

ประดิษฐกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

๑. อุตสาหกรรมทอผ้า มีการประดิษฐ์เครื่องกรอด้าย ปั่นด้ายที่มีประสิทธิภาพสูงและกินเวลาน้อย รายละเอียดในเรื่อง "ความก้าวหน้าทางวิทยาการ" เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการประดิษฐ์ที่ให้ผลดีต่อการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

๒. เครื่องจักรไอน้ำ เริ่มมีใช้ทั้งในวงงานอุตสาหกรรมและในการใช้ยานพาหนะ

๓. การใช้ถ่านหิน เหล็ก และเหล็กกล้า (Steel) ช่วยให้เครื่องทุ่นแรงมีกำลังขึ้นและคงทน

๔. การคมนาคม การใช้รถไฟและเรือกลไฟอันเนื่องมาจากการประดิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำช่วยให้การคมนาคมและการขนส่งสะดวกรวดเร็วขึ้น

๕. การประดิษฐ์เครื่องจักรเพื่อใช้ในการทำนา ช่วยให้การเกษตรกรรมดีขึ้น เครื่องมือนวดข้าวก็ใช้เครื่องจักรตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๐๓ และต่อมาก็มีเครื่องมือเกี่ยวและหว่านไถเกิดขึ้นตามลำดับ

๖. การประดิษฐ์เครื่องจักรกลเพื่อผลิตเครื่องจักรชนิดต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากการใช้กำลังไอน้ำและการใช้เหล็ก

ผลทางเศรษฐกิจอันได้จากการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

๑. ระบบโรงงาน อุตสาหกรรมในครอบครัวซึ่งใช้เครื่องมือขนาดเล็กไม่สามารถจะแข่งขันกับผลผลิตที่ได้จากเครื่องจักรใหญ่ ๆ ในโรงงาน ราคาเครื่องจักรใหญ่ก็เกินกำลังเอกชนจะจัดซื้อหา จึงเกิดระบบโรงงานขึ้น และผลผลิตเป็นจำนวนมากในโรงงานก็เกิดขึ้นได้โดยใช้เครื่องจักร และมีนายจ้าง (employer) เป็นผู้ดำเนินงานระบบโรงงานนี้จึงมีการแบ่งงาน (division of labour) และผลิตสิ่งของได้คราวหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก ๆ (mass production) ทั้งนับเป็นวิธีการที่เป็นมาตรฐานในการดำเนินงานเป็นขั้น ๆ และเป็นส่วน ๆ ไป

๒. การขยายตัวทางอุตสาหกรรมและการเพิ่มรายได้ วงการอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นก่อนก็เพิ่มผลผลิต ส่วนวงการอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ก็พลิกแพลงให้เกิดผลิตผลชนิดใหม่ ๆ เพื่อสนองความต้องการของมหาชน จึงเกิดผู้ผลิต (producer) และผู้ใช้ (consumer) ขึ้น การเพิ่มจำนวนผลผลิตก็ช่วยให้รายได้เพิ่มสูงขึ้น ผล

กำไรในขั้นต้นก็อยู่ในมือชนหมู่น้อยคือนายทุน แต่โดยทั่ว ๆ ไป การเพิ่มรายได้ก็ช่วยให้มาตรฐานการครองชีพสูงขึ้นด้วย

๓. กำเนิดของระบบนายทุนในวงงานอุตสาหกรรม ผู้ควบคุมผลกำไรก็คือนายทุนหรือผู้เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมคลี่คลายขยายตัวกว้างขวางขึ้น อำนาจและอิทธิพลของนายทุนเหล่านี้ก็เพิ่มขึ้น และนายทุนเหล่านี้เป็นผู้วางโครงการก้าวหน้าในวงงานอุตสาหกรรมด้วยการนำผลกำไรไปลงทุนใหม่ในงานชนิดใหม่ แทนที่จะช่วยให้พลเมืองทั่ว ๆ ไปได้ส่วนแบ่งเฉลี่ยกันไป อย่างไรก็ดีการเริ่มต้นทำนองสหกรณ์จากัดสินใช้ในยุคนั้นก็ช่วยให้วิธีการนำผลกำไรไปลงทุนใหม่สะดวกและเรียบร้อยกว่าเก่า และนำไปสู่การเริ่มจัดทำอุตสาหกรรมใหม่ ๆ

๔. ความยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจ ข้อญหาใหญ่ของนายทุนคือความแน่นอนในการลงทุน ผลผลิตที่เกิดขึ้นจำนวนมากก่อให้เกิดความต้องการขยายตลาดให้เหมาะสมกับปริมาณของสินค้า ดังนั้นเมื่อตลาดภายในประเทศอิ่มตัวแล้ว ความกดดันเพื่อการขยายตลาดโลกก็ยังเกิดขึ้นเป็นเหตุให้ชาติต่าง ๆ แข่งขันกันเพื่อความยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจ

๕. การอาศัยซึ่งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ การปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในทางการสัมพันธ์กันระหว่างชาติต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลให้เกิดการปฏิรูปเศรษฐกิจในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ และ ๑๗ อาทิ การทอผ้าในอังกฤษก็อาศัยการปลูกฝ้ายซึ่งอาศัยแรงงานทาสในสหรัฐอเมริกา หรือการที่อังกฤษมีจำนวนโรงงานตามเมืองใหญ่ ๆ มากขึ้น กสิกรก็พากันปลูกพืชผลอันจะเป็นวัตถุดิบป้อนอุตสาหกรรมกันมาก การปลูกพืชพันธุ์เพื่อใช้เป็นอาหารก็ลดปริมาณลง

จนมีความจำเป็นต้องซื้ออาหารสดจากต่างประเทศ ประเทศในยุโรปรวมทั้งอังกฤษก็ส่งสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานไปจำหน่ายยังประเทศที่ต้องการ

ผลทางสังคมของการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

๑. เกิดกลุ่มชนกรรมกรที่ไม่มีหลักทรัพย์ของตนเอง โรงงานอุตสาหกรรมมีมากขึ้นก็มีกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาทำงานในเมือง เหล่ากรรมกรที่ไม่มีหลักทรัพย์ไม่มีที่ดินของตนเองเหล่านี้เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที และส่วนใหญ่ไร้การศึกษาและอาศัยค่าจ้างแรงงานแต่ประการเดียวเป็นเครื่องยังชีพ

๒. เกิดมีการใช้แรงงานผู้หญิงและเด็กขึ้น เพราะใช้เครื่องจักรแทนแรงคนและแรงสัตว์จึงมีประเภทของงานที่ไม่ต้องอาศัยกำลังคนหรือความชำนาญ ผู้หญิงและเด็กอายุน้อยต่างเข้าทำงานในโรงงานและก็ถูกใช้ให้ทำงานมากเกินตัว ค่าแรงงานสำหรับพวกนี้ก็ต่ำมากจนดูเป็นลักษณะของการใช้ทาส สภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นก็เกิดขึ้นและกินเวลานานกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง

๓. เกิดมีชนิดของงานที่ไม่เหมาะสมและสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี เมืองอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในเวลารวดเร็ว ผู้คนอพยพเข้ามาทำงานมากมาย แต่ทางการบ้านเมืองไม่เอาใจใส่ในสวัสดิภาพของประชาชนเลย นอกจากนั้นชนิดของงานก็ไม่เหมาะสมกับค่าจ้างซึ่งนายทุนตั้งขึ้นตามความพอใจ

๔. เกิดความไม่ปลอดภัยและการไม่มีงานทำแก่คนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบางครั้งจำนวนผลผลิตมีเกินความต้องการและคนงานก็ไม่มีรายได้จากงานอื่น ความกลัวจะต้องถูกออกจากงานมีอยู่ประจำในคนงาน อนึ่งความตกต่ำทางเศรษฐกิจก็กระทบกระเทือนให้ต้องปิดโรงงานและเป็นเหตุให้มีคนไร้งานเป็นจำนวนมาก

๕. มีการใช้เครื่องจักรเป็นเครื่องมือทำสงคราม นอกจากเกิดเครื่องใช้ทุ่นแรงงานคนแล้ว ยังเกิดมีอาวุธทันสมัยขึ้น เมื่อเกิดสงครามอาวุธเหล่านี้เป็นเหตุให้คนต้องเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว

ผลทางการเมืองของการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

๑. ชนชั้นกลางมีอำนาจมากขึ้น ในอังกฤษชนชั้นกลางเริ่มมีสิทธิในรัฐสภามากขึ้น พวกนี้เป็นตัวแทนที่ดีของประชาชนส่วนใหญ่เพราะมีความเข้าใจดีในจิตใจของพลเมืองโดยทั่ว ๆ ไป และมีความรู้ความคิดในทางวิชาการดีขึ้นมากพอที่จะร่วมกันยัญญัติกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง

ในฝรั่งเศสหลังจากการปฏิวัติ ค.ศ. ๑๘๓๐ พระเจ้าหลุยส์ฟิลลิป (Louis Philip) ขึ้นครองราชย์ในฐานะกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดการปกครองอันมีระเบียบแบบแผนดีขึ้นโดยมีชนชั้นกลางเป็นกำลังสำคัญ

การมีสหพันธ์ศุลกากร (Customs Union) ใน ค.ศ. ๑๘๓๔ ในเยอรมันเศรษฐกิจก็มีระเบียบการเก็บภาษีอากรรัดกุมขึ้น ชนชั้นกลางก็ได้รับผลประโยชน์อย่างยุติธรรม นับเป็นตัวอย่างของความร่วมมือในการดำเนินงานเศรษฐกิจอย่างดี

๒. การเลื่อนฐานะของกรรมกรเป็นกำลังสำคัญทางการเมือง กลุ่มชนจำพวกกรรมกรที่ถือกำเนิดมาจากการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมแม้จะไร้การศึกษายากจน และไม่มีลักษณะผู้นำที่ดีอยู่ ๆ มีความรู้สึกรวมกันเพื่อหาวิธีเลื่อนฐานะของตนโดยอาศัยการเมืองเป็นหลัก พวกนี้รวมกันจัดตั้งสหภาพกรรมกร (Trade Unions) และการสหกรณ์ในรูปต่าง ๆ

เมื่อระบอบประชาธิปไตยเจริญเข้ารูปดีด้วยการสนับสนุนของชนชั้นกลางบางส่วน กรรมกรก็ค่อย ๆ มีความสำคัญเพิ่มขึ้นในทางการเมืองจนในที่สุดก็มีส่วนในการเลือกตั้งและการออกเสียง (Plebiscites) แต่กระนั้นการปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจของ

กรรมกรก็ยังล่าช้าเพราะหมู่ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางบางส่วนคอยคัดค้านความเจริญของพวกกรรมกร เป็นต้นเหตุให้เกิดความคิดรุนแรงทางการเมืองในบรรดากรรมกร

๓. ความจำเป็นในการมีกำลังทางทหารเพื่อประโยชน์แก่การจัดดำเนินอุตสาหกรรม การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการสร้างอำนาจทางการทหารของประเทศ เพื่อป้องกันผลประโยชน์ทางการค้าขาย

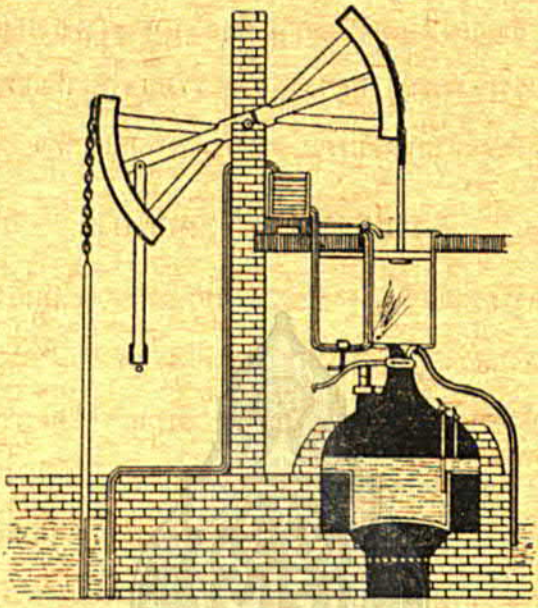
ความก้าวหน้าทางวิทยาการ

สงคราม การประกิษฐ์ และการค้นพบแผ่นดินใหม่ช่วยเร่งให้อารยธรรมและวัฒนธรรมในส่วนต่าง ๆ ของโลกเปลี่ยนแปรก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เมื่อมีการประกิษฐ์เครื่องทุ่นแรงชนิดต่าง ๆ และการค้นพบในทางวิทยาศาสตร์ ความก้าวหน้าในทุก ๆ วิถีทางก็เป็นไปอย่างรวดเร็วผิดกว่ายุคโบราณที่ค่อยเป็นค่อยไป แต่ความก้าวหน้าแห่งยุคปัจจุบันนี้ย่อมมีรากฐานของอารยธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมแฝงอยู่ แม้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองและศาสนายุคกลางจะทำให้ความเจริญชะงักไประยะหนึ่ง ดังนั้นความก้าวหน้าทางวิทยาการตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จึงเป็นไปทุกสาขาวิชาทั้งศิลป วรรณคดี ปรัชญา ตลอดจนวิทยาศาสตร์ทุก ๆ แขนง

ประดิษฐกรรมในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ที่ทำให้อุตสาหกรรมก้าวหน้า

การประกิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำอย่างง่าย ๆ ในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๗ เร้าใจให้เกิดนักประกิษฐ์ที่คิดค้นวิธีการสร้างเครื่องจักรไอน้ำให้ใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม นักประกิษฐ์ที่มีชื่อเสียงคนแรกคือทอมัส นิวคอเมน (Thomas Newcomen) (ค.ศ. ๑๖๖๓ - ๑๗๒๙) เดิมเป็นช่างเหล็กและได้นำเอาเครื่องจักรไอน้ำของมาร์ควิสแห่งวูสเตอร์ที่ใช้ในการสูบน้ำจากเหมืองแร่ดีบุก ๆ มาดัดแปลงให้ดีขึ้นและใช้ประโยชน์

ได้ดีกว่าของเดิม โดยใช้ความกดของอากาศเป็นพลังงานช่วย เครื่องสูบน้ำนี้มีกำลังเท่ากับม้า ๕๐ ตัว

ภาพหนึ่งของเครื่องจักรไอน้ำ
แบบของนิวคอเมน

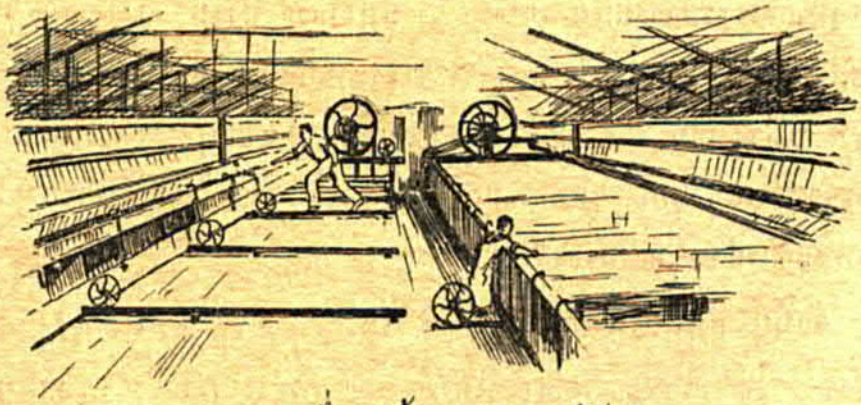
ต่อมาชาวสก็อตชื่อ เจมส์ วัตต์ (James Watt) (ค.ศ. ๑๗๓๖-๑๘๑๙) ได้แก้ไขดัดแปลงเครื่องจักรไอน้ำของวูสเตอร์และนิวคอเมนให้ดีขึ้น โดยเพิ่มพลังคนขึ้นต่อมาวัตต์ได้นำเครื่องจักรไอน้ำไปใช้กับเครื่องทอผ้าทำให้ทุ่นแรงคนและรายจ่ายในการลงทุนก็ลดลง

ในเวลาใกล้เคียงกันนี้ จอห์น เค (John Kay) แห่งเบอร์ ผู้มีชีวิตอยู่ถึง ค.ศ. ๑๗๖๔ ประดิษฐ์กระสวยพุ่งอย่างใหม่ การใช้กระสวยแบบนี้ทอผ้าได้รวดเร็วขึ้นจนการปั่นฝ้ายไม่ทันกับการทอ ด้ายจึงไม่พอใช้ ความจำเป็นในการที่จะประดิษฐ์เครื่องปั่นฝ้ายจึงกระตุ้นให้เกิดนักประดิษฐ์อีกท่านหนึ่งคือ เจมส์ ฮาร์กรีฟส์ (James Hargreaves) ซึ่งมีชีวิตอยู่ถึง ค.ศ. ๑๗๗๘

เดิมชาร์กรีฟส์เป็นช่างไม้และช่างทอผ้าสมัครใจทางจักรกล มีเรื่องเล่ากันว่าภรรยาของชาร์กรีฟส์ทำเครื่องปั่นด้ายล้มคว่ำแต่แกนก็ยังหมุนได้ ชาร์กรีฟส์จึงเกิดความคิดว่าถ้าจะทำเครื่องปั่นด้ายให้มีแกนหลาย ๆ อันหมุนพร้อมกันได้ก็จะปั่นด้ายได้มากขึ้น จึงคิดเครื่องปั่นด้ายมีแกน ๘ อัน ช่วยให้การส่งด้ายเร็วขึ้น ชาร์กรีฟส์ให้ชื่อสิ่งประดิษฐ์ตามชื่อภรรยาว่า สปินนิง เจนนี (Spinning Jenny)

ริชาร์ด อาร์คไรท์ (Richard Arkwright) (ค.ศ. ๑๗๓๒ - ๑๗๙๒) เดิมเป็นช่างตัดผมแต่ชอบการประดิษฐ์ก็ได้คิดทำเครื่องกรอด้ายอีกชนิดหนึ่งซึ่งขวนเกลียวเส้นด้ายได้แน่นเพราะใช้แกนเป็นจำนวนมาก แต่เครื่องปั่นฝ้ายของเขาหมุนด้วยมือไม่ได้ต้องใช้แรงม้าหมุนและต่อมาก็คิดใช้แรงน้ำหมุน เครื่องจักรของอาร์คไรท์เรียกกันว่า "water frame"

อย่างไรก็ดีประดิษฐกรรมทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วก็ยังผลิตผลงานที่คุณภาพยังไม่ดีนัก ต่อมา ซามูเอล ครอมป์ตัน (Samuel Crompton) (ค.ศ. ๑๗๕๓-๑๘๒๗) นำเอาวิธีการของชาร์กรีฟส์และอาร์คไรท์มารวมกันทำเป็นเครื่องปั่นฝ้ายอย่างใหม่ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามว่า "spinning mule"

เครื่องทอผ้าแบบของครอมป์ตัน

เอ็ดมันด์ คาร์ทไรท์ (ค.ศ. ๑๗๔๓ - ๑๘๒๓) เดิมเป็นนักเทศน์แต่สนใจศึกษาสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ จนในที่สุดก็ประดิษฐ์เครื่องจักรทอผ้าขึ้น

ส่วนการคิดทำเครื่องทุ่นแรงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมผ้าก็มีการใช้เครื่องจักรพิมพ์ลวดลายบนผ้าของ ทอมัส แบล (Thomas Bell) ใน ค.ศ. ๑๗๘๕ และ เอไล วิทนีย์ (Eli Whitney) แห่งแมสซาชูเสตส์ก็คิดทำเครื่องจักรแยกเมล็ดฝ้ายออกจากใย ใน ค.ศ. ๑๗๙๔ สิ่งประดิษฐ์นี้เรียกว่า "Cotton gin" (- คำว่า "gin" ย่อมาจากคำ "engine" -) ทำให้การปั่นฝ้ายรวดเร็วขึ้นมาก และต่อมาใน ค.ศ. ๑๘๐๐ วิทนีย์ก็ประดิษฐ์เครื่องจักรที่ถอดเปลี่ยนได้เป็นส่วน ๆ การทำเครื่องจักรใช้แทนมือ ผลผลิตก็เพิ่มขึ้น

ความก้าวหน้าในวงงานอุตสาหกรรมเหล็กและถ่านหิน

แต่เดิมการหลอมเหล็กใช้เตาหลอมขนาดเล็กที่มีความร้อนสูง เป็นเหตุให้เปลืองฟืนมาก จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ ป่าไม้ในอังกฤษยังไปมาก แต่การหลอมเหล็กก็ช้ามาก ในขณะที่เหมืองแร่ขุดลึกเข้าทุกทีจนต้องคิดเครื่องสูบน้ำดังกล่าวมาแล้ว ก็มีผู้คิดทำเครื่องจักรขุดถ่านหินในแถบมณฑลเดเวิน (Devon) และคอร์นวอลล์ (Cornwall) อับราฮัม ดาร์บี (Abraham Darby) (ค.ศ. ๑๖๗๗ - ๑๗๑๗) ก็ทดลองการใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงซึ่งมีประสิทธิภาพดีเท่า ๆ กับถ่านไม้เผา ต่อมาดาร์บีใช้สูบลมทำด้วยหนังสัตว์อาศัยแรงน้ำหมุนกงล้อให้เครื่องหลอมเหล็กทำงานได้เร็วขึ้นทำให้ราคาเหล็กถูกลง และยังประดิษฐ์เครื่องหล่อเหล็กเป็นรูปหม้อและเครื่องใช้อื่น ๆ อีก

จอห์น สมีตัน (John Smeaton) (ค.ศ. ๑๗๒๔ - ๑๗๙๒) นายช่างวิศวกรชาวสก็อตเลิกใช้สูบลมหนังของดาร์บีและใช้เครื่องจักรแทน ทำให้เตาหลอมเหล็กมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

เฮนรี่ คอร์ต (Henry Cort) (ค.ศ. ๑๗๔๐-๑๘๐๐) คิดทำเครื่องมือแยกเหล็กที่คุณภาพไม่ดีออกไว้ต่างหาก และใช้ออกซิเจนไล่ขี้เหล็กออก ช่วยให้คุณภาพของเหล็กดียิ่งขึ้น

ความก้าวหน้าในการประดิษฐ์เครื่องมือ

เครื่องมือที่คิดทำขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เพื่อใช้สร้างเครื่องจักรในการอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นมาก เช่น เฮนรี่ มอดซ์เลย์ (Henry Maudslay) วิศวกรประดิษฐ์เครื่องมือใช้ตัดเหล็กและ จอห์น วิลคินสัน (John Wilkinson) ประดิษฐ์เครื่องหลอมลูกขี้นเหล็กใช้ในเครื่องจักรเป็นต้น

ความก้าวหน้าในการประดิษฐ์เครื่องถ้วยชาม

โจไซ เว็ดจ์วูด (Josiah Wedgwood) (ค.ศ. ๑๗๓๐-๑๗๙๕) ดัดแปลงการประดิษฐ์ถ้วยชามที่เมืองเบอร์ซเล็มในมณฑลแสตฟฟอร์ดไชร์ ประเทศอังกฤษให้มีลวดลายงดงามพร้อมกับปรับปรุงการเคลือบน้ำยาก่อนเผา ลวดลายนั้นนำแบบมาจากเรื่องราวในวรรณคดีโบราณ จำนวนผลผลิตมีมากเพราะใช้วิธีการผลิตอุตสาหกรรมแบบใหม่

แจกันเวดจ์วูด

ระบบใหม่ในโรงงานอุตสาหกรรม

การคิดทำเครื่องจักรขึ้นใช้ในการอุตสาหกรรมเป็นเหตุให้การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับเครื่องจักรอยู่มาก จนสมัยใหม่นี้ขนานนามว่า "ยุคแห่งเครื่องจักร" (Machine Age) เพราะวงงานอุตสาหกรรมทุกชนิดก็ใช้เครื่องจักรทั้งสิ้น

การขนส่ง

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ถนนที่เป็นทางขนส่งผลิตผลจากโรงงานทั้งหลายยังไม่ค่อยนัก แต่จำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้นและความจำเป็นในการขนส่งสินค้ากระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลง เดิมถนนเป็นดินซึ่งจะเฉอะแฉะในฤดูฝนหรือมีฝุ่นมากในฤดูแล้ง อีกทั้งพาหนะที่ใช้เดินทางและขนส่งก็เป็นแต่เพียงเกวียนและม้า คนเดินทางก็มักจะต้องใช้เท้า

จอห์น แมคอาดัม (John Macadam) ชาวสก็อต (ค.ศ. ๑๗๕๖-๑๘๓๖) ได้เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงวิธีทำถนน โดยยกระดับถนนให้สูงและมีทางระบายน้ำอยู่ข้าง ๆ ส่วนบนพื้นถนนก็ปูด้วยหินและอิฐหักซึ่งเมื่อน้ำหนักเกวียนและรถแล่นไป ถนนก็ยุบลงจนเรียบแต่แน่นหนาไม่เป็นโคลนมาก ถนนแบบใหม่นี้ช่วยให้การคมนาคมและขนส่งรวดเร็วขึ้นมาก

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ นี้มีการขุดคลองกันมาก จอห์น สมีตัน (John Smeaton) (ค.ศ. ๑๗๒๔ - ๑๗๙๒) ได้ไปยังประเทศฮอลันดาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคลอง สะพานและท่าเรือใหญ่ ๆ ซึ่งสร้างกันมาตั้งแต่สมัยกลาง และสมีตันได้ออกแบบประภาคารเอ็ดดิสโตนร็อค บนเกาะซิลี (Scilly Isles) ซึ่งสร้างเสร็จใน ค.ศ. ๑๗๕๙ และได้สร้างคลองฟอร์ทและไคลด์ (The Forth and Clyde Canal) วิศวกรสร้างคลองอีกคน ชาลส์ เทลฟอร์ด (Charles Telford) ผู้สร้างคลองเอลซ์เมียร์ (Ellesmere) เชื่อมแม่น้ำเมอร์ซีย์และเซเวอร์น เทลฟอร์ดเริ่มต้นสร้างคลองแคลิโดเนียน สร้างสะพานหลายแห่งและปรับปรุงท่าเรือในสก็อตแลนด์

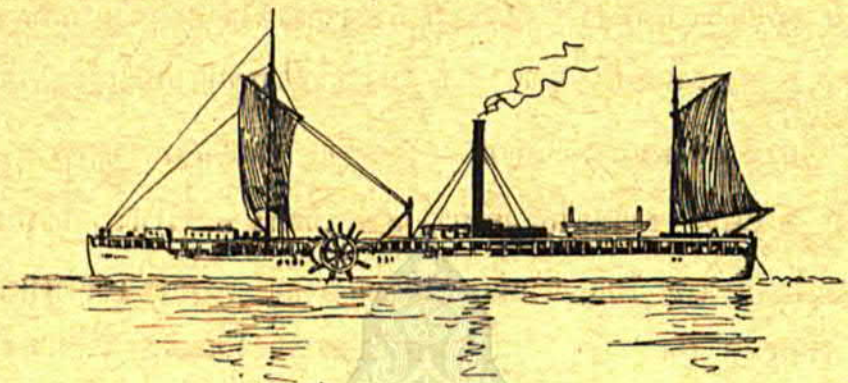
ผู้นำเอาความคิดเกี่ยวกับเครื่องจักรไอน้ำของวัตต์มาประดิษฐ์เครื่องจักรรถไฟคือ ริชาร์ด เทรวิทิค (Richard Trevithick) ผู้สร้างรถจักรคันแรกขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๐๓ เป็นรถไฟเล็กลากรถพ่วงหนัก ๑๐ ตัน และวิ่งเร็วชั่วโมงละ ๕ ไมล์ วิลเลียม เฮดลีย์ (William Hedley) ก็ปรับปรุงเครื่องจักรรถไฟให้ดีขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๑๓ แต่ความเร็วของรถจักรก็ยังต่ำมาก ยังไม่ช่วยในการคมนาคมและขนส่งนัก จนกระทั่ง จอร์จ สตีเฟนสัน (George Stephenson) ชนะการประกวดการสร้างรถจักรใน ค.ศ. ๑๘๒๙ ซึ่งแล่นได้ไม่ต่ำกว่า ๑๒ ไมล์ต่อ ๑ ชั่วโมง บางครั้งก็แล่นเร็วถึงชั่วโมงละ ๒๙ ไมล์ น้ำหนักรถไม่เกิน ๖ ตัน รถจักรที่ชนะการประกวดนี้ชื่อว่า ร็อคเก็ต (Rocket) ในปีต่อมารถไฟสายเมืองลิเวอร์พูลมาแมนเชสเตอร์ก็เปิดรับคนโดยสาร ขบวนรถไฟบรรทุกคนโดยสารได้ถึง ๖๐๐ คน และการรถไฟก็เจริญขึ้นเป็นลำดับนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการคมนาคมและขนส่งเป็นอันมาก

รถไฟในสมัยเริ่มคิดประดิษฐ์ใหม่ๆ

ในสก๊อตแลนด์มีนักประดิษฐ์ชื่อ แปตริก มิลเลอร์ และวิลเลียมไซมิงตัน (Patrick Miller and William Symington) ร่วมกันประดิษฐ์เรือใช้เครื่องจักรไอน้ำสำเร็จแต่มิได้ใช้ประโยชน์ ต่อมาในอเมริกา โรเบิร์ต ฟุลตัน (Robert Fulton)

ปรับปรุงเรือใช้เครื่องจักรไอน้ำให้ดีขึ้น เรือลำแรกชื่อ "ชาร์ลอตต์ ดันดาส" (Charlotte Dundas) และต่อมาเรือชื่อ ฟุลตันส ฟอลลี (Fulton's Folly) ก็แล่นในแม่น้ำฮัดสันไปถึงอัลบานีด้วยความเร็ว ๑๕๐ ไมล์ต่อ ๑ ชั่วโมง

เรือ "แคลร์มองต์" แบบของฟุลตัน

ความก้าวหน้าทางเกษตรกรรมและการเลี้ยงวัว

ความก้าวหน้าทางเกษตรกรรมในอังกฤษเริ่มต้นมาแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และชาวมณฑลนอร์โฟล์ค ชื่อ ชาลส์ เทาน์เชนด์ (Charles Townshend) (ค.ศ. ๑๖๗๔ - ๑๗๓๘) เรียนรู้ว่าหัวเทอนิปเป็นอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อวัวและแกะ และได้แสดงให้ประจักษ์ว่าพืนดินจะให้ผลผลิตดีเมื่อได้รับปุ๋ยที่เหมาะสม และเทาน์เชนด์เริ่มใช้ระบบการปลูกพืชหมุนเวียน คือแรกของระยะ ๔ ปีปลูกพืชชนิดหนึ่งปีต่อ ๆ ไปก็เปลี่ยนชนิดไป

ส่วนในการทำนาแต่เดิมมาชาวนาหว่านพืชด้วยมือซึ่งเป็นการยากที่จะกะผลผลิต เจโทร ทัลล์ (Jethro Tull) (ค.ศ. ๑๖๗๔ - ๑๗๔๑) ผู้ดีมีสกุลจากแถบออกซ์ฟอร์ดไชร์ได้คิดทำเครื่องจักรหว่านเมล็ดพืช ทัลล์ดูการเกษตรในฝรั่งเศสได้เห็นคนปลูกต้นองุ่นพรวนดินและให้ปุ๋ย เมื่อเขากลับมาทำนาที่อังกฤษก็นำวิธีปลูกพืชแบบ

ฝรั่งเศสมาใช้ และยังประดิษฐ์ไถอย่างใหม่ที่ใช้ล้อ ๒ ล้อติดใบมีดยาว เพื่อพลิกดินแล้วก็เพิ่มใบมีดขนาดใหญ่เข็น ๔ ชิ้น เพื่อช่วยตัดต้นหญ้าและขุดรากทิ้ง

ผักที่นิยมปลูกกันก็มีกะหล่ำชนิดต่าง ๆ หัวแครอตและเทอนิป และต่อมานำเอามันฝรั่งจากอเมริกาใต้ซึ่งพวกอินเดียนเผ่าอินคาใช้เป็นอาหารมานานแล้วมาปลูกในยุโรป แต่เดิมชาวยุโรปไม่ค่อยกล้ารับประทานมันฝรั่ง จนกระทั่งคนปรุงชาชาวฝรั่งเศสชื่อ อังตวน ปาร์มองติเยร์ (Antoine Parmentier) ผู้เคยถูกจับไปขังไว้ระหว่างที่เกิดสงครามฝรั่งเศสกับชาวอินเดียนระหว่าง ค.ศ. ๑๗๕๖-๑๗๖๓ ได้รับประทานมันฝรั่งเป็นอาหาร เมื่อกลับบ้านเมืองจึงได้แยกธาตุมันฝรั่งและแนะนำให้ปลูกมันฝรั่งเป็นอาหาร

ส่วนในด้านการเลี้ยงสัตว์ โรเบิร์ต เบคเวล (Robert Bakewell) ชาวเลสเตอร์ไชร์ (ค.ศ. ๑๗๒๕ - ๑๗๙๕) ปรับปรุงวิธีการผสมพันธุ์วัวและแกะ เบคเวลเชื่อว่าอาจจะเลี้ยงสัตว์ให้สมบูรณ์ด้วยรู้จักเลือกอาหารให้กิน จึงเริ่มแพร่พันธุ์วัวดิชลีย์ (Dishley) หรือเลสเตอร์ไชร์เขายาวและยังเพาะพันธุ์ม้าดี ๆ ด้วย เบคเวลเริ่มใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ยจึงสร้างคอกหมู ๒ ชั้น ๆ ล่างไว้รับมูลสัตว์

ชาลส์ คอลลิง (Charles Colling) (ค.ศ. ๑๗๕๑ - ๑๘๓๖) ได้เพาะพันธุ์วัวที่มีคุณภาพดีกว่าของเบคเวล โดยใช้พันธุ์วัวชาล์นแถบคาร์ลงตันซึ่งต่อมากลายเป็นศูนย์กลางการเลี้ยงวัว

ทอมัส โค๊ก (Thomas Coke) (ค.ศ. ๑๗๕๒-๑๘๔๒) ที่เมืองโฮล์คฮัมในมณฑลนอร์โฟล์คก็ปรับปรุงวิธีการทำนาได้กำไรมีรายได้อย่างงาม ในระยะนี้ชาวนาทั่ว ๆ ไปเริ่มมีรั้วรอบเขตนาและทุ่งเลี้ยงสัตว์ไม่เปิดโล่งอย่างเดิม จึงทำให้การปรับปรุงในการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ได้ผลดียิ่งขึ้น

ระยะเวลาและความเคลื่อนไหวทางการศึกษาศิลปวิทยาการในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และ ๑๙

ฟรังซัว มารี อารูเอต์ วอลแตร์ (Franzois Marie Arouet Voltaire) (ค.ศ. ๑๖๙๔ - ๑๗๗๘) เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสผู้สนใจชีวิตความเป็นอยู่และความคิดเห็นของคนโดยทั่ว ๆ ไป แต่วอลแตร์ไม่สนใจที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงและค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์นัก ดังนั้นหนังสือเรื่อง "สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔" (Age of Louis XIV) ของเขาก็แสดงออกซึ่งความเห็นและจิตใจของคนในยุคนั้นยิ่งกว่าที่กล่าวถึงความสำเร็จในด้านการทหารและการเมือง หนังสือเรื่อง "ประวัติศาสตร์ทั่วไป" (Universal History) ของวอลแตร์ก็มุ่งที่จะบรรยายถึงประสพการณ์โดยทั่ว ๆ ไปของมนุษย์

ชาลส์ เดอ เซอคองดาต์ หรือ บารอน เดอลา แบรด เอ เดอมองเตสกิเออ (Charles de secondat, Baron de la Brède et de Montesquieu) (ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๕๕) เป็นนักการเมืองและนักประวัติศาสตร์ที่เป็นนักวิพากษ์วิจารณ์ด้วย ได้เขียนหนังสือหลายเล่มที่มีชื่อเสียงมาก คือ "จดหมายชาวเปอร์เซีย" (The Persian Letters) ซึ่งเป็นจดหมายโต้ตอบที่สมมุติว่าชาวเปอร์เซียน ๒ คนวิจารณ์เรื่องบ้านเมือง สังคม รัฐบาล และศาสนาของประเทศฝรั่งเศสและแง่มุมต่าง ๆ ในชีวิตของชาวฝรั่งเศส และเรื่อง "วิญญาณของกฎหมาย" (The Spirit of Laws) ก็เป็นบทบรรยายยกย่องระบบการเมืองของอังกฤษ

ในด้านปรัชญามีชาวอังกฤษชื่อ จอห์น ล็อค (John Locke) (ค.ศ. ๑๖๓๒ - ๑๗๐๔) เป็นผู้สนใจปรัชญาโดยเฉพาะหลักปรัชญาของ เดซ์คาร์ต (Descartes) ซึ่งเป็นปรัชญาเมธีชาวฝรั่งเศสผู้มีชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ในประเทศฮอลันดา และเป็นผู้ยึดมั่นอยู่ในหลักที่ว่ามนุษย์เป็นนักคิด ฉะนั้นความรู้ความคิดทั้งหลายควรจะเป็นที่สนใจศึกษาอย่างลึกซึ้ง

ชาวสก็อตชื่อ เดวิด ฮูม (David Hume) (ค.ศ. ๑๗๑๑-๑๗๗๖) เป็นปรัชญาเมธีผู้สืบความคิดของล็อคและสนใจศึกษาทางปรัชญาอย่างจริงจัง ฮูมเขียนหนังสือหลายเล่ม อาทิ "Treatise of Human Nature และ Enquiry concerning Human Understanding" เขาสอนว่า ความคิดทั้งมวลเป็นผลที่เกิดจากความรู้สึกและเป็นเพียงภาพสมองเท่านั้น และเน้นข้อคิดที่ว่าตัวของมนุษย์เองเป็นสิ่งเกี่ยวข้องสภาพเป็นชีวิต

ยังมีปรัชญาเมธีที่มีชื่อเสียงอื่นอีกหลายท่านในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และ ๑๙ ซึ่งมีชีวประวัติและหลักปรัชญาที่น่าศึกษา

ในทางวรรณคดีมีนักเขียนที่เป็นชนชั้นกลาง ซึ่งแสดงความคิดริเริ่มของตนเองมากกว่าชนชั้นสูง แต่ก็มีอิทธิพลจากความคิดและผลงานของชาวกรีกและโรมันโบราณยังคาลใจอยู่ แม้แต่ละครก็เลียนแบบบทละครของเซเนคา (Seneca) ส่วนโคลงก็เลียนแบบบทกวีของเวอร์จิล (Vergil) และฮอเรซ (Horace) ซึ่งใช้สำนวนไพเราะมีรูปของศิลป์อันได้สัดส่วนแทรกการมีคมคายและยกย่องวรรณคดีโบราณ (Classical Literature)

อเล็กซานเดอร์ โปป (Alexander Pope) (ค.ศ. ๑๖๘๘ - ๑๗๔๔) เป็นกวีตัวอย่างของกวีอังกฤษในสมัยเดียวกัน งานของเขาเช่น "Essay on Man" เป็นบทความเขียนเกี่ยวกับศาสนาแทรกเรื่องราวของพระเจ้าซึ่งมีลักษณะของพระเจ้าในวรรณคดีโบราณอยู่ด้วย ลักษณะบทกวีของโปปนั้นเลือกเฟ้นคำที่ไพเราะและมีสัมผัส

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จัง จาค รูซโซ (Jean Jacques Rousseau) (ค.ศ. ๑๗๑๒ — ๑๗๗๘) เป็นผู้ยกย่องการมีชีวิตอยู่ตามธรรมชาติมากกว่าคนอื่น เขาเชื่อว่าโดยธรรมชาตินั้นมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตจิตใจสูง รูซโซได้เขียนหนังสือโจมตีวิธีการศึกษาแก่เด็กในสมัยของเขา กล่าวว่า เด็กเป็นส่วนจำลองของผู้ใหญ่แต่หัวคิด

และสมองของเด็กยังสับสนไม่รู้ว่าอะไรจริงอะไรไม่จริง ฉะนั้นถ้ามีผู้แนะนำเด็กอย่างมีเหตุผลและให้เข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้แล้ว วินัยที่เข้มงวดก็ไม่มีความจำเป็นในการศึกษาสำหรับเด็กเลย ในขณะเดียวกันควรสนใจในความเคลื่อนไหวอย่างสมบูรณ์ทางร่างกายของเด็กด้วย หนังสือชื่อ "เอมิล" (Emile) ของรูซโซแสดงความคิดนี้ไว้ถูกต้อง

ส่วนงานวิจิตรศิลป์นั้นยุคนี้นิยมลวดลายมากเรียกกันว่า รอคโคโค (Rococo Art) เป็นศิลปะจากศิลา คือคงเอาแบบความสวยงามของธรรมชาติมาดัดแปลงการตกแต่งภายในตัวบ้าน ตลอดจนเครื่องเรือนและเสื้อผ้าและแม้กระทั่งสวนในบริเวณบ้าน ลวดลายแบบนี้ก็มีใช้บ้างเช่น เครื่องเรือนสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส แต่ไม่นิยมสีสดสีเข้มเช่นภาพเขียนของชาวเฟลมิช และเลิกใช้การแรเงาหนัก ๆ ตามแบบของจิตรกรเรมบรานดท์ หรือฟรังซ์ ฮาล และศิลปินอื่น ๆ ในยุคเดียวกัน (Rembrandt, Frans Hal)

ศิลปินฝรั่งเศสชื่อ จัง อังตวน วอตโต (Jean Antoine Watteau) (ค.ศ. ๑๖๘๔ — ๑๗๒๑) ใช้ศิลปรอคโคโคในการเขียนภาพของเขา และใช้สีอ่อนเป็นสีพื้นแทนสีเข้ม เรื่องราวในรูปก็เป็นชีวิตในราชสำนักฝรั่งเศสบ้าง เป็นภาพชีวิตในชนบทบ้าง ส่วนฟรังซัว บูเชร์ (Franzois Boucher) เป็นแบบฉบับของศิลปินทัศนัดทางรอคโคโค เห็นได้จากภาพเหมือน เช่นภาพของมาดาม เดอ ปอมปาดัวร์ก็แสดงการแต่งกายอย่างหรูหราด้วยเสื้อผ้าราคาสูง ผิวหน้าก็ละเอียดอ่อนอย่างผิวผู้ดี บูเชร์วาดภาพชนบทที่เต็มไปด้วยความระลึกถึงโคลงของเวอร์จิล เช่นภาพ "Diana Quilting the Bath"

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

การค้นคว้าและศึกษาวิทยาศาสตร์ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ ทั้งยังนำมาประยุกต์ในวงการอุตสาหกรรมนั้น เริ่มแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้นมา และการ

ค้นพบแต่ละเรื่องก็เกี่ยวโยงกัน และเป็นสาเหตุของความเจริญทางฟิสิกส์ในระยะต่อมา ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙

ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นี้ศาสตราจารย์ฝรั่งเศส ๒ ท่าน คือ ลากรองจ์ (Lagronge) และลาปลาซ (Laplace) ได้ศึกษาคิดค้นวิชาคำนวณและดาราศาสตร์ที่เริ่มมาจากสมัยของนิวตัน (Newton) ลากรองจ์ได้แนะนำวิธีวัดและชั่งแบบเมตริกให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศส นอกจากนี้นยังแก้ไขวิธีการคำนวณของนักดาราศาสตร์ ส่วนลาปลาซเขียนหนังสือชุด "จักรกลแห่งท้องฟ้า" Celestial Mechanics ซึ่งมี ๕ เล่มด้วยกันในระหว่าง ค.ศ. ๑๗๙๙ — ๑๘๒๕ ใน ค.ศ. ๑๘๔๕ เลอแวริเอร์ (Leverrier) ได้คำนวณที่ตั้งของดาวพระเคราะห์ดวงใหม่ซึ่งในปีต่อมาก็เป็นที่ประจักษ์แก่ตาโลกคือดาว เนปจูน (Neptune)

ด้านวิชาฟิสิกส์ในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ก็มีความก้าวหน้ามากในสาขาเทอร์โมไดนามิกซ์ (Thermodynamics) วิชาเรื่องแสง (Optics) แม่เหล็กและไฟฟ้า และใน ค.ศ. ๑๗๙๘ ชาวอเมริกันชื่อเบนจามิน ทอมป์สัน (Benjamin Thompson) ก็เสนอรายงานต่อราชสมาคม (Royal Society) ณ กรุงลอนดอนเรื่อง "Enquiry concerning the Source of heat which is excited by friction" (ต่อมาทอมป์สันได้ยศเป็นเคานต์รัมฟอร์ด และงานของเขาในอังกฤษมีผู้ทำต่อคือเซอร์-ยัมฟรีย์เดวี) ในฝรั่งเศสก็มีคาร์โนต์ (Carnot) และใน ค.ศ. ๑๘๔๓ เจมส์ จูล (James Joule) มีความสนใจในเรื่องแรงงานที่มีอยู่ในไฟฟ้า ชื่อของเขาจึงใช้เรียกหน่วยของแรงงานตามความหมายทางวิทยาศาสตร์

เบนจามิน แฟรงคลิน (Benjamin Franklin) เป็นนักวิทยาศาสตร์อเมริกัน (ค.ศ. ๑๗๐๖ — ๑๗๙๐) ได้ค้นพบว่าตัวนำโลหะที่มีรูปทรงแหลมจะรับหรือผลักกระแสไฟฟ้าได้ดีกว่าโลหะที่ไม่แหลม เขาเชื่อว่าไฟฟ้าเป็นสิ่งที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไปใน

สิ่งต่าง ๆ เมื่อใดที่สิ่งหนึ่งสิ่งใดรับไฟฟ้าเข้าไว้มากกว่าส่วนที่ควรจะมีก็เรียกว่าเป็นไฟฟ้าบวกและตรงกันข้ามเมื่อใดรับไฟฟ้าน้อยไปก็เป็นไฟฟ้าลบ แฟรงคลินเชื่อว่าฟ้าที่ผ่านนั้นเป็นการปล่อยกระแสไฟฟ้าและเขาก็พิสูจน์ทฤษฎีของเขาต่อไปด้วยการทดลองซึ่งก็เป็นที่รู้กันแพร่หลาย เขาชักว่าวขึ้นไปบนก้อนเมฆขณะที่มีพายุฟ้าคะนองเพื่อจะให้ไฟฟ้าแล่นมาตามสายป่าน และเตรียมกระแสไฟฟ้าไว้ในโถซึ่งภายในโถนั้นเกิดปฏิกิริยาอย่างแรง เกิดเสียงดังราวกับเครื่องจักรกระทบกัน แฟรงคลินจึงพิสูจน์ได้ว่าการที่ฟ้าผ่านั้นเพราะมีกระแสไฟฟ้ากระทบกัน เนื่องด้วยแฟรงคลินเป็นคนสนใจนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ดังนั้นแฟรงคลินจึงเป็นผู้นำเอาไฟฟ้ามาใช้ประโยชน์หลังจากที่ได้ถกเถียงกันอันตรายไว้แล้วด้วยก

ลุยจิ กาลวานี (Luigi Galvani) ชาวอิตาเลียนผู้สอนวิชากายวิภาคในมหาวิทยาลัยโบโลนญา ได้ทดลองนำกบมาไว้ใกล้สื่อไฟฟ้าในเครื่องจักร และเมื่อขากบไปแตะไฟฟ้าเข้าขากบก็กระตุก การทดลองนี้เป็นที่สนใจของอเล็ซซานโดร โวลตา (Alessandro Volta) (ค.ศ. ๑๗๔๕ — ๑๘๒๗) ซึ่งสอนวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในมหาวิทยาลัยปาเวียในอิตาลี โวลตาทดลองและพิสูจน์ได้ว่ากระแสไฟฟ้าเกิดขึ้นได้จากโลหะ ๒ ชนิดที่แตกต่างกันกระทบกัน โดยมีขั้วไฟฟ้าบวกในโลหะชนิดหนึ่ง และมีขั้วไฟฟ้าลบในโลหะอีกชนิดหนึ่ง จากการค้นพบนี้โวลตาประดิษฐ์โวลตาอิกไพล์ (Voltaic pile) ซึ่งทำด้วยผ้าเปียกชุบเกลือหรือส่วนผสมของกรดเข้าระหว่างสังกะสีชนหนึ่งกับทองแดงและจัดเรียงคู่โลหะนี้ตามจำนวนที่ต้องการ ก็อาจจะเกิดกระแสไฟฟ้าสถิตได้ ต่อมาจึงมีผู้นำความคิดนี้ไปประดิษฐ์แบตเตอรี่ไฟฟ้าขึ้น

การค้นพบแม่เหล็กไฟฟ้าโดยบังเอิญของ ฮานซ์ เออร์ซเต็ด (Hans Oersted) (ค.ศ. ๑๗๗๗ — ๑๗๙๘) โปรเฟสเซอร์แห่งมหาวิทยาลัยโคเปนฮาเก็น เป็นก้าวสำคัญในวิชาไฟฟ้า ขณะที่เออร์ซเต็ดกำลังบรรยายเรื่องไฟฟ้าโดยใช้โวลตาอิกไพล์

มาแสดงประกอบนั้น มือได้บังเข็มทิศไปชนแผ่นทองแดงซึ่งกระแสไฟฟ้าผ่าน พอเขาปล่อยกระแสไฟฟ้าเข้าแผ่นทองแดงนั้นเข็มทิศก็หมุนจนตั้งได้ฉากกับแนวทางที่กระแสไฟฟ้ากำลังผ่าน และเมื่อเขาสลับกระแสไฟฟ้าไปในทางตรงกันข้ามเข็มก็เปลี่ยนไปในทิศตรงกันข้าม ความจริงที่ว่าแม่เหล็กกับไฟฟ้ามีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดก็เป็นที่ประจักษ์

บุตรช่างทำกุญแจชาวบาวาเรียนชื่อ จอร์จ โอห์ม (George Ohm) (ค.ศ. ๑๗๘๗—๑๘๕๔) เป็นนักทดลองที่ฉลาดและสามารถ ได้ค้นพบว่าอำนาจการเป็นสื่อไฟฟ้าของเส้นลวดขึ้นอยู่กับชนิดของโลหะ ซึ่งยาวและแบ่งส่วนสัดพอเหมาะ โอห์มกะส่วนความแตกต่างระหว่างโลหะชนิดต่าง ๆ และยกให้ทองแดงมีค่า ๑,๐๐๐ ขณะที่โลหะอื่นทุกประสิทธิภาพน้อยลงตามลำดับ ก็มีค่าน้อยลงตามลำดับด้วยความสามารถ ชื่อของโอห์มก็เป็นที่เลื่องลือไปจนในต่างประเทศ และใน ค.ศ. ๑๘๔๘ เมื่ออายุ ๖๐ ปี โอห์มก็ได้เป็นศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยมิวนิค

ในเรื่องของวิชาไฟฟ้านั้น ชื่อของ กาลวานี โวลตา แอมแพร์ และ โอห์ม ได้อยู่ในศัพท์วิทยาศาสตร์ที่นักเรียนและนักศึกษาใช้กันอยู่ทุกวัน

ในวิชาฟิสิกส์นั้นทฤษฎีของนิวตันและฮอยเกนส์ในเรื่องแสงยังไม่เป็นที่ยอมรับจนกระทั่งนักฟิสิกส์ชาวอังกฤษชื่อ ทอมัส ยัง (Thomas Young) (ค.ศ. ๑๗๗๓—๑๘๒๙) ได้มารื้อฟื้นและยืนยันหลักการในเรื่องการรบกวนของแสง ทฤษฎีเรื่องคลื่นแสงก็ยังไม่เป็นที่เชื่อถือจนกระทั่งชาวฝรั่งเศสชื่อ จัง ฟูโคลต์ (Jean Foucault) พิสูจน์ใน ค.ศ. ๑๘๕๐ ว่าแสงเดินทางในอัตราความเร็ว ๑๘๕,๐๐๐ ไมล์ต่อวินาทีในอากาศ แต่หย่อนความเร็วเป็น ๓/๔ ของอัตราเมื่อเดินทางในน้ำ ดังนั้นทฤษฎีของทอมัสยังจึงเป็นที่เชื่อถือเอาในยุคปลายชีวิตของทอมัส

นักวิทยาศาสตร์ในแขนงฟิสิกส์ยังมีอีกหลายท่าน ผู้สนใจศึกษาจะค้นคว้ารายละเอียดได้จากประวัติความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งหาอ่านเพิ่มเติมได้เช่นจากหนังสือ "นักวิทยาศาสตร์ ๖ คน" "Six Physicists" "และนักประดิษฐ์ ๗ คน" "Seven Inventors"

นักเคมีที่มีชื่อเสียงมีอยู่หลายท่านเช่นชาวอังกฤษชื่อ เฮนรี่ แคเวนดิช (Henry Cavendish) (๑๗๓๑ — ๑๘๑๐) ค้นพบความจริงเบื้องต้นเกี่ยวกับน้ำว่าประกอบขึ้นด้วยก๊าซ ๒ ชนิดคือออกซิเจนและไฮโดรเจน ส่วน อังตวน ลาวัวซิเอร์ (Antoine Lavoisier) (ค.ศ. ๑๗๔๓ — ๑๗๙๔) เป็นผู้นำในความก้าวหน้าแนวใหม่ในแขนงวิชาเคมี ลาวัวซิเอร์ยืนยันว่าสารจะไหม้ได้ต่อเมื่อมีออกซิเจนอยู่ด้วย

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงศตวรรษที่ ๒๐ มีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หลายประการโดยเฉพาะในวิชา ชีววิทยา อัลเฟรด รัสเซล วอลเลซ (Alfred Russel Wallace) และ ชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) เป็นผู้ศึกษาและรวบรวมทฤษฎีในเรื่องวิวัฒนาการของมนุษย์และสังคมชีวิตอื่น ๆ

ก่อน ค.ศ. ๑๘๗๐ ลิสเตอร์ (Lister) และ ปาสเตอร์ (Pasteur) เป็นผู้ค้นพบการใช้วัคซีนต่าง ๆ และการใช้ยาฉีดป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) ส่วนการกักกันแยกคนไข้ที่เป็นโรคติดต่ออันตรายได้แก่อหิวาตกโรค โรคฝีกาฬ โรคบาดทะยัก (Lockjaw) โรคคอตีบ (Diptheria) กาฬโรคและอื่น ๆ ตลอดจนเรื่องการป้องกันการระบาดของโรคไข้รากสาด ไทฟอยด์ มาเลเรีย และไข้เหลืองก็มีผู้ค้นพบและทราบกันแพร่หลายขึ้น

เรื่องราวของปีแอร์ คูรี (Pierre Curie) และมาดาม มารี สโกลดอฟสกา คูรี (Marie Sklodofska Curie) นักวิทยาศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้าคุณประโยชน์ของยูเรเนียม

ใน ค.ศ. ๑๘๘๐ เมื่อ วิลเลี่ยม ครูกซ์ (William Crookes) นักเคมีชาวอังกฤษปล่อยกระแสไฟฟ้าเข้าไปในหลอดแก้วที่สูบอากาศออกเกือบหมดแล้ว จึงเห็นว่าเกิดมีรังสีเรือง ๆ ในหลอดและเมื่อเขาใส่เศษโลหะชิ้นเล็ก ๆ เข้าไปก็เห็นว่าโลหะนั้นร้อนขึ้นและเคลื่อนไหวไปมาก็คิดได้ว่าส่วนประกอบส่วนหนึ่งของอากาศมีพลังงานในตัว แต่การค้นคว้าของครูกซ์ก็ไม่ได้ผลคุ้มหน้าจนกระทั่งอีก ๑๕ ปีต่อมา ศาสตราจารย์วิทยาศาสตร์ชาวเยอรมันชื่อ วิลเฮล์ม คอนรัด เรินต์เกน (Wilhelm Konrad Roentgen) ทดลองแบบเดียวกับครูกซ์แต่ใช้ม่านหนาบังหลอดแก้วเสีย แต่เมื่อเขาปล่อยกระแสไฟฟ้าเข้าในหลอดแก้ว ก็เกิดมีรังสีทะลุม่านออกมาจับยังสิ่งของต่าง ๆ ที่วางเกะกะอยู่บนโต๊ะ เรินต์เกนจึงขนานนามรังสีที่มีอานาจแต่ไม่เป็นที่รู้จักนี้ว่าเอกซเรย์ (X rays) ซึ่งต่อมามีผู้นำมาใช้ประโยชน์ในวิชาแพทยศาสตร์เพื่อค้นหาสมุฏฐานของโรคหลายชนิดที่มองหาสาเหตุด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่นั้นมา นักวิทยาศาสตร์พากันสนใจศึกษาในเรื่องของแสงมหัศจรรย์ต่อมา นักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งได้ค้นพบว่าธรรมชาติผลิตแสงมหัศจรรย์นี้ได้จากธาตุยูเรเนียมซึ่งบันดาลให้เกิดแสงมีอำนาจผ่านทะลุชิ้นโลหะได้ เมื่อ ปีแอร์ และ มารี คูรี ได้ทราบเรื่องยูเรเนียมก็ตัดสินใจที่จะศึกษาค้นคว้าถึงประโยชน์ที่มนุษย์จะได้รับจากธาตุที่มีคุณภาพพิเศษนี้

มารี เป็นบุตรของศาสตราจารย์ในวิชาวิทยาศาสตร์ชาวโปล ชื่อ สโกลดอฟสกามารี มีความสนใจศึกษาทางวิทยาศาสตร์มาแต่เยาว์วัย ในเมื่อเธอต้องจากบ้านเมืองมาทำงานอยู่ในห้องทดลองที่มหาวิทยาลัยปารีส ก็ได้มาแต่งงานกับผู้ช่วยศาสตราจารย์หนุ่มชื่อ ปีแอร์ คูรี และทั้งสองก็ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ แต่เดิมปีแอร์สนใจศึกษาในเรื่องของผลึกชนิดต่าง ๆ แต่เมื่อมารีแยกธาตุยูเรเนียมก็ค้นพบว่าแร่พิชเบล็นด์ (Pitchblende) ซึ่งเดิมเป็นที่

เข้าใจกันว่าไม่มีค่านั้นเกิดรังสีในตัวของมันเองซึ่งกลับมีคุณค่าสูงยิ่ง ยิ่งแร่ก็หยุดการค้นคว้าเรื่องผลกัมมันตรังสีมาเป็นอย่างใกล้ชิดเพื่อค้นคว้าเรื่องนี้ เนื่องด้วยการศึกษาเรื่องนี้จำเป็นต้องใช้พิชเบลนด์เป็นจำนวนมาก สองสามีภรรยาจึงติดต่อขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลออสเตรียซึ่งมีบ่อแร่พิชเบลนด์มากและเขาก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวดเขาทั้งสองก็ได้ค้นพบว่ารังสีที่เกิดจากแร่พิชเบลนด์นั้นสามารถผ่านทะลุไม้และหินได้อย่างดี จึงขนานนามสารนี้ว่าโปโลเนียม (Polonium) เป็นการให้เกียรติแก่ประเทศบ้านเกิดของมาดาม คูรี

สองสามีภรรยาร่วมกันค้นคว้าทดลองต่อไปอีกหลายปีก็ได้ค้นพบว่าผงสีเทาจำนวนเล็กน้อยที่แยกออกมาได้จากแร่พิชเบลนด์ในการทดลองเป็นเวลาหลายปีนั้นคือเรเดียม (Radium) ซึ่งมีรังสีรอนมีดามากยิ่งขึ้น เพราะสามารถปล่อยกำลังออกไปทำลายเชื้อโรคได้ การค้นพบอันยิ่งใหญ่นี้เป็นผลให้ศาสตราจารย์และมาดาม คูรี ได้รับรางวัลโนเบลทางวิชาฟิสิกส์ใน ค.ศ. ๑๙๐๓ และมาดามคูรีได้รับการแต่งตั้งเป็นอาจารย์ผู้บรรยายสตรีคนแรกแห่งมหาวิทยาลัยซอรบอนน์ (Sorbonne) ในกรุงปารีส แต่ต่อมาไม่นานศาสตราจารย์ปีแอร์ คูรี ก็ถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุ และมาดามคูรีก็ทำงานค้นคว้าสืบต่อมา จนกระทั่งสามารถนำก๊าซที่เกิดจากเรเดียมไปใช้รักษาเนื้อร้ายจำพวกมะเร็งให้อาการหายกลับคืนสภาพปกติได้ และต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๑๑ มาดามคูรีก็ได้รับรางวัลโนเบลอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ได้รับรางวัลในวิชาเคมี

ในฝ่ายวิชาฟิสิกซ์และเคมี เฮอร์ตซ์ (Hertx) ค้นพบ Ether waves เรินต์เกน (Roentgen) ค้นพบการใช้เอกซเรย์ใน ค.ศ. ๑๘๙๕

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ศิลปะและวรรณคดีเริ่มหันเหจากแนววิชาการที่ถือแบบอย่างธรรมโบราณคือที่เรียกว่า (Classicism) มาเป็นโรมานติซิสม์ (Romanticism) ซึ่งมีหลักสำคัญ ๓ ประการ คือ

ก. การเน้นในเรื่องความรู้สึกและธรรมชาติ

ข. การยกย่องบุคคลเป็นรายตัวแทนกลุ่มชนในสังคม

ค. การย้ำในเรื่องการแบ่งส่วนและการเปลี่ยนแปลงซึ่งตรงกันข้ามกับการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียว (uniformity)

ในอังกฤษมีกวีนิยมแนวโรมานติซิสม์ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ได้แก่ เวอร์ดสเวิธ (Wordsworth) และ โคเลอริดจ์ (Coleridge) และต่อมาก็มี เซอร์-วอลเตอร์ สก็อต (Sir Walter Scott) แห่งสก็อตแลนด์ และลอร์ดไบรอน (Lord Byron) ซึ่งล้วนแต่แทรกปรัชญาชีวิตไว้ด้วยการสรรเสริญธรรมชาติ

ในยุโรป เกอเต (Goethe) ชาวเยอรมัน เริ่มงานตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ งานสำเร็จในตอนต้นศตวรรษที่ ๑๙ คือบทละครเรื่องเฟาสต์ (Faust) ซึ่งเป็นตัวอย่างงานที่อยู่ในแนวโรมานติซิสม์ ส่วน ชิลเลอร์ (Schiller) ก็เขียนนิยายอิงประวัติศาสตร์ เช่นเรื่อง วิลเลียม แทล (William Tell) ไฮน์ริก ไฮน์ (Heinrich Heine) เป็นทั้งกวีและนักวิจารณ์ ได้แต่งโคลงที่แปลกไปจากแนวเดิม ส่วนกวีฝรั่งเศสที่มีชื่อก็มี อัลเฟรด เดอ มุชเซต์ (Alfred de Musset) อัลเฟรด เดอ วีย์ (Alfred de Vigny) และ วิคเตอร์ ฮูโก (Victor Hugo) กวีรัสเซียก็มี ปูชกิน (Pushkin ผู้เขียนนิยายเกี่ยวกับลอร์ดไบรอน) และ กอกอล (Gogol) ก็เขียนนิยายเกี่ยวกับชนบท ในโปแลนด์ มิสคีวิช (Miskiewiez) ยกย่องความงามของชนบทในโคลงประวัติศาสตร์ ในอิตาลี มันโซนี (Manzoni) ดัดแปลงโคลงโบราณมาเป็นแบบโรมานติซิสม์และเขียนหนังสือนวนิยายที่มีชื่อคือ I Promessi Sposi ส่วนในสเปญ โปรตุเกส ออสเตรีย สแกนดิเนเวียก็มีกวีแบบโรมานติซิสม์เขียนโคลงบทละครและนวนิยายไว้หลายคน

แต่ภาพเขียนภาพแกะสลักและภาพปั้นในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ยังรักษาแบบอารยธรรมเก่า ดังเห็นได้จากผลงานของจิตรกรฝรั่งเศส ดาวิด (David) แองเกร์

(Ingres) จิตรกรอิตาเลียน Conova และจิตรกรเดนมาร์ก ทูร์วัลเซน (Thorwaldsen) ส่วนช่างเขียนชาวอังกฤษ เช่น คอนสเตเบิล (Constable) และ เทอร์เนอร์ (Turner) และศิลปินชาวฝรั่งเศสเช่น เดอลาครัว (Delacroix) เริ่มหันมานิยมแบบโรมานติซิสม์มีการใช้สีสด ๆ ใช้ภาพธรรมชาติประกอบกับประวัติศาสตร์ และภาพแสดงอารมณ์

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ก็เริ่มหันไปสู่ความเป็นจริง (Realism) ก็อังกฤษที่สำคัญมี รุดยาร์ดคิปลิง (Rudyard Kipling) รอเบิร์ต หลุยซ์ สตีเวนสัน (Robert Louis Stevenson) ชาลส์ดิคเคนส์ (Charles Dickens) แธคเคอร์เรย์ (Thackeray) และ จอร์จ เอลลิอัต George Eliot) ส่วนในฝรั่งเศสก็มี เอดมันด์ โรสตัง (Edmand Rostand) โฟลแบต์ (Flaubert) โซลา (Zola) ในนอรเวย์มี อิบเสน (Ibsen) ในเยอรมันมีซูเดอร์มานน์ (Sudermann) และเฮาท์มานน์ (Hautmann) ส่วนในรุสเซียมีก็วสำคัญหลายคนแต่ที่สำคัญที่สุดคือ ลีโอ ตัลสตอย (Leo Tolstoi) ผู้เขียน "สงครามและสันติภาพ" (War and Peace)

อนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นี้มีความก้าวหน้าทางวิชาปรัชญาและการศึกษาหลักศาสนากันอย่างละเอียดถี่ถ้วน และยังมีนักการเมืองผู้ก่อตั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นเช่นผู้นี้คือ คาลส์มาร์กซ์ (Karl Marx) ชาวเยอรมันผู้เขียนหนังสือ "Communist Manifesto"

ความก้าวหน้าทางวิทยาการในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นี้เป็นแนวทางที่เปลี่ยนใหม่จากความเจริญในยุคก่อน ๆ คือการเริ่มต้นศึกษาและค้นคว้าความสำคัญของธรรมชาติเพื่อนำมาเปรียบเทียบและใช้ในเชิงปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ในการหาเลี้ยงชีพ ความก้าวหน้าในระยะนี้เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญสำหรับของโลกปัจจุบัน

บทที่ ๑๐

สงครามโลกครั้งที่สอง

สภาพทั่วไปของประเทศต่าง ๆ หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

สงครามโลกครั้งที่หนึ่งทำให้ประเทศต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปมาก ประเทศที่แพ้สงครามได้รับความเสียหายมากกว่าประเทศที่ชนะ ต้องเสียดินแดน เสียค่าปรับทั้งที่เป็นตัวเงินและเป็นวัตถุอย่างอื่น ตลอดจนเสียความเป็นประเทศมหาอำนาจ ต้องถูกจำกัดกำลังทางทหาร เพื่อมิให้มีโอกาสก่อสงครามขึ้นอีกได้ต่อไป ส่วนประเทศที่ชนะสงครามก็เสียหายมากเช่นเดียวกัน บ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างพินาศพังทลาย สูญเสียชีวิตประชาชนพลเมืองและทรัพย์สมบัติ การค้า การอุตสาหกรรม และธุรกิจอื่น ๆ ต้องหยุดชะงัก ทำให้กระทบกระเทือนถึงการเศรษฐกิจของทุก ๆ ประเทศ ประชาชนอดอยากยากแค้น ทำให้คุณธรรมจรรยาพลอยเสื่อมทรามลงด้วยเป็นเงาตามตัว เมื่อตกอยู่ในสภาพเดือดร้อน ทุกประเทศต่างก็พยายามที่จะฟื้นฟูฐานะตัวเองให้กลับคืนเข้าสู่สภาพเดิมด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน รัฐบาลของทุกประเทศต้องเผชิญกับปัญหานานาชนิด ความลำบากยากจน ทำให้ลัทธิการเมืองบางลัทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิคอมมิวนิสม์แพร่หลายไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็ว จนเป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบขึ้นทั่ว ๆ ไปในทวีปยุโรป บางประเทศที่เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ประดังกันเข้ามารอบด้านเห็นว่า ระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพรรคการเมืองหลาย ๆ พรรค ไม่สามารถจะทำการฟื้นฟูปรับปรุงประเทศให้ดีขึ้นได้ เพราะความล่าช้าและมีการขัดแย้งกันตามธรรมดาเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ จึงหันเข้าหาวิธีการปกครองอย่างสมบูรณาญาสิทธิตามแบบเดิม เราเรียกการปกครองแบบนี้ว่า

การปกครองแบบเผด็จการ เป็นการปกครองที่มีพรรคการเมืองได้แต่เพียงพรรคเดียว ไม่มีพรรคฝ่ายค้าน ประเทศที่หันมาใช้การปกครองโดยลัทธิเผด็จการที่นับว่าสำคัญมีอยู่ ๓ ประเทศ คือ รุสเซีย อิตาลี และเยอรมัน ดังจะได้กล่าวต่อไปโดยย่อแต่ละประเทศ

ประเทศรุสเซีย

รุสเซียเป็นประเทศที่มีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลมาก มีพลเมืองมาก แต่ไม่ใคร่ก้าวหน้าเท่าเทียมกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ เนื่องจากพลเมืองส่วนใหญ่ยากจน กษัตริย์ราชวงศ์โรมานอฟ ซึ่งปกครองประเทศรุสเซียมาตั้งแต่ พ.ศ. ๑๖๑๓ ส่วนมากอ่อนแอในการปกครอง ไม่ให้สิทธิเสรีภาพแก่พลเมืองเท่าที่ควร ยิ่งในตอนต่อกันระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙—๒๐ การปกครองยิ่งเหลวแหลกมากขึ้น ข้าราชสำนักมีอิทธิพลสูง เข้าแทรกแซงในกิจการบริหารประเทศ ทำให้เกิดความยุ่งยาก กองทัพหย่อนสมรรถภาพจนกระทั่งแพ้สงคราม รุสเซีย—ญี่ปุ่น (ค.ศ. ๑๙๐๕) ก่อให้เกิดความไม่พอใจรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง ความไม่สงบภายในคุกรุ่นอยู่เรื่อยมาจนถึงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ในขณะที่รุสเซียกำลังทำสงครามกับพันธมิตรเยอรมัน ก็เกิดการปฏิวัติขึ้นในกรุงเปโตรกราด เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๑๗ พระเจ้านิโคลัสที่ ๒ ทรงสละราชสมบัติ และในที่สุดถูกปลงพระชนม์ พร้อมทั้งพระมเหสีและพระราชบุตร พระราชธิดา รุสเซียเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสาธารณรัฐ มีคณะพรรคการเมืองเกิดขึ้นหลายพรรค พรรคที่สำคัญที่สุดได้แก่ พรรคเมนเชวิก และพรรคบอลเชวิก หัวหน้าพรรคบอลเชวิกชื่อ วลาดิมีร์ อิลิช เลนิน ตั้งตัวเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน นอกจากจะเป็นพรรคฝ่ายค้านในสภาแล้ว พรรคบอลเชวิกยังยุยงให้เกิดความปั่นป่วนไม่สงบขึ้นในหมู่คนงานทั่ว ๆ ไปอีกด้วย โดยเหตุที่รุสเซียกำลังอยู่ในสถานะสงครามกับเยอรมัน ประกอบกับเกิดความยุ่งยาก

ขึ้นทั่วไปภายในประเทศ รัฐบาลในขณะนั้นต้องประสบอุปสรรคนานาประการ เกิดการปฏิวัติซ้อนและระส่ำระสายทั่วไป ในที่สุดเลนินทำการปฏิวัติสำเร็จ จัดตั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ขึ้นได้ แล้วเจรจาขอทำสนธิสัญญาสงบศึกกับเยอรมัน เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๑๗

ในขั้นต้นรัฐบาลคอมมิวนิสต์ได้ประสบอุปสรรคมากเช่นเดียวกัน เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่ขัดแย้งกับพวกนายทุนอย่างตรงกันข้าม ทำให้ประเทศนายทุนอื่น ๆ ไม่ชอบรัฐบาลนี้ พยายามสนับสนุนฝ่ายปรปักษ์ของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศให้ก่อการจลาจลอยู่เสมอ ทำให้เกิดสงครามกลางเมืองในรัสเซียขึ้นระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายที่เรียกตนเองว่ารัสเซียขาว กว่าจะปราบลงได้เรียบร้อยก็เป็นเวลาหลายปี หลังจากนั้นรัสเซียก็พยายามหาวิธีกำจัดพรรคการเมืองอื่น ๆ ให้สูญหายไปทีละพรรค จนในที่สุดคงเหลือแต่พรรคคอมมิวนิสต์อยู่เพียงพรรคเดียว เมื่อเลนินถึงแก่กรรมใน ค.ศ. ๑๙๒๔ โจเซฟ สตาลิน ได้รับการคัดเลือกขึ้นเป็นหัวหน้าแทน และรัสเซียก็เริ่มเป็นประเทศเผด็จการโดยสมบูรณ์ มีการกวาดล้างพวกที่มีความเห็นไม่ตรงกับพรรคคอมมิวนิสต์เป็นการใหญ่ แม้แต่ภายในพรรคคอมมิวนิสต์เองก็ถูกซักฟอกและถูกกำจัดเช่นเดียวกัน ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๕ ถึง ค.ศ. ๑๙๓๘

โจเซฟ สตาลิน

ตั้งแต่รัสเซียมีการปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ บรรดาประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปและแม้ในทวีปอื่นพากันตัดตัวออกห่าง ไม่คบค้ากับรัสเซียมาเป็น

เป็นเวลาหลายปี เพราะเกรงว่ารัสเซียจะแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าไปในประเทศของตน เพิ่งจะมีการติดต่อทางการค้ากับอังกฤษอย่างไม่เป็นทางการได้ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๑ และกว่าจะเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกันได้ก็ถึง ค.ศ. ๑๙๒๔ ต่อจากนั้นจึงได้มีการติดต่อกับจีน ญี่ปุ่น ในด้านความเจริญรุ่งเรืองของรัสเซียภายหลังที่พรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นครองประเทศนั้น ไม่ใคร่จะได้มีการเปิดเผยให้โลกภายนอกทราบข้อเท็จจริงมากนัก รัสเซียได้วางโครงการการผลิตทางอุตสาหกรรมและกสิกรรมทุกสาขา ปรากฏว่าได้รับผลดี ทำให้รัสเซียเป็นประเทศที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองในเวลาต่อมา รัสเซียพยายามมุ่งทำการอุตสาหกรรมหนัก เช่น การทำเหมืองแร่ ถลุงแร่ ผลิตเครื่องเหล็ก เครื่องจักรกล เครื่องไฟฟ้าเป็นการใหญ่ รัสเซียมุ่งแต่จะปรับปรุงฐานะของประเทศของตนอย่างจะมักเขม้น ไม่มีท่าทีว่าจะเป็นภัยต่อสันติภาพของโลกแต่ประการใด จึงได้รับความไว้วางใจจากประเทศอื่น ๆ มากยิ่งขึ้นกว่าเมื่อตอนเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ จนกระทั่งรัสเซียสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติ เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๔

ประเทศอิตาลี

ในบรรดาประเทศที่ชนะสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อิตาลีเป็นประเทศที่ได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการเสี่ยงภัยเข้าสู่สงครามน้อยที่สุด แทบจะไม่คุ้มภัยทุนที่ได้ลงไป ทั้งนี้เป็นเพราะการตัดสินใจไม่แน่นอนของอิตาลีเอง ครั้งแรกอิตาลีเป็นพันธมิตรกับเยอรมัน พอสงครามโลกเกิดขึ้นอิตาลีกลับลังเลใจไม่เข้าข้างพันธมิตรเดิม พอฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศสได้เจรจาอย่างลับ ๆ กับอิตาลีว่าจะให้แคว้นเทรนติโน ตริเอสเต และดินแดนอื่น ๆ อีกแก่อิตาลี หากอิตาลีจะเข้าร่วมทำสงครามทางฝ่ายอังกฤษ

ฝรั่งเศส อิตาลีประกาศสงครามกับพันธมิตรเดิมของตน ทำให้ชื่อเสียงของอิตาลีมัวหมองไป

ประชาชนชาวอิตาลีลำบากยากจน ความเป็นอยู่ยังต่ำกว่าประเทศข้างเคียง รัฐบาลของอิตาลีภายหลังสงครามโลกไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ความเสื่อมโทรมของประเทศให้ลุล่วงไปได้ พรรคการเมืองมีอยู่หลายพรรค พรรคที่สำคัญมีอยู่ ๒ พรรค ได้แก่พรรคคาธอลิค และพรรคสังคมนิยม นอกจากนี้มีพรรคอื่น ๆ อีก เช่น พรรคเสรีนิยม และพรรคคอมมิวนิสต์เป็นต้น ในระยะต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลสูงขึ้น เนื่องจากความลำบากยากแค้นของประชาชนพลเมืองทั่วไป พวกคนงานยังคับให้เจ้าของโรงงานขึ้นค่าจ้างให้ เมื่อไม่ได้ตามปรารถนาก็เข้ายึดโรงงาน และก่อความไม่สงบ ก่อวินาศกรรมขึ้นบ่อย ๆ เลยเกรงกันว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะมีอำนาจถึงขั้นเข้ายึดอำนาจการปกครองในเวลาไม่ช้า

เบนิโต มุสโสลินี

ใน ค.ศ. ๑๙๑๙ มีพรรคชาตินิยมเกิดขึ้นใหม่อีกพรรคหนึ่ง ชื่อว่าพรรคฟัสซิสต์ มีนายเบนิโต มุสโสลินี เป็นหัวหน้าสมาชิกพรรคฟัสซิสต์ประกอบด้วยพวกทหารผ่านศึกและคนหนุ่ม ๆ ที่เป็นนักชาตินิยมอย่างแรงกล้า มีนโยบายเป็นปรปักษ์กับพรรคคอมมิวนิสต์ พวกนายทุนพากันสนับสนุนพรรคที่เกิดขึ้นใหม่อย่างเต็มที่โดยช่วยเหลือในทางการเงิน พรรคฟัสซิสต์ นำระเบียบวินัยแบบทหารเข้ามาใช้กับสมาชิก มีทหารเชลยศักดิ์ประจำพรรค แต่งกายด้วยเสื้อเชิ้ตสีดำ ติดเครื่องหมายขวานกับ

มัคหวายที่แขนเสื้อ อันเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งชาติ ในชั่วระยะเวลาเพียง ๔ ปี พรรคฟัสซิสต์กลายเป็นพรรคที่มีสมาชิกมากและมีอิทธิพลในทางการเมืองเป็นอันมาก สมาชิกพรรคฟัสซิสต์และพรรคคอมมิวนิสต์ปะทะกันอย่างรุนแรงตามที่ประชุมชนเป็นเนืองนิตย์ จนกระทั่งรัฐบาลไม่สามารถจะรักษาความสงบเรียบร้อยไว้ได้ ต้องยื่นใบลาออกต่อพระเจ้าวิกเตอร์ เอมานูเอลที่ ๓ กษัตริย์แห่งอิตาลี และพระองค์ทรงมอบให้ มุสโสลินี เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลใหม่เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๒

เมื่อพรรคฟัสซิสต์ได้ขึ้นเป็นรัฐบาล ก็จัดการปรับปรุงแก้ไขประเทศอย่างรีบด่วนและใช้วิธีการรุนแรงเฉียบขาด พวกที่กระด้างกระเดื่องถูกปราบ ถูกจับกุมคุมขังอย่างไม่ไว้หน้า ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๕ ถึง ๑๙๒๘ พรรคการเมืองอื่น ๆ ถูกยุบยังคับอย่างหนัก จนกระทั่งยุบตัวเองลงไปจนหมด พวกข้าราชการที่ไม่ใช่สมาชิกฟัสซิสต์ถูกปลดออก รัฐบาลควบคุมตรวจข่าวหนังสือพิมพ์และสื่อโฆษณาอื่น ๆ อย่างเข้มงวด โดยวิธีนี้เองรัฐบาลฟัสซิสต์ก็แก้ไขสถานการณ์ภายในให้ดีขึ้นได้ ทำให้บ้านเมืองเจริญขึ้นได้ รัฐบาลเข้าควบคุมการอุตสาหกรรมโดยใกล้ชิด กำหนดค่าจ้างและเวลาทำงานให้พอเป็นที่พอใจทั้งฝ่ายนายจ้างและคนงานกรรมกร รัฐบาลแก้ไขปัญหาคนไร้งานที่มีอยู่มากมาย โดยให้ทำงานสร้างถนนเชื่อมระหว่างเมืองต่าง ๆ สร้างสาธารณสถาน ปรับปรุงการเกษตรให้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อจัดการภายในเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อิตาลีก็เริ่มทำการปรับปรุงทางด้านการทหาร เริ่มตั้งแต่เพิ่มกำลังกองทัพยกทั้งด้านกำลังพลและอาวุธยุทธภัณฑ์ สร้างเรือประจันบาน เรือลาดตระเวน เรือพิฆาต และเรือใต้น้ำขึ้นเป็นจำนวนมาก เพิ่มจำนวนเครื่องบินและเตรียมนักบินเป็นการใหญ่ นอกจากนั้นยังได้ส่งเสริมปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยนิยมการทหาร โดยให้เด็กเข้ารับการฝึกวิชาทหารตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ การส่งเสริมบำรุงการทหารเป็นการใหญ่นั้น

ทำให้อิตาลีกลายเป็นชาติที่กระหายสงครามไปในที่สุด จนประสบความพินาศในสงครามโลกครั้งที่สอง

ประเทศเยอรมัน

ประเทศเยอรมันเป็นประเทศที่ได้รับความเสียหายอย่างยับเยินที่สุดในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สนธิสัญญาสันติภาพที่แวร์ซายส์ บังคับให้เยอรมันต้องยกอาณานิคมทั้งหมดให้เป็นกันแคนในอาณัติของประเทศที่มีชัยในการสงคราม ต้องยกกันแคนในประเทศของตนบางส่วนให้กับประเทศใกล้เคียง เช่น ยกแคว้นอัลซาส และลอร์เรนให้ฝรั่งเศส แคว้นเมเมลให้ลิธัวเนีย เป็นต้น ทางด้านเศรษฐกิจนั้น ต้องเสียค่าชดใช้ความเสียหายประมาณ ๓๓,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญอเมริกันต้องยกเรือพาณิชย์จำนวนมากให้แก่ฝ่ายพันธมิตร และยังต้องสร้างเรือชดใช้เขาอีกเป็นอันมาก ทางด้านการทหาร ถูกจำกัดให้มีกำลังทหารยกและเรือตามความต้องการของฝ่ายชนะ ห้ามสร้างอาวุธยุทธภัณฑ์ ต้องรื้อถอนป้อมปราการตามชายแดนจนหมดสิ้น ทั้งนี้ทำให้เยอรมันแทบจะไม่มีทางฟื้นตัวได้เลยภายในระยะเวลา ๑๐๐ ปี

เยอรมันเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสาธารณรัฐตอนสิ้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง รัฐบาลประสบแต่ความยุ่งยากทั่วทุกด้าน แต่อาศัยที่ประชาชนพลเมืองมีระเบียบวินัยดี และมีการศึกษาดี แม้ถึงคราวที่ประเทศชาติย่อยยับอับจนก็ยังฟื้นสู้ ถึงอย่างไรก็ดี เมื่อต้องประสบภัยการยับยั้งทางเศรษฐกิจอย่างหนัก ถูกฝรั่งเศสและเบลเยียมเข้ายึดครองบริเวณเหล็กและถ่านหินที่ลุ่มแม่น้ำรูห์ เพื่อบังคับให้เยอรมันชำระหนี้ตามกำหนด ทำให้การเงินของประเทศตกอยู่ในฐานะล้มละลาย รัฐบาลต้องลาออกเปิดโอกาสให้พรรคอื่นเข้าเป็นรัฐบาลแก้ไขปัญหาต่อไป รัฐบาลทุกรัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยความยากลำบาก ในระยะเวลาหลังจากสงครามสงบมาจน

ค.ศ. ๑๙๒๔ ฐานะของเยอรมันค่อยฟื้นขึ้นบ้าง เพราะได้รับการช่วยเหลือให้กู้เงินจากสหรัฐอเมริกาตามแผนการของดอว์ส์ เข้ามาบูรณะประเทศ การอุตสาหกรรมฟื้นฟูขึ้น และสามารถส่งสินค้าไปขายในต่างประเทศได้อย่างแพร่หลาย แต่เผชิญกับสมัยที่เศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก ใน ค.ศ. ๑๙๒๙ ฐานะของเยอรมันก็กลับทรุดลงอีกครั้งหนึ่ง พลเมืองลำบากยากจน และเดือดร้อนอยู่ทั่วไป

บรรดาพรรคการเมืองของเยอรมันในระยะนั้น มีพรรคคอมมิวนิสต์ และพรรคชาตินิยมอย่างแรง ซึ่งมีชื่อว่า พรรคสังคมนิยมแห่งชาติ หรือพรรคนาซี รวมอยู่ด้วย พรรคนาซี มีนายอดอลฟ์ ฮิตเลอร์ เป็นหัวหน้า มีนโยบายคล้ายคลึงกับพวกฟัสซิสต์ คือเป็นชาตินิยมและเป็นฝ่ายตรงข้ามกับคอมมิวนิสต์ นโยบายที่สำคัญอีกอันหนึ่ง คือ ไม่ยอมปฏิบัติตามข้อผูกพันแห่งสนธิสัญญาแวร์ซายส์ มีเครื่องแบบพิเศษคือ เสื้อเชิ้ตสีน้ำตาล มีเครื่องหมายสวัสดิกะติดที่แขนซ้าย และมีกองทหารเชลยศักดิ์ประจำพรรค พรรคนาซีเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๒ แต่ไม่ใคร่มีคนนิยมเท่าไรนักในตอนแรก ๆ เพิ่งจะมานิยมกันอย่างกว้างขวางในตอนที่เยอรมันกำลังประสบวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินในตอนหลังนี้ ทั้งพรรคนาซีและพรรคคอมมิวนิสต์ต่างก็มีสมาชิกมาก ทำการต่อสู้ขัดเคืองกันในทางการเมือง และทางที่ต้องใช้กำลังปะทะกัน ก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นตามเมืองใหญ่ ๆ อยู่เสมอ ส่วนใหญ่เนื่องมาจากการโฆษณาหาเสียงเพื่อรับเลือกเป็นผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๐ เป็นต้นมา รัฐบาลมีฐานะไม่มั่นคง ในที่สุดประธานาธิบดีฟอน ฮินเดนเบิร์ก จำเป็นต้องเชิญให้อดอลฟ์ ฮิตเลอร์ หัวหน้าพรรคนาซี เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม

ซคงลฟ์ ฮิตเลอร์

ฮิตเลอร์พยายามกำจัดพรรคการเมืองอื่น ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้หมดไปทีละพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นฝ่ายค้าน มีการจับกุมคุมขังพวกคอมมิวนิสต์ โดยกล่าวหาว่าเป็นพวกที่เผารัฐสภา ยึดหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้าน และทำการจำกัดเสรีภาพของประชาชนบางประการ คำเนินการปกครองบริหารกิจการของประเทศด้วยความเด็ดขาดเข้มงวดกวดขัน ผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งในทางการเมืองถูกกำจัดเข็ญอันมาก ในที่สุดคงเหลือพรรคการเมืองแต่เพียงพรรคเดียวเท่านั้น การที่คณะนาซีขึ้นเป็นรัฐบาล ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นภายในประเทศ เพราะประชาชนพลเมืองเกิดความเกรงกลัวภัย ไม่กล้าที่จะขัดขวางแต่ประการใด แม้จะไม่เห็นชอบด้วยกับการที่รัฐบาลกระทำลงไปก็ตาม เมื่อฮิตเลอร์เป็นนายกรัฐมนตรีได้ประมาณยี่ครึ่ง ประธานาธิบดี ฮินเดนเบิร์ก ถึงแก่กรรม ฮิตเลอร์ได้ออกกฤษฎีกาการรวมตำแหน่งประธานาธิบดีและตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเข้าด้วยกัน ฮิตเลอร์จึงดำรงตำแหน่ง ประมุข ของรัฐ แต่ผู้เดียว มีอำนาจสูงสุดเช่นเดียวกับประธานาธิบดีของ สหรัฐอเมริกา ตั้งแต่นั้นมา เยอรมันก็เริ่มก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากประเทศรุสเซีย อิตาลี และเยอรมัน ๓ ประเทศ ที่มีการปกครองแบบเผด็จการดังได้กล่าวมาแล้ว ในทวีปอาเซียยังมีประเทศที่ควรจะได้กล่าวถึงอีกประเทศหนึ่ง แม้ว่าจะไม่ได้ปกครองด้วยแบบเผด็จการก็ตาม แต่เป็นประเทศที่โน้มน้าวไปในทางชาตินิยมอย่างแรง ประเทศนั้นคือ ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศเดียวในทวีปอาเซีย ในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งญี่ปุ่นได้เข้าร่วมกับสัมพันธมิตร ประกาศสงครามกับฝ่ายเยอรมัน และเป็นชาติที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมสงครามมากกว่าประเทศอื่น ๆ ส่วนที่เสียหายมีไม่มากนัก ญี่ปุ่นได้ดินแดนที่เคยเป็นอาณานิคม หรือเขตเช่าของเยอรมันในภาคตะวันออกมาไว้ในอำนาจ ในระหว่างที่ประเทศในทวีปยุโรปกำลังทำสงครามกันอย่างดุเดือด ญี่ปุ่นฉวยโอกาสดำเนินการค้าและส่งเสริมการอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ ปรากฏว่าผลิตผลทางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นทวีขึ้นถึงร้อยละ ๔๙๐ และสินค้าเข้า สินค้าออกทวีขึ้นร้อยละ ๓๖๐ แต่อย่างไรก็ดี ในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๑๙ – ค.ศ. ๑๙๒๐ ประเทศในทวีปยุโรปได้พยายามฟื้นฟูการค้าและการอุตสาหกรรมขึ้นใหม่ ส่งสินค้ามาขายทางภาคตะวันออกไกลอีก ทำให้กระทบกระเทือนการค้าของญี่ปุ่นบ้าง

นอกจากทางการอุตสาหกรรมและการค้าแล้ว ญี่ปุ่นยังเอาใจใส่ปรับปรุงกองทัพบกและกองทัพเรืออยู่ตลอดเวลา ตามรัฐธรรมนูญญัญญัติให้กองทัพขึ้นต่อองค์จักรพรรดิโดยตรง มิได้อยู่ในอำนาจของรัฐบาล เพราะฉะนั้นกองทัพทั้งสองของญี่ปุ่นจึงมีอิทธิพลมาก สามารถบันดาลให้นโยบายการเมืองของรัฐบาลเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการได้ ทำให้รัฐบาลต้องหนักใจอยู่ตลอดเวลา งบประมาณสำหรับการทหารมีประมาณ ๑ ใน ๓ ของงบประมาณของประเทศ การทวีกำลังรบของญี่ปุ่น ทำให้ประเทศมหาอำนาจเกิดความไม่ไว้วางใจ เกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่บรรดาอาณานิคมและผลประโยชน์ในทางการค้าของตนทางภาคตะวันออกไกล

เมื่อรุสเซียแพ้สงครามญี่ปุ่นใน ค.ศ. ๑๙๐๕ แล้ว อิทธิพลของรุสเซียที่เคยมีอยู่ในประเทศจีนก็ลดต่ำลง รุสเซียยอมถอนตัวออกจากแมนจูเรีย ญี่ปุ่นได้เข้าไปแทนที่ ทุ่มเทเงินทองเข้าไปลงทุนดำเนินกิจการ และธุรกิจต่าง ๆ ในแมนจูเรียเป็นการใหญ่ อพยพพลเมืองเข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเป็นจำนวนหลายแสนคน เข้าทำการ

สำรวจแร่ธาตุต่าง ๆ จัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตสินค้าต่าง ๆ ใน ค.ศ. ๑๙๐๗ ญี่ปุ่นสร้างทางรถไฟสายแมนจูเรียใต้ขึ้นอีกสายหนึ่ง พฤติการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นชัดว่า ญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์ที่จะยึดครองแมนจูเรียไว้เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเสียเลย เพราะเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุ และวัตถุดิบสำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรม และมีเนื้อที่อุดมสำหรับปลูกพืชพันธุ์ขัญญาหาร ส่งไปเลี้ยงประชาชนในเกาะญี่ปุ่นได้อย่างพอเพียง

ญี่ปุ่นมีปัญหาที่แตกต่างกับประเทศในยุโรปอื่น ๆ ปัญหาใหญ่ของญี่ปุ่นอยู่ที่มีพลเมืองมาก แต่มีพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยแคบ คือมีเนื้อที่ประมาณ ๑๔๐,๐๐๐ ตารางไมล์ในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๙ ญี่ปุ่นได้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม จำนวนพลเมืองทวีมากขึ้น และความต้องการวัตถุดิบสำหรับป้อนโรงงานก็ทวีมากขึ้นด้วย ความจำเป็นบังคับให้ญี่ปุ่นต้องแสวงหาดินแดนสำหรับระบายพลเมือง พยายามส่งเสริมให้ประชาชนอพยพไปหาที่ทำมาหากินนอกประเทศ ส่วนใหญ่เข้าไปในหมู่เกาะฮาวาย และในบริเวณฝั่งแคลิฟอร์เนียของสหรัฐอเมริกา แต่ได้ถูกเจ้าของประเทศกีดกัน เพราะเกรงจะเข้าไปแย่งที่ทำกิน สหรัฐอเมริกาออกกฎหมายห้ามคนผิวเหลืองเข้าไปประกอบอาชีพในสหรัฐ ใน ค.ศ. ๑๙๒๔ ญี่ปุ่นจึงต้องเข้าไปในฟิลิปปินส์ เม็กซิโก บราซิล แคนาดา และออสเตรเลีย แต่ก็ถูกกีดกันโดยกำหนดจำนวนบ้าง และห้ามมิให้เข้าไปอยู่เลยบ้าง เมื่อถูกสกัดกั้นทางตะวันออกและทางใต้ ญี่ปุ่นก็พยายามเข้าไปในประเทศจีน ซึ่งมีการต่อต้านอ่อนที่สุด และเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่ก่อเหตุสงครามขึ้นบ่อย ๆ ทำสงครามกับจีน ใน ค.ศ. ๑๘๙๔—๑๘๙๕ ทำสงครามกับรัสเซีย ใน ค.ศ. ๑๙๐๔—๑๙๐๕ และทำสงครามชนิดที่ไม่มีการประกาศสงครามกันเป็นทางการกับประเทศจีน ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๒ เป็นต้นมาจนสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง

วิกฤตกาลก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง

๑. เยอรมันละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซายส์ นับแต่ปี ค.ศ. ๑๙๓๕ เป็นต้นมา ได้มีเหตุการณ์ซึ่งทำให้ประเทศต่าง ๆ หวั่นวิตกว่า จะเป็นมูลเหตุให้เกิดสงครามขึ้นอีก เกิดขึ้นติด ๆ กัน ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของกลุ่มประเทศเผด็จการ เริ่มตั้งแต่เยอรมันยื่นใบลาออกจากสมาชิกภาพของสันนิบาตชาติ เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๕ และถอนตัวออกจากการประชุมลดอาวุธที่กรุงเจนีวา เยอรมันถือว่าสนธิสัญญาแวร์ซายส์มิได้ให้ความเป็นธรรมแก่เยอรมันเลย เยอรมันถูกบีบบังคับมิให้มีอาวุธยุทธภัณฑ์ไว้สำหรับป้องกันตัว แต่ในขณะเดียวกันนั้น ประเทศต่าง ๆ กลับแข่งขันสร้างอาวุธ ดังจะเห็นได้จากการล้มเหลวในการเจรจาลดอาวุธดำเนินมาช้านาน ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๒ และตกลงกันไม่ได้ ฉะนั้นเยอรมันจึงจำต้องสร้างอาวุธขึ้นบ้าง มิฉะนั้นอาจถูกชาติอื่นรุกราน ใน ค.ศ. ๑๙๓๕ เยอรมันออกกฎเกณฑ์ทหารขึ้นใหม่ มีกำลังพลในเวลาปรกติ ๘๕๐,๐๐๐ คน (ตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์ยอมให้เยอรมันมีทหารได้เพียง ๑๐๐,๐๐๐ คน เท่านั้น) ต่อจากนั้นก็ลงมือสร้างเครื่องยนต์กลเป็นการใหญ่ จัดตั้งกองทัพอากาศขึ้น การละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซายส์ของเยอรมัน ทำให้บรรดาประเทศประชาธิปไตยในทวีปยุโรป มีอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลี ต้องเรียกประชุมกันโดยด่วน เพื่อลงโทษเยอรมัน แต่ไม่สามารถตกลงอะไรกันได้ เนื่องด้วยต่างฝ่ายต่างก็ไม่ไว้ใจกัน และทุกประเทศกำลังหวาดระแวงภัยอันเกิดจากลัทธิคอมมิวนิสต์จึงมิได้ทำอะไรลงไปในขณะนั้น ยิ่งกว่านั้นยังปรากฏว่า อีก ๓ เดือนต่อมา อังกฤษยังได้ลงนามในข้อตกลงทางนาวีกับเยอรมัน ยอมให้เยอรมันมีกำลังกองทัพเรือได้เป็นร้อยละ ๓๕ ของกำลังกองทัพเรือของอังกฤษ และยอมให้มีเรือดำน้ำได้อีกด้วย ทั้งนี้ยอมทำให้ฝรั่งเศสเกิดความหวาดระแวงในเจตนาของอังกฤษ และรู้สึกไม่พอใจอังกฤษมาก

เมื่อได้ชัยชนะขั้นต้นแล้ว เยอรมันจึงได้ดำเนินการขั้นที่ ๒ ต่อไป คือส่งทหารเข้าประจำในแคว้นไรน์ เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ ตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์กำหนดให้แคว้นไรน์เป็นเขตปลอดทหาร เยอรมันฉวยโอกาสขณะที่ทุกประเทศกำลังสนใจเรื่องทัศคติกำลังเกิดกรณีพิพาทเรื่องพรมแดนกับประเทศเอธิโอเปีย และเมิดสนธิสัญญาสงบศึกอีกครั้งหนึ่ง การกระทำของเยอรมันครั้งนี้ ประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรง สันนิบาตชาติเรียกประชุมพิจารณาเป็นการด่วน อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม และอิตาลี ยืนประท้วง แต่เยอรมันมิได้นำพาต่อปฏิกริยาของประเทศเหล่านั้นเลย ในที่สุดก็ไม่มีประเทศใดที่จะจัดการกับเยอรมันอย่างจริงจังแต่อย่างไร ยิ่งกว่านั้นยังปรากฏว่า อิตาลีกับเยอรมันกลับตกลงทำสัญญาที่จะช่วยเหลือกันและกัน ที่เรียกว่า สัญญาอักษะสัมพันธ์เบอร์ลิน—โรม เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ และต่อมาในพฤศจิกายน เยอรมันได้ลงนามในกติกาสากลต่อต้านคอมมิวนิสต์กับญี่ปุ่นอีกประเทศหนึ่งด้วย ขณะที่มหาประเทศกำลังพิจารณาหาวิธีการกันอย่างเคร่งเครียดว่าจะทำอย่างไรกับเยอรมันดี ก็พอดีเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศสเปญขึ้น ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปกลับหันไปสนใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่

๒. สงครามอิตาลี—เอธิโอเปีย

สงครามอิตาลี—เอธิโอเปีย เกิดจากกรณีพิพาทเรื่องพรมแดน เอธิโอเปียเป็นประเทศเอกราชที่เหลืออยู่เพียงประเทศเดียวในทวีปอัฟริกา เป็นประเทศที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุ เช่น ทองคำ เงิน ทองแดง และน้ำมันปิโตรเลียม มีอากาศเหมาะแก่การปลูกฝ้าย ยางพารา และกาแฟ เป็นประเทศกันชนระหว่างอาณานิคมของอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลี ซึ่งมหาประเทศทั้ง ๓ ได้ตกลงทำสัญญายอมรับนับถือและเคารพต่อความเป็นเอกราชและบูรณภาพของเอธิโอเปีย เอธิโอเปียกับอิตาลีเคยทำสงคราม

กำลังรุกการยุกของพันธมิตรทางด้านอื่นต่อไป ในวันที่ ๕ กันยายน ฟินแลนด์ยอมทำสัญญาสงบศึกกับรัสเซีย และรัสเซียบังคับให้กลับทำสงครามเพื่อขับไล่ทหารเยอรมันออกจากประเทศฟินแลนด์อีกด้วย กองทัพรัสเซียเข้ายึดกรุงบูกาเรสต์ นครหลวงของรูมาเนีย ทำให้รูมาเนียต้องขอทำสัญญาสงบศึกกับรัสเซีย และลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๔ บุลกาเรียขอทำสัญญาสงบศึกกับรัสเซีย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม และยังการียอมทำสัญญาสงบศึกวันที่ ๒๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๕

เยอรมันต้องถอนทหารที่ยึดครองกรีซ หมู่เกาะอีเจียน และยูโกสลาเวีย กลับมาป้องกันประเทศ กองทัพอังกฤษจึงยกพลขึ้นบกในประเทศกรีซ เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน

การบุกทวีปยุโรปตะวันตก

กองทัพพันธมิตรซึ่งมีนายพลไอเซนเฮาว์ เป็นผู้บัญชาการสูงสุด ยกพลขึ้นบุกทวีปยุโรปทางตะวันตก ระหว่างเมืองแชร์บูร์ก และแม่น้ำออร์น ในแคว้นนอร์มังดี เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๔ พันธมิตรได้ทำการโจมตีทางระเบิดอย่างหนักก่อนการยกพลขึ้นบก เมื่อได้รบกันอย่างดุเดือดเป็นเวลา ๒ วัน พันธมิตรก็ยึดที่มั่นได้ ในเดือนกรกฎาคม พันธมิตรยึดได้เมืองแชร์บูร์ก เมืองคาง และเมืองแซงต์โล เยอรมันต่อต้านอย่างทรหดตลอดเดือนกรกฎาคม และสิงหาคม ฝรั่งเศสลุกฮือขึ้นรับอาวุธสู้รบกับทหารเยอรมันทั่ว ๆ ไป กองทัพเยอรมันในกรุงปารีสยอมจำนนเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พอเดือนกันยายน กองทัพเยอรมันทุกกองเริ่มถอยกลับไปป้องกันประเทศและในกลางเดือนนั้นเอง พันธมิตรก็ตั้งแนวรบ ตั้งแต่ประเทศเบลเยียม ยาวไปจนถึงประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เตรียมทำสงครามขั้น

แตกหัก ส่วนรุสเซียตีกระหนาบเข้ามาทางด้านตะวันออกจนกระทั่งถึงแนวแม่น้ำโอเดอร์ ในกลางเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๕

เยอรมันยอมจำนน

ในปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ เยอรมันพยายามเป็นครั้งสุดท้ายรวบรวมกำลังทั้งหมด เข้าทำการโจมตีแนวรบของพันธมิตรทางตะวันตกอย่างรุนแรง ในชั่วเวลา ๙ วัน เยอรมันรุกไปได้ไกลถึง ๕๐ ไมล์ แต่หมดกำลัง ในกลางเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ก็ถูกตีโต้ต้องถอยเข้าสู่เขตเยอรมันทีละน้อย ๆ ทางตะวันตกกองทัพอเมริกันเริ่มรุกข้ามแม่น้ำไรน์เข้าไปในเขตเยอรมัน ส่วนทางใต้ เมื่อกองทัพเยอรมันในอิตาลีภาคเหนือ และออสเตรียภาคตะวันตกยอมจำนน เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ แล้ว กองทัพพันธมิตรก็รุกเข้ามาทางใต้อีกด้านหนึ่ง เยอรมันหมดกำลังที่จะต้านทานต่อไป พยายามขอแยกทำสนธิสัญญาสงบศึกกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา แต่ไม่ยอมแพ้รัสเซีย ประเทศมหาอำนาจทั้งสองไม่ยอมแยกทำสัญญาสงบศึก การต่อสู้ยังคงดำเนินต่อไป ในวันที่ ๓๐ เมษายน มีการประกาศเป็นทางการว่า ฮิตเลอร์ได้ทำอัตวินิบาตกรรมเสียแล้วในที่หลบภัยใต้ดิน

ในวันที่ ๕ พฤษภาคม กองทัพเยอรมันในเดนมาร์ก ในเนเธอร์แลนด์ และในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเยอรมัน ยอมจำนนต่อกองทัพพันธมิตร ต่อมาอีก ๓ วัน คือวันที่ ๘ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ เยอรมันจึงยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข

การยึดครองเยอรมัน

เมื่อสงครามสงบลงแล้ว พันธมิตรได้แบ่งประเทศเยอรมันและออสเตรีย ออกเป็น ๔ เขต ตามข้อตกลงที่ยัลตา ซึ่งพันธมิตรได้ประชุมกัน เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๕ สหรัฐอเมริกายึดครองภาคตะวันตกเฉียงใต้ อังกฤษยึดครอง

เบอร์ลิน
เขตยึดครองของอังกฤษ
เขตยึดครองของรุสเซีย
เขตยึดครองของอเมริกัน
ฝรั่งเศส
เบลเยี่ยม
เนเธอร์แลนด์
โปแลนด์
เชก-สโลวะเกีย
ปรัสเซียตะวันออก
เขต รุสเซีย
เขต อเมริกัน
เขต ฝรั่งเศส
เขต อังกฤษ
ออสเตรีย
สวิส
แผนที่แสดงเขตยึดครองเยอรมัน

ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ รัสเซียยึดครองภาคตะวันออกและฝรั่งเศสยึดครองภาคใต้ ส่วนนครเบอร์ลินอยู่ในเขตยึดครองของรัสเซีย แต่ก็แบ่งออกเป็น ๔ เขตเช่นเดียวกัน แต่ละเขตอยู่ในการยึดครองของแต่ละประเทศมหาอำนาจ ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้นในภายหลัง เพราะการทำการติดต่อสื่อสาร หรือขนส่งไปยังเบอร์ลิน จำต้องผ่านเข้าไปในเขตยึดครองของรัสเซีย ใน ค.ศ. ๑๙๔๘ อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาตกลงรวมเขตยึดครองทั้ง ๓ เขต เข้าเป็นเขตเดียวกัน จัดตั้งรัฐบาลขึ้นปกครองขอนน์ เรียกเขตยึดครองว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ส่วนเขตยึดครองในเบอร์ลิน ของอังกฤษ ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา ก็รวมเข้าเป็นเขตเดียวเช่นกัน ขึ้นต่อสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ส่วนรัสเซียก็จัดตั้งเขตยึดครองของตนขึ้นเป็นประเทศเยอรมันตะวันออกบ้าง มีการปกครองตามระบอบคอมมิวนิสต์

การรบทางด้านมหาสมุทรปาซิฟิก

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ประเทศญี่ปุ่นมีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาดินแดนเพิ่มเติมให้ชาวญี่ปุ่นอพยพออกไปทำมาหากิน และเมื่อถูกสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเกลียดกันญี่ปุ่นจึงมุ่งไปทางประเทศจีน ก่อให้เกิดสงครามในประเทศจีนขึ้นหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายทำสงครามชนิดที่ไม่มีการประกาศกับประเทศจีนที่เมืองเซี่ยงไฮ้ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๒ ต่อมาญี่ปุ่นได้ยื่นใบลาออกจากการเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติเป็นประเทศแรก เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๒ แล้วจึงถอนตัวออกจากการประชุมลดกำลังทางนาวีที่กรุงลอนดอน ต่อจากนั้นก็เข้าร่วมกติกาสากลต่อต้านคอมมิวนิสต์ กับเยอรมัน และอิตาลี เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๖ ระหว่างนั้นญี่ปุ่นได้เตรียมตัวเพื่อทำสงครามเป็นการใหญ่ จนกระทั่งเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ ญี่ปุ่นจึงลงมือทำสงครามที่ไม่มีการประกาศกับจีน ที่เมืองซันเค้าเป็นจุดเริ่มต้น

ญี่ปุ่นไม่พอใจสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส ทำการช่วยเหลือจีน โดยขายอาวุธยุทธภัณฑ์ให้จีน ตลอดจนพยายามกีดกันการขยายอำนาจของญี่ปุ่นในภาคตะวันออกไกล แต่ยังไม่มีโอกาสที่จะดำเนินการอย่างใดลงไป พอดีเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้นในทวีปยุโรปใน ค.ศ. ๑๙๓๙ ญี่ปุ่นจึงเตรียมพร้อมที่จะก่อสงครามขึ้นทางทวีปอาเซียอีกด้านหนึ่ง เพื่อล้างอำนาจของอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ทางภาคตะวันออกไกล ครั้นเมื่อฝรั่งเศสยอมแพ้เยอรมัน ใน ค.ศ. ๑๙๔๐ ญี่ปุ่นก็ส่งทหารจำนวน ๔๐,๐๐๐ คน เข้าควบคุมอินโดจีนของฝรั่งเศสไว้ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ เป็นขั้นแรกที่จะรุกไปสู่ประเทศพม่า และมลายาของอังกฤษ

นายพลฮิเดกิ โตโจ

ขณะนั้นเยอรมันกำลังเป็นฝ่ายได้เปรียบในการรบทางทวีปยุโรป เป็นฝ่ายรุกใหญ่ในรัสเซีย ญี่ปุ่นจึงส่งคณะทูตไปเจรจากับสหรัฐอเมริกา เพื่อเจรจาทำความเข้าใจกัน ที่กรุงวอชิงตัน เนื่องจากสหรัฐอเมริกาแสดงท่าที่ไม่พอใจในการที่ญี่ปุ่นแผ่อิทธิพลเข้าไปในอินโดจีนของฝรั่งเศส และในประเทศไทย แต่สหรัฐอเมริกาแจ้งให้ญี่ปุ่นทราบว่า ถ้าหากจะเจรจากันแล้วก็ให้ญี่ปุ่นถอนทหารที่กำลังปฏิบัติการอยู่ในประเทศจีน และในอินโดจีนเสียก่อน ขณะที่การเจรจายังคงกระทำกันอยู่นั้น ญี่ปุ่นก็ส่งเครื่องบินเข้าโจมตีทางระเบิดเพิร์ล ฮาเบอร์ อันเป็นฐานทัพเรือของอเมริกันในเกาะฮาวาย เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ สงครามอาเซียบูรพาก็เกิดขึ้น

การโจมตีเพิร์ล ฮาเบอร์ ทำให้กองทัพเรืออเมริกันเสียหายมาก จนไม่สามารถปฏิบัติการรบทางด้านมหาสมุทรปาซิฟิกได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เมื่อโจมตีเพิร์ล ฮาเบอร์

แล้ว ญี่ปุ่นก็โจมตีฐานทัพอเมริกันที่เกาะมิดเวย์ เกาะเวก และเกาะกวม ยึดเกาะกวมได้ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม และยึดเกาะเวกได้ในวันที่ ๒๓ เดือนเดียวกัน

การรบที่หมู่เกาะฟิลิปปินส์

หลังจากโจมตีเพิร์ล ฮาเบอร์ ๙ ชั่วโมง ญี่ปุ่นก็เข้าโจมตีฟิลิปปินส์ ยกพลขึ้นยกทางฝั่งเหนือของเกาะลูซอน และทะยอยกันขึ้นยกตามจุดต่าง ๆ อีกหลายจุด ด้วยกัน กองทหารอเมริกันซึ่งมีนายพลแมคอาร์เธอร์ เป็นผู้บัญชาการ พร้อมด้วยทหารฟิลิปปินส์ทำการต่อต้าน แต่ทานไม่อยู่ ญี่ปุ่นยกเข้ากรุงมนิลาทั้งทางเหนือและทางใต้ ทหารอเมริกันต้องถอยร่นไปยังแหลมบาตาน เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ญี่ปุ่นได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงมนิลาอย่างหนัก และยึดได้เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๒ ส่วนทางแหลมบาตานนั้น กองทหารอเมริกันยังคงต่อสู้อย่างเต็มกำลังตั้งแต่เดือนมกราคม จนถึงเดือนมีนาคม แต่ถูกญี่ปุ่นซึ่งมีกำลังเหนือกว่ามากรุกรบ จนกระทั่งต้องถอยข้ามไปยังเกาะมินดาเนา ในที่สุดนายพลแมคอาเธอร์จำต้องทิ้งกองทหารไว้และบินไปอยู่ในออสเตรเลีย กองทหารอเมริกันในฟิลิปปินส์ยอมจำนนต่อญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ส่วนกองทหารในเกาะอื่น ๆ ของฟิลิปปินส์ยอมจำนนโดยสิ้นเชิง ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๒

การรบบนพื้นทวีปอาเซียตะวันออก

ในวันที่ ๘ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ กองทหารญี่ปุ่นจากทางภาคใต้ของจีนยกเข้าตีเกาะฮ่องกง มีการต่อต้านอย่างกล้าหาญ แต่ในที่สุดฮ่องกงก็ต้องยอมจำนนเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคมนั่นเอง ในวันที่ญี่ปุ่นโจมตีฮ่องกงนั้น กองทัพญี่ปุ่นอีกทัพหนึ่งยกขึ้นประเทศไทย มีการต่อต้านเพียงเล็กน้อย ไทยก็ต้องยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไปยังคาบสมุทรมลายา และพม่าแต่โดยดี ในวันเดียวกันนั้นกองทัพอากาศญี่ปุ่นก็ไปโจมตีทิ้งระเบิดสิงคโปร์ และปีนัง เครื่องบินญี่ปุ่นสามารถจมเรือประจันบาน

ขนาดใหญ่ของอังกฤษได้ถึง ๒ ลำ ในชั่วระยะเวลาโจมตีเพียง ๙๐ นาที การที่อังกฤษเสียเรือประจันขานถึง ๒ ลำ ทำให้กำลังทางเรือของอังกฤษทางด้านตะวันออกไกลอ่อนลงเป็นอันมาก ไม่สามารถต่อต้านกับกองทัพเรืออันเข้มแข็งของญี่ปุ่นได้ในชั่วระยะเวลาไม่ถึง ๒ เดือน สิงคโปร์ต้องขอยอมแพ้ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๒

เมื่อญี่ปุ่นได้เกาะมินดาเนาในฟิลิปปินส์แล้ว กองทัพเรือของญี่ปุ่นลงมือโจมตีเกาะสุมาตรา เกาะบอร์เนียว และเกาะชวา ญี่ปุ่นส่งทหารขึ้นยกที่เกาะบอร์เนียวได้ในเดือนกุมภาพันธ์ กองทัพเรือญี่ปุ่นมีชัยกองทัพเรือผสมของอังกฤษ เนเทอร์แลนด์ เกาะชวา ในยุทธนาวีในทะเลชวาเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๒ ญี่ปุ่นจึงทำการโจมตีเกาะชวาได้โดยสะดวก ชวาและหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของเนเทอร์แลนด์ทั้งหมด ตั้งแต่เกาะสุมาตราไปจนถึงเกาะนิวกินี ยอมจำนนต่อญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ทหารอังกฤษ ออสเตรเลีย อเมริกัน และทหารพื้นเมืองถูกจับเป็นชะเลยถึง ๙๘,๐๐๐ คน

ส่วนทางด้านประเทศพม่านั้น กองทัพญี่ปุ่นทำงานได้ช้ากว่า เนื่องจากความกันดารของสภาพภูมิประเทศ พม่าใต้ถูกโจมตีอย่างหนักในเดือนมกราคม กรุงย่างกุ้งได้รับความเสียหายหนัก กองทัพญี่ปุ่นรุกข้ามแม่น้ำสาละวินไปได้ในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ เมื่อถูกระดมตีอย่างหนักกองทหารอังกฤษก็ล่าถอยจากร่างกุ้ง เมื่อตอนต้นเดือนมีนาคม พอถึงปลายเดือนพฤษภาคม ญี่ปุ่นมีชัยชนะเข้าครอบครองพม่าได้ทั่วประเทศ ต่อจากนั้นญี่ปุ่นยกไปหมู่เกาะอันดามัน และใช้สิงคโปร์ ปีนัง และเกาะอันดามัน เป็นฐานทัพ ส่งกองเรือดำน้ำออกรังควานการเดินเรือในมหาสมุทรอินเดียรวมเรืออังกฤษเสียเป็นอันมาก ต่อจากนั้นก็ส่งเรือรบไประดมยิงเกาะลังกา โจมตีทิ้งระเบิดโคลัมโบ เมืองหลวงของเกาะ ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๒ นับว่าเป็นระยะที่ญี่ปุ่นทำการรบได้เปรียบที่สุด

ชัยชนะของกองทัพเรืออเมริกัน

สหรัฐอเมริกาเริ่มทำการตีโต้ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๒ มีการรบกันทางเรือหลายครั้ง ครั้งแรกรบกันที่หมู่เกาะคอรัล สหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายมีชัย แต่ได้รับความเสียหายหนักด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย ต่อจากยุทธนาวีที่หมู่เกาะคอรัล ก็มียุทธนาวีที่เกาะมิดเวย์ ระหว่างวันที่ ๓ ถึง ๖ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๒ สหรัฐอเมริกามีชัยชนะอย่างงดงาม กองทัพเรือญี่ปุ่นเสียเรือบรรทุกเครื่องบินหมด ๔ ลำ และต้องล่าถอยพร้อมด้วยความเสียหายอย่างหนัก

ต่อมาในวันที่ ๗ สิงหาคม กองทัพเรืออเมริกันยกพลขึ้นยกที่ กัวดัลกานาร์ ในหมู่เกาะโซโลมอน มีการสู้รบกันอย่างรุนแรง ต่างฝ่ายต่างเสียหายมาก มีการรบทางเรือตามบริเวณนั้นตลอดเวลา ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๒ จนถึงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๓ ญี่ปุ่นจึงเป็นฝ่ายปราชัย

ตลอดปี ค.ศ. ๑๙๔๓ และ ๑๙๔๔ มีการรบกันตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรปาซิฟิก ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายมีชัยอยู่ตลอดเวลา เพราะมีกำลังทหารเรือเหนือกว่า จนสามารถตั้งฐานทัพมั่นคงขึ้นที่เกาะนิวกินีได้ ในปลายเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ นอกจากนั้นยังตั้งฐานทัพขึ้นที่เกาะไซปันอีกด้วย ทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถส่งเครื่องบินไปปฏิบัติการได้ถึงน่านน้ำของประเทศจีน และบริเวณโดยรอบของเกาะญี่ปุ่น ตั้งแต่บัดนั้นมากรุงโตเกียวก็ถูกโจมตีทางอากาศบ่อยครั้ง ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม นั่นเอง สหรัฐอเมริกาส่งพลขึ้นยกเกาะกวม และยึดได้เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม อเมริกาได้ปรับปรุงเกาะกวมขึ้นเป็นฐานทัพเรือที่มั่นคงที่สุดในมหาสมุทรปาซิฟิก และย้ายกองบัญชาการกองทัพเรือจากเพิร์ล ฮาเบอร์ ในฮาวาย มาตั้งที่เกาะกวม ใกล้กรุงโตเกียวเข้าไปอีก ถึง ๔,๐๐๐ ไมล์

การรบชิงหมู่เกาะฟิลิปปินส์คืน

วันที่ ๑๗ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ทหารอเมริกันยกพลขึ้นยกทัพอาวเลย์เต มีการสู้รบกันอย่างหนักตลอดเวลา ทั้งบนพื้นดินและทั้งทางเรือ ตั้งแต่เดือนตุลาคม จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๕ กองทัพอเมริกันอยู่ห่างจากกรุงมนิลาเพียง ๑๕ ไมล์ ญี่ปุ่นต่อสู้ป้องกันมนิลาอยู่ได้ ๗ วัน อเมริกาจึงยึดได้ ต่อจากนั้นยังต้องกวาดล้างทหารญี่ปุ่นซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ ในเกาะลูซอนอยู่อีกช้านาน จนถึงเดือนมิถุนายน จึงมีชัยชนะโดยเด็ดขาด

ญี่ปุ่นปราชัยในสมรภูมิพม่า

ตอนต้นปี ค.ศ. ๑๙๔๕ กองทัพญี่ปุ่นเริ่มถอยมายังลุ่มแม่น้ำอิราวดี กองทัพอังกฤษพุ่งตรงไปยังเมืองมันดเล และยึดได้เมื่อเดือนมีนาคม และยึดเมืองร่างกุ้งได้ในต้นเดือนพฤษภาคม ญี่ปุ่นถอยร่นเข้ามาในประเทศไทยและอินโดจีนของฝรั่งเศส พร้อมด้วยความเสียหายเป็นอันมาก

การรบที่อิโวจิมา

ในตอนต้นปี ค.ศ. ๑๙๔๕ สหรัฐอเมริกาเตรียมการโจมตีประเทศญี่ปุ่นเป็นการใหญ่ ในวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ กองทัพอเมริกันยกพลขึ้นยกที่เกาะอิโวจิมา เกาะนี้เป็นทำเลสำคัญทางยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น อยู่ห่างจากกรุงโตเกียว ๗๕๐ ไมล์ ญี่ปุ่นต่อสู้อย่างยอมตาย อเมริกันเสียหายอย่างหนัก กว่าจะยึดเกาะอิโวจิมาได้ในเดือนมีนาคม

การรบที่เกาะโอกินาวา

เกาะโอกินาวาเป็นเกาะที่มีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์มากที่สุดในหมู่เกาะริวกิว เพราะใช้เป็นฐานทัพคุมทะเลระหว่างประเทศญี่ปุ่นและเซี่ยงไฮ้ อยู่ห่างจาก

ประเทศญี่ปุ่นแท้ ๆ เพียง ๔๐๐ ไมล์ อเมริกันยกพลขึ้นยกเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๕ ในครั้งแรกการต่อต้านไม่เข้มแข็งเท่าไรนัก แต่เมื่อรุกพ้นฝั่งทะเลเข้าไปมากเพียงไร ก็ได้รับการต่อต้านเข้มแข็งยิ่งขึ้นเพียงนั้น ในการรบที่โอกินาวานี้ปรากฏว่าญี่ปุ่นใช้วิธีเอาชีวิตคนเข้าแลกอย่างกล้าหาญผิดปรกติวิสัย ในตอนต้นสงครามทางอากาศ ญี่ปุ่นใช้หน่วยบินกล้าตายซึ่งเรียกกันว่า หน่วยกามิกาเซะ ใช้เครื่องบินบรรทุกลูกระเบิดพุ่งหัวเข้าชนเป้าหมาย ยอมเสียชีวิตนักบิน พอถึงการรบที่โอกินาวาญี่ปุ่นกลับใช้ระเบิดบิน ใช้คนขับคนเดียว ปล่อยลงมาจากเครื่องบินใหญ่พุ่งเข้าชน ชั่วระยะการรบชิงโอกินาวาเพียงเวลากว่า ๓ เดือน หน่วยกามิกาเซะของญี่ปุ่น จมเรืออเมริกันได้ ๓๓ ลำ และทำความเสียหายได้มากกว่า ๑๐๐ ลำ

การโจมตีเกาะญี่ปุ่นทางอากาศ

เมื่อสหรัฐอเมริกายึดได้เกาะโอกินาวาแล้ว การโจมตีญี่ปุ่นทางอากาศก็ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นตามลำดับ เมืองอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ และเมืองท่าสำคัญ ๆ ถูกทำลายพินาศ ทำความเสียหายให้ญี่ปุ่นเป็นอันมาก กองทัพอากาศของญี่ปุ่นถูกทำลายจนเหลืออยู่เพียงเล็กน้อย ทำให้กองทัพเรืออเมริกันภาคปาซิฟิก และกองทัพเรืออังกฤษสามารถเข้าประชิดตัวเกาะญี่ปุ่นได้อย่างปลอดภัย

รุสเซียประกาศสงครามกับญี่ปุ่น

ตามข้อตกลงที่ยัลตา เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๕ พันธมิตรตกลงให้รุสเซียประกาศสงครามกับญี่ปุ่นได้ ในเมื่อเยอรมันยอมแพ้แล้วสัก ๒—๓ เดือน ฉะนั้นรุสเซียจึงประกาศสงคราม เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม และทหารของรุสเซียเริ่มยกเข้าไปในแมนจูเรียและเกาหลี ในขณะเดียวกันก็รุกเข้าไปยึดหมู่เกาะคูริล และเกาะสะกะลินทางตอนใต้

ญี่ปุ่นยอมจำนน

สหรัฐอเมริกาประกาศให้ญี่ปุ่นยอมจำนนเมื่อวันที่๒๗กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมปฏิบัติตาม ในขณะเดียวกันก็เตรียมการป้องกันการยกประเทศญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ สหรัฐอเมริกาจึงใช้ระเบิดปรมาณูลูกแรกทิ้งที่เมืองฮิโรชิมา เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ทำให้เมืองฮิโรชิมาซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมทำอาวุธ พังพินาศไปครึ่งเมือง คนตายประมาณ๗๐,๐๐๐ถึง๘๐,๐๐๐คน สหรัฐอเมริกาขอให้ญี่ปุ่นยอมจำนนอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบ ฉะนั้นในวันที่ ๙ สิงหาคม อเมริกาจึงทิ้งระเบิดปรมาณูอีกลูกหนึ่งที่เมืองนางาซากิ มีคนตายประมาณ ๓๕,๐๐๐ ถึง ๔๐,๐๐๐ คน พร้อมทั้งประกาศว่าจะทิ้งระเบิดปรมาณูอีก ถ้าญี่ปุ่นยังไม่ยอมจำนน ญี่ปุ่นจึงยอมเจรจาสงบศึก และลงนามในสัญญายอมแพ้ที่เรือรบมิสซูรี ในอ่าวโตเกียว เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๕

การยึดครองญี่ปุ่น

การยึดครองญี่ปุ่นไม่มีเรื่องยุ่งยากเหมือนการยึดครองเยอรมัน เพราะประเทศที่ทำสงครามขับเคี่ยวกับญี่ปุ่น คือสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ ตามข้อตกลงที่กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ ซึ่งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และจีน ได้ประชุมหารือกัน เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ ตกลงว่าญี่ปุ่นจะต้องคืนดินแดนต่าง ๆ ซึ่งญี่ปุ่นได้มาให้แก่เจ้าของเดิมทั้งหมด คือเกาะไต้หวันและแมนจูเรียให้แก่จีน แบ่งเกาหลีออกเป็น ๒ ภาค ภาคเหนืออยู่ในความดูแลของรัสเซีย และภาคใต้อยู่ในความดูแลของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเข้าจัดการยึดครองญี่ปุ่นทั่วทั้งประเทศ ตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๕ นายพลแมคอาร์เธอร์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นผู้ดำเนินงานรับผิดชอบ สหรัฐอเมริกาได้ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของญี่ปุ่นหลายอย่าง

ด้วยกันในระหว่างเวลาที่ยึดครอง พยายามให้ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น มีการออกกฎหมายเลือกตั้งใหม่ ให้สตรีมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกับผู้ชาย และให้มีการเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นบริหารประเทศ ญี่ปุ่นต้องยุบเลิกกระทรวงกลาโหม ทั้งทัพบกและทัพเรือ ต้องยกเลิกกฎหมายเกณฑ์ทหาร และปลดปล่อยนักโทษการเมืองที่ถูกจับกุมคุมขัง เพราะไม่เห็นด้วยกับนโยบายของคณะรัฐบาลทหาร ส่วนการติดต่อกับต่างประเทศ จะต้องผ่านทางองค์การยึดครองของสหรัฐอเมริกาในประเทศญี่ปุ่นทั้งสิ้น

สนธิสัญญาสันติภาพระหว่างพันธมิตรกับประเทศคู่สงคราม

การเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างพันธมิตรกับประเทศคู่สงครามกระทำกันหลายครั้ง ครั้งแรกประชุมหารือกันที่กรุงลอนดอน เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๕ ต่อมาประชุมกันที่ปารีส ระหว่างวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ถึงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๖ เรียกว่า การประชุมสันติภาพที่ปารีส จนในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๗ ประเทศกลุ่มเยอรมัน ๕ ประเทศ มีอิตาลี ฮังการี รูมาเนีย บุลกาเรีย และฟินแลนด์ ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส มีรายละเอียดแต่ละประเทศดังนี้

ประเทศอิตาลี

อิตาลีต้องลดกำลังทหารเหลือเพียง ๓๐๐,๐๐๐ คน มีรถถังได้เพียง ๒๐๐ คัน มีเครื่องบินรบได้เพียง ๒๐๐ เครื่อง มีทัพเรือเล็ก ๆ ต้องรื้อถอนป้อมค่ายตามพรมแดน ฝรั่งเศส และยูโกสลาเวีย ตามฝั่งเกาะซิซิล และซาร์ดิเนีย และตามเกาะอีกบางเกาะ ต้องเสียค่าปรับให้แก่รัสเซีย ยูโกสลาเวีย เอธิโอเปีย กรีซ และอัลบาเนีย รวมทั้งสิ้นประมาณ ๓๐๐,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ ยอมยกเมืองตริเอสเต ให้อยู่ในปกครองของสหประชาชาติ ยอมยกดินแดนเล็ก ๆ ตามพรมแดน

อัลไบน์ ให้แก่ฝรั่งเศสหลายแห่ง ยกดินแดนตามริมฝั่งคลัมาเซีย ให้แก่ยูโกสลาเวีย ยกหมู่เกาะโดเดกาเนสในทะเลอีเจียนให้แก่กรีซ และยกเกาะซาเซโน คืนให้แก่อัลบาเนีย นอกจากนี้อิตาลียังต้องสละสิทธิทางหลายในอาณานิคมของตนในทวีปอัฟริกาทั้งหมด

ประเทศฮังการี

ฮังการีต้องลดกำลังทหารลงเหลือเพียง ๗๐,๐๐๐ คน มีเครื่องบินได้เพียง ๗๐ ลำ ต้องเสียค่าปรับให้แก่ รุสเซีย เชโกสโลวะเกีย และยูโกสลาเวีย รวมทั้งสิ้นประมาณ ๓๐๐,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ ต้องคืนส่วนหนึ่งของทรานซิลวาเนีย ให้แก่รูมาเนีย และต้องคืนดินแดนที่ได้ไปจากแคว้นสโลวาเกีย ให้แก่เชโกสโลวะเกียด้วย

ประเทศรูมาเนีย

รูมาเนียจะมีกำลังทหารได้อย่างมากเพียง ๑๓๓,๐๐๐ คน มีเครื่องบินรบได้ ๑๐๐ เครื่อง ต้องเสียค่าปรับให้แก่รุสเซีย ๓๐๐,๐๐๐,๐๐๐เหรียญ ต้องยกแคว้นเบสซาราเบีย กับ บูโควินาเหนือให้แก่รัสเซีย ยกแคว้นโดบรูจาภาคใต้ให้แก่บุลกาเรีย แต่ในขณะเดียวกันรูมาเนียได้รับส่วนหนึ่งของทรานซิลวาเนีย คืนมาจากฮังการี

ประเทศบุลกาเรีย

บุลกาเรียได้รับอนุญาตให้มีทหารได้ไม่เกิน ๖๓,๗๐๐ คน มีเครื่องบินรบได้ไม่เกิน ๗๐ เครื่อง และถูกห้ามมิให้สร้างป้อมค่ายทางพรมแดนที่ติดต่อกับกรีซ ต้องเสียค่าปรับให้แก่กรีซ และยูโกสลาเวีย ๗๐,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ ส่วนดินแดนนั้นไม่ต้องเสียให้แก่ประเทศใด ๆ เลย แต่ยังกลับได้แคว้นโดบรูจาภาคใต้คืนมาจากรูมาเนียอีกด้วย

ประเทศฟินแลนด์

ฟินแลนด์ถูกจำกัดให้มีกำลังทหารได้ไม่เกิน ๔๑,๙๐๐ คน มีเครื่องบินรบได้ไม่เกิน ๓๐ เครื่อง ต้องเสียดินแดนซึ่งรุสเซียได้ไว้เมื่อฟินแลนด์ยอมแพ้ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๐ ให้กับรุสเซียไป คือ คอคอดกาเรเลียน และส่วนหนึ่งของแคว้นเปตซาโม ต้องเสียค่าปรับให้แก่รุสเซีย ๓๐๐,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ

ผลที่ไทยได้รับจากสงครามโลกครั้งที่สอง

ไทยถูกญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ ด้วยกำลังพลพร้อมอาวุธยุทธภัณฑ์อย่างมหาศาล เช่นเดียวกับเดนมาร์กถูกเยอรมันยกใน ค.ศ. ๑๙๔๐ ไม่มีทางที่จะต้านทานได้ จึงต้องเปิดทางให้ญี่ปุ่นผ่าน และถูกบีบบังคับให้ร่วมมือกับญี่ปุ่น ประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตร เมื่อสงครามสงบลงแล้ว ไทยประกาศว่าการสงครามที่ประกาศไปนั้นเป็นโมฆะ อย่างไรก็ดี ไทยก็ได้รับผลเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่สองมากเหมือนกัน เนื่องจากถูกเครื่องบินของฝ่ายพันธมิตรโจมตีทิ้งระเบิดทำลายทางคมนาคม และเมืองใหญ่ ๆ บางเมืองซึ่งมีกำลังทหารญี่ปุ่นตั้งอยู่ การคลังของประเทศได้รับความกระทบกระเทือนมาก ค่าของเงินต่ำลง เนื่องจากรัฐบาลต้องออกธนบัตรหมุนเวียนภายในประเทศมากขึ้นกว่าเดิม ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของประชาชนต่ำลง และศีลธรรมจรรยาก็เสื่อมโทรมลงด้วยเป็นเงาตามตัว ในวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๖ รัฐบาลไทยได้ทำสนธิสัญญาสันติภาพกับอังกฤษ ที่สิงคโปร์ ไทยยอมชดใช้ค่าเสียหายต่าง ๆ ให้แก่อังกฤษ และช่วยเหลือส่งข้าวเหลือกินให้อังกฤษ จำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตัน โดยไม่คิดมูลค่า เพื่อนำไปแจกจ่ายเลี้ยงพลโลกที่กำลังประสบความอดอยากอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ไทยยังต้องยอมคืนดินแดน ๔ จังหวัด ซึ่งเราได้มาจากอินโดจีนของฝรั่งเศสให้ฝรั่งเศสไป คือ ดินแดน ๔ รัฐ ในมลายา และแคว้นฉานให้อังกฤษ เพราะตามกฎบัตรแอตแลนติก

ระบุไว้ว่า บรรดาประเทศมหาอำนาจจะไม่ยอมรับรองดินแดนของประเทศต่าง ๆ ที่ได้มาในสงครามโลกครั้งที่สอง และให้ยึดหลักฐานเดิมเหมือนเมื่อก่อนเกิดสงคราม

ความเสียหายในสงครามโลกครั้งที่สอง

สงครามโลกครั้งที่สอง เป็นสงครามที่ใหญ่ที่สุดตั้งแต่มีสงครามเกิดขึ้น ทหารที่เข้าสมรภูมิมีจำนวนเป็นล้าน ๆ คน รบกันในบริเวณที่กว้างขวางจนเกือบทั่วทุกทวีป เพราะฉะนั้น ความพินาศอันเนื่องมาจากสงครามคราวนี้ จึงมากกว่าสงครามครั้งที่แล้ว ๆ มาเป็นอันมาก ยากที่จะคำนวณออกมาเป็นตัวเงินได้แน่นอน บรรดาประเทศที่เป็นสมรภูมิย่อมได้รับความเสียหายย่อยยับ เมืองบางเมืองทะลายราบไปครึ่งเมือง เช่น เมืองฮิโรชิมา ซึ่งถูกลูกระเบิดปรมาณูเป็นต้น อาคารบ้านเรือน วัดวาอาราม โบสถ์วิหาร หอสมุด ศิลปวัตถุ โรงงานอุตสาหกรรมถูกทำลาย การอุตสาหกรรมและการค้าหยุดชะงักโดยสิ้นเชิง ทำให้การเศรษฐกิจของโลกเสียหายในส่วนรวมต้องใช้เวลานานกว่าจะฟื้นขึ้นมาได้ จะขอนำตัวเลขแสดงผลเสียหายในด้านชีวิตมนุษย์ ทั้งทหารและพลเรือนของประเทศต่าง ๆ มาแสดงไว้ในที่นี้ พอเป็นเครื่องประกอบให้แลเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น

ทหารของสหรัฐอเมริกาเสียชีวิต ๓๙๓,๑๓๑ คน บาดเจ็บสาหัส ๖๗๓,๘๐๗ คน รัสเซียเสียชีวิตทั้งทหารและพลเรือน ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ คน ถึง ๑๖,๐๐๐,๐๐๐ คน อังกฤษเสียชีวิตทั้งทหารและพลเรือน ๔๕๐,๐๐๐ คน ประเทศฝ่ายพันธมิตรอื่น ๆ เสียชีวิตทหารระหว่าง ๔,๕๐๐,๐๐๐ ถึง ๕,๐๐๐,๐๐๐ คน เยอรมันและกลุ่มประเทศเยอรมัน เสียชีวิตทหารและพลเรือน ๓,๕๐๐,๐๐๐ คน ส่วนทางด้านการเงินและทรัพย์สินนั้นไม่อาจคำนวณได้

บทที่ ๑๑

องค์การสหประชาชาติ

มนุษย์ย่อมต้องการมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขด้วยกันทุกคน ไม่ต้องการความเดือดร้อน แต่อย่างไรก็ดี ปรากฏว่ามีการทะเลาะวิวาท ต่อสู้ ตลอดจนถึงขั้นทำสงครามกันเรื่อยมาทุกยุคทุกสมัย ซึ่งต้องนับว่าเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์เหมือนกัน ทั้งนี้ถ้าพิจารณาดูเหตุการณ์ในอดีตจะเห็นได้ว่า การสงครามอาจเนื่องมาจากการแย่งถิ่นฐานทรัพยากรสมบูรณ์เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องบ้าง ต้องการแผ่อำนาจเกี่ยวกับความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมบ้าง เกี่ยวกับเรื่องศาสนาหมู่มนุษย์เชื่อถืออย่าง และเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ขัดกันบ้าง เมื่อเกิดการสงครามขึ้น ทุกคนต้องเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายชนะหรือฝ่ายแพ้ ต้องสูญเสียชีวิต ทรัพย์สมบัติ ตลอดจนเสื่อมโทรมในทางศีลธรรมจรรยานานาประการ ฉะนั้นพอการสงครามเสร็จสิ้นลงครั้งหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างก็พยายามที่จะป้องกันไม่ให้สงครามเกิดขึ้นในครั้งต่อไปด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งหนึ่ง ชาติทั้งมวลชนะก็ได้จัดตั้งสันนิบาตชาติขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดสงคราม แต่ในที่สุดสันนิบาตชาติก็ต้องเลิกล้มไป เพราะมีผู้ละเมิดข้อบังคับที่ได้วางไว้ และสันนิบาตชาติไม่สามารถที่จะลงโทษอย่างไรได้ สงครามโลกครั้งที่สองจึงได้เกิดขึ้นอีก ครั้นสงครามจะเสร็จสิ้นลง ก็มีผู้คิดหาวิธีป้องกันสงครามขึ้นใหม่ โดยเอาสันนิบาตชาติเดิมมาดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้สิ่งที่ขาดตกบกพร่องหมดไป แต่อย่างไรก็ดี บรรดากฎข้อบังคับทั้งหลาย แม้ว่าจะดีสักเพียงไร ถ้ามีผู้ผ่าฝืนละเมิดโดยไม่มีการบังคับลงโทษ กฎข้อบังคับนั้นก็หมดความศักดิ์สิทธิ์ ดังเช่นสันนิบาตชาติที่ต้องเลิกล้มไปเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

กำเนิดของสหประชาชาติ

แฟรงกลิน ดี. โรสเวลต์

ก่อนที่จะมีสหประชาชาติเกิดขึ้นนั้น ได้มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างมหาประเทศพันธมิตร ในตอนปลายของสงครามโลกครั้งที่สอง หลายครั้งหลายคราวด้วยกัน รัฐบุรุษคนสำคัญที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มสหประชาชาติ คือ นายแฟรงกลิน ดี โรสเวลต์ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา และนายวินสตัน เชอร์ชิล นายกรัฐมนตรีอังกฤษ การประชุมปรึกษาหารือที่สำคัญๆ มีดังนี้

(๑) กฎบัตรอัตลันติก

เซอร์วินสตัน เชอร์ชิล

ประธานาธิบดีโรสเวลต์ และนายกรัฐมนตรีเชอร์ชิล ได้พบปะหารือกันบนเรือประจัญบานออกัสตา เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ เพื่อพิจารณาถึงปัญหาทั่ว ๆ ไปในการที่จะดำเนินนโยบายในภายหน้า ได้ตกลงตรากฎบัตรขึ้น เรียกว่ากฎบัตรอัตลันติก เพราะเรือออกัสตาที่รัฐบุรุษทั้ง ๒ ประชุมกันนั้น จอดอยู่ริมฝั่งนิวฟันแลนด์ในมหาสมุทรอัตลันติก กฎบัตรอัตลันติกนี้มีข้อความที่เป็นสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) ประเทศทั้งสองจะไม่แสวงหาดินแดน หรืออำนาจเพิ่มเติม

(๒) ประเทศทั้งสอง ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเขตแดนของประเทศต่าง ๆ ซึ่งประเทศนั้น ๆ ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง

(๓) ประเทศทั้งสองจะเคารพสิทธิของชนทุกชาติ ในการที่จะเลือกการปกครองแบบใดแบบหนึ่งโดยเสรี และต้องการให้ประเทศถูกละเมิดอธิปไตยในสงครามโลกได้กลับคืนเข้าสู่สภาพเดิม

(๔) ประเทศทั้งสองจะพยายามส่งเสริมประเทศอื่น ๆ ทุกประเทศ ให้มีสิทธิเท่าเทียมกันในทางการค้า การหาวัตถุดิบที่ประเทศนั้น ๆ ต้องการ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของทุกประเทศให้มั่นคงขึ้น

(๕) ประเทศทั้งสองต้องการให้ชาติต่าง ๆ ร่วมมือกันในทางเศรษฐกิจ เพื่อให้กรรมกรได้ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น ให้เศรษฐกิจของชาติต่าง ๆ ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นผลให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้นด้วย

(๖) ประเทศทั้งสองต้องการให้ประเทศต่าง ๆ สถาปนาสันติภาพขึ้นภายหลังจากระบอบนาซีถูกทำลายลงแล้ว ให้ประชาชนอยู่ในประเทศนั้น ๆ ได้โดยปลอดภัย และไม่ต้องกลัวที่จะต้องถูกประเทศอื่นรุกราน และให้อยู่ดีกินดี

(๗) ประเทศทั้งสองต้องการให้ทุกชาติมีเสรีภาพในการใช้ทะเลหลวง และมหาสมุทร

(๘) ประเทศทั้งสองต้องการให้ทุกประเทศเลิกใช้กำลังเข้าประหัตประหารกัน

กฎบัตรแอตแลนติก มีประเทศพันธมิตร ๒๖ ประเทศ ร่วมลงนาม เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๒ ที่กรุงวอชิงตัน ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้รวมเรียกตัวเองว่า สหประชาชาติ และปวารณาตัวที่จะทุ่มเทกำลังทั้งสิ้นเพื่อต่อต้านระบอบนาซี โดยจะไม่ยอมแยกทำสันติภาพตามลำพังเป็นอันขาด

โครงการดัมบาร์ตัน โอกส์ (The Dumbarton Oaks Plan)

เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ รัฐมนตรีต่างประเทศของอังกฤษ รุสเซีย และสหรัฐอเมริกา และมีเอกอัครราชทูตจีนประจำรุสเซียได้ร่วมประชุมกันที่กรุงมอสโก หารือเรื่องการทำสงคราม และแนวทางที่จะปฏิบัติเมื่อเสร็จสงครามแล้ว ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรจะก่อตั้งสหประชาชาติขึ้นแทนสันนิบาตชาติ เปิดรับสมัครประเทศต่าง ๆ ที่รักสงบ เข้าเป็นสมาชิกเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างชาติ จากผลของการประชุมที่มอสโกครั้งนี้ ได้มีการประชุมหารือเรื่องการจัดตั้งสหประชาชาติขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ที่ดัมบาร์ตัน โอกส์ ในกรุงวอชิงตัน ที่ประชุมได้วางโครงการก่อตั้งองค์การระหว่างชาติ มีชื่อว่าสหประชาชาติ ตกลงกันว่า สหประชาชาติจะมีองค์การสำคัญ ๆ ดังนี้ คือ สมัชชาทั่วไป คณะมนตรีความมั่นคง ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ และสำนักเลขาธิการ

การประชุมที่ยัลตา

โรสเวลต์ เชอร์ชิล และสตาลิน ได้ประชุมหารือกันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ที่เมืองยัลตา ในคาบสมุทรไครเมีย หารือกันเรื่องการที่จะยึดครองเยอรมันเมื่อสิ้นสงครามแล้ว และได้นำเอาโครงร่างสหประชาชาติที่ร่างไว้คร่าว ๆ จากการประชุมที่ดัมบาร์ตัน โอกส์ ขึ้นมาพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติม และได้ออกแถลงการณ์ว่า มหาประเทศทั้ง ๓ พร้อมด้วยพันธมิตร จะได้สถาปนาองค์การระหว่างชาติขึ้นโดยเร็วที่สุด และนัดประชุมเรื่องสหประชาชาติที่ซานฟรานซิสโก ในวันที่ ๒๕ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๕ เพื่อร่างกฎบัตรตามแนวข้อเสนอแนะดัมบาร์ตัน โอกส์ ในการประชุมครั้งนี้มีผู้แทนของประเทศต่าง ๆ รวม ๕๐ ประเทศเข้าร่วมประชุม การประชุมร่างพิจารณากฎบัตรสหประชาชาติ สิ้นสุดลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ผู้แทนประเทศต่าง ๆ ร่วมลงนามกันโดยเรียบร้อย จัดเป็นพวกสมาชิกก่อการ

วัตถุประสงค์ของสหประชาชาติ

วัตถุประสงค์ของสหประชาชาตินั้น คล้ายคลึงกับของสันนิบาตชาติ คือ เพื่อรักษาสันติภาพของโลกเป็นข้อใหญ่นั่นเอง มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ

(๑) เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างชาติ โดยร่วมมือกันป้องกันและปราบปรามการคุกคามสันติภาพ ขจัดการรุกราน หรือการล่วงละเมิดอื่นๆ หากเกิดมีกรณีพิพาทหรือมีการใด ๆ ที่จะเป็นภัยต่อสันติภาพ จะได้ใช้วิธีตกลงกันหรือปรับความเข้าใจกันโดยสันติวิธี โดยถือความยุติธรรม และกฎหมายระหว่างประเทศเป็นหลัก

(๒) เพื่อส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างประเทศ โดยอาศัยสิทธิเสมอภาคและสิทธิการกำรงอยู่ของชาติต่าง ๆ เป็นหลัก ตลอดทั้งหาวิธีส่งเสริมสันติภาพให้มั่นคงยิ่งขึ้น

(๓) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ทางสังคม วัฒนธรรม และมนุษยธรรม สนับสนุนให้ทุกชาติเคารพในสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา

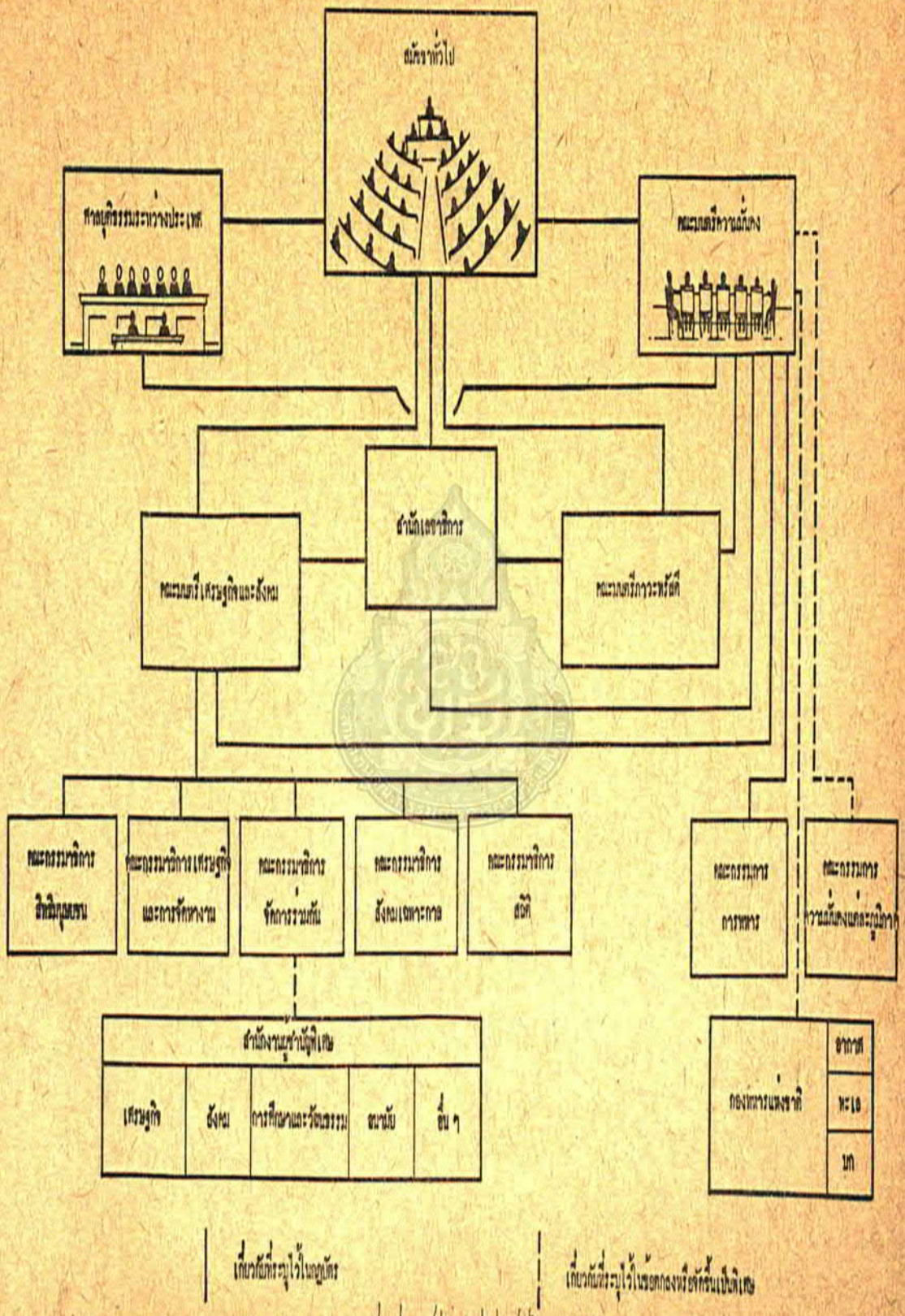
(๔) เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับประสานงานของประเทศต่าง ๆ ให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายร่วมกัน

องค์การต่าง ๆ ของสหประชาชาติ

สหประชาชาติประกอบด้วยองค์การต่าง ๆ ๖ องค์การด้วยกัน คือ สมัชชาทั่วไป คณะมนตรีความมั่นคง คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม คณะมนตรีภาวะทรัสตี ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ และสำนักงานเลขาธิการ

(๑) สมัชชาทั่วไป

สมัชชาทั่วไป คือที่ประชุมใหญ่ของประเทศสมาชิกนั่นเอง เป็นองค์การกลางของสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกมีสิทธิส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมได้ประเทศละ ๕ คน

แผนผังแสดงองค์ประกอบหลักของสหประชาชาติ

แต่มีเสียงลงคะแนนได้เพียงเสียงเดียว ในกรณีออกเสียงลงคะแนนในญัตติที่สำคัญ ฝ่ายชนะจะต้องได้คะแนน ๒ ใน ๓ ส่วน ในญัตติธรรมดาทั่วไป ฝ่ายที่มีเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ มีการประชุมสามัญปีละครั้ง แต่ถ้าหากมีสมาชิกข้างมากร้องขอ ก็ให้เปิดประชุมวิสามัญขึ้นได้

หน้าที่สำคัญของสมัชชาทั่วไป คือพิจารณาหลักการทั่วไป เพื่อร่วมมือกันรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ให้คำแนะนำเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ประสานงานกันในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ฯลฯ หน้าที่อีกอย่างหนึ่ง คือ เลือกผู้แทนประเทศสมาชิกเข้าดำรงตำแหน่งองคมนตรีในคณะมนตรีความมั่นคง ประเภทไม่ประจำคราวละ ๖ คน และเลือกตั้งผู้แทนประเทศสมาชิกเข้าดำรงตำแหน่งในองค์การอื่น ๆ ของสหประชาชาติ นอกจากนี้แล้วสมัชชาทั่วไปยังต้องรับผิดชอบในงบประมาณของสหประชาชาติอีกด้วย

(๒) คณะมนตรีความมั่นคง

คณะมนตรีความมั่นคงประกอบด้วยองคมนตรี ๑๑ คน เป็นองคมนตรีประจำเสีย ๕ คน คือ ผู้แทนประเทศจีน ฝรั่งเศส รุสเซีย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เป็นองคมนตรีไม่ประจำอีก ๖ คน อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๒ ปี เมื่อออกตามวาระแล้ว ไม่มีสิทธิที่จะได้รับเลือกตั้งใหม่อีก การประชุมของคณะมนตรีนี้ได้กำหนดไว้แน่นอน แล้วแต่ว่าจะมีเรื่องสำคัญที่จะพิจารณาหรือไม่ สมาชิกที่เป็นมนตรีความมั่นคง มีคะแนนเสียงคนละ ๑ คะแนน ในกรณีที่จะมีการออกเสียงในเรื่องปรกติต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบเกินครึ่ง คืออย่างน้อยต้องมี ๗ คะแนน จาก ๑๒ คะแนน จึงจะใช้ได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องกรณีพิเศษนอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ ต้องมีคะแนนเสียงรับรองเป็นเอกฉันท์ การที่องคมนตรีไม่ออกเสียง เรียกว่า การใช้สิทธิยับยั้ง มีผลทำให้ญัตตินั้นตกไป

หน้าที่อันสำคัญข้อแรกของคณะมนตรีความมั่นคงก็คือ รักษาความสงบเรียบร้อยของโลก รับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ คณะมนตรีมีอำนาจสอบถามกรณีพิพาท ซึ่งอาจก่อให้เกิดสงครามขึ้นได้ มีอำนาจเรียกร้องให้คู่พิพาทตกลงกันโดยวิธีเจรจาประนีประนอม โดยวิธีอนุญาโตตุลาการ โดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือโดยสันติวิธีอย่างอื่น แล้วแต่จะตกลงกันในอันจะทำให้กรณีพิพาทนั้นระงับไปได้ คณะมนตรีอาจจะตัดสินใจหาวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้ระงับกรณีพิพาทก็ได้ ยิ่งกว่านั้นหากการดำเนินการตามวิธีกล่าวมาแล้วไม่เกิดผล คณะมนตรีจะใช้กำลังทั้ง ๓ กองทัพ เข้ายังคับบังคมก็ทำได้

คณะมนตรีความมั่นคงมีคณะกรรมการการทหาร (Military Staff Committee) ประกอบด้วยหัวหน้าเสนาธิการต่าง ๆ ของประเทศที่เป็นองคมนตรีประจำ การตั้งคณะกรรมการนี้ขึ้นก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือบังคับชาติที่ละเมิดคำสั่งของคณะมนตรีความมั่นคงให้ยอมตาม นอกจากคณะกรรมการการทหารแล้ว ยังอาจจัดตั้งกรรมการการทหารสาขา ประจำภาคต่าง ๆ ของโลกอีกด้วย กรรมการคณะนี้มีหน้าที่ให้คำแนะนำในปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการทหาร วางแผนยุทธศาสตร์ ให้แก่คณะมนตรีความมั่นคง เพื่อปราบปรามประเทศที่ละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ ทุกประเทศที่เป็นสมาชิกได้ตกลงกันเป็นพิเศษว่า จะต้องมอบกำลังทหารพร้อมทั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ทั้งหมด หรือบางส่วน ต้องให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้สิทธิแก่ทหารของสหประชาชาติในการเดินทัพผ่านเข้าไปในดินแดนของตน

นอกจากนี้แล้วยังมีคณะกรรมการพลังงานปรมาณู คณะกรรมการว่าด้วยอนุสัญญาอาวุธยุทโธปกรณ์ คณะกรรมการประจำธุรกิจต่าง ๆ และคณะกรรมการการเมืองเฉพาะเรื่อง

(๓) คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม

คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมนี้ ขึ้นตรงต่อสมัชชาทั่วไป ประกอบด้วยองคมนตรี ๑๘ คน ซึ่งสมัชชาใหญ่เป็นผู้เลือกตั้ง อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๓ ปี ทุก ๆ ปีจะมีการเลือกตั้งองคมนตรีใหม่ ๖ คน แทนองคมนตรีที่ต้องออกไป เพื่อหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกัน ประเทศที่ได้รับแต่งตั้งเป็นองคมนตรีมีผู้แทนได้เพียง ๑ คน หรือมีคะแนนเสียงประเทศละ ๑ คะแนน มติของคณะมนตรีถือคะแนนเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

หน้าที่ของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมมีกว้างขวางมาก คือทำหน้าที่ศึกษาพิจารณาหาทางช่วยเหลือสนับสนุนการเศรษฐกิจ การสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และการอนามัยระหว่างชาติ แล้วให้คำแนะนำในเรื่องเหล่านี้แก่สมัชชาทั่วไป หรือแก่ประเทศสมาชิก สนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ เคารพในสิทธิ เสรีภาพของมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา หรือภาษาพูด และมีอำนาจที่จะเรียกประชุมระหว่างประเทศ ในเรื่องที่อยู่ภายในอำนาจหน้าที่ของมนตรีคณะนี้ โดยเหตุที่คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมมีหน้าที่กว้างขวางมาก จึงต้องมีองค์การย่อยขึ้นอยู่ด้วยหลายองค์การด้วยกัน เช่น (๑) องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation U.N.E.S.C.O.) (๒) องค์การวิงวอนสงเคราะห์เด็ก (United Nations Appeal for Children-U.N.A.C.) (๓) องค์การอาหารและเกษตรกรรม (๔) องค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (๕) คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจสำหรับอาเซียและตะวันออกไกล (Economic Commission for Asia and the Far East-E.C.A.F.E.) (๖) องค์การบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organisation - I.C.A.O.) (๗) กองอำนวยการยูนิเซฟและปฏิสังขรณ์ (๘) องค์การอนามัยโลก (World Health Organisation - W.H.O.) เป็นต้น ซึ่งขององค์การย่อยเหล่านี้ นอกหน้าที

ชัดเจนอยู่ในตัวแล้ว อย่างไรก็ดีวัตถุประสงค์ข้อใหญ่ขององค์การต่าง ๆ อยู่ที่การช่วยเหลือสนับสนุนประเทศต่าง ๆ ให้ร่วมมือกันดำเนินงานทางเศรษฐกิจ สังคม มนุษยธรรม วัฒนธรรม และสวัสดิภาพของชนในชาติ และของมนุษย์ทั่วโลกนั่นเอง

องค์การอาหารและเกษตรกรรม ของสหประชาชาติ

(Food and Agriculture Organisation- F.A.O.)

ผู้แทนรัฐบาลรวม ๔๔ ชาติ ได้ร่วมประชุมกัน เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๓ ที่ฮอทสปริงส์ ในรัฐเวอร์จิเนีย หารือเรื่องที่จะดำเนินการต่อไปภายหลังสงคราม เกี่ยวกับอาหารและการเกษตร ได้มีการตั้งองค์การอาหารและเกษตรกรรมขึ้น เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ มีวัตถุประสงค์ที่จะทำความตกลงระหว่างชาติในเรื่อง ควบคุมการผลิตอาหาร การสะสมอาหาร การส่งเข้าและส่งสินค้าออก และรักษาราคาข้าว ประเภทของข้าวให้คงที่ เพื่อช่วยเหลือให้ทุกชาติมีอาหารการกินเพียงพอทั่วถึงกัน

กองอำนวยการบรรเทาทุกข์และปฏิสังขรณ์

(United Nations Relief and Rehabilitation Administration U.N.R.R.A.)

ผู้แทน ๔๔ ประเทศประชุมกันเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๓ ที่อัตลันติกซิตี ตกลงกันจัดตั้งกองอำนวยการบรรเทาทุกข์และปฏิสังขรณ์ขึ้น มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ ประชาชนในประเทศที่ประสบภัยในสงคราม โดยจัดหาอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและถ่านหินให้และช่วยบูรณะปฏิสังขรณ์บ้านเมืองให้กลับคืนสภาพเดิมโดยเร็ว คณะกรรมการชุดนี้ได้ประชุมกันเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๔ ที่เมืองมอนทรีล ประเทศแคนาดา ขอร้องให้สหประชาชาติบริจาคเงินรายได้แผ่นดิน ร้อยละ ๑ ทั้งเป็นทุนสำหรับกองอำนวยการต่อไป

กันมาแล้ว เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๖ และเอธิโอเปียเป็นฝ่ายมีชัย ทั้งสองประเทศได้ทำสัญญาสงบศึกและกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างทั้ง ๒ ประเทศ ไว้โดยเรียบร้อย

ใน ค.ศ. ๑๙๓๕ ก็เกิดกรณีพิพาทในปัญหาพรมแดนระหว่างเอธิโอเปียและแคว้นโซมาลิแลนด์ของอิตาลีขึ้นอีก ในขณะที่กำลังเจรจากันอยู่นั้น อิตาลีได้ส่งกำลังทหารพร้อมทั้งอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปในโซมาลิแลนด์ตลอดเวลา เอธิโอเปียจึงเรียนไปยังสันนิบาตชาติ สันนิบาตชาติจึงตั้งอนุญาโตตุลาการขึ้นพิจารณาหาทางระงับข้อพิพาท ในขณะที่การพิจารณาดำเนินไปอย่างล่าช้านั้น ได้มีการปะทะกันระหว่างทหารทั้งสองฝ่ายตามเส้นพรมแดนเนือง ๆ และอิตาลีได้ส่งทหารเข้าทำการโจมตีแคว้นอาโดวา และอาดิกรัต เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๕ เอธิโอเปียจึงร้องเรียนไปยังสันนิบาตชาติอีกครั้งหนึ่ง กรรมสัมปาทิกสภาประชุมพิจารณาแล้วลงมติว่า อิตาลีเป็นฝ่ายผิด และตัดสินลงโทษให้ตัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับอิตาลี แต่หาได้ทำให้อิตาลีเชื่อฟังแต่ประการใดไม่ ตรงกันข้ามกลับระดมกำลังโจมตีเอธิโอเปียหนักขึ้น เรื่องที่ประเทศสมาชิกไม่ยอมปฏิบัติตามมติของสันนิบาตชาติในทำนองนี้ ทำให้สันนิบาตชาติเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์และต้องเลิกล้มไปในที่สุด มหาประเทศอื่น ๆ ก็ไม่ยินยอมเข้าเกี่ยวข้องช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากแต่ประการใด เพราะเห็นว่าถ้าหากเข้าขัดขวาง อาจเกิดสงครามใหญ่ขึ้นได้ ในที่สุดอิตาลีก็ได้ประเทศเอธิโอเปีย เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ พระเจ้าไฮเลเซลลัสซีเสด็จลี้ภัยไปประทับอยู่ในประเทศอังกฤษ จนสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง

๓. สงครามกลางเมืองสเปญ

ประเทศสเปญเป็นประเทศที่มีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เพิ่งมาเกิดปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๓๑ สเปญเป็นประเทศที่มีความเจริญล้าหลังกว่า

ประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป มีพลเมืองที่อ่านหนังสือไม่ออกประมาณร้อยละ ๔๕ พอจะแบ่งพลเมืองออกได้เป็น ๔ ชั้น คือ พวกอภิชน พวกพระ พวกทหาร และพวกชาวนา ฐานะความเป็นอยู่ตลอดจนสิทธิต่าง ๆ ของชนชั้นเหล่านี้แตกต่างกันมาก ไม่ผิดอะไรกับพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส เมื่อก่อนการปฏิวัติใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกชาวนา ซึ่งมีสภาพลำบากยากแค้นมากไม่ผิดอะไรกับพวกทาสติดที่ดินในรุสเซีย พวกพระในนิกายคาธอลิกมีอิทธิพลเกี่ยวข้องในกิจการทั่วไปแทบทุกอย่าง เป็นผู้จัดการศึกษาของชาติ มีอิทธิพลในทางการเมือง ตลอดจนในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป มีเงินเดือนกินเหมือนข้าราชการ พวกอภิชนเป็นพวกมั่งคั่งร่ำรวย มีที่ดินมากมายซึ่งพวกชาวนาได้อาศัยทำการกสิกรรมเลี้ยงชีวิต พวกทหารมีอำนาจมาก มีนายพลทั้งในและนอกราชการไม่น้อยกว่า ๗๐๐ คน มีนายทหารชั้นรองลงมาประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน รัฐบาลต้องใช้งบประมาณสำหรับการทหารถึงร้อยละ ๔๐ ของรายจ่ายทั้งหมด

การปฏิวัติล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในประเทศสเปญ รัฐบาลใหม่มีนโยบายโน้มน้าวไปในทางคอมมิวนิสต์ แต่มิได้ดำเนินการอย่างเด็ดขาดและรุนแรง เหมือนพวกปฏิวัติในประเทศรุสเซีย จึงเกิดความยุ่งยากขึ้นเนือง ๆ จนต้องลาออกใน ค.ศ. ๑๙๓๓ รัฐบาลคณะต่อมาซึ่งเป็นพรรคชาตินิยม ก็ไม่สามารถบริหารประเทศให้ลุล่วงไปด้วยดีได้ เพราะมีเสียงสนับสนุนไม่มากพอ จนกระทั่ง ค.ศ. ๑๙๓๖ พรรคที่มีนโยบายหนักไปทางคอมมิวนิสต์ ก็ได้รับเลือกให้เป็นรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง ฉะนั้นนโยบายในการปกครองประเทศจึงเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอย่างตรงกันข้าม ในที่สุดนายพลฟรังซิสโก ฟรังโก ได้ก่อการปฏิวัติขึ้น เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ โดยใช้กองทหารต่างด้าวที่

โมรอกโคเป็นกำลังสำคัญ ฝ่ายรัฐบาลระดมกำลังเข้าทำการปราบปรามอย่างเข้มแข็ง การสงครามกลางเมืองสเปญจึงเกิดขึ้น

การสงครามแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ ประมาณกันว่ามีชาวสเปญเสียชีวิตไม่น้อยกว่า ๗๕๐,๐๐๐ คน เป็นสงครามกลางเมืองที่โหดร้ายทารุณอย่างยิ่ง อังกฤษและฝรั่งเศส ประกาศตนเป็นกลาง ไม่เข้าแทรกแซง ประเทศเยอรมัน และอิตาลี และประเทศอื่นอีกรวมทั้งสิ้น ๒๕ ประเทศ ก็ลงนามในข้อตกลงร่วมกันว่าจะไม่เข้าแทรกแซงในสงครามกลางเมืองครั้งนั้น แต่ต่อมาเมื่อนายพลฟรังโก ประกาศตัวเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพชาตินิยม และเป็นผู้บัญชาการแห่งรัฐสเปญ เยอรมันและอิตาลีรับรองระบอบของนายพลฟรังโก ว่าเป็นรัฐบาลของสเปญ และสนับสนุนอย่างเปิดเผย โดยการส่งทหารอาสาสมัครเข้าไปช่วยทำการรบ ส่งอาวุธยุทธสัมภาระเข้าไปให้ และสนับสนุนทางด้านการเงิน ส่วนรัสเซียก็เข้าช่วยฝ่ายตรงกันข้ามอย่างจริงจังเช่นเดียวกัน ประเทศสเปญจึงกลายเป็นสนามสำหรับทดลองอาวุธที่ค้นคิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ตลอดจนยุทธวิธีใหม่ ๆ ระหว่างเยอรมันและรัสเซีย การสงครามกลางเมืองดำเนินไปเป็นเวลาประมาณ ๓ ปี ๗ เดือน ฝ่ายรัฐบาลนิยมคอมมิวนิสต์ก็ยอมจำนนโดยปราศจากเงื่อนไข เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๙

ในระหว่างสงครามกลางเมือง มีเหตุการณ์รุนแรงบางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การสงครามใหญ่ระหว่างประเทศได้ คือ เรือของชาติที่เป็นกลาง เช่น เรือของอังกฤษ ฝรั่งเศส กรีซ และเดนมาร์ก ถูกเรือดำน้ำไม่ปรากฏสัญชาติโจมตี ได้รับความเสียหายอยู่เนือง ๆ จนอังกฤษและฝรั่งเศสต้องประกาศว่า จะทำการปราบปรามเรือใต้น้ำนั้น ๆ อย่างเด็ดขาด ในขณะเดียวกันก็ได้ส่งกองทัพเรือออกควบคุมน่านน้ำในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนอย่างแข็งแรง เรืองเรือใต้น้ำที่ไม่ปรากฏสัญชาติที่

คอยรังควานเรือของชาติที่เป็นกลางก็ค่อยหายไป ยังคงมีบ้างประปรายก็แต่การโจมตีเรือของชาติที่เป็นกลางทางอากาศ จนกระทั่งสงครามกลางเมืองสิ้นสุดลง

๔. เยอรมันรวมประเทศออสเตรีย

รัฐบาลนาซีมีนโยบายที่จะรวมดินแดนที่มีประชาชนเชื้อสายเยอรมันอาศัยอยู่เข้ามาเป็นของเยอรมัน เพื่อจะได้เป็นประเทศใหญ่ และมีพลเมืองมากเหมือนเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ดินแดนที่มีชนเชื้อสายเยอรมัน ได้แก่ ออสเตรีย แคว้นซูเดเต็น ในประเทศเชโกสโลวะเกีย และดินแดนอื่น ๆ ที่เยอรมันเสียไป โดยสนธิสัญญาแวร์ซายส์ เมื่อฮิตเลอร์ขึ้นเป็นผู้เผด็จการก็พยายามดำเนินการตามนโยบายที่วางไว้เป็นขั้น ๆ ไป คือหาทางที่จะรวมเอาประเทศออสเตรียซึ่งเป็นประเทศที่อ่อนแอที่สุดเข้ากับประเทศเยอรมันเป็นอันดับแรก ในขั้นต้นก็ใช้วิธีก่อกวนทางการเมืองภายในก่อน โดยสนับสนุนอย่างลับ ๆ ให้ก่อตั้งพรรคนาซีขึ้นในออสเตรีย ให้ความช่วยเหลือทั้งทางการเงินและทางกำลังอาวุธ พรรคนาซีออสเตรียจึงมีกำลังกล้าแข็ง ทำการรบกวนความสงบอยู่เสมอมา จนถึงขั้นก่อการร้ายขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๔ โดยยกเข้ายึดสถานีวิทยุกระจายเสียงในกรุงเวียนนา และยกเข้ายึดนายกรัฐมนตรีออสเตรียถึงแก่กรรมในห้องทำงาน แต่พวกก่อการร้ายถูกปราบปรามลงได้ทันทีทันควัน

อังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลี ได้เคยประกาศอย่างเปิดเผยว่า จะปฏิบัติตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์อย่างเคร่งครัด ที่จะให้ออสเตรียเป็นประเทศเอกราชอยู่ตลอดไป ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น ฉะนั้นพอพรรคนาซีก่อการร้ายขึ้น อิตาลีก็ได้ส่งกองทัพเข้าประจำที่ช่องเบรนเนอร์เพื่อป้องกันการแทรกแซงของเยอรมัน ทำให้เยอรมันจำต้องระงับแผนการรวมออสเตรียด้วยกำลังยังคงไว้ชั่วขณะ คงดำเนินการอย่างลับ ๆ และ

ในขณะเดียวกันก็หันไปเอาใจอิตาลี โดยแสดงความเห็นใจในการทอิตาลีรุกรานเอธิโอเปีย ทำให้อิตาลีเปลี่ยนท่าทีมาต่อเยอรมันในกรณีออสเตรีย คือไม่ขัดขวางเยอรมันต่อไป ในระยะนี้ปรากฏว่า มีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นซ้อน ๆ กันหลายเรื่อง เช่น สงครามอิตาลี—เอธิโอเปีย และสงครามกลางเมืองสเปญที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ประเทศต่าง ๆ พะวักพะวนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางด้านอื่น จนคลายความสนใจทางด้านเยอรมันไปมาก

ใน ค.ศ. ๑๙๓๘ ขณะที่สงครามกลางเมืองสเปญกำลังดำเนินไปอย่างรุนแรงนั้น รัฐบาลอังกฤษเกิดมีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีต่างประเทศ เนื่องจากมีความเห็นขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในคณะรัฐบาล ส่วนประเทศฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนรัฐบาลกันอยู่ตลอดเวลา เป็นโอกาสเหมาะอย่างยิ่งที่เยอรมันจะลงมือทำการใหญ่ ฮิตเลอร์บังคับให้ ดร. ชุสชนิกก์ นายกรัฐมนตรีออสเตรีย แต่งตั้งพรรคนาซีออสเตรียเข้าร่วมคณะรัฐบาลด้วย และให้ปล่อยนักโทษการเมืองพรรคนาซี เมื่อรัฐบาลออสเตรียโอนอ่อนผ่อนตามความประสงค์ของเยอรมันแล้ว แทนที่เหตุการณ์จะดีขึ้น กลับปรากฏว่าเยอรมันยังคับให้รัฐบาลลาออก เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ พอรัฐบาลลาออก พรรคนาซีก่อการร้ายขึ้นทั่วไปในกรุงเวียนนา ในขณะเดียวกันกองทัพเยอรมันได้เคลื่อนตัวเข้าสู่ประเทศออสเตรีย โดยไม่มีการต่อสู้ต้านทานแต่ประการใดเลย และในวันที่ ๑๓ มีนาคม เยอรมันก็ประกาศรวมประเทศออสเตรียเข้าเป็นส่วนหนึ่งแห่งราชอาณาจักรเยอรมัน

ตอนที่เยอรมันประกาศรวมออสเตรียนั้น ฝรั่งเศสกำลังอยู่ในระยะไม่มีรัฐบาลบริหารประเทศ จึงไม่สามารถจะดำเนินการอย่างใดลงไปได้ ส่วนอิตาลีนั้นสงบเฉย ไม่แสดงท่าทีอย่างใดออกมา อาจเป็นเพราะเกรงใจเยอรมัน เพราะเยอรมันได้เคยแสดงความเห็นใจอิตาลีในคราวที่อิตาลีทำสงครามกับเอธิโอเปีย สำหรับอังกฤษนั้น

ยังไม่พร้อมที่จะทำการรบ และพยายามมองการกระทำของเยอรมันด้วยความเป็นธรรม เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามธรรมชาติ ที่คนเชื้อสายเดียวกัน ควรจะรวมเข้าเป็นประเทศเดียวกัน และการที่เยอรมันรวมออสเตรียเข้าเป็นประเทศเดียวกัน · คงจะทำให้เยอรมันพอใจแล้ว ทั้งประเทศออสเตรียเองก็ยากที่จะปกครองตัวเองอยู่ได้ตามลำพัง เนื่องจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง หากอังกฤษจะเข้าขัดขวาง จะทำให้เกิดสงครามใหญ่ขึ้นได้ จึงปล่อยให้เยอรมันรวมออสเตรียไปเสียเลย

๕. เยอรมันล้มประเทศเชโกสโลวะเกีย

เชโกสโลวะเกีย เป็นประเทศที่เกิดขึ้นใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง มีพลเมืองที่เป็นเชื้อชาติเยอรมัน อยู่ในแคว้นสุเดเต็นถึง ๓ ล้านคน นอกนั้นยังกระจายกันอยู่ทั่วไปทั้งประเทศ เป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดม มีการอุตสาหกรรมทำเครื่องเหล็ก เครื่องจักร และอาวุธยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ มีกองทัพที่เข้มแข็งพอที่จะป้องกันตัวเองได้ ข้อหาชนชาติเยอรมันส่วนน้อยในแคว้นสุเดเต็น ทำให้รัฐบาลเชโกสโลวะเกีย ตกอยู่ในฐานะลำบาก ในเมื่อประเทศเยอรมันซึ่งเป็นประเทศที่มีกำลังทางทหารเข้มแข็ง และมีนโยบายที่จะรวมเชื้อชาติเยอรมันเข้าด้วยกัน การที่เยอรมันรวมออสเตรียเข้าไว้ได้ ทำให้อาณาเขตของประเทศเยอรมันยาวไปจดช่องเยรนเนอร์ และล้อมประเทศเชโกสโลวะเกียไว้เป็นส่วนใหญ่ ในขณะเดียวกันก็ทำให้ประเทศเชโกสโลวะเกียตกอยู่ในฐานะอันตรายยิ่งขึ้น

เมื่อได้ออสเตรียแล้ว เยอรมันก็เริ่มดำเนินการในอันดับต่อไป คือสนับสนุนให้พรรคนาซีในแคว้นสุเดเต็นก่อความไม่สงบขึ้น รัฐบาลเชโกสโลวะเกียปราบปรามพวกก่อการร้ายลงได้อย่างราบคาบ เยอรมันแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าจะต้องช่วยเหลือพวกเยอรมันในแคว้นสุเดเต็นให้พ้นจากการกดขี่จากพวกเช็ก นายแชมเบอร์เลน นายกรัฐมนตรีอังกฤษพยายามหาทางไกล่เกลี่ย ถึงกับเดินทางไปเจรจากับฮิตเลอร์ด้วย

ตนเองถึง ๒ ครั้ง เยอรมันเรียกร้องให้เชโกสโลวะเกียยกดินแดนที่มีชนชาติเยอรมันอาศัยอยู่เกินครึ่ง คืนให้เยอรมัน เมื่อเชโกสโลวะเกียยินยอมตกลงตามคำของร้องของอังกฤษ ฮิตเลอร์กลับเรียกร้องมากยิ่งขึ้นอีกหลายเท่า ในที่สุดอังกฤษและฝรั่งเศสขอให้เชโกสโลวะเกียยอมตาม ถ้าเชโกสโลวะเกียไม่ยอม อังกฤษและฝรั่งเศสก็ช่วยเชโกสโลวะเกียไม่ได้

ในขณะที่เหตุการณ์กำลังร้ายแรงอย่างยิ่งนั้น ประเทศมหาอำนาจในยุโรปต่างก็เตรียมพร้อมเพื่อรับสงคราม มีการพรางไฟตามเมืองสำคัญ ๆ เตรียมกำลังทหาร และมีการเคลื่อนไหวทางทหารอย่างรีบด่วน เยอรมันทำการซ้อมรบใหญ่ที่ใกล้พรมแดนเชโกสโลวะเกีย มีทหารเข้าร่วมทำการรบถึง ๑ ล้าน ๓ แสนคน ฝรั่งเศสส่งทหารเข้าประจำแนวป้องมาจิโนต์ อังกฤษส่งเรือรบติดไฟแล่นออกสู่ทะเลเหนือพร้อมที่จะปฏิบัติการได้ทันที เมื่อเหตุการณ์ร้ายแรงถึงขนาดเช่นนั้น เชโกสโลวะเกียจำต้องยินยอมตามคำเรียกร้องของเยอรมันแต่โดยดี เหตุการณ์ซึ่งร้ายแรงก็ค่อยสงบลงชั่วขณะ แต่อีก ๕ เดือนต่อมา คือในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ พวกนาซียังมีอยู่ในดินแดนส่วนที่เป็นของเชโกสโลวะเกีย ก็ก่อการร้ายขึ้นเพื่อล้มรัฐบาลเช็กอีก ทหารเยอรมันเคลื่อนเข้าประชิดพรมแดนเชโกสโลวะเกีย เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ พอวันรุ่งขึ้นฮิตเลอร์เรียกประธานาธิบดีฮาชา แห่งเชโกสโลวะเกีย ไปพบที่กรุงเบอร์ลิน และบังคับให้ลงนามในเอกสารยกประเทศเชโกสโลวะเกียที่เหลืออยู่ให้เยอรมันทั้งหมด มิฉะนั้นจะส่งเครื่องบินเข้าทิ้งระเบิดกรุงปรากในที่สุดประธานาธิบดีฮาชา จำต้องยอมลงนามยกประเทศเชโกสโลวะเกียให้เยอรมันโดยสิ้นเชิง ฉะนั้นพอเวลา ๖ นาฬิกา วันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ กองทัพเยอรมันก็เคลื่อนเข้าสู่ประเทศเชโกสโลวะเกีย โดยไม่มีการต่อสู้ต้านทานแม้แต่น้อย

พอไต้ประเทศเชโกสโลวะเกีย เมื่อวันที่ ๑๕ อก ๕ วันต่อมา คือในวันที่ ๒๐ มีนาคม เยอรมันก็เรียกแคว้นเมเยล ซึ่งต้องยกให้แก่ประเทศลิธัวเนีย ตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์กลับคืน ลิธัวเนียยอมคืนให้แต่โดยดี เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๙

๖. อิตาลียึดประเทศอัลบาเนีย

อัลบาเนียเป็นประเทศที่มีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีพลเมืองเพียง ๑ ล้านคน ตั้งอยู่ตรงรูปคอขวดของทะเลอะเดรียติกพอดี อยู่คนละฝากทะเลกับอิตาลี ทั้งอิตาลีและยูโกสลาเวียต่างก็สนใจในประเทศเล็ก ๆ นี้มาก เพราะถ้าอิตาลีมีอิทธิพลเหนืออัลบาเนียแล้ว จะทำให้อิตาลีเป็นใหญ่อยู่ในทะเลอะเดรียติก และจะทำให้ยูโกสลาเวียใช้ทะเลนี้ไม่ได้สะดวก เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเสร็จสิ้นลงแล้ว ยูโกสลาเวียได้ให้ความช่วยเหลือแก่พระเจ้าซ็อก ซึ่งขณะนั้นยังไม่ได้เป็นกษัตริย์ และถูกเนรเทศไปอยู่ในกรุงเบลเกรด จนมีกำลังยึดอำนาจการปกครองสำเร็จ พระเจ้าซ็อกทรงดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอัลบาเนียอยู่ได้ ๓ ปี ต่อมาอิตาลีได้สนับสนุนพระเจ้าซ็อกให้ทรงตั้งตัวเองขึ้นเป็นกษัตริย์ อัลบาเนียจึงหันมาฝักใฝ่อยู่กับอิตาลี ต่างฝ่ายต่างอุดหนุนจุนเจือกัน อิตาลีให้อัลบาเนียกู้เงิน และอัลบาเนียก็ตอบแทนโดยให้สัมปทานการสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ แก่บริษัทอิตาลี เช่น การสร้างถนนหนทาง สร้างท่าเรือ ตลอดจนสัมปทานบ่อน้ำมันในอัลบาเนียด้วย

แต่ต่อมาภายหลังอัลบาเนียกลับเปลี่ยนท่าที โดยหันไปสนิทสนมกับยูโกสลาเวียอีก เนื่องจากไม่ไว้วางใจอิตาลี เพราะอิตาลีพยายามที่จะแผ่อิทธิพลเข้าไปในอัลบาเนียมากยิ่งขึ้น จนทำให้อัลบาเนียมีความรู้สึกคล้ายกับว่าเป็นรัฐในอารักขาของอิตาลี อิตาลีจึงหาทางที่จะเข้ายึดเอาอัลบาเนียมาเป็นของตนเสียเลย พอดีเกิดเรื่องขัดแย้งขึ้นระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ขึ้น ทำให้ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ตื่น

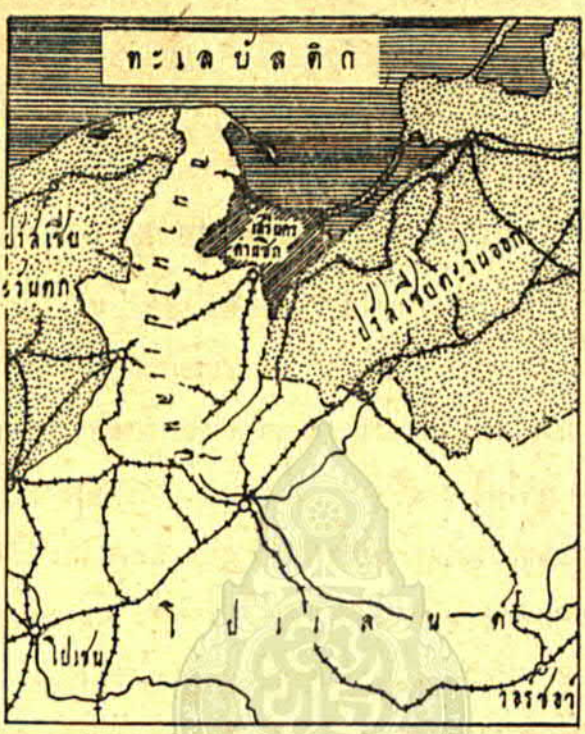
ตระหนกเกรงว่าจะต้องเกิดสงครามใหญ่ขึ้นอย่างแน่นอน อิตาลีส่งกองทัพเข้ายึดครองประเทศอัลบาเนียโดยพลการ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ค.ศ. ๑๙๓๙

การกระทำของประเทศเผด็จการทั้งสองประเทศ ทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสต้องเปลี่ยนนโยบายใหม่ แต่เดิมอังกฤษพยายามอะลุ่มอล่วย ยอมเสียแต่น้อย เพื่อรักษาสันติภาพของโลกไว้ ทำให้ฝ่ายตรงข้ามได้ใจโดยคิดว่าทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสไม่กล้าขัดขวาง ฉะนั้นอังกฤษและฝรั่งเศสจึงได้ประกาศอย่างเปิดเผยว่า จะขอรับประกันความปลอดภัยให้กรีซ รูมาเนีย และเตอรกี โดยจะไม่ยอมให้ประเทศอื่นมารุกรานเป็นอันขาด ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสยังได้ให้ความช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำแดนยูบและประเทศเล็ก ๆ อื่น ๆ โดยทำสนธิสัญญาทางการค้า และให้กู้ยืมเงินล่วงหน้า เป็นต้น

๗. ปัญหาเรื่องฉนวนโปแลนด์ จุดระเบิดของสงครามโลกครั้งที่สอง

สนธิสัญญาแวร์ซายส์บังคับให้เยอรมันยกดินแดนส่วนหนึ่งของแคว้นโปเซนและส่วนหนึ่งของรัฐปรัสเซียให้แก่ประเทศโปแลนด์ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ และยอมให้โปแลนด์มีช่องทางออกทะเลได้ที่นครดานซิก ซึ่งเป็นเมืองท่าสากล ช่องทางตรงนี้เรียกกันว่าฉนวนโปแลนด์ การตัดฉนวนโปแลนด์ ทำให้รัฐปรัสเซียของเยอรมันถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ปรัสเซียตะวันตกและปรัสเซียตะวันออก เยอรมันต้องการฉนวนโปแลนด์กลับคืนมาเป็นของตน เพื่อให้รัฐปรัสเซียรวมกันได้ดังเดิม

เยอรมันรวมประเทศออสเตรีย เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ ล้มประเทศเชโกสโลวะเกีย เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ เรียกแคว้นเมเมลคืนจากลิธัวเนีย ในวันที่ ๒๐ มีนาคม (ซึ่งลิธัวเนียคืนให้เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม) พอวันที่ ๒๑ มีนาคม ฮิตเลอร์แสดงความประสงค์ให้มีการประชุมหารือ

แผนที่แสดงอาณาโปแลนด์

กันระหว่างเยอรมันกับโปแลนด์ เพื่อตกลงปัญหาเรื่องเสรีนครดานซิก เยอรมันต้องการเสรีนครดานซิกคืน และขอสร้างทางผ่านฉนวนโปแลนด์จากปรัสเซียตะวันตกไปปรัสเซียตะวันออก และให้มีสภาพนอกอาณาเขตบนเส้นทางนั้นด้วย โปแลนด์ยินดีเจรจากับเยอรมันโดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องตกลงกันด้วยสันติวิธี เมื่อได้รับคำตอบไม่เป็นที่พอใจ เยอรมันก็เคลื่อนกองทัพเข้าประชิดพรมแดนโปแลนด์ เมื่อเหตุการณ์ทำนองเดียวกับเชโกสโลวะเกียเกิดขึ้นอีก อังกฤษก็ออกประกาศว่า อังกฤษจะช่วยทุกชาติที่ถูกเยอรมันรุกรานทันที ฝรั่งเศสก็ออกประกาศมีข้อความเช่นเดียวกัน รับจะให้ความช่วยเหลือโดยฉับพลัน เมื่อได้รับคำท้าทายเช่นนั้น เยอรมันจึงยกเลิกสัญญา

ไม่รุกรานกับโปแลนด์ ซึ่งลงนามกันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๔ และยอกเลิกสัญญาทางนาวีกับอังกฤษ ซึ่งกระทำกันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๕ โดยอังกฤษยอมให้เยอรมันมีกำลังทางนาวีได้เป็นร้อยละ ๓๕ ของราชนาวีอังกฤษ

การเตรียมตัวเพื่อการสงครามของแต่ละฝ่าย

ในขณะที่ประเทศมหาอำนาจในทวีปยุโรปแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ เยอรมันและอิตาลีฝ่ายหนึ่ง อังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศเล็ก ๆ อื่น ๆ อีกฝ่ายหนึ่งนั้น รุสเซียคงสงบเฉยอยู่ ไม่มีใครทราบว่ารุสเซียจะเอนเอียงไปทางฝ่ายใด ความจริงทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสไม่ไว้ใจรุสเซีย เนื่องจากมีการปกครองแบบเผด็จการ และลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่เป็นภัยต่อประเทศนายทุน แต่ความจำเป็นทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสต้องพยายามชักชวนรุสเซียให้เข้ามาเป็นฝ่ายเดียวกัน เพื่อทำให้เยอรมันไม่กล้าทำการอะไรที่ร้ายแรงลงไป เพราะดุลยอำนาจทางฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศสมีมากกว่า ในขณะเดียวกัน อังกฤษก็พยายามกระชับเกลียวสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น พระเจ้าจอร์ชที่ ๖ แห่งอังกฤษได้เสด็จไปเยือนสหรัฐอเมริกาและแคนาดาระหว่างเดือนพฤษภาคม และมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๓๙ ซึ่งเป็นระยะที่เยอรมันกำลังมีกรณีขัดแย้งกับโปแลนด์ในเรื่องฉนวนโปแลนด์ สหรัฐอเมริการับเสด็จกษัตริย์แห่งอังกฤษอย่างมโหฬาร อังกฤษจึงมั่นใจว่า หากเกิดสงครามขึ้น สหรัฐอเมริกาจะต้องเข้าเป็นพันธมิตรของอังกฤษอย่างแน่นอน

ส่วนทางด้านเยอรมันนั้น เยอรมันได้ทำสัญญาพันธมิตรทางทหารกับอิตาลีเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ ต่อมาในเดือนมิถุนายนก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาไม่รุกรานกับเดนมาร์ก เอสโทเนีย และลัตเวีย ในที่สุดก็ได้ท้ายทามรุสเซียเพื่อทำสนธิสัญญาเช่นเดียวกับทางฝ่ายอังกฤษ รุสเซียจึงกลายเป็นประเทศที่ถ่วงดุลยอำนาจของทั้ง ๒ ฝ่าย ในที่สุดรุสเซียได้ตกลงทำข้อสัญญาทางการพาณิชย์

กับเยอรมัน เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ โดยเฉพาะเยอรมันให้รุสเซียกู้เงินเป็นจำนวน ๒๐๐ ล้านมาร์ก สำหรับซื้อสินค้าของเยอรมัน และในระยะเวลา ๗ ปี เยอรมันจะต้องซื้อสินค้าของรสเซียเป็นเงิน ๑๘๐ ล้านมาร์ก ต่อมาในวันที่ ๒๓ สิงหาคม เยอรมันและรุสเซียก็ได้ทำกติกาไม่รุกรานกันอีกฉบับหนึ่ง สาระสำคัญในกติกาฉบับนี้มีว่า ประเทศทั้งสองจะต้องปรึกษาหารือกัน จะต้องยับยั้งไม่ใช้กำลังเข้าปฏิบัติต่อกัน และจะไม่สนับสนุนประเทศที่สามที่ทำการรุกรานประเทศภาคีในสัญญา และประการสุดท้ายมีข้อตกลงอีกข้อหนึ่งว่า รุสเซียจะต้องไม่เข้าร่วมมือกับอังกฤษและฝรั่งเศสอีกด้วย

การที่เยอรมันสามารถเกลี้ยกล่อมเอารุสเซียมาเป็นฝ่ายของเยอรมันได้โดยไม่มีผู้ใดคาดฝันมาเลย ทำให้ฝ่ายอังกฤษไม่เข้าใจและแปลกใจเป็นอันมาก เพราะทราบดีอยู่ว่า ลัทธินาซี เป็นลัทธิที่ตรงกันข้ามกับลัทธิคอมมิวนิสต์ และเป็นศัตรูกันมาตั้งแต่เริ่มต้น และเป็นที่เชื่อแน่กันทั่วไปว่า เยอรมันจะต้องเป็นฝ่ายก่อสงครามขึ้นโดยไม่มีข้อสงสัย เหตุการณ์เป็นเรื่องที่ทุกคนคาดหมายกันไว้ เยอรมันเรียกทหารกองหนุนเข้าเตรียมพร้อม และดำเนินการเป็นขั้น ๆ ดังนี้ ขั้นแรกยุยงให้เสรีนครดานซิก ไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรโปแลนด์เก็บภาษี รัฐบาลโปแลนด์จึงยื่นประท้วง เยอรมันได้เข้าแทรกแซงในกรณีนี้ โดยอ้างว่า ข้อประท้วงของโปแลนด์มีลักษณะเป็นคำขาดซึ่งจะทำให้กระทบกระเทือนสัมพันธไมตรีระหว่างเยอรมันและโปแลนด์ได้ และถ้าหากเกิดความไม่สงบขึ้น โปแลนด์จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ขั้นต่อมาเยอรมันพยายามกล่าวหาว่าโปแลนด์ทำทารุณ และกดขี่ข่มเหงชนสัญชาติเยอรมันโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นวิธีการที่เยอรมันได้เคยปฏิบัติมาหลายครั้งแล้ว

ตั้งแต่วันที่ ๒๒ จนถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม บรรดาผู้นำของมหาประเทศต่าง ๆ มีอังกฤษ เบลเยียม สหรัฐอเมริกา ตลอดจนสันตปาปา พยายามอย่างยิ่งที่จะวิงวอน

ขอร้องเยอรมันมิให้ปฏิบัติการใด ๆ ที่รุนแรงต่อโปแลนด์ ขอให้ตกลงกันโดยสันติวิธี เพราะถ้าเกิดสงครามขึ้นแล้ว จะทำให้เกิดความพินาศอย่างใหญ่หลวง เยอรมันตอบว่ายอมจะเปิดการเจรจากับโปแลนด์ แต่ให้โปแลนด์ส่งผู้แทนที่มีอำนาจเต็มมาเจรจากันที่กรุงเบอร์ลินโดยด่วน ส่วนโปแลนด์ต้องการให้มีการเจรจาโดยวิธีการทูตธรรมดา จึงไม่สามารถตกลงกันได้

ดังนั้นในตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๑ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๙ เยอรมันจึงส่งกองทัพบุกเข้าโจมตีโปแลนด์ สงครามโลกครั้งที่สองก็เกิดขึ้น

กำลังรบของแต่ละฝ่าย

ในทัศนะของนักการทหาร เยอรมันได้เปรียบกว่าฝ่ายตรงข้าม เยอรมันมีทหารประจำการ ๘๕๐,๐๐๐ คน และในยามจำเป็นสามารถเรียกระดมกำลังได้ถึง ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ คน ส่วนทางฝ่ายพันธมิตรมีกำลังดังนี้ อังกฤษมีทหาร ๒๕๐,๐๐๐ คน ฝรั่งเศส ๗๕๐,๐๐๐ คน โปแลนด์ ๔๕๐,๐๐๐ คน ซึ่งเมื่อรวมกำลังกันแล้วมีกำลังมากกว่าเยอรมัน แต่จำนวนพลเป็นเพียงส่วนสำคัญส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังต้องประกอบด้วยสาระสำคัญอื่น ๆ อีก เช่น ขวัญของทหาร ความมุ่งหมายในการรบ เล่ห์เหลี่ยมกลยุทธ และอาวุธยุทโธปกรณ์ เป็นต้น ในแง่นี้เยอรมันเป็นฝ่ายได้เปรียบกว่ามาก กำลังทางอากาศก็เช่นเดียวกัน เยอรมันมีกองทัพอากาศมหึมา มีเครื่องบินประมาณ ๑๒,๐๐๐ เครื่อง และโรงงานทำเครื่องบินยังสามารถผลิตเครื่องบินได้อีกประมาณเดือนละ ๑,๒๐๐ เครื่อง ทางฝ่ายพันธมิตรมีเครื่องบินรวมกันจำนวนไม่เกิน ๘,๐๐๐ เครื่อง และสามารถสร้างเพิ่มเติมได้ประมาณเดือนละ ๗๐๐ ถึง ๘๐๐ เครื่อง เท่านั้น อนึ่งในการใช้เครื่องบินปฏิบัติการ เยอรมันถือว่ากำลังทางอากาศมีความสำคัญเท่าเทียมกับกำลังภาคพื้นดิน เยอรมันใช้กำลังทางอากาศประสานกับกำลังภาคพื้นดินในการเข้าโจมตี ส่วน

พันธมิตรถือว่ากำลังทางอากาศมีความสำคัญรองลงมา ทางด้านกำลังทางน้ำนั้น ฝ่ายพันธมิตรเหนือกว่าเยอรมันมาก อังกฤษและฝรั่งเศส มีทัพเรือรวมกันเกือบ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ตัน เยอรมันมีเพียง ๒๓๕,๐๐๐ ตัน แต่เยอรมันมียุทโธปกรณ์สำหรับใช้กองทัพเรือจำกัด คือในทะเลเหนือ และทะเลบัลติกเท่านั้น ส่วนพันธมิตรต้องกระจายกำลังไปทั่ว กำลังสำคัญทางทะเลอย่างหนึ่งของเยอรมัน คือ เรือดำน้ำซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก

ชาติที่มีกองทัพใหญ่กว่า และมีอาวุธดีกว่า ย่อมมีชัยในการรบตอนต้น แต่ถ้าหากไม่มีกำลังสำรอง หรือกำลังที่จะผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์เพิ่มเติม เพื่อทดแทนส่วนที่พินาศเสียหายไปให้เพียงพอแล้ว ก็ไม่แน่ว่าจะเป็นฝ่ายชนะสงครามในที่สุด สำหรับเยอรมันตกอยู่ในฐานะดังกล่าวมานี้ ฉะนั้นเยอรมันจึงได้ใช้ยุทธวิธีบุกเข้าโจมตีแบบสายฟ้าแลบ เพื่อผลักดันภายในระยะเวลาที่เร็วที่สุดที่จะเร็วได้

พฤติการณ์สงคราม

สงครามโลกครั้งที่สองมีบริเวณการสู้รบกว้างขวางกว่าสงครามโลกครั้งที่หนึ่งมาก ในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การรบส่วนใหญ่ทำกันในทวีปยุโรป แต่ในสงครามโลกครั้งที่สอง การรบทำกันในทวีปยุโรป ทวีปอัฟริกา และทวีปอาเซีย ไม่ได้รวมทั้งการทำยุทธนาวีที่อเมริกาใต้ด้วย เพราะฉะนั้นจะได้กล่าวถึงการรบแยกกันตามทวีปต่าง ๆ เพื่อมิให้ไขว้เขว

การรบในทวีปยุโรป

การโจมตีประเทศโปแลนด์

เยอรมันยกเข้าโปแลนด์ เมื่อเช้ามืดวันที่ ๑ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๙ การโจมตีของเยอรมันดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และรุนแรงยิ่ง อังกฤษและฝรั่งเศสจึงประกาศสงครามกับเยอรมัน เมื่อวันที่ ๓ กันยายน แต่ก่อนที่ประเทศพันธมิตรจะ

ลงมือช่วยเหลือโปแลนด์ได้ โปแลนด์ก็ถูกโจมตีจนตั้งตัวไม่ติดเสียแล้ว ภายในระยะเวลา ๑ สัปดาห์ กองทัพเยอรมันสามารถยกเข้าไปถึงกรุงวอร์ซอว์ พอถึงวันที่ ๑๗ กันยายน รัสเซียส่งกองทัพตีบุกเข้ามาทางภาคตะวันออกของโปแลนด์ โดยไม่มีประเทศใดคาดฝันมาก่อนเลย แม้กระทั่งเยอรมันเอง เมื่อถูกศึกกระหนาบทั้ง ๒ ด้านเช่นนั้น โปแลนด์ก็ต้องยอมแพ้ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน เพียงชั่วระยะเวลา ๒๗ วัน กองทัพของโปแลนด์ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นกองทัพที่เข้มแข็งเป็นอันดับ ๕ ของยุโรป ก็ถูกทำลายแหลกลง เยอรมันและรัสเซียตกลงแบ่งประเทศโปแลนด์ออกเป็น ๒ ภาค รัสเซียได้ดินแดนทางภาคตะวันออกของแม่น้ำบั๊กไปทั้งหมด

ส่วนทางด้านยุโรปตะวันตก กองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสต่างตั้งตรงยันกับเยอรมันมีการยิงโต้ตอบกันอย่างประปราย สหรัฐอเมริกายังคงประกาศตัวเป็นกลางอยู่ แต่ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน สหรัฐอเมริกายอมขายอาวุธให้แก่ประเทศที่เป็นคู่สงคราม โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้ซื้อต้องมาขนอาวุธไปเอง และต้องชำระเงินสดทันทีเพื่อเปิดโอกาสให้อังกฤษและฝรั่งเศสสามารถซื้ออาวุธจากสหรัฐอเมริกาได้

สงครามรัสเซีย - ฟินแลนด์

ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน รัสเซียประกาศสงครามกับฟินแลนด์ เพราะฟินแลนด์ปฏิเสธไม่ยอมให้รัสเซียเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศฟินแลนด์ ฟินแลนด์เป็นประเทศเล็ก มีกำลังทหารเพียง ๓๐๐,๐๐๐ คน แต่พยายามต่อสู้อย่างเข้มแข็งและทรหดอดทน จอมพล บารอนคาร์ล กุสตาฟ แมนเนอร์ไฮม์ สามารถตีกองทัพรัสเซียแตกถอยหลายครั้ง ฟินแลนด์ต่อสู้ป้องกันตัวอยู่ได้กว่า ๑ ปี ในที่สุดทานกำลังทัพมหาศาลของรัสเซียไม่ได้ ต้องยอมแพ้เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ ฟินแลนด์ยอมยกคอคอดกาเรเลีย นครวิปุรี ทะเลสาบลาโดกา และดินแดนระหว่างรัสเซีย-ฟินแลนด์ทางตอนเหนือให้แก่รัสเซีย ต้องยอมให้รัสเซียเช่าแฮงโก เพื่อ

ทำฐานทัพบก ทัพเรือ และทัพอากาศ และให้รัสเซียมีสิทธิเดินทัพผ่านดินแดนทางตอนเหนือเข้าไปยังประเทศนอรเวย์ได้

การบุกเดนมาร์ก และนอรเวย์

เมื่อเสร็จศึกด้านโปแลนด์แล้ว เยอรมันมีแผนที่จะเข้ายึดดินแดนทางคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย ต่อไป เพื่อตั้งฐานทัพอากาศที่ใกล้เกาะอังกฤษที่สุด เยอรมันส่งทัพยานยนต์ ข้ามพรหมแดนเดนมาร์กเข้าไปในตอนต้นวันที่ ๙ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๐ เวลา ๔ นาฬิกา อีก ๑ ชั่วโมงต่อมา เดนมาร์กต้องยอมอยู่ในอารักขาของเยอรมัน เพราะไม่มีทางจะต่อต้านได้ในวันเดียวกันนั้น เยอรมันส่งกองทัพเรือเข้าโจมตีเมืองท่าของประเทศนอรเวย์๗ แห่งด้วยกัน นอรเวย์ต่อสู้อย่างทรหด อังกฤษและฝรั่งเศสเข้าช่วยนอรเวย์ทันที เรือลำเลียงพลขนยกของเยอรมัน ถูกเรือรบอังกฤษทำลายเสียเป็นอันมาก แต่พวกที่ฝักใฝ่ข้างเยอรมันในประเทศนอรเวย์ได้ทำการทรยศต่อประเทศชาติของตนเอง ทำให้เยอรมันเป็นฝ่ายได้เปรียบในการรบ กองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสต้องล่าถอยจากนอรเวย์ มีการรบอย่างรุนแรงที่เมืองนาร์วิก ในที่สุดเยอรมันควบคุมนอรเวย์ไว้ในอำนาจได้ เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๐ การได้ประเทศเดนมาร์กและนอรเวย์ ทำให้เยอรมันมีฐานทัพอยู่ห่างจากเกาะอังกฤษเพียง ๓๐๐ ไมล์เท่านั้น และเป็นคลังอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของเยอรมันด้วย

การบุกเนเธอร์แลนด์ เบลเยียม และฝรั่งเศส

ในขณะที่การรบทางนอรเวย์กำลังดุเดือดอยู่นั้น เยอรมันส่งทหารบุกเข้าประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อเช้ามืดวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ เนเธอร์แลนด์เปิดทำนบปล่อยน้ำท่วมเพื่อสกัดกั้นกองทัพเยอรมัน แต่ได้รับผลไม่มากนัก เยอรมันใช้พลร่มลงยึดสถานที่สำคัญ ๆ หลายแห่ง พวกแนวที่ ๕ ก่อการไม่สงบขึ้นทางแนวหลัง

เพียงชั่วเวลา ๔ วัน เยอรมันยึดเนเทอร์แลนด์ได้เกือบทั้งประเทศ พระนางวิลเฮล์มินา และรัฐบาล พร้อมด้วยกองทัพเรืออพยพข้ามไปอยู่ในประเทศอังกฤษ และจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นที่นั่น ส่วนกองทัพที่เหลือยอมจำนนแก่เยอรมัน เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม

ในวันที่ ๙ ต่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม เยอรมันเข้าโจมตีเบลเยียมอีกประเทศหนึ่ง ในชั่วเวลาเพียง ๒๔ ชั่วโมง เยอรมันยึดได้ย้อมเอเมน เอมาเอล ซึ่งเป็นย้อมที่แข็งแรงที่สุด กองทหารเบลเยียมและฝรั่งเศสพยายามต้านทานอย่างเต็มที่ แต่ต้านไม่สำเร็จ เยอรมันใช้เครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิดประสานกับกำลังกองทัพบกอย่างรุนแรง ทำความเสียหายให้แก่กองทัพพันธมิตรเป็นอันมาก และในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม นั่นเอง กองทหารเยอรมันอีกกองหนึ่งยกผ่านประเทศลุกเซมเบิร์ก พุ่งตรงเข้าสู่ฝรั่งเศส ที่แคว้นเชดัง และลุ่มแม่น้ำเมิร์ส ในวันที่ ๑๒-๑๓ มีการสู้รบกันอย่างรุนแรงตลอดแนวป้องกันของฝ่ายฝรั่งเศส ตั้งแต่แนวป้อมมายิโนต์ถึงเขตแดนฝรั่งเศสและเบลเยียม ซึ่งมีการป้องกันอ่อนแอกว่าตอนอื่น ในชั่วเวลา ๓ วัน เยอรมันยึกเข้าไปในแนวป้องกันของฝรั่งเศสได้ถึง ๕๐ ไมล์ พอพ้นแนวต้านทานทัพเยอรมันก็พุ่งตรงไปยังแซงต์ กังแตง และแม่น้ำซอม เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ต่อมาอีก ๒ วัน พลร่มเยอรมันยึดได้ อาเมียงส์ และอาราส์ ต่อจากนั้นกองทัพใหญ่ของเยอรมันก็เจาะทลุถึงฝั่งช่องแคบอังกฤษทอยเบ้ย์ ตัดแนวกองทัพพันธมิตรในเบลเยียมขาดจากฝรั่งเศส กองทัพอังกฤษเริ่มถอยไปทางเหนือ เมื่อถูกตัดขาดจากการหนุนทางด้านฝรั่งเศส และจะถอยไปทางไหนก็ไม่ได้ พระเจ้าลีโอโปลด์ พร้อมด้วยกองทัพเบลเยียม ๓๐๐,๐๐๐ คน จึงยอมจำนนเมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ทิ้งปล่อยให้กองทหารอังกฤษและฝรั่งเศสต่อสู้กับเยอรมันตามลำพัง การยอมแพ้ของ

เบลเยียม ทำให้แผนการสู้รบของอังกฤษและฝรั่งเศสผิดพลาดหมด ต้องถอยร่นมาจนถึงฝั่งทะเล และจนมุมที่ดังเกิร์ก ระหว่างวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ถึงวันที่ ๓ มิถุนายน อังกฤษระดมเรือทุกชนิดจากเกาะอังกฤษ ข้ามมาลำเลียงทหารจากดังเกิร์ก กลับไปประเทศอังกฤษได้ จำนวน ๓๓๖,๐๐๐ คน ทหารอังกฤษ ๒๒๔,๐๐๐ คน ทหารฝรั่งเศส ๑๑๒,๐๐๐ คน ท่ามกลางการโจมตีทางระเบิดอย่างรุนแรงของฝูงบินเยอรมันตลอดเวลา การปราชัยที่ดังเกิร์กเป็นผลเสียหายทางฝ่ายพันธมิตรเป็นอย่างยิ่ง

ฝรั่งเศสปราชัย

พอเบลเยียมยอมแพ้ เยอรมันก็หันมาระดมกำลังโจมตีฝรั่งเศสอย่างเต็มกำลัง เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๐ กองทัพเยอรมันบุกตะลุยเข้าไปจนถึงนอร์มังดีในวันที่ ๑๓ มิถุนายน แล้วกรีธาทัพเข้าโจมตีทางด้านหลังของแนวป้องมาจิโนต์ รัฐบาลฝรั่งเศสอพยพจากปารีสไปอยู่ที่บอร์โดซึ่งอยู่ห่างจากเยอรมันยึดปารีส ๔ วัน กองทัพเยอรมันเข้าปารีสได้ในวันที่ ๑๔ มิถุนายน พอถึงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ฝรั่งเศสก็ยอมแพ้ มีการลงนามในสัญญาสงบศึกที่ป่าคองเยียง ขบวนรถไฟคันที่จอมพลฟอชลงนามในสัญญายอมแพ้ของเยอรมัน เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

ขณะที่ฝรั่งเศสกำลังถูกเยอรมันโจมตีจนต้องถอยร่นอยู่ตลอดเวลานั้น อิตาลีฉวยโอกาสประกาศสงครามกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน และส่งทหารเข้าโจมตีฝรั่งเศสทางด้านหลัง เมื่อยอมจำนนต่อเยอรมันแล้ว ฝรั่งเศสก็ขอทำสัญญาสงบศึกกับอิตาลีในวันรุ่งขึ้น ในที่สุดคงเหลือแต่อังกฤษประเทศเดียวยืนหยัดต่อสู้กับเยอรมันต่อไป สัญญาสงบศึกทำให้เยอรมันเข้ายึดครองประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่ภาคเหนือไปจนจดพรมแดนสวิสภาคใต้ ส่วนที่เหลือยังอยู่ในการปกครองของรัฐบาล

วิชัย แห่งฝรั่งเศส นายพลเดอโกลล์ หนีไปอาศัยอยู่ในประเทศอังกฤษ ตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นในกรุงลอนดอน เพื่อสู้กับเยอรมันต่อไป

สงครามเหนือเกาะอังกฤษ

เมื่อเสร็จการปราบฝรั่งเศสแล้ว เยอรมันก็เตรียมจัดตั้งฐานทัพอากาศในบริเวณที่ยึดครองทันที พร้อมกับกวาดหาเรือเพื่อเตรียมยกเกาะอังกฤษต่อไป พอถึงต้นเดือนสิงหาคมก็ลงมือโจมตีอังกฤษด้วยกำลังทางอากาศ โจมตีเมืองท่าทางฝั่งทะเลตอนใต้และสนามบินอังกฤษ เช่นเมืองปอร์ตสมัธ ปอร์ตแลนด์ และเซาแธมป์ตันเป็นต้น กองทัพอากาศอังกฤษต่อสู้อย่างทรหดประมาณว่าเครื่องบินเยอรมันถูกยิงตกเป็นจำนวนเกือบ ๒,๔๐๐ เครื่อง อังกฤษเองก็เสียหายมาก เยอรมันระดมกำลังโจมตีทางระเบิดหนักขึ้น จนถึงขีดสุดในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๑ เมืองท่าและเมืองอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ ได้รับความเสียหายอย่างหนัก ประมาณกันว่าตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ ถึงเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ มีคนเสียชีวิตถึง ๔๒,๗๑๙ คน และบาดเจ็บมากมาย แต่กำลังใจของคนอังกฤษยังคงอยู่ ต่อจากนั้นเยอรมันก็เพลาการโจมตีลง โดยหันไปโจมตีรัสเซียทางด้านตะวันออกต่อไป

สงครามในคาบสมุทรบัลคาน

เมื่อฝรั่งเศสยอมแพ้แล้ว เยอรมันหันไปทางคาบสมุทรบัลคาน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตัดเส้นชีวิตของอังกฤษทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก ยังการและรุมาเนียเข้าเป็นพันธมิตรกับเยอรมัน ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๐

ในวันที่ ๒๘ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ อิตาลีส่งกองทัพเข้าโจมตีกรีซ โดยคิดว่าจะสามารถปราบปรามกรีซได้โดยง่าย แต่แทนที่จะได้ชัยชนะ อิตาลีกลับถูกกรีซตีโต้ถอยแตกร่น ในวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน กองทัพกรีซตามเข้ามาในประเทศอัลบาเนีย ซึ่งอิตาลีเข้ายึดครองไว้เมื่อก่อนเกิดสงคราม

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ บุลกาเรีย เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับเยอรมันด้วยอีกประเทศหนึ่ง ส่วนประเทศยูโกสลาเวีย ในขั้นแรกก็ตั้งใจจะเข้าร่วมทางฝ่ายเยอรมันด้วยเหมือนกัน แต่พวกรักชาติที่เกลียดชังลัทธินาซีก่อการรัฐประหารขึ้นแล้วหันไปทำสนธิสัญญากับรัสเซียเมื่อวันที่ ๕ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๑ เยอรมันจึงส่งกองทัพเข้าโจมตียูโกสลาเวียในวันที่ ๖ ซึ่งระยะเวลา ๑๐ วัน ยูโกสลาเวียก็ยอมแพ้ กองทัพเยอรมันพุ่งต่อลงไปทางใต้เข้าสมทบกับอิตาลีโจมตีกรีซอีกด้านหนึ่ง พอปลายเดือนเมษายน กองทัพกรีซจำนวน ๒๕๐,๐๐๐ คน ปราชัยอย่างย่อยยับ กองทหารอังกฤษ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ต้องอพยพออกจากกรีซ พระเจ้ายอร์ชกษัตริย์แห่งประเทศกรีซเสด็จหนีไปประทับอยู่ในประเทศอียิปต์ และตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นที่นั่น เมื่อได้ประเทศกรีซแล้ว เยอรมันก็เข้าตีเกาะกรีต ซึ่งเป็นเกาะใหญ่ที่มีการป้องกันมั่นคง รบกันอยู่ได้ ๑๒ วัน เยอรมันจึงยึดเกาะกรีตได้

สงครามรัสเซีย—เยอรมัน

ความจริงนั้น รัสเซียกับเยอรมันมีลัทธิการเมืองตรงกันข้ามและเป็นปรปักษ์ต่อกันมาตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แต่การที่เยอรมันกับรัสเซียได้ตกลงทำกติกาไม่รุกรานกัน เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ต่างก็ทำเพื่อผลประโยชน์โดยเฉพาะของแต่ละฝ่าย หาได้มีความสุจริตใจต่อกันไม่ ครั้นเมื่อสงครามเกิดขึ้น เยอรมันเริ่มไม่ไว้วางใจรัสเซียยิ่งขึ้นทุกที เพราะรัสเซียเข้ายึดเอาดินแดนของประเทศที่ใกล้เคียงกับเยอรมัน และตั้งฐานทัพอยู่ในประเทศกลุ่มทะเลบัลติกคล้ายกับเป็นการคุกคามเยอรมัน เมื่อทำสงครามยืดเยื้อนานวันออกไป เยอรมันรู้สึกว่ากำลังของตนลดน้อยลง แต่รัสเซียกลับเข้มแข็งขึ้นตามส่วน นอกจากนี้ เยอรมันยังอยากได้อูเครนของรัสเซียไว้เป็นแหล่งอาหาร และอยากได้ดินแดนอันเป็นแหล่งแร่ทางแถบอูราลเพื่อประโยชน์ในการผลิตอาวุธ ถ้าเยอรมันได้บริเวณที่กล่าวมานี้แล้ว เยอรมันย่อมไม่เกรงการถูกกองทัพเรืออังกฤษปิดล้อมฝั่งทะเลของทวีปยุโรป

เยอรมันส่งกองทัพเข้าโจมตีรัสเซียโดยมิได้บอกกล่าวเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ รัสเซียต่อต้านอย่างทรหด การรบระหว่างประเทศทั้งสอง เป็นการรบที่ใหญ่ยิ่งมีแนวรบยาวจากทะเลดำ ไปจนถึงมหาสมุทรอาร์กติก กำลังทหารทั้ง ๒ ฝ่ายใช้ปฏิบัติการรบมีจำนวนประมาณ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ถึง ๒,๕๐๐,๐๐๐ คน เยอรมันมุ่งโจมตีจุดใหญ่ ๆ ๓ จุด คือที่เมืองเลนินกราด มอสโก และยูเครน ในตอนแรกของการรบ รัสเซียถูกเยอรมันโจมตีจนต้องถอยออกจากเขตที่ยึดครองในโปแลนด์เข้าไปในเขตของประเทศรัสเซีย เยอรมันยึดแคว้นยูเครน ยึดเมืองเคียฟได้ และวันที่ ๒๐ ตุลาคม ยึดไครัสเซียภาคใต้ทั้งหมด ส่วนการรบทางด้านเลนินกราด และด้านมอสโกนั้น แม้เยอรมันจะเข้าล้อมไว้ได้ แต่รัสเซียก็สู้อย่างยอมตายไม่ยอมถอย เยอรมันทุ่มกำลังเข้าโจมตีมอสโกอย่างเต็มที่ ตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน จนกระทั่งวันที่ ๕ ธันวาคม รัสเซียสามารถยันการรุกของเยอรมันไว้หยุด และกลับถูกรัสเซียตีโต้เอาบ้าง ในช่วระยะเวลา ๖ เดือนแรกของสงครามรัสเซีย—เยอรมัน เยอรมันเสียทหารประมาณ ๑๖๒,๐๐๐ คน บาดเจ็บ ๖๐๐,๐๐๐ คน รัสเซียเสียทหาร ๓๕๐,๐๐๐ คน บาดเจ็บกว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ คน

เยอรมันและอิตาลีประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา

เมื่อเริ่มสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาประกาศตัวเป็นกลาง โดยไม่ยอมขายแม้แต่อาวุธยุทธภัณฑ์ให้แก่ประเทศคู่สงคราม ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๙ สภาคองเกรสส์ได้แก้ไขกฎหมายความเป็นกลางใหม่ ยอมขายอาวุธให้แก่ประเทศคู่สงคราม โดยมีเงื่อนไขว่าต้องชำระเงินสด และต้องไปขนทุกเอาเอง เท่ากับว่าเป็นการช่วยฝ่ายพันธมิตรอยู่ในตัว พอใน ค.ศ. ๑๙๔๐ สหรัฐอเมริกาลงมือช่วยฝ่ายพันธมิตรอย่างเปิดเผยยิ่งขึ้น ในวันที่ ๙ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๑ กองทหารของสหรัฐอเมริกาเข้ายึดครองเกาะกรีนแลนด์ และต่อมาในวันที่

๗ กรกฎาคม ก็เข้ายึดครองเกาะไอซแลนด์ ภายหลังสหรัฐอเมริกายกเลิกพระราชบัญญัติการรักษาความเป็นกลาง และเริ่มขนส่งยุทธภัณฑ์มาส่งให้ฝ่ายพันธมิตร และมอบอำนาจให้ประธานาธิบดีช่วยเหลือประเทศที่เป็นคู่สงครามอย่างเต็มที่ ในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๑ เรืออเมริกันถูกเรือดำน้ำเยอรมันยิงจมหลายลำ ประธานาธิบดีจึงออกคำสั่งให้ยิงเรือเยอรมันและอิตาลีทุกลำที่เรือหรือเครื่องบินอเมริกันพบ ฉะนั้นในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ เยอรมันและอิตาลีก็ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา

การรบในทวีปอัฟริกา

การสู้รบเกิดทางภาคเหนือของทวีปอัฟริกา ระหว่างกองทัพอังกฤษและกองทัพอิตาลี เพราะทั้งสองประเทศมีประเทศในอารักขาอยู่ อังกฤษมีกองทัพอยู่ในซูดานและเคนยา ส่วนอิตาลีมฐานทัพอยู่ทลเยย สงครามทางด้านอัฟริกา เริ่มขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๐ อิตาลีมีกำลังทหารถึง ๓๗๐,๐๐๐ คน ส่วนอังกฤษมีเพียง ๒๐,๐๐๐ คนเท่านั้น เมื่อฝรั่งเศสยอมจำนนแล้ว อิตาลีจึงถอนทหารทางพรมแดนตูนิเซียของฝรั่งเศส หันเข้าโจมตีเข้าไปในประเทศอียิปต์ อังกฤษต่อต้านอย่างทรหด ในราวเดือนธันวาคม ต่อมา กองทัพอิตาลีถูกตีโต้จนต้องล่าถอยกลับเข้าลิเบียตามเดิม อังกฤษยึดได้เมืองบาร์เดีย โตบรุก และเบนกาซี ในลิเบียอีกด้วย จับเชลยศึกได้ถึง ๑๕๐,๐๐๐ คน เยอรมันจำต้องส่งอาวุธยุทโธปกรณ์เต็มอัตราศึกข้ามไปช่วยในตอนต้นปี ๑๙๔๑ มีนายพลรอมเมลเป็นแม่ทัพ และอังกฤษก็ถูกตีถอยกลับไปยังอียิปต์อีกครั้งหนึ่ง ในชั่วระยะเวลาเพียงเดือนเดียวเท่านั้น

ในระยะเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ ถึงเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๑ อังกฤษหันไปโจมตีโซมาลีแลนด์ของอิตาลี เมื่อได้แล้วก็เลยเข้าไปตีเอธิโอเปียได้ในวันที่ ๕ เมษายน แล้วเชิญเสด็จพระเจ้าไฮเลเซลัสซีกลับไปครองราชย์ดังเดิม

การสู้รบระหว่างอิตาลีและอังกฤษทางด้านนี้สงบลงในปลายเดือนมิถุนายน โดยอิตาลีเป็นฝ่ายปราชัย ส่วนทางด้านอัฟริกาเหนือ อังกฤษซึ่งมีจอมพลเซอร์ เยอร์นารด มอนต์โกเมอร์ เป็นแม่ทัพ และเยอรมันซึ่งมีนายพลเออร์วินรอมเมลเป็นแม่ทัพ ยังคงสู้รบกันอยู่อย่างรุนแรง ผลัดกันได้เปรียบเสียเปรียบตลอดเวลา ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๒ เยอรมันทำการโจมตีใหญ่ อังกฤษต้องถอยโดยรก และถอยไปจนถึงเอลอลาเมนซึ่งเป็นที่มั่นแห่งสุดท้ายของอังกฤษ ก่อนจะถึงเมืองอเล็กซานเดรีย สู้รบกัน ณ ที่นั้นเป็นเวลาราว ๓ เดือน ในกลางเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๒ อังกฤษซึ่งได้รับอาวุธยุทธภัณฑ์เพิ่มเติม และมีกำลังทางอากาศในทวีปอัฟริกาเหนือกว่าเยอรมันก็สามารถเป็นฝ่ายรุกได้บ้าง พอถึงเดือนพฤศจิกายน กองทัพของรอมเมลต้องถอยร่นอยู่เรื่อย ๆ จนกลับเข้าในตูนิเซีย และยืนหยัดต่อสู้อย่างทรหดตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๓ เป็นต้นมา

กองทัพผสม อเมริกัน อังกฤษ และฝรั่งเศสเสรี ยกระชับแดวันตูนิเซียทั้งทางด้านตะวันออกและตะวันตก รอมเมลต่อสู้อย่างคอขาด แต่กำลังพลและเสบียงอาหารร่อยหรอลงทุกที ไม่ได้รับเพิ่มเติมมาเลย ในที่สุดต้องยอมจำนน เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ เป็นการปราชัยครั้งใหญ่ ของเยอรมัน ทหารถูกจับเป็นเชลยถึง ๒๖๖,๐๐๐ คน และเสียชีวิตหรือบาดเจ็บประมาณ ๖๐,๐๐๐ คน

พันธมิตรเริ่มตีโต้

ในปี ค.ศ. ๑๙๔๒ สงครามด้านรัสเซียยังคงดำเนินไปอย่างรุนแรง โดยมีเยอรมันเป็นฝ่ายบุกอยู่ตลอดเวลา ทางภาคใต้เยอรมันยึดได้ดินแดนบริเวณตอนใต้ของแม่น้ำดอน ยึดได้บ่อน้ำมันเมกอป จนถึงภูเขาคอเคซัส ต่อจากนั้นเยอรมันระดมกำลังเข้าตีสตาลินกราด ซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดในการผลิตรถถังและอาวุธหนัก การรบชิงสตาลินกราดดำเนินไปอย่างดุเดือด เป็นเวลากว่า ๒ เดือน

ครั้นในปลายเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๒ หลังจากพันธมิตรยกพลขึ้นยกในอัฟริกาเหนือแล้ว รัสเซียก็รวมกำลังตีโต้เยอรมันที่กำลังล้อมสตาลินกราดอย่างสุดกำลัง กองทัพเยอรมันต้องยอมจำนน เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๓ ซึ่งนับว่าเป็นการปราชัยอันใหญ่หลวงครั้งแรกของเยอรมันทางทวีปยุโรป

ในขณะเดียวกันนั้น รัสเซียได้ทำการตีโต้และรุกเข้าไปในแคว้นยูเครน สามารถยึดพื้นที่คืนจากเยอรมันได้เกือบหมด แม้ว่าเยอรมันจะพยายามรวบรวมกำลังทำการตอบโต้อย่างเต็มที่ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๓ แต่ก็ไม่สำเร็จ กลับถูกรัสเซียตีแตกยับเยิน

พันธมิตรยกพลขึ้นบกที่อิตาลี

เมื่อกองทัพเยอรมันในอัฟริกาเหนือได้ยอมจำนนต่อพันธมิตร เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ แล้ว พันธมิตรจึงได้เริ่มยกพลขึ้นยกที่เกาะซิซิลี ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ ทหารอิตาลีถูกตีแตกพินาศ เยอรมันต้องต่อสู้ต้านทานแต่ฝ่ายเดียว จนกระทั่งกลางเดือนสิงหาคม จึงได้ถอยข้ามไปตั้งรับอยู่ที่ตัวประเทศอิตาลี

มุสโสลินถูกบังคับให้ลาออกเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ รัฐบาลใหม่ของอิตาลีเริ่มเจรจาสงบศึกอย่างลับ ๆ กับฝ่ายพันธมิตร มีการลงนามในสัญญาสันติภาพ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน เยอรมันรีบฉวยโอกาสเข้าปลดอาวุธทหารอิตาลี และเข้าคุมประเทศอิตาลีไว้ทั้งหมดในทันที การต่อสู้ต้านทานอย่างเหนียวแน่น ทำให้ฝ่ายพันธมิตรรุกเข้าไปได้ด้วยความยากลำบาก กว่าจะยึดกรุงโรมได้เมื่อเวลาถึง ๙ เดือน คือยึดนครหลวงอิตาลีได้ ในวันที่ ๔ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๔

เมื่อได้กรุงโรมมาแล้ว พันธมิตรค่อย ๆ รุกขึ้นไปทางเหนืออย่างช้า ๆ ได้นครฟลอเรนซ์ ในต้นเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ เยอรมันใช้ทหารถึง ๒๕ กองพล

ต่อสู้อย่างดุเดือดที่สุด ในตอนปลาย ค.ศ. ๑๙๔๔ ต่อต้นปี ค.ศ. ๑๙๔๕ มุสโสลินีได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นทางภาคเหนือของอิตาลี ในความคุ้มครองของเยอรมัน ร่วมมือกับทหารเยอรมันทำการรบต่อไป พันธมิตรทำการรุกใหญ่ เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๕ ยึดได้ลุ่มแม่น้ำโป ตลอดไปจนถึงเมืองมิลาน ในปลายเดือน และในวันที่ ๒๘ เมษายน มุสโสลินี ถูกพวกอิตาลีหน่วยรักษาดินแดนจับได้ที่หมู่บ้านดอนโก ริมฝั่งทะเลสาบโคโม ในขณะที่มุสโสลินีพยายามหนีข้ามพรมแดนสวิส และถูกประหารชีวิตเพื่อให้หมดปัญหายุ่งยากต่อไป ต่อจากนั้นทัพอเมริกันก็เข้ายึดเมืองตรีนไว้ได้ แล้วเข้าโจมตีแคว้นตรีเอสเต ผู้บัญชาการทหารเยอรมันในอิตาลีเหนือ และออสเตรียตะวันตกยอมจำนนโดยปราศจากเงื่อนไข เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ การศึกในอิตาลีก็สิ้นสุดลง

พันธมิตรเป็นฝ่ายได้เปรียบในทุกสมรภูมิ

ด้านรุสเซีย เยอรมันทิ้งเมืองนอฟโกรอด ซึ่งอยู่ทางเหนือของรุสเซียเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ส่วนทางด้านใต้รุสเซียขับเยอรมันถอยข้ามพรมแดนรุสเซียเข้าไปในรูมาเนีย และโปแลนด์ กองทัพเยอรมันต้องถอยออกจากภาคกลางของแคว้นยูเครน ส่วนทหารที่เหลืออยู่ทางภาคใต้ของยูเครน ถูกตัดขาดจากการลำเลียง ทำให้เยอรมันต้องเข้ายึดประเทศฮังการีไว้เพื่อรักษาเส้นทางลำเลียง และในที่สุดต้องถอยออกจากแคว้นยูเครนจนหมดสิ้น ส่วนกองทัพเยอรมันในคาบสมุทรไครเมียก็ถูกตีถอยร่นไปตั้งมั่นอยู่ที่เมืองเซวัสโตโปล และยอมจำนนในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๔

ในกลางเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ กองทัพรุสเซียยกเข้าโจมตีโปแลนด์ และปรัสเซียตะวันออกของเยอรมัน พอปลายเดือนกรกฎาคม รุสเซียยึดได้นครหลวงของโปแลนด์ เยอรมันต้องถอนตัวออกจากประเทศกลุ่มทะเลบัลติก เพื่อเตรียมรวม

องค์การกรรมกรระหว่างประเทศ

(International Labour Organisation I.L.O.)

ในระหว่างเดือนเมษายน และพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ผู้แทน ๔๑ ชาติ ไปร่วมประชุมองค์การกรรมกรระหว่างประเทศ รอยยิท ๒๖ ทิพลาเดลเฟีย ในรัฐเพนซิลวาเนีย องค์การนี้ตั้งมาตั้งแต่สมัยสันนิบาตชาติ วัตถุประสงค์ขององค์การกรรมกร คือ ทำความตกลงระหว่างนายจ้างและกรรมกร เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพของกรรมกร จัดการส่งเสริมการค้าของประเทศต่าง ๆ จัดการเรื่องอัตราภาษีศุลกากร ควบคุมการแลกเปลี่ยน ให้ทุนอุดหนุนสมาชิกขององค์การ ตลอดจนจัดการเพื่อความปลอดภัยและหาหลักประกันสำหรับกรรมกร เป็นต้น

ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนาการ

(The International Bank for Reconstruction and Development)

ผู้แทน ๔๔ ชาติได้ประชุมกันที่ เบรตตันวูดส์ ในนิวแฮมเชอร์ เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ จัดร่างแผนการตั้งกองทุนสำรองระหว่างประเทศ และตั้งธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนาการขึ้น ธนาคารระหว่างประเทศมีทุน ๙,๑๐๐ ล้านเหรียญอเมริกัน วัตถุประสงค์ของการตั้งกองทุนสำรอง ก็เพื่ออำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ และรักษาค่าของเงินให้คงที่ ส่วนธนาคารระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือบูรณะการเงินของประเทศสมาชิก ประเทศสมาชิกมีสิทธิที่จะกู้ยืมเงินของธนาคารไปเพื่อบูรณะบ้านเมืองซึ่งเสียหายในการสงครามได้

(๔) คณะมนตรีภาวะทรัสต์

คำว่าระบบภาวะทรัสต์ มีความหมายคล้ายคลึงกับระบบการอาณัติของสันนิบาตชาติแต่เดิม กฎบัตรสหประชาชาติระบุว่า ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติ

ซึ่งมีหน้าที่ปกครองดินแดนที่ยังไม่เจริญพอที่จะปกครองตัวเองได้ มีหน้าที่จะต้องส่งเสริมสวัสดิภาพของประชาชนในดินแดนนั้น สหประชาชาติได้จัดตั้งคณะมนตรีภาวะทรัสตขึ้น ประกอบด้วยองคมนตรีดังนี้ คือ (๑) สมาชิกที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลดินแดนนั้น ๆ (๒) องคมนตรีความมั่นคงประเภทประจำ ซึ่งมิได้มีดินแดนในภาวะทรัสต์ และ (๓) สมาชิกอื่นซึ่งสมัชชาทั่วไปเป็นผู้เลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งองคมนตรีภาวะทรัสต์ ซึ่งอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๓ ปี จำนวนองคมนตรีนั้นมิได้มีระบุไว้ตายตัว แต่ต้องมีจำนวนเป็น ๒ เท่า ของจำนวนองคมนตรีประเภทหนึ่ง คือองคมนตรีที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลดินแดนมีจำนวนเท่าไร ให้มีองคมนตรีที่ไม่มีดินแดนในภาวะทรัสต์จำนวนเท่ากัน รวมกันเข้าเป็นคณะมนตรีภาวะทรัสต์

คณะมนตรีภาวะทรัสต์มีหน้าที่พิจารณารายงานประจำปี ซึ่งประเทศที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลแทน จะต้องรายงานให้คณะมนตรีทราบในเรื่องที่เกี่ยวกับความก้าวหน้าในทางการเมือง การเศรษฐกิจ การสังคม และการศึกษาของประชาชนในดินแดนนั้น พิจารณาคำร้องของประชาชน และจัดให้มีการเดินทางไปเยี่ยมเยียนดินแดนในภาวะทรัสต์เป็นครั้งคราว เพื่อตรวจดูความเป็นไปโดยใกล้ชิด

ดินแดนที่อยู่ในภาวะทรัสต์ได้แก่

(ก) ดินแดนซึ่งในขณะนั้นเป็นดินแดนในอาณัติของสันนิบาตชาติ

(ข) ดินแดนซึ่งพันธมิตรเข้ายึดครองไว้จากญี่ปุ่น ในสงครามโลกครั้งที่สอง ได้แก่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรปาซิฟิก ซึ่งพันธมิตรยึดได้

(ค) ดินแดนซึ่งอยู่ในปกครองของประเทศใดประเทศหนึ่ง และประเทศนั้นสมัครใจมอบให้อยู่ในระบบภาวะทรัสต์

(๕) ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เป็นศาลที่รับช่วงมาจากสันนิบาตชาติ ประกอบด้วยผู้พิพากษาอิสระ ๑๕ คน ซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ สมัชชาทั่วไปและคณะมนตรีความมั่นคงเป็นผู้เลือกจากรายชื่อผู้พิพากษาที่ขนขัญชีไว้ อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๙ ปี ในการเลือกตั้งครั้งแรก ผู้พิพากษาจำนวนร้อยละ ๕ ท่าน จะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อดำรงมาครบเวลา ๓ ปี ๖ ปี และ ๙ ปี ตามลำดับ เพื่อให้มีการเลือกซ่อมหมุนเวียนกัน ศาลตั้งอยู่ที่กรุงเฮก แต่อาจไปนั่งพิจารณาคดี ณ ที่แห่งอื่นได้ตามความจำเป็น

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ มีอำนาจบังคับให้ประเทศต่าง ๆ นำกรณีพิพาทขึ้นสู่ศาล หรือหากประเทศใดประเทศหนึ่งจะร้องขอให้ศาลพิจารณาบังคับคดีใด ๆ โดยเฉพาะก็ได้ เช่น การตีความในสนธิสัญญา ปัญหากฎหมายระหว่างประเทศ การชดใช้ค่าเสียหายและปัญหาข้อผูกพันระหว่างประเทศ เป็นต้น การพิจารณาของศาลยึดกฎหมายระหว่างประเทศเป็นหลัก เมื่อศาลพิพากษาไปแล้ว หากคู่กรณีไม่พอใจหรือไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีตามคำตัดสินของศาล คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอาจยื่นอุทธรณ์ต่อคณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งอาจให้ข้อเสนอแนะ หรือบังคับให้ยอมตกลงตามคำตัดสินนั้นได้ ศาลอาจให้คำแนะนำในปัญหากฎหมายแก่คณะมนตรีความมั่นคง สมัชชาทั่วไป และองค์การอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเครือสหประชาชาติได้

(๖) สำนักเลขาธิการ

สำนักเลขาธิการ มีเลขาธิการสหประชาชาติเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ในสำนักเลขาธิการ ทำหน้าที่เลขาธิการการประชุมทุกสมัยของสมัชชาทั่วไปของคณะมนตรีความมั่นคง คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม และคณะมนตรีภาวะทรัสตี เตรียมระเบียบวาระ และทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับสหประชาชาติเสนอ

สมัชชาทั่วไป รับผิดชอบเกี่ยวกับการปกครองของสหประชาชาติ และจัดดำเนินการให้เป็นไปตามมติของคณะมนตรีต่าง ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติการและรับผิดชอบต่อสหประชาชาติอย่างเคร่งครัด โดยไม่ต้องฟังคำสั่งของรัฐบาลของตน หรือของบุคคลภายนอก กฎบัตรสหประชาชาติบัญญัติให้สหประชาชาติเคารพต่อยทบัญญัติต่าง ๆ ในกฎบัตร ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจการปฏิบัติงานของสำนักเลขาธิการ ห้ามมิให้ใช้อิทธิพลใด ๆ อันจะทำให้ความเป็นกลางของเลขาธิการต้องเสียไป

สิ่งที่สหประชาชาติปฏิบัติไปแล้ว

ตั้งแต่ตั้งสหประชาชาติมา เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๕ สหประชาชาติได้ช่วยบำบัดปัดเป่ากรณีพิพาทระหว่างประเทศต่าง ๆ ให้สงบลงไปได้หลายรายด้วยกัน เช่นเกี่ยวกับสันนิบาตชาติ ได้รับความสำเร็จมาแล้วในตอนตั้งขึ้นใหม่ ๆ แต่วิธีการระงับกรณีพิพาทของสหประชาชาตินั้นเด็ดขาดเข้มแข็งยิ่งกว่าของสันนิบาตชาติ คือมีการใช้กำลังเข้ายังคับด้วย แทนที่จะใช้วิธีตัดความสัมพันธ์ทางการเศรษฐกิจดังที่สันนิบาตชาติเคยทำมาแล้ว กรณีพิพาทที่สำคัญ ๆ ที่สหประชาชาติได้จัดการระงับไปแล้วมีดังนี้

(๑) ปัญหาอิหร่านกับรุสเซีย

ระหว่างสงครามโลก พันธมิตรส่งทหารเข้าไปประจำตามจุดยุทธศาสตร์สำคัญๆ หลายแห่งด้วยกัน เมื่อสิ้นสงครามแล้ว ทหารของพันธมิตรบางประเทศก็ยังไม่ถอนกลับ ทำความยุ่งยากให้เกิดแก่เจ้าของประเทศเป็นอันมาก อิหร่านเป็นประเทศหนึ่งซึ่งประสบปัญหาเช่นนี้ ในเมื่อรุสเซียไม่ยอมถอนทหารออกไปจากแคว้นอาเซอร์ไบจัน จึงร้องเรียนต่อคณะมนตรีความมั่นคง เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๖ คณะมนตรีได้ใกล่เกลี่ยจนกระทั่งรุสเซียยอมถอนทหารออกไปแต่โดยดี

(๒) ปัญหาอินโดนีเซีย

รูสเซียได้กล่าวหาว่า อังกฤษได้เข้าแทรกแซงกิจการภายในของอินโดนีเซีย โดยกีดกันขัดขวางมิให้ชาวอินโดนีเซียก่อกู้อิสรภาพให้พ้นจากการเป็นอาณานิคมของเนเทอร์แลนด์ ขณะนั้นอินโดนีเซียกับเนเทอร์แลนด์กำลังสู้รบกันอยู่ อังกฤษรับจะถอนทหารออกจากอินโดนีเซีย เมื่อจัดการปลดปล่อยเชลยศึกในบริเวณนั้นเรียบร้อยแล้ว ต่อจากนั้นคณะมนตรีได้จัดการไกล่เกลี่ยระงับกรณีพิพาท จนกระทั่งเนเทอร์แลนด์ยอมให้เอกราชแก่อินโดนีเซีย เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๙

(๓) ปัญหากรีซ

เมื่อสิ้นสงครามโลก ประเทศกรีซประสบความยุ่งยาก ในเรื่องกองโจรกรีซซึ่งมุ่งทำลายล้างรัฐบาลโดยซ่อนด้วยกฎหมาย ขบวนการกองโจรกรีซได้รับการสนับสนุนจากอัลบาเนีย บุลกาเรีย และยูโกสลาเวีย คณะมนตรีความมั่นคงได้ไกล่เกลี่ย จนกระทั่งประเทศทั้ง ๓ หยุดการสนับสนุนขบวนการกองโจรกรีซ และกรีซ ประกาศกฎหมายนิรโทษกรรมแก่ฝ่ายปรปักษ์

(๔) ปัญหาปาเลสไตน์

อังกฤษเป็นผู้จัดหาดินแดนให้พวกยิว ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป และได้รับความเดือดร้อนจากลัทธิการปกครองระบอบนาซี ได้มีประเทศอยู่เป็นถิ่นฐาน และเลือกเอาปาเลสไตน์เป็นที่อยู่สำหรับพวกยิว การกระทำเช่นนั้นทำให้พวกรัฐอาหรับต่าง ๆ ไม่พอใจมาก เมื่อสงครามโลกเสร็จสิ้นลงแล้ว ก็เกิดกรณีพิพาทระหว่างพวกยิวและพวกอาหรับเสมอมา อังกฤษได้ถอนทหารออกจากดินแดนในอาณัติเหล่านั้น ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ รัฐยิวก็ได้ประกาศตนเป็น

เอกราช มีชื่อว่า รัฐอิสราเอล กรณีพิพาทระหว่างอิสราเอล กับพวกอาหรับก็ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ถึงขั้นทำสงครามกัน คณะมนตรีความมั่นคงเข้าไกล่เกลี่ย และสั่งให้หยุดยิง ในที่สุดทั้งอิสราเอลและบรรดารัฐอาหรับต่าง ๆ อันมีอียิปต์เป็นหัวหน้า ก็ทำสัญญาสงบศึกกันใน ค.ศ. ๑๙๔๙

(๕) ปัญหาเกาหลี

ปัญหาเกาหลีเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งสหประชาชาติต้องใช้วิธีรุนแรง เพื่อระงับกรณีพิพาท เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว กองทหารของรุสเซียและสหรัฐอเมริกา เข้าร่วมกันยึดครองประเทศเกาหลี โดยตกลงกันให้รุสเซียยึดดินแดนทางเกาหลีเหนือของเส้นขนานที่ ๓๘ อเมริกายึดดินแดนทางเกาหลีใต้ ต่อมาอเมริกาได้ถอนทหารออกจากดินแดนยึดครอง เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๙ โดยมีความประสงค์ที่จะให้เกาหลีได้รวมเข้าเป็นประเทศเดียวกัน ครั้นในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๕๐ กองทัพเกาหลีเหนือได้โจมตีเข้ามาในดินแดนของเกาหลีใต้ คณะมนตรีความมั่นคงขอร้องให้เกาหลีเหนือหยุดการโจมตี และถอนทหารกลับ แต่ไม่ได้ผล จึงเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทั้งหลายให้ความร่วมมือส่งทหารไปปราบปรามผู้ละเมิด และจัดตั้งกองบัญชาการกองทัพสหประชาชาติขึ้น มีประเทศสมาชิก ๑๗ ประเทศ ที่ส่งทหารเข้าร่วมต่อต้านการรุกราน มีประเทศไทยรวมอยู่ด้วยประเทศหนึ่ง สหประชาชาติสามารถบังคับให้มีการหยุดยิงในเกาหลีได้ ในเดือนกุลาคม ค.ศ. ๑๙๕๑ และบังคับให้เกาหลีเหนือถอยกลับเข้าในเส้นขนานที่ ๓๘ ตามเดิม

นอกจากปัญหาต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว สหประชาชาติยังได้แก้ไขไกล่เกลี่ยปัญหาระหว่างอินเดีย กับปากีสถาน เรื่องแคชเมียร์ ปัญหาเซโกสโลวะเกีย ปัญหา

เยอรมัน และปัญหาอื่น ๆ อีกหลายเรื่องด้วยกันเป็นผลสำเร็จ ซึ่งนับว่าเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ข้อ ๑ ของสหประชาชาติ

ส่วนการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้ออื่น ๆ นั้น สหประชาชาติได้กระทำลุล่วงไปแล้วเป็นอันมาก เช่น คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม สาขาต่าง ๆ ได้มีส่วนช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนาให้ก้าวหน้าไปด้วยดีโดยทั่วถึงกัน เราจะได้ยินชื่อขององค์การเหล่านี้บ่อย ๆ และได้ทราบถึงผลงานขององค์การต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับประเทศไทย

ในชั้นต้นสหประชาชาติยังไม่มีสถานที่เฉพาะของตัวเอง ครั้งแรกสมัชชาทั่วไปประชุมกันที่กรุงลอนดอน เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๖ ครั้งที่ ๒ ประชุมที่กรุงนิวยอร์ค เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ปีเดียวกัน ในที่สุดได้ตกลงสร้างที่ทำการถาวรของสหประชาชาติขึ้นที่กรุงนิวยอร์ค บนเกาะแมนฮัตตัน ประเทศต่าง ๆ สมัครเข้าเป็นสมาชิก รวมทั้งสิ้น ถึง ค.ศ. ๑๙๖๒ มีจำนวน ๑๐๙ ประเทศ

ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๖ เป็นประเทศภาคีสมาชิกลำดับที่ ๕๖ แต่ก่อนที่จะได้เข้าเป็นสมาชิก ประเทศไทยต้องประสบปัญหาที่ยุ่งยากเป็นอันมาก ทั้งนี้เนื่องจากไทยได้เข้าร่วมมือกับญี่ปุ่น และประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่สอง แม้ว่าต่อมาเมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว ประเทศพันธมิตรจะยอมรับว่า การประกาศสงครามของประเทศไทยเป็นโมฆะก็ตาม แต่ยังมีอุปสรรคอยู่อีกหลายประการ อุปสรรคอันแรกได้แก่ การที่ไทยได้ดินแดนจากอินโดจีนฝรั่งเศส และดินแดนจากอังกฤษในคราวสงครามอินโดจีน และสงครามอาเซียตะวันออก ดินแดนที่เราได้จากอังกฤษ คือ ๔ รัฐมลายา และแคว้นฉานนั้น เราไม่ได้ได้มาด้วยเลือดเนื้อ เราได้มาจากญี่ปุ่นซึ่งยกดินแดนเหล่านี้ให้เรา เราจึงได้คืนให้สหราชอาณาจักรอังกฤษไปตามเดิม แต่ดินแดน

ที่เราได้จากอินโดจีนฝรั่งเศสนั้น เป็นเรื่องที่ได้มาด้วยความยากลำบาก ต้องเสียเลือดเนื้อและชีวิต ทั้งเป็นดินแดนอันชอบธรรมของเราที่เราเสียให้แก่ฝรั่งเศสไปด้วยการถูกบีบบังคับ จึงเป็นเรื่องที่เราควรจะได้กลับคืนมา แต่อย่างไรก็ดี บทบัญญัติในกฎบัตรอัตลันติกระบุไว้ชัดแจ้งว่า บรรดามหาประเทศจะไม่ยอมรับรองดินแดนที่ประเทศต่าง ๆ ได้มาในตอนสงครามโลกครั้งที่สอง และให้ยึดหลักสถานะเดิม ทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะลำบาก

รัฐบาลไทยได้พยายามหาลู่ทางต่าง ๆ เช่น ขอให้พิจารณากรณีพิพาทในศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือมิฉะนั้นก็ให้เสนอเรื่องต่อคณะมนตรีความมั่นคง แต่ฝรั่งเศสไม่ยินยอม ในที่สุดสหรัฐอเมริกาให้ไทยยอมตามเสียก่อน แล้วจึงขอให้พิจารณาปรับปรุงเส้นเขตแดนเสียใหม่ในภายหลัง เมื่อไม่มีทางที่จะทำอย่างอื่นได้ ประกอบกับเรามีความประสงค์จะสมัครเข้าเป็นภาคีสมาชิกของสหประชาชาติด้วย ถ้าเราไม่ยอมคืนดินแดนให้ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสก็จะใช้สิทธิยับยั้ง ไม่ยอมให้สหประชาชาติรับไทยเข้าเป็นสมาชิก ฉะนั้นเราจึงจำต้องยอมคืนดินแดนของเราเองให้กับฝรั่งเศสไป

อุปสรรคขั้นต่อไป คือ รุสเซีย ไทยกับรุสเซียไม่ได้มีสัมพันธ์ทางการทูตมาตั้งแต่รุสเซียปกครองประเทศด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ รุสเซียได้แสดงท่าทีให้เราทราบว่า จะใช้สิทธิยับยั้งการสมัครเข้าเป็นสมาชิก เพราะรุสเซียยึดหลักว่า จะไม่ยอมรับรองประเทศที่ไม่มีสัมพันธ์ทางการทูตกับรุสเซีย เข้าเป็นภาคีสมาชิกสหประชาชาติ ฉะนั้นประเทศไทยจึงเปิดสัมพันธไมตรีทางการทูตกับรุสเซียขึ้น เมื่อเรียบร้อยแล้ว จึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ตามความประสงค์

เมื่อได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติแล้ว ประเทศไทยได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีอย่างเคร่งครัด จนเป็นที่รับรองของประเทศสมาชิกอื่น ๆ ทั่วไป ผู้แทนไทยได้รับเกียรติโดยได้รับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในคณะกรรมการต่าง ๆ หลาย

ครั้ง นอกจากนั้นแล้วประเทศไทยยังได้ให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติอย่างดียิ่ง ในเมื่อสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ถูกสาธารณรัฐเกาหลีเหนือและจีนคอมมิวนิสต์รุกราน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยส่งกองทหารไทยกรมผสมที่ ๒๑ ร่วมกับกองทหารชาติอื่น ๆ ของสหประชาชาติ ออกไปช่วยรบป้องกันสาธารณรัฐเกาหลีใต้ กองทหารไทยได้ปฏิบัติหน้าที่ในการรบอย่างกล้าหาญ จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

W 8
2

องค์การค้าของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา
นายกำธร สถิรกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
๒๒ มีนาคม ๒๕๐๖

38